

149

K

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Γυμνασιάρχου Γ' ἁρρένων Ἀθηνῶν

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

205x142

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΕΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. Ἐγκριτ. ἀποφ. $\frac{41719}{1-7-33}$

ΑΝΤΙΤΥΠΑ 1000

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Πατρίδα σὺν τὸν ἥλιον σου
ἥλιος ἄλλου δὲ λάμπει.

Λ. ΜΑΒΙΛΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ 9
1935

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφέως.

Νικόλαος Χονδρόπουλος

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α΄ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Α΄ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Ο ΦΤΩΧΟΣ ΑΓΙΟΣ

Α΄.

○ταν εΐμεθα παιδιά, μὴ ἔχοντες τὶ νὰ κάμωμεν, διότι τὸ χωρίον μας δὲν εἶχεν ἄφθονα τὰ μέσα τῆς ψυχαγωγίας, συνωδεύομεν πολλάκις τὰς μητέρας καὶ τὰς θείας μας εἰς ἐκδρομὰς ἀνὰ τοὺς ἀγρούς καὶ τοὺς ἐλαιῶνας, διημερεύομεν εἰς γραφικούς ὄρμους παρὰ τοὺς ἀμμιώδεις καὶ ἀσπίλους αἰγιαλοὺς ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ παρενοχλῶμεν καὶ χασομεροῦμεν μὲ τὰς ἀταξίας μας τὰς φιλέργους γυναῖκας τὰς ἀσχολουμένας εἰς τὸ λεύκασμα τῶν ὁδονῶν.

Ἐὰν γειτόνισσά τις εἶχε τάξιμον ν᾽ ἀνάψῃ τὰ κανδήλια τοῦ δεινὸς ἀγροτικοῦ ἁγίου, χάριν τοῦ ξενιτεύοντος καὶ θαλασσοποροῦντος συζύγου της, ἐὰν ἀγαθὸς τις ἱερεὺς μετέβαινε νὰ λειτουργήσῃ εἰς ἐξωκλήσιον, διεφεύγομεν τὴν ἐπίβλεψιν τῶν γονέων μας καὶ ἐτρέχομεν ἐθελονταὶ κατόπιν τῶν εὐλαβῶν προσκυνητιῶν, αἵτινες ἐξεπλήττοντο αἱ ἴδιαι ἀνακαλύπτουσαι ἡμᾶς συνοδοιπόρους, χωρὶς ἄλλο ἐφόδιον εἰμὴ ὀλίγον ἄρτον, ὃν εἶχομεν κλέψει ἀπὸ τὸ ἐριμάριον τῆς πατρῴας οἰκίας.

Ἡ ἐξοχωτέρα τῶν ἐκδρομῶν τούτων ἦτο εἰς τὸ Κάστρον, τὴν παλαιὰν πόλιν τῆς νήσου, ἐρημωθεῖσαν μετὰ τὸ 1821.

Τὸ Κάστρον τοῦτο ἦτο ἀληθῆς φωλεὰ γλάρου, βράχου ἐξέχων ὑπὲρ τὰς ἐκατὸν ὀργυῖας ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ διὰ στενοῦ λαίμου συνδεόμενος μετὰ τὴν ξηρὰν, μεθ' ἧς συγκοινωνεῖ διὰ κινήτης ξυλίνης γεφύρας.

Γράφω ἀπλῶς τὰς ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις τῆς παιδικῆς ἡλικίας μου, δὲν λέγω δὲ ὑπερβολὴν βεβαιῶν ὅτι τὸ μέρος ἐκεῖνο ἦτο μία τῶν ἀγριωτέρων τοποθεσιῶν, ὅσαι ἀπαντῶνται εἰς τὰ εὐκραῖα κλίματα καὶ τὰς μεδιώσας ἡμῶν παραλίας.

Ἡ σημερινὴ κόμη, ὅπου συνωκίσθησαν μετ' ἄλλων ἀποίκων οἱ συμπατριῶταί μου, κεῖται εἰς εὐλίμενον μεσημβρινὸν τοπεῖον. Τὸ παλαιὸν Κάστρον ἦτο κατὰ τὴν βορειοτάτην ἐσχατιάν, εἰς ἄβατον καὶ ἀπρόσιτον μέρος, καὶ δύο ἐπιπροσθιόντα αὐτοῦ νησίδια, βράχοι ἐπίσης χθαμαλότεροι τοῦ πρώτου, οὐδόλως ἴσχυον νὰ τὸ σκεπάσουν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἐπὶ τῶν νησιδίων ἐκείνων, οὐδὲ δράκα χώματος ἐχόντων, ἐφύετο παραδόξως εἶδος ἀγρίας κράμβης ὑπόπικρον, ἀλλ' εὐχυμότερον ἔδεσμα, καὶ πολλοὶ πολ- λάκις ἐκινδύνευον τὴν ζωὴν των ἀγωνιζόμενοι νὰ τὸ συλλέξωσιν ἐπὶ τοῦ ἀπορροῶτος βράχου.

Τόσον κραταιὸς ἔπνεεν ὁ βορρᾶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο· τὰ δένδρα μαστιζόμενα ἐκάμπτοντο καὶ καθίσταντο ραχιτικά ὑπὸ τὴν πνοήν του, μόνον δέ τινες ἐρπιστικοὶ θάμνοι, προσφυόμενοι εἰς τὰς πτυχὰς τοῦ ἐδάφους, εὗρισκον οἰκτρὸν ἄσυλον.

Ἐκεῖνο, ὅπερ δυσκολευόμενος νὰ ἐννοήσῃ σήμερον ὁ ἐπισκέπτης ἵσταται ἀπορῶν, εἶναι πῶς κατώρθωσαν ἄνθρωποι νὰ ζῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀνύδρου καὶ ἀξένου ἐκείνου βράχου· ἀλλ' ἡ συνελάνουσα καὶ προσβιάζουσα αὐτοὺς ἦτο προδήλως ἡ ἀνάγκη. Ὁ φόβος τῶν Ἀλγερίνων, τῶν Βενετῶν καὶ τῶν Τούρκων, τοὺς συνεπίεξε καὶ τοὺς ἐστοίβαζεν ἐπὶ τῆς φύσει ἀπορρήτου ἐκείνης κόγχης.

Ἐντὸς λοιπὸν καὶ περίε τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου φρουρίου ἐσώζοντο εἰσέτι, ὅτε ἡμῖν παιδίον περὶ τὰ τριάκοντα παρεκκλήσια λείψανα εὐσεβοῦς παρελθούσης ἐποχῆς· τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν ἐρεῖπια, ἄλλα μὲ τοὺς τέσσαρας τοίχους ὀρθοῦς, καὶ ἄλλα σεσυλημένα τὰ ἱερὰ καὶ τὰς εἰκόνας· ὀλίγα μόνον ἐλειτονογούντο ἀκόμη. Τούτων τινὰ ὑφίσταντο γραφικῶς ἐπὶ ὑψηλῶν βρά-
χων.

χων καὶ ἐπὶ σκοπέλων παρὰ τὸν αἰγιαλόν, ἐν τῇ θαλάσῃ, χρο-
σιζόμενα τὸ θέρος ὑπὸ ἀπλέτου φωτός, βορχόμενα τὸν χειμῶνα
ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἅτινα μαινόμενος βορρᾶς ἐτάραττε καὶ ἀνεί-
ναξεν, ὁργώνων ἀνενδότως τὸ πέλαγος ἐκεῖνο, σπείρων εἰς τοὺς
αἰγιαλοὺς ναυάγια καὶ συντριμματα, ἀλέθων τοὺς γρανίτας εἰς
ἄμμον, ζυμώνων τὴν ἄμμον εἰς βράχους καὶ σταλακτίτας, ἐκλι-
κμίζων τὸν ἄφρον εἰς ἀκτινωτοὺς ραντισμοὺς.

Βαθὺς καὶ ἀτέρωμον ἐξετείνεται ὁ ὁρίζων, εὐρεῖα καὶ ἀγανῆς
ἠπλοῦτο ἡ θάλασσα. Ἄλλ' ὅποια ἀνηλεὲς τρικυμία ἐθόλωνεν
ἐκεῖνον καὶ συνετάραττε ταύτην κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χειμῶνος !
Ἐκεῖθεν ἡδύνατό τις ν' ἀπολαύσῃ πράγματι τὸ αἶσθημα τοῦ
ὕψηλοῦ, οἷον μόνον ὁ ἐν ἀσφαλείᾳ θεατὴς ἀπὸ τοῦ ὕψους ἀπορ-
ρῶγος ἀκτῆς δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ.

Εἰς τὸ μέρος λοιπὸν τοῦτο ἔτρεχον ἐκάστοτε μετὰ τῶν ὀμηλί-
κων μου, κατὰ τὰς ἐορτὰς μάλιστα, ὅταν ἐτελοῦντο πανηγύρεις.
Καὶ ἔβλεπες διὰ μιᾶς τὸ ἐρημωμένον μέρος ζωοποιούμενον καὶ
λαμβάνον ζωοπλὴν ὄψιν καὶ αἱ ἀπὸ μακρῶν χρόνων σιγῶσαι
ἠχοὶ ἤρχιζαν ν' ἀντιλαλῶσι τὰς φαιδράς κραυγὰς τῶν παιδίων
καὶ τὴν χελιδονώδη λαλιὰν τῶν νεαρῶν γυναικῶν.

Ὅσακις μικρὸς τις σύντροφός μας ἐξετέλει διὰ πρώτην φο-
ρὰν τὴν εὐσεβῆ προσκύνησιν, διότι ἕκαστος ἡμῶν ἀντρεφέτο μὲ
τὴν ἰδέαν τοῦ Κάστρου καὶ ἐδειματοῦτο μὲ τὰς εἰκόνας τῶν ἐν
αὐτῷ ἐπιδημιούντων ἀπειραγρίθμων φρασμάτων, ἡ πρώτη φιλιά-
δελφος φροντίς μας ἦτο, παραφυλάττοντες τὴν ὥραν καθ' ἣν
θα εἰσεῖρπε χάσκων εἰς τὸν ὑποσκότεινον πυλῶνα, νὰ κτυπήσω-
μεν, διὰ τὸ καλορίζικον, τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς πύλης
ἐπιφωνοῦντες : Σιδηροκέφαλος !

Οἱ πλεῖστοι ὅμως ἐξ ἡμῶν ἄφατον εὕρισκον τέρωψιν εἰς τὸ νὰ
χορῶσι μανιωδῶς τοὺς ραγισμένους παλαιοὺς κώδωνας τῶν δύο
ἢ τριῶν ναύσκων, νῦν σωζομένων ἀκόμη ἐντὸς τοῦ φρουρίου,
ἀμιλλώμενοι τίς νὰ διαρρήξῃ αὐτοὺς μίαν ὥραν ἀρχύτερα, μεθ'
ὅλας τὰς διαμαρτυρίας τοῦ ἀγαθοῦ ἱερέως καὶ τὸ ἐπισειόμενον
μαστιγίον τοῦ κλητῆρος τῆς δημαρχίας ἢ τοῦ χωροφύλακος.

Προσέτι δὲ εἶχον τὴν συνήθειαν μικροὶ βάνδαλοι τινες ἐξ
ἡμῶν—πῶς νὰ τὸ γράψω ;—νὰ καταρρίπτωσι διὰ πυγμῶν καὶ
λακτισμάτων τοὺς ὀλίγους τοίχους τῶν οἰκῶν, ὅσοι ἴσταντο
ἀκόμη ὄρθιοι, ἀνεκλάλητον ἡδονὴν εὕρισκοντες εἰς τὸ νὰ ρί-

πτώσι τοὺς λίθους τούτους εἰς τὸ πέλαγος, τὸ ἀπλούμενον· βαθὺ καὶ βοῖζον· μανιωδῶς κάτωθεν τοῦ μεγαλοπρεποῦς βράχου, ὁπότεν μακροαὶ παρήρχοντο στιγμαί, ἔως οὗ ἀκουσθῇ καὶ φθιάσῃ εἰς τὰ ὄτα ἡμῶν ὑπόκοφος ὁ πλαταγισμὸς τῆς πτώσεως τῶν συντριμμάτων τούτων.

* *

Τρεῖς ἢ τέσσαρες ὁδοὶ ἔφερον ἀπὸ τῆς νεωτέρας πολίχνης εἰς τὸ Κάστρον. Τούτων ἡ κυριωτέρα ὠνομάζετο «ὁ μέγας δρόμος». Ὁ δρόμος οὗτος, ἀφοῦ διήρχετο διὰ πολλῶν τοποθεσιῶν, ὧν ἑκάστη εἶχε τὴν ἱστορίαν της καὶ τὰς περὶ φαντασμάτων καὶ νεραϊδῶν παραδόσεις της, ἔφθανεν εἰς μέρος τι ἀρχαῖον, ὡς ὑψηλόν, ἀποτελοῦν ζυγὸν μεταξὺ δύο κορυφῶν τῆς νήσου. Ἡ θέσις αὕτη ὠνομάζετο Σταυρός.

Ἰσταντο τῷ ὄντι ἐκεῖ, πρᾶγμα συνηθέστατον ἄλλως, οὐχὶ σταυρός, ἀλλὰ τρεῖς ξύλινοι σταυροὶ παμπάλαιοι, ὧν ὁ χρόνος καὶ αἱ καταιγίδες εἶχον ἐξαλείψει τὸ ἐρυθρὸν ἐπὶ χρίσμα. Ὁ εἰς τούτων ἵστατο ἐξ ἀνατολῶν, ὁ δεύτερος ἔβλεπε πρὸς ἀργέστην καὶ ὁ τρίτος πρὸς λίβα.

Ἐκατὸν βήματα ἀπωτέρω, ὅπου ἡ ὁδὸς ἐκατηφόριζε καὶ ἐτρέπετο πρὸς τὸ Κάστρον, ἡμισείας ὥρας δρόμον ἀπέχον ἀκόμη, τὸ ἔδαφος ἦτο ὅλον κοκκινόχωμα ἐν μέσῳ ἐρεικῶν καὶ σχοίνων, αἱ δὲ μάμμαι μας καὶ προμμάμαι διηγοῦντο ὅτι τὸ χῶμα ἐκεῖνο, ἔχον ἀσυνήθη κοκκινωπὴν χροιάν, ἐξέπεμπε προσέτι εὐωδίαν ἀνεξήγητον.

Ἄνθρωπος εἶχεν ἀγιάσει ἐκεῖ ἔλεγον. Πῶς ; Πότε ; Μὲ τὴν ἐπιπόλαιον παιδικὴν περιέργειαν, δὲν ἐξήτασα ἀρετὰ καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ τὸ μάθω. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παράδοσις ἔμεινε ἀμυδρά καὶ τὰ καθέκαστα ἀπωλέσθησαν. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μάρτυρος παρεδόθη εἰς λήθην. Κατὰ τὸ κοινὸν δὲ λόγιον «φτωχὸς ἅγιος δοξολογία δὲν ἔχει».

Παρήλθον πολλὰ ἔτη ἔκτοτε. Τῷ 1872, εἰκοσαετῆς ὢν, ἔτυχεν νὰ μεταβῶ καὶ νὰ διατρίψω ἐπὶ τινας μῆνας ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἐγγώρισα ἐκεῖ ἐνιμνον συμπατριώτην ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀποδημοῦντα. Μετ' ἀφελείας καὶ ἄνευ στόμαρου ὁ ἀνὴρ οὗτος με

ἐδίδαξε πολλά, μοι διηγήθη δὲ καὶ πολλὰς ἀρχαίας παραδόσεις τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς μας.

Ἐνεθυμήθην τότε νὰ τὸν ἐρωτήσω, ἂν ἐγνώριζε τι περὶ τῆς παραδόξου ἐκείνης εὐωδίας, ἣ ἂν ἦκουσε περὶ τοῦ ἀνδρός, ὅστις εἶχεν ἀγιάσει πλησίον τῶν τριῶν Σταυρῶν, μοι διηγήθη δὲ τὰ ἑξῆς :

Β'.

Ε γεθεις περὶ ὄρθρον βαθὺν ὁ πτωχὸς Τσόμπανος, ὁ βόσκων τὰς ὀλίγας αἰγας καὶ μανδριζῶν αὐτὰς εἰς τὸ κατάμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν, ἡμελξε τὰς αἰγὰς του καί, ἀρυπνίσας τὸν παργυριόν του, τὸν ἔστειλε νὰ φέρῃ τὴν καρδιάραν πλήρη εἰς τὸ χωρίον πρὸς τὸν κολίγαν του, τὸν προεστὸν, καὶ νὰ γυρίσῃ γλήγορα ὀπίσω. Ἐὰν ἰδῇ καὶ ἀγοῦν ν' ἀνοίξουν τὴν γέφυραν, τοῦ εἶπε νὰ κραῖξῃ τὸν φύλακα, τὸν πυλωρόν, καὶ ν' ἀνεβάσῃ τὸ γάλα μὲ τὸ παλάγκο εἰς τὸ Κάστρον ἐπάνω. Ἀλλὰ νὰ μὴ φύγῃ, πρὶν λάβῃ εἶδῃσιν ἀπὸ τὸν κύρ Ἀναγνώστην, τὸν προεστὸν, τὸν κολίγαν του, μὴ τυχὸν ἦθελε νὰ τοῦ παραγγείλῃ τίποτε. Ὁ παῖς ἐπέταξε τὴν κάπαν του. ἐνίφθη μὲ τὴν στάμναν, ἐσφογγίσθη μὲ τὰ μανίκια τοῦ ὑποκαμίσου του, ἤρπασε τὴν καρδιάραν καὶ ἔφυγε τρέχων.

Εἶτα, ἀροῦ ἐνέβαλε τὸ πολὺ γάλα εἰς μέγαν λέβητα καὶ ἔρριπεν ἄφθονον ἄλας ἐντὸς ἑξ' ἐκείνου, τὸ ὁποῖον μόνος του ἐμάζευνεν ἀπὸ ἀκρογιαλιά εἰς ἀκρογιαλιά, τρέχων ἐπάνω εἰς τοὺς βράχους, ὅπου ἔβγαζε κογχύλια καὶ πεταλίδας, ὁ αἰπόλος ἦναρε πῦρ καὶ ἠσχολεῖτο νὰ τὸ βράσῃ, καθότι ἐπρόβλεπεν ὅτι θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ γευματίσῃ ὁ ἴδιος μὲ γάλα, πρᾶγμα δυσάρεστον, ἐάν, ὥς ἦτο λίαν πιθανόν, ὁ κολίγας του ὀλιγώρῃ νὰ τοῦ στείλῃ «κανένα ἀρμυρὸ ψάρι». Διότι αὐτὸς ὁ αἰπόλος δὲν ἦτο ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ γίνονται φόρτωμα εἰς τοὺς ἄλλους, καὶ ἂν ὁ κολίγας δὲν εἶχε τὴν καλὴν διάθεσιν, αὐτὸς δὲν θὰ ἔρριχνε τὴν ὑπόληψίν του διὰ νὰ τὸν κάμῃ στανικῶς νὰ τὸν φιλέψῃ ἢ ἀρμυρὸ ἢ ἄλλο τίποτε, ἅς ποῦμε. Ἄλλοι ὁμῶς εὐρίσκουν, τρόπον τινά, τὸ μέσον διὰ νὰ τὰ ἔχουν καλὰ μὲ τὸν κολίγαν, καὶ ἐνῶ τὰ ἀρνάκια τὰ μισιακά, κατὰ κανόνα, ὁ ἀετὸς τὰ τρώγει, ἂν καὶ τὰ ἰδικὰ τοὺς τίποτε δὲν παθαίνουν, αὐτοὶ καὶ πάλι—νὰ ζομπε

καλή ψυχὴ—τὰ καταφέρουν μιὰ χαρά! Καὶ νὰ ἦτο τοῦλάχιστον ἀρχετὸν τὸ γάλα διὰ νὰ πήξη τυρὸν ἢ μυζήθραν ὑπομονή! Ἄλλ' ὀργὴ Θεοῦ εἶχε πέσει τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰς τὰ βοσκήματα. Τὰ πρόαματα τὰ μισὰ τοῦ εἶχαν ψοφήσει, ὀλίγα μόνον γαλάρες τοῦ ἔμειναν· ὅλο καὶ στέρφες. Δὲν ἔκαμε ὁ Θεὸς καλὸν καιρὸ νὰ βγάλλῃ ἡ γῆ χορταράκι, νὰ βοσκήσουν τὰ πρόαματα. Τί νὰ σὲ κάμουν τὰ καημένα τὰ πρόαματα!

Εἶτα ὁ πτωχὸς Τσόμπανος ἤρχισε νὰ σοβῇ τὸ αἰπόλιον ἐξάγων τὰ ζῶα πρὸς νομὴν εἰς τὴν παρακειμένην κοιλάδα. Τσοῦ! τσοῦ! στέρφα! ἔ! ψαρή! ὄϊ! ὄϊ!

Μόλις προέβη ὀλίγα βήματα, καὶ ἰδοὺ δύο ἄγνωστοι ἄνθρωποι παρουσιάζονται ἐνώπιόν του καὶ τοῦ κόπτουσι τὸν δρόμον. Ἐφόρουν ἀσυνήθη ἀναβολήν, καὶ τὸ ἦθός των ἐφαίνεται ὅχι πολὺ ἄγριον, ἀλλ' ὀπωσοῦν ἀλλόκοτον.

Ὁ βοσκὸς δὲν ἐφοβήθη, ἐξεπλάγη μόνον.

Ὁ μικρὸς σκύλαξ, προσηθήσας εἰς ἀπάντησίν των, τοὺς ὑπεδέχθη μὲ ὑλακίαν.

Καὶ οἱ δύο ἐχαιρέτισαν τὸν αἰπόλον, φέροντες τὴν χεῖρα εἰς τὸ στήθος, εἶτα εἰς τὸ μέτωπον.

Ὁ εἷς τῶν δύο ξένων, ὁ πρεσβύτερος, ἀποταθείς πρὸς τὸν ἀγρότην εἶπε μὲ λαρυγγώδη σκληρὰν φωνὴν εἰς ἑλληνοβάρβαρον ἀκατανόητον γλῶσσαν.

— Ἐσὺ μπέλэк ἀνάραφ ἐμεῖς ντρομό σουφτ; (Ἐσὺ τοῦ χωρίου, ἡξεύρεις εἰς ἡμᾶς τὸν δρόμον νὰ δείξης!)

Ὁ αἰπόλος δὲν ἐνόησε γοῦ.

Ὁ ξένος ἐπανελάβε συνοδεύων τὰς λέξεις δι' ἐκφραστικῶν χειρονομιῶν.

— Μπέλэк, ποῦ πάει ντρομό... πολλοί, πολλοί, ἐλέφ, ἐλεφίν! (Εἰς τὸ χωρίον πόθεν φέρει ὁ δρόμος... (ὅπου κατοικοῦν) πολλοί, πολλοί, χίλιοι, χιλιάδες!)

Ὁ βοσκὸς τότε ἤρχισε νὰ ἐννοῇ ὅτι τὸν ἠρώησαν τὸν δρόμον τὸν ἄγοντα εἰς τὸ Κάστρον.

Χωρὶς νὰ ὑποπτεύσῃ τίποτε, τοὺς ἔδειξε τὸν κυριώτερον δρόμον τὸν φέροντα εἰς τὸ φρούριον, ὅστις ἄλλως τε ἦτο καὶ ὁ μόνος ὁρατὸς καὶ διὰ νευμάτων τοὺς ἔδωκε νὰ ἐννοήσωσιν ὅτι, ἂν ἐπροχώρουν ἀκόμη ἐκατοστίας τινὰς βημάτων, θὰ ἔβλεπον μα-

κρόθεν τὸ Κάστρον, προκῦπτον ἑκεῖ εἰς τὸν αἰγιαλὸν μεταξὺ γῆς καὶ θαλάσσης.

Οἱ ξένοι ἔκαμαν νεῦμα ἀποχαιρετισμοῦ καὶ ἀπεμακρύνθησαν. Ἀλλὰ μετὰ τινὰς στιγμὰς βλέπει καὶ ἄλλους τέσσαρας μὲ ὅμοια ἐνδύματα ἐξερχομένους ἀπὸ τῆς γείτονος λόχμης καὶ βαδίζοντας μετὰ προφυλάξεως πρὸς συνάντησιν τῶν πρώτων.

Οὗτοι μόλις ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἔγιναν ὁρατοί, αἶμα ἐξεληόντες εἰς τινὰ ἀλωήν, καὶ ἔστρεφον ὀπίσω τὰς κεφαλὰς ὥς νὰ ἀνησύχουν μὴ τυχὸν παρετηρήθησαν, καὶ πάλιν ἐχώθησαν πάραντα εἰς τὸ δάσος.

Ὁ αἰπὸς οὗτος αὐθορμητὴς, καὶ χωρὶς νὰ ἡξεύρη τὸ διατί, ἔσπευσε προλαβὼν καὶ ἐκρύβη ὀπισθεν τῶν θάμνων. Εἶχεν αἰσθανθῇ ἀμυδρῶς ὅτι συνέφερε νὰ μὴ ἐννοήσωσιν οἱ τέσσαρες ἑκεῖνοι ὅτι τοὺς εἶδε.

Τέλος καὶ οἱ ἔξ ἔγιναν ἄφαντοι.

Ὁ βοσκὸς ἐστάθη ἐπὶ τοῦ ὄχθου τῆς γῆς, ἐφ' οὗ εὗρίσκετο, ὑψηλός, εὐθυτενής, μὲ ἀγριόξανθον τὴν τραχεῖαν στοιβωτὴν κόμην, ἐστάθη ἀκουμβῶν ἐπὶ τῆς ράβδου τοῦ τῆς μακρᾶς καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται, καὶ ὑποψία καὶ φόβος τὸν ἐκυρίευσαν. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ πρώτη ἀκτὶς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου ἐφώτισε τὸ προῶρος ἐρρουτιδωμένον μέτωπόν του καὶ τοὺς χαρὰς τοῦ ἰσχυροῦ προσώπου τοῦ προσώπου μόλις τεσσαρακονταετοῦς καὶ ἡ μορφὴ του ἐφάνη μυστηριώδους θελγήτρου μετέχουσα, καὶ δὲν ἐφαίνετο ἄμοιρος ψυχικοῦ ἢ καὶ αἰσθητοῦ ἀλλοιῶν ὁ τραχὺς καὶ ἄξεστος Τσόμπανος, ὁ ὑψηλὸς καὶ σκληροαγωγημένος καὶ ἡλιοκαής, ὁ βόσκων τὰς ὀλίγας αἰγὰς του εἰς τὸ κατὰμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν.

Ὀλίγαι παῖδες σιγῆς, καὶ ἀκούει ὀπισθέν του, ὅχι πολὺ μακράν, θροῦν φύλλων καὶ κλάδων κινουμένων. Ὁ βοσκὸς ἀνεσκήρτησεν.

Ὁ θόρυβος οὗτος ἦτο ὥς ἐκ βηματισμῶν ἀνθρώπων μετὰ πολλῆς πατούμενης προφυλάξεως, ἀλλὰ μὴ κατορθούντων, ἐν μέσῳ τοῦ χλοεροῦ δάσους, νὰ βωβάνωσιν ἐντελῶς τὸ βῆμα.

— Κι ἄλλοι, καὶ ἄλλοι ἔρχονται, ἐπιθυρεῖς τ' εἶναι τάχα, Θεέ μου!

Τότε φῶς ἐπέλαμψε διὰ μιᾶς εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυ-

χῆς του. καὶ οἶονεῖ μυστηριώδης ἐπίνοια ἐπεφοίτησε εἰς τὸν νοῦν του.

Θὰ εἶναι κλέφτες ! εἶπε.

Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρόν, πηδᾷ ἐλαφρῶς ὀπισθεν τῶν θάμνων καὶ ἀρχίζει νὰ τρέχῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ φρούριον.

Εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου ! ἐπιθύρησε μόνον.

Γ.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς προλαβούσης ἑκατονταετηρίδος πειρατικὸν πλοῖον πλήρες ἀγρίων καὶ αἰμοχαρῶν Βαρβαρέζων προσωρμίσθη διὰ νυκτὸς εἰς τὸν ὄρμον Ἀσέληνον κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τῆς νήσου.

Πάνοπλος συμμορία ἐκ δεκαπέντε ἢ εἴκοσιν ἀνδρῶν ἀποβιβασθεῖσα περὶ τὸ λυκανγές, ἤρχισε ν' ἀνέροχεται τὰς κλιτύας τοῦ Ἀναργύρου γραφικωτάτου βουνοῦ, εἰς πολλὰς ῥάχεις τεμονόμενου, προφυλαττομένη καὶ βαίνουσα ἀπὸ στενωποῦ εἰς στενωπόν.

Ὡς διὰ νὰ ψεύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ λιμενίσκου, ὡχρὰ μὴν ῥθίνουσα εἶχεν ἀνατεῖλει ἀρτίως, φέγγουσα τὸ νυκτερινὸν δρόμον τῶν πειρατῶν.

Ἡ ἀγκάλῃ ἐκεῖνη, μυστηριώδης καὶ σκοτεινὴ, ἐθεωρεῖτο ἀπαίσιος διὰ τοὺς τιμίους θαλασσοπόρους· ἐχρησίμευε μόνον διὰ νὰ ἐκβράζῃ ἢ θάλασσα τὰ πτώματα τῶν πνιγμένων, ὅσους ὁ ἀντικρὺ κείμενος Λευτέρης—ἡ περίφημος αὕτη ὕψαλος, ἣν ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει Μύρμηκα καὶ ἱστορεῖ ὅτι ὁ Ξεῖξης διέταξε νὰ κτισθῇ ὑψηλὸν σῆμα ἐπ' αὐτῆς—ὅσους, λέγομεν, ὁ Λευτέρης, ἠλευθέρωνε κατὰ καιροὺς, ἀπαλλάττων τὰ μὲν πλοῖα τοῦ βάρους τοῦ φορτίου, τοὺς δὲ ναυβάτας τοῦ προσκαίρου ἄχθους τῆς ζωῆς.

Ὁ Σολμὰν βέλ Μεϊμέτ, ὁ πρεσβύτερος τῆς συντροφίας, ἔβη βαῖον ὅτι εἶχεν ἐπισκεφθῇ ἄλλοτε τὸ φρούριον καὶ ἤξευρε ποῦ κατοικοῦν οἱ ἄπιστοι. Ἄλλως εἶχον παρέλθει, ἔλεγε, χρόνοι πολλοί, καὶ δὲν ἐνεθυμεῖτο καλῶς τὸν δρόμον.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Σολμὰν εἶχεν ἀνδραγαθήσει κατὰ τῶν ἀπίστων, ὁ μακρὸς στοιμμένος καὶ ἀγκιστροειδὴς μύσταξ του ἦτο παμμέλας, ὥς κόρακος πτερόν· καὶ τώρα ἡ χιὼν τοῦ ἡρώτος εἶχε λευκᾶναι δαφυλῶς τὴν πλουσίαν χαίτην του.

Ἐν τούτοις ὁ γέρο Σολμὰν εἶχε βάλει σημάδι, φαίνεται τὴν

κορυφήν τοῦ βουνοῦ τῆς Καραφιλιζανάκας καὶ ὑπ' αὐτῆς ὀδη-
γούμενος ἐβάδιζε πρὸς βορρᾶν. Ἐκεῖ ἦτο ἡ φωλεὰ τῶν νη-
σῶν, τὰς ὁποίας ἤθελον νὰ μαθήσωσιν.

Τὸ σχέδιον τῶν Ἀφρικανῶν δὲν ἦτο πολὺ πεπλεγμένον.
Ὅσον μικρὰ καὶ ἂν ἦτο ἡ τρυήρης τῶν, δὲν εἶχε τόσους μόνον
ἐπιβάτας. Τὰ δύο τρίτα τοῦ πληρώματος εἶχον μείνει ἐπὶ
τῆς νηός.

Προσχωρίσθησαν νύκτα εἰς τὸν Ἀσέληνον διὰ νὰ μὴ προ-
δοθῶσιν. Ἄν ἔπλεον ὑπ' αὐτὸ τὸ φρούριον, ἦτο ὡς νὰ ἐδίδον
εἵδησιν εἰς τοὺς ἀπίστους νὰ κλείσωσι τὰς σιδηρὰς πύλας καὶ
νὰ σηκώσωσι τὴν γέφυραν. Οἱ δεκαπέντε ἢ δεκαοκτὼ οὗτοι ἄν-
δρες προεπορεύοντο πρόσκοποι, ὅπως ἐξαφνίσωσι τοὺς ἀπίστους
καὶ μὴ προλάβωσι ἐκεῖνοι νὰ προφυλαχθῶσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ
πλοῖον μετὰ τοῦ λοιποῦ πληρώματος ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ
ἡλίου, ὑπῆνεμον ἐκ μεσημβρίας, θὰ ἔπλεεν εἰς Ἅγιον Σώστην
καταντικρὺ τοῦ φρουρίου καὶ ὅλη ἡ μικρὰ στρατιὰ θὰ ἐκυρίευεν
ἐξαπίνης τὴν πόλιν.

Οἱ θησαυροὶ τῶν Βενετῶν, τῶν Τούρκων, τὰ λάφυρα τῶν
Ἑλλήνων κλεφτῶν, ὅσοι εἶχον πατήσει κατὰ καιροὺς τὸν πόδα
εἰς τὴν μικρὰν νῆσον, τὴν γενομένην πολλάκις ὀρμητήριον πο-
λέμων καὶ ἐκστρατειῶν καὶ οὖσαν ἀληθῆ δρόμον μεταξὺ Κασσάν-
δρας, Ὀλύμπου καὶ Ἀσπρης Θαλάσσης ἐφημιζόντο πόρρωθεν
ὡς κεκρυμμένοι εἰς ἄγνωστα ἄντρα καὶ ὑπόγεια τοῦ Κάστρου
καὶ ὅλης τῆς νήσου. Αἱ γυναῖκες τοῦ τόπου δὲν ἦσαν ὡς αἱ χα-
νούμισσαι μαλθακαί, ἀλλ' ἐργατικάι, καὶ ἐκρίνοντο ἄξιαι νὰ στο-
λίζωσι τὰ χαρέμια τῶν ἀληθῶν πιστῶν ὡς σκλάβαι.

Ὅταν οἱ πρόσκοποι ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφήν τοῦ Ἁγίου
Κωνσταντίνου, ἡ αὐγὴ εἶχε πορφυρώσει τὴν ἀνατολὴν μετὰ τὴν
ροδίνην ἀλουργίδα τῆς, καὶ αἱ δύο θάλασσαι ἐφαίνοντο ἔνθεν
ἐκτελούμεναι, ἡ μία ὡς ὀθόνη μετὰ κυανοῦν στήμονα καὶ μετὰ ἁλι-
κὴν κόκκιν, δεχομένη τὰς ἀνταυγείας τῆς παιμφοῦς ἀνατολῆς,
ἡ ἄλλη ὡς ὑπόσκιος μελανὴ ἀρουρα φέρουσα τὴν σκωρίαν τοῦ
σκότους ἀκόμη ἐγκατεσπαρμένην.

Τότε οἱ βάρβαροι ἐστάθησαν εἰς μίαν στενωπὸν ἀόρατον
ἀπὸ τὰ πένθα, ἐξ ὧν ἦτο κατὰφυτον τὸ βουνόν, καὶ ὁ ἀρχηγὸς
τοὺς διέταξε νὰ μοιρασθῶσιν εἰς τρεῖς ομάδας καὶ νὰ βαδίσωσιν
ἐκάστη χωριστά, εἰς πεντακοσίων βημάτων ἀπόστασιν ἢ μία ἀπὸ

τῆς ἄλλης, διὰ τὰ μὴ φανῶσιν ὑποπτοὶ εἰς πάντα ἀγροδίαιτον, ὅστις τυχὸν ὀρθοῖζων ἀπὸ τῆς αὐγῆς εἰς τὸ βουνὸν θὰ τοὺς παρετῆρει ἐκ τοῦ μακρόθεν. Εἶχον κρύψει ἐπιμελῶς τὰ ὅπλα των ὑπὸ τὰ πλατέα βουνουῖα των, εἶχον ἀφαιρέσει τὰ σαρίκια ἀπὸ τὰ φέσια των τὰ μακρά, ὀρθὰ καὶ ὑποστροφύγγυλα, καὶ ὁμοιάζον μὲ Ἀνατολίτας ζωεμπόρους, ἢ μὲ περιπλανωμένους πραγματευτάς.

Ἡ ὁδὸς διὰ τὸ Κάστρον, ἐὰν ἐκατηφόριζαν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου εἰς τὴν κοιλάδα τὴν καλουμένην «τ' Ἀρβανίτη», ἦτο πολὺ συντομωτέρα, ἀλλ' ὁ γέρο Σολμάν, ἐπειδὴ εἶχε βάλει σημάδι τὴν ὑψηλότεραν κορυφὴν, τὴν Καραφιλιτζανάκαν λεγομένην, τοὺς ὠδήγησεν ἀνατολικώτερον, πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ κατήλθον εἰς τὴν ὠραίαν γραφικὴν τοποθεσίαν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ὅπου ἔπιον ὕδωρ δροσερὸν ἐκ τῆς κρήνης τῆς διαυγοῦς, ὑπὸ τὴν ἀμφιλαρῇ σκιᾷ γιγαντιαίων πλατάνων. Ἦτο δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ Ἀπριλίου καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐπικρατοῦσαν δρόσον, ἦτο ἄκρα νηνεμία, καὶ ἡ ἡμέρα προηγγέλλετο λίαν θερμῇ, εἰ καὶ ὁ ἥλιος δὲν εἶχεν ἀνατεῖλει ἀκόμη.

Ἐκεῖθεν στραφέντες πρὸς τὰ βορειοανατολικά, διέτρεξαν μέγα ἐπικλινὲς ὄροπέδιον, ὁπόθεν ἡ θέα ἐκτείνεται ἀνὰ τὸ Αἰγαῖον ἀχανὲς μετὰ τὸ ὑψηλὸν Ἀθω, τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν νήσων, καὶ ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν ρίζαν τοῦ βουνοῦ τῆς Καραφιλιτζανάκας ἤρχισαν ν' ἀνέρχονται πρὸς τ' ἀριστερὰ βορειοδυτικώτερον.

Εἰσῆλθον εἰς σύδενδρον σκιερὸν ρεῦμα, εἰς θέσιν καλουμένην «Κρὺο Πηγάδι», γείτονα τῶν «Τριῶν Σταυρῶν», ὅπου τὸ παμπάλαιον φρέαρ εἶναι στοιχειωμένον καὶ παρὰ τὸ χεῖλος αὐτοῦ οὐχὶ σπανίως ἐξέρχονται φαντάσματα, σὺν τοῖς ἄλλοις εἰς ἀράπης μὲ τὴν τσιμπούκαν, οὐχὶ ἄραφ μελαψός, ὅπως αὐτοί, ἀλλ' αἰθίοφ παμμέλας, ὡς ἐξ ἐβένου. Ὁ γέρο Σολμάν, ὅστις ἐγνώριζε τὸ πρῶγμα, τοὺς ἐπρότεινε καὶ ἔκαμαν ὅλοι, ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου εὐσεβῇ προσευχῇ, κροτήσαντες τρεῖς τὰ μέτωπα εἰς τὸ λιθόστρωτον, ἐπικαλούμενοι ἕλεον τὴν σκιὰν τοῦ ἀρχαίου δημοθρήσκου των, ὅστις, τίς οἶδε διὰ ποίαν ἁμαρτίαν, ἔχει μένει ἔξω τοῦ Παραδείσου καὶ τὸ φάσμα του ἐξηκολούθει νὰ περιπλανᾶται εἰς τὴν μελαγχολικὴν ἐκείνην τοποθεσίαν.

Δ'.

Τὰς αἰγὰς τοῦ ὁ πτωχὸς αἰπόλος τὰς ἄφησεν, ὅπως εὐρέθησαν, εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ εἶχε καιρὸν νὰ τὰς ὀδηγήσῃ ὀπίσω εἰς τὴν μάνδραν καὶ νὰ τὰς ἀσφαλίσῃ. Βοσκὸν ἄλλον ν' ἀφήσῃ ἀναπληρωτὴν δὲν εἶχε τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Ὁ ψυχογυῖος τοῦ δὲν εἶχεν ἐπιστρέψει ἀκόμη ἀπὸ τὸ φρούριον. Τὸ παλιόπαιδο θὰ ἦρε τὰς πύλας ἀνοιχτάς καὶ θὰ τὸ ἔστρωσε μὲ φίλους εἰς κανὲν καπηλεῖον. Τίς οἶδεν ἂν δὲν ἐπώλησε τὸ ἥμισυ τῆς καρδίας, τῆς προωρισμένης διὰ τὸν κολίγαν, ἀντὶ ἡμισείας δωδεκάδος ἰχθυδίων παστῶν.

Ὁ βοσκὸς ὀλίγα μόνον βήματα ἔτρεξεν ἐπὶ τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ εἴτα ἐστράφη πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἐχώθη ἐν μέσῳ συστάδος θάμνων. Δὲν ἦτο μωρὸς αὐτὸς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν εἶχε δεῖξει ἀγτίως εἰς τοὺς κλέπτας. Ἐγνώριζε παμπόλλας πλαγίας ὁδούς, καὶ μονοπάτια, γνωστὰ μόνον εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐπαγγέλματός του.

Ἐκεῖ μεταξὺ τῶν θάμνων ἤρχιζε ἓνα μονοπάτι γνωστότατον αὐτῷ· χιλιᾶκις τὸ εἶχε διατρέξει. Διὰ τοῦ μονοπατίου τούτου θὰ προελάμβανε τοὺς πειρατὰς κατὰ χίλια τουλάχιστον βήματα. Εἶχε καιρὸν νὰ ὑπάγῃ, νὰ ἔλθῃ καὶ ἐκεῖνοι νὰ μὴ ἔχουν φθάσει ἀκόμη!

Ἦτο μονοπάτι καὶ ἦτο κρημνός. Ὁμοίᾳζε μὲ τὸν κρημνὸν καὶ μὲ τὸ μονοπάτι τοῦ δημῶδους ἄσματος. Ἄλλ' ἐγνώριζεν αὐτὸς ἀπὸ μονοπάτια. Ἀπὸ τέτοια «δὲν ἴδρωνε τὸ μάτι του». Ἐπάτει τόσον ἐλαφρὰ εἰς τὴν γῆν, ὥστε δὲν ἄφηνε σχεδὸν ἵχνος. Εἰς τὸ ἐπίπεδον οἱ πόδες τοῦ ἔκοπτον ὡς τροχοί, εἰς τὸ κρημνῶδες προσεκολλῶντο ὡς ἀρπάγαι. Οἱ καλῶς ἐσφιγμένοι περὶ τὰ σφυρὰ καὶ φολιδοειδῶς ἀνερχόμενοι εἰς τὴν κνήμην ἱμάντες τῶν πεδύλων τοῦ ἦσαν ὡς πτερὰ εἰς τοὺς πόδας.

Ἔτρεχεν, ἔτρεχεν, ἀναρριχώμενος εἰς βράχους, ὑπερπηδῶν χάνδακας, κατερχόμενος τὴν κρημνῶδη ἀκτὴν, ταλαντευόμενος ἐπὶ τοῦ πρανοῦς, ὅπου ἄγρια ἀνθύλλα καὶ θάμνοι ἄζωοι καὶ ἄφυλλοι ἀσφόδελοι ἐφύοντο μόνον, αἰωρούμενοι ὑπεράνω τοῦ πελάγους προσπαίζοντες μαλθακῶς πρὸς τοὺς βράχους τῆς ἀπορροῆς ἀκτῆς, ἔτρεχε καὶ συγχρόνως ἐμελέτα νοερῶς τὸ σχέδιόν του. Οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ εἶχον συνήθειαν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὑπαγορευθεῖσαν, ν' ἀναβιβάζωσι τὴν γέφυραν καθ' ἐκάστην

μικρόν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, νὰ τὴν καταβιβάξωσι δὲ τὸ πρῶτ' ἅμα τῇ ἀνατολῇ. Ἐὰν εὑρίσκει τὴν γέφυραν ὑψωμένην ἀκόμη, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐξημερώσει ἤδη, θὰ ἐφῶναι εἰς τὸν φύλακα τῆς πύλης τοῦ φρουρίου νὰ μὴ τὴν καταβιβάσῃ δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἐὰν τὴν εὑρίσκει καταβιβασμένην, ὥς ἦτο πιθανόν, θὰ τὸν ἐξώρκιζε νὰ τὴν σηκώσῃ, νὰ τὴν ὑψώσῃ, νὰ τὴν μεταρσιώσῃ, κόπτων πᾶσαν συγκαινωνίαν μετὰ τὴν ξηράν, ἂν ἄραπᾳ τὸν Θεόν, ἄλλως τὸ Κάστρον χάνεται.

Καὶ τοιαύτας σκέψεις ἀνεκύκλου ἐν τῷ νῶ, καὶ τοιούτους φόβους ἔτρεφε κατερχόμενος τὴν ἀγρίαν ἐκείνην βορειοδυτικὴν ἀκτὴν, ὅπου αἶγες μόνον δύνανται νὰ πατῶσι.

Φθάσας ἀντικρὺ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Σώζοντος, τοῦ ἐγειρομένου ἰδιορρυθμῶς ἐπὶ τινος σκοπέλου, ὀλίγας ὁργυγιάς ἀπὸ τοῦ αἰγιαλοῦ, ἔκαμε τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἐπεκαλέσθη τὸν Ἅγιον τώρα διὰ νὰ τὸ δείξῃ, νὰ μὴ ψεύσῃ τὸ ὄνομά του.

Εἶτα διὰ τὸ ἀσφαλέστερον κατῆλθεν ἀκόμη χαμηλότερον πρὸς τὸν αἰγιαλόν, καὶ πάλιν ἤρχισεν ἑλαφρὰ καὶ γοργὰ πατῶν ν' ἀνέρχεται πρὸς τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου. Εὐρίσκετο ἐνώπιον τοῦ φρουρίου.

Φοβερόν βραχῶδες βάρανθρον, ὅπου ἴλιγγος καὶ σκοτοδίνη κυριεύει τὸν ἄνθρωπον, ἄβυσσος καὶ ξηρά, αἰωρουμένη ὑπεράνω τῆς ὑγρᾶς ἀβύσσου, χάσκει ὑπὸ τὴν γέφυραν.

Ἡ γέφυρα ἦτο ὑψωμένη ἀκόμη, ἂν καὶ ὁ ἥλιος εἶχεν ἀνατείνει πρὸ μικροῦ.

Ὁ βοσκὸς δὲν ἠδυνήθη τὴν ὥραν ἐκείνην νὰ μὴ ἐνθυμηθῇ τὸν παραγυιὸν του καὶ ἠπόρει τί νὰ ἔγινε. Μὴν ἔπαθε τυχὸν τίποτε ; μὴν ἔπεσε — Θεὸς φυλάξοι — εἰς τὰς χεῖρας τῶν κουρσάκων ; μήπως τὸν συνέλαβον οὗτοι περιπλανώμενον καὶ τὸν ἐπῆραν σκλάβον ; Διότι ὁ βοσκὸς ἐννόει ἀμυδρῶς ὅτι, ἂν αὐτοῦ ἐφείσθησαν οἱ βάρβαροι, τὸ ἔκαμαν ἐκ περισσῆς προφυλάξεως, διὰ νὰ μὴ προδοθῶσι πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ κάστρον. Ἀλλ' ὅχι ὁ παραγυιὸς του δὲν εἶχε πάθει — σίδερο στὴ μέση του ! — τίποτε.

Ἐκ τῆς ἀπορίας ἔμελλε νὰ ἐξαχθῇ ὁ βοσκός, πρὶν μάλιστα ἐρωτήσῃ.

Ἀσθμαίνων ὁ πτωχὸς Τσόμπανος ἐστάθη ἀριστερόθεν, χρο-

πτόμενος παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὑψηλοῦ πετρίνου θριγγοῦ καὶ ἤρ-
χισε μεγαλοφώνως νὰ καλῇ τὸν πυλωρὸν τοῦ φρουρίου :

— "Ε ! ἀπ' τὸ Κάστρο ! ἔ ! πορτάρη !

Οὐδεμία φωνὴ ἀπήντησεν.

Ὁ βοσκὸς ἔκραξε μὲ ὄσπιν δύναμιν εἶχε, διὰ τῆς κεφαλικοῦ-
τέρας καὶ βραχνοτέρας φωνῆς του :

— "Ε ! πορτάρη ! ἔ ! ἀπ' τὴν ταράτσα ! ἔ ! ἀπ' τὸ κιόσι !

Ταράτσα ἦτο ὑψηλὸς ἀκρόδομος ὑπεράνω τῆς σιδηρᾶς πύλης
κτισμένος, μὲ τὰς πολεμίστρας καὶ μὲ τὴν ἀπαραίτητον ζεματί-
στραν του, τὴν ὑπερθεν τῆς πύλης μακρὰν ὁπῆν, δι' ἧς ὡς τε-
τελευταῖον ὄπλον καὶ καταφύγιον, ἠπεύλουν νὰ ζεματίσωσι πάντα
ἐπιδρομέα κατορθώσαντα νὰ ζυγώσῃ εἰς τὴν σιδηρᾶν πύλην καὶ
ἐπιχειροῦντα νὰ τὴν βιάσῃ. Κιόσι (κιόσκι) ἦτο τὸ μικρὸν περι-
πτερον, ὅπου συνερχόμενοι ἐβουλεύοντο ἢ ἀπλῶς ἡγογολοῦν οἱ
προεστοὶ μὲ τὴν μακρὰν τσιμπούκιαν, μὲ τὰς ποικιλτὰς μανίκας,
καὶ τὰς κεντητὰς ζώνας των.

Καὶ πάλιν ἐκ τρίτου ἐπανέλαβεν :

— "Ε ! πορτάρη ! ἔ ! σεῖς οἱ προεστοί !

Τὴν φορὰν ταύτην ἠκούσθη βραχνὸς ὁ βαρὺς καὶ ὀξὺς τρι-
γμὸς τῶν σιδηρῶν μοχλῶν.

Ἄλλ' οὐχ ἦττον παραδόξως ἡ πύλη ἔμεινε κλειστή, ὡς νὰ
μετενόησεν ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε νὰ τὴν ἀνοίξῃ.

Συγχρόνως διὰ τινος πολεμίστρας ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ἀκρο-
δρόμου ἠκούσθη φωνή :

— "Ε ! σὺ, πῶς βιάζεσαι τόσο, Τσόμπανε ; ἔχε ὑπομονὴ νὰ
κατεβάσουμε τὸ γεφύρι. "Η θέλεις νὰ σ' ἀνεβάσω καὶ σὲ μὲ τὸ
παλάγκο, καθὼς ἀνέβασα τὸν παραγινιό σου τὴν αὐγὴ ;

— Τὸν ἀνέβασες μὲ τὸ παλάγκο ; εἶπεν αὐτομάτως ὁ βοσκός.

— "Ἐφερε τὸ γάλα τοῦ κῦρ "Αναγνώστη τοῦ προεστοῦ, καὶ ὁ
κῦρ "Αναγνώστης τὸ θέλει φρέσκο, κατάλαβες. "Εγὼ κατέβασα
τὸ παλάγκο γιὰ νὰ περάσῃ τὴν καρδόρα στὸ γάντζο καὶ ἡ ἀφεν-
τιά του ἐδέθηκε ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ μοῦ πῇ. Σὰ βαρὺ τὸ γάλα,
εἶπα, σὰν ἄρχισα νὰ τραβῶ τὸ παλάγκο. Σὰν τὸν ἀνέβασα ὡς
τὸ μισὸ τὸ ὕψος, βλέπω τὴ μούρη τοῦ ψυχογιοῦ σου καὶ μ' ἐκoi-
τάζε καὶ γελοῦσε σὰν μαῖμοῦ. Εἶπα νὰ τοῦ παίξω καμιά δον-
λειά, ν' ἀφήσω μιὰ τὸ σκοινί, ποὺ νὰ τοῦ φανῇ ὁ οὐρανὸς
σφοντύλι... νὰ σοῦ τὸν φτειάσω ἐγὼ κοπανιστή. Μὰ ἄς ἔχη

χάρι' λυπήθηκα τὸ γάλα τοῦ κύου Ἀναγνώστη, εἰ δὲ μή, ἓνα τσοπανόπουλο ὀλιγώτερο, ἓνα περισσότερο, θελὰ χάση, κατάλαβες, ἡ Πόλη...

— Δὲ μὲ μέλει ἑμένα γι' αὐτά, τοῦ ἐφώνησεν ἀπ' ἀντριχὺν ὁ βοσκός, ἀρχίσας νὰ δυσφορῇ ἐπὶ τῇ πολυλογίᾳ τοῦ φύλακος, ὅστις ἀόρατος ὀπισθεν τοῦ τοίχου, διὰ τῆς πολεμίστρας βλέπων τὸν βοσκόν, ἠὺχαριστεῖτο νὰ τὸν πειράζῃ, καπνίζων τὸ βραχὺ τσιμπούκι του, ἔχων ἀξιώσεις δημογεροντικὰς καὶ τρέφων περιφρόνησιν πρὸς τὸ γένος τῶν ποιμένων.

— Καὶ γιὰ τί πράματα ἑσένα σὲ μέλει; ἀπήντησεν ὁ πυλωρὸς μιμούμενος τὴν ἐπίρροινον φωνὴν τοῦ αἰπόλου.

— Ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ! ποὺ εἶσαι! ἔκραξεν ἀνυπόμονος οὗτος. τρέχα νὰ πῆς στοὺς προεστοὺς τὸ καλὸ, ποὺ σὰς θέλω!

Νὰ μὴν κατεβάσετε τὸ γεφύρι! Τὸ καλὸ ποὺ σὰς θέλω! Ἄκοῦς;

— Νὰ μὴν κατεβάσωμε τὸ γεφύρι; ἐπανέλαβε μηχανικῶς ὁ πυλωρὸς ὀπισθεν τῆς πολεμίστρας.

— Νὰ μὴν τὸ κατεβάσετε! ἐφώνησεν ἐμφαντικώτερον ὁ βοσκός.

— Καὶ γιατί; ἐσὺ θὰ μᾶς προστάξης; Νὰ μὴν ὠνειρεύτηκες τίποτε;

Καὶ ἦτο ἔτοιμος, ὅπως πρότερον ἀνέβαλε ν' ἀνοίξῃ τὰς πύλας τοῦ φρουρίου ἀπλῶς διὰ νὰ βασανίσῃ τὸν βοσκόν, διότι τὸν ἐνόμισε θέλοντα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ φρούριον δι' ἰδιαιτέραν του ὑπόθεσιν, οὕτω τώρα ν' ἀνοίξῃ τὴν πύλην καὶ νὰ σηκώσῃ διὰ τοῦ ἀρχετύπου μογλοῦ τὴν γέφυραν μίαν ὥρα ἀρχύτερα, εἰς τὸ πεῖσμα τοῦ αἰπόλου, κελεύοντος νὰ μείνῃ ὑψωμένη ἡ γέφυρα.

Ὁ μπαρμπα Δῆμος—οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ πυλωρὸς τοῦ φρουρίου—ἦτο ἡ παραξενιά καὶ ἡ ἀντιλογία ἐμπρὸς αὐτοῦ.

— Ἡρθαν κλέφτες! ἐπανέλαβεν ἡ φωνὴ τοῦ βοσκοῦ. Ἡρθαν κορσάροι! Τοὺς εἶδα μὲ τὰ μάτια μου!

— Κλέφτες; Κορσάροι; ἐπανεῖπε καὶ ὁ μπαρμπα Δῆμος.

— Σῦρε νὰ πῆς στοὺς προεστοὺς, πὲς καὶ τοῦ κύου Ἀναγνώστη τοῦ κολίγα μου, χαιρετίσματα πολλὰ ἀπὸ μένα, ἦρθαν κορσάροι! Τοὺς εἶδα ἀπάν' στὸ Σταυρό! Ἔτσι νὰ ἔχω καλὸ τέλος. Εἶδα παραπάν' ἀπὸ δέκα δώδεκα. Θὰ εἶναι κι ἄλλοι κορυμμένοι. Δὲν ξέρω ποὺ ἔχουν ἀραμιένο τὸ καίχι τους... Ὡς τόσος τοὺς

εἶδα. Ἦρθαν νὰ ἐρωτήσουν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου ἀπὸ μένα.

Ὁ μπαρμπα Δῆμος ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ ὑπὸ σπουδαιοτέραν ὄψιν τὸ πρᾶγμα, ἐν τούτοις ὅπως μὴ ἀφήσῃ ἔξ' ὀλοκλήρου τὴν ἀντιλογίαν του·

— Μὴν εἶδες ὄνειρο, ἄνθρωπε ; ἐφώναξε. Ποῦ θελὰ βρε-
θοῦν οἱ κορσάροι ;

— Τοὺς εἶδα, σοῦ λέω, μὲ τὰ μάτια μου Ὅπου καὶ ἂν εἶναι ἔφτασαν ! Μὴν κατεβάσῃς τὸ γαφύρι πρὶν σοῦ δώσουν τὴν ἄδειαν οἱ προεστοί. Ἄς βάλουν βάρδια καὶ στὸ Πρεγάδι καὶ ἀλλοῦ γιὰ νὰ μὴ σᾶς πατήσουν νύχτα.

Καὶ ταῦτα λέγων ὁ βοσκὸς ἤρχισε ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν γέφυραν.

— Εἶσαι στὰ σύγκαλά σου ; τοῦ ἐφώναξε διὰ τελευταίαν φροῦν ὁ μπαρμπα Δῆμος.

— Ἐγὼ εἶμαι στὰ λογικά μου· ἡσύχασε, τώρα θὰ ἰδῇς.

— Καὶ σὺ ποῦ θὰ πᾶς ; τὸν ἠρώτησεν ὁ πυλωρός.

— Ἐγὼ ἔχω τὰ γίδια μου καὶ ξέρω καὶ ὅλες τὶς σπηλιὰς νὰ κρυφτῶ, ἀπήντησεν ὁ βοσκός.

Τῷ ὄντι τὴν τελευταίαν στιγμὴν τοῦ ἦλθε τοῦ μπαρμπα Δήμου ἡ ἀπορία : διατί, ἂν πράγματι εἶχον ἔλθει πειραταί, ὁ Τσόμπανος δὲν ἐφρόντιζε καὶ περὶ τῆς προσωπικῆς ἀσφαλείας του ; Ἀλλ' ὁ βοσκὸς ἐξηκολούθησε ν' ἀπομακρύνεται καὶ μετ' ὀλίγον ἐγένεν ἀφαντος.

Ὁ μπαρμπα Δῆμος ἤρχισε νὰ σταυροκοπῇται ἀφειδῶς ὕπαισθεν τῆς πολεμίστρας, εἶτα ἔσπευσε νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ταράτσαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ κιόσι καὶ μετέδωκε τὴν εἰδησιν εἰς τοὺς δημογέροντας τοῦ φρουρίου.

Ε΄.

Τῷ ὄντι οὔτε ἰδέα δὲν τοῦ ἦλθε τοῦ πτωχοῦ αἰπόλου, τοῦ βόσκοντος ὀλίγας αἶγας εἰς τὸ κατὰμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν, νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ μπαρμπα Δήμου νὰ τοῦ ρύψῃ τὴν σχοινίνην κλίμακα ἢ νὰ τοῦ καταβιβάσῃ τὸν κάλον μὲ τὴν ἀρπάγην καὶ τὴν θηλειάν, δι' ἧς ἀνῆλθεν εἰς τὴν Ταράτσαν τοῦ φρουρίου ὁ παραγυιὸς του κατὰ τὴν ἀφήγησιν τοῦ πυλωροῦ.

ἀλλὰ πρῶτον ἤλπιζεν ὅτι οἱ πειραταὶ δὲν θὰ ὑπωπτεύοντο τὸ παρ' αὐτοῦ γινόμενον διάβημα, ἔπειτα αὐτός, ὅστις ἐγνώριζεν ὅλους τοὺς κρημονοὺς καὶ ὅλα τὰ μονοπάτια, ἐγνώριζεν ἐπίσης καὶ ὅλα τὰ σπήλαια καὶ τὰς κορύπτας, τὰς ἀνοιγομένας ἀνὰ τὰς βραχώδεις βορινὰς ἐσχατίας τῆς νήσου. Ἐλυπεῖτο δὲ τὸ πτωχὸν αἰπόλιόν του, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ὡς παρακαταθήκην ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῆς φειδωλῆς μοίρας του πρὸς φύλαξιν.

Ὁ κολίγας του, ὁ κὺρ Ἀναγνώστης, ὁ προεστός, δὲν ἦτο ἄνθρωπος μὲ ἀνοιχτὸ χέρι, βλέπεις, κι ἂν ὁ πτωχὸς Τσόμπανος ἔχανε τὰς αἰγὰς του, ἦτο κατεστραμμένος, καὶ πολλὰς ἐλπίδας δὲν εἶχε νὰ εὕρῃ σερμαγιὰ διὰ νὰ ἀγοράσῃ ἄλλας. Ἐπειτα ὅλοι θὰ τὸν ὠνόμαζαν ἀνάξιον. Ἐννόει αὐτὸς καλὰ ἀπὸ κόσμον, ἅς ἦτο καὶ αἰγοβοσκός. Καὶ τυχερὸς νὰ εἶσαι, κατάλαβες, καλὸ δὲν σοῦ λέγουν, μόνο «σοῦ κάνουν πρόσωπο», καὶ ἀπὸ πίσω σοῦ σκάβουν τὸ λάκκο· καὶ ἄτυχος νὰ εἶσαι πάλι «τύφλα» ! σοῦ φωνάζουν ὅλοι. Καὶ οὔτε ὠνειροπόλει ἀμοιβὴν ἢ μισθὸν τινα, διότι κατὰ τὸ φαινόμενον προσέφερε μεγάλῃν ἐκδούλευσιν πρὸς τοὺς συμπατριώτας του, ἀναγγέλλων τὸν ἐπιζητούμενον φοβερὸν κίνδυνον καὶ σώζων ἐκ φρόνου καὶ διαρπαγῆς δολόκληρον χωρίον. Αὐτὰ εἶναι, — πῶς νὰ εἶπῃ τις ; — «ἱερὰ πράγματα», καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἀμοιβή τις, θὰ εἶναι ἄλλοῦ κάπου· εἶχεν ἀμυδρὰν τὴν συναίσθησιν ταύτην.

Τοιαῦτά τινα ἀνελογίζετο ὁ πτωχὸς αἰπόλος, ὁ βόσκων ὀλίγας αἰγὰς εἰς τὸ κατάμερον τῶν Τριῶν Σταυρῶν, καὶ ἀνήρχετο δρομαῖος τὴν ἰδίαν ἀτραπὸν, δι' ἧς εἶχε κατέλθει εἰς τὸ φρούριον.

Ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψος τοῦ κρημονοῦ, ὁπόθεν ἀρχίζει ἡ ἀτραπὸς νὰ διαχωράτῃται, τρεῖς ἄνδρες κεκρυμμένοι εἰς τοὺς θάμνους ἀναληδήσαντες τὸν συνέλαβον. Ὁ βοσκὸς ἀφῆκε πεπνιγμένην κραυγὴν. Οἱ ἔνοπλοι ἄνδρες ἐν ἀκαρεῖ τὸν ἐρίμωσαν καὶ τὸν ἔδεσαν. Τὸν μετέφερον δὲ πλησίον τῶν συντρόφων των.

Ἦτο ἡ ὀπισθοφυλακὴ τῶν Ἀγαρηῶν, ἥτις, φθάσασα εἰς τὴν κοιλάδα τὴν ἐκτεινομένην κάτω τοῦ ζυγώματος τῶν Τριῶν Σταυρῶν, εἶρε καλὸν ἔρμαιον τὰς αἰγὰς τοῦ πτωχοῦ αἰπόλου. Οἱ βάρβαροι ἔσφαξαν πάσαντα τρεῖς τράγονς καί, ὅσα ἐρίμια ὑπῆρχον, τὰ ἐγδαραν καὶ τὰ ἐσούβλισαν.

Ἐπερίμεναν τὸ σημεῖον τῶν πέντε τουφεκισμῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε συμφωνηθῇ μεταξύ αὐτῶν καὶ τῶν προπορευθέντων συντρόφων τῶν. Ἄμα ἐπατεῖτο τὸ Κάστρον, εἶχαν καιρὸν νὰ ψήσωσι τὰ σφάγια καὶ νὰ εὐωχηθῶσιν. Οὐχ ἥττον εἰς τούτων ἦναψε πῦρ καὶ κατεγίνετο νὰ ψήσῃ τὸ τρυφερότερον τῶν ἐριφίων.

Τρεῖς ἢ τέσσαρες αὐτῶν εἶχον τοποθετηθῇ παρὰ τὸν κορημνὸν ἐπισκοποῦντες πρὸς τὸν Ἅγιον Σώστην. Ἐπερίμεναν ὁσονοῦπω τὴν ἐμφάνισιν τοῦ πλοίου τῶν.

Αὐτοὶ οὗτοι ἦσαν οἱ συλλαβόντες τὸν πτωχὸν αἰπόλον.

Τὸν ἐκράτησαν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ δὲν τὸν ἠνώχλησαν ἄλλως. Προφανῶς οὗτοι εὐρίσκοντο ἐν ἀγνοίᾳ τῆς καθόδου τοῦ βοσκτοῦ πρὸς τὸ φρουρίον, καὶ οὐδ' ὑπόπτευσαν ὅτι αὐτὸς εἶχε φέρει εἰς τοὺς συμπατριώτας του τὴν εἴδησιν τῆς ἀφίξεώς των.

Παρηλθε μακρὰ ὥρα καὶ οἱ πειραταὶ ἤρχισαν ν' ἀνησυχῶσι. Τὸ μὲν πλοῖον ἐφάνη πλέον δειλῶς πέραν τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἀγίας Ἐλένης καὶ ἔλθον προσωρμίσθη οὐ μακρὰν τοῦ Ἀγίου Σώστη. Ἐκ τοῦ φρουρίου ὁμως οὐδὲν σημεῖον ἠκούσθη.

Τέλος, περὶ ὥραν τετάρτην τῆς ἡμέρας, ὅταν ὁ ἥλιος εἶχεν ἀνέλθει ἤδη πολὺ ὑψηλά, οἱ δώδεκα σύντροφοί των καθίδροι καὶ πνευστιῶντες ἔφθασαν ἄπρακτοι πλησίον των.

Ὁ πτωχὸς Τσόμπανος, ὁ δεσμώτης, ἐννοεῖ ἐκ τῶν ὀργίλων βλεμμάτων καὶ ἐκ τῆς θηριώδους ἐκφράσεως τοῦ προσώπου των — χωρὶς νὰ ἐννοῇ τίποτε ἐκ τῆς βαρβαροφώνου γλώσσης των — ὅτι εὖρον τὰς πύλας τοῦ φρουρίου κλειστὰς καὶ τὴν γέφυραν ὑψομένην. Ὁ Ἅγιος Σώστης εἶχε κάμει τὸ θαῦμά του. Αἴφνης εἰς τῶν βαρβάρων διαπρεπῆς καὶ μεγαλόσωμος, ὅστις ἐφαίνετο ἑξασκῶν ἐξουσίαν τινὰ ἐπὶ τοὺς ἄλλους, ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς ἀνατολάς, εἶπεν ἀραβιστί :

— Ὁμνύω εἰς τὸν Ἀλλάχ, ἂν πέσῃ ὁ προδότης εἰς τὰς χεῖράς μου, νὰ τὸν θυσιάσω ὡς αὐτοὺς τοὺς τράγους !

— Ποῖος προδότης ; ἠρώτησεν εἰς τῶν συντρόφων του.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ πρῶτος λαλήσας, ὅστις ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος, ὅστις μετὰ τοῦ γέρο Σολμάν, τοῦ λαλοῦντος τὴν ἑλληνοβάρβαρον, εἶχεν ἐρωτήσῃ τὸ πρῶτ' τὸν αἰπόλον περὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὸ φρουρίον, ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὸν σωρὸν, ὃν ἀπετέλει ὁ δέσμιος βοσκὸς κείμενος παρὰ τινὰ σχοῖνον.

— Τί εἶν' αὐτό ; εἶπε.

Καὶ κύβας ἐξήτασε τὸ πρόσωπον τοῦ αἰπόλου.

— Ἰδοὺ ὁ προδότης! σύντροφε, ἀπήντησε τότε ὁ μεγάλους-
μος βάρβαρος πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα προηγουμένως.

Καὶ εἶτα ἤρχισε νὰ ἐξηγῇ ἐν συντόμῳ πρὸς τοὺς πειρατὰς
ὅτι ἐκ τῆς κινήσεως, ἣν παρατήρησεν ἐντὸς τοῦ Κάστρου μὲ τὸ
ἐξησκημένον ὄμμα του, ἐκ τῶν βλεμμάτων τὰ ὁποῖα ἐμάντανεν
ὀπίσθεν τῶν πολεμιστῶν ἐκ τοῦ ἀκροδόμου εἶγεν ὑποπεύσει
ὅτι κάποιοι ἔδωκεν εἰδήσιν εἰς τοὺς ἀπίστους περὶ τῆς ἀφίξεως
τοῦ μουσουλμανικοῦ στρατεύματος.

Ἀκολουθῶς τοὺς ἠρώτησε ποῦ ἦσαν τὸν ἄπιστον αὐτόν. Οἱ
σύντροφοί του τοῦ διηγήθησαν ὅτι τὸν συνέλαβον ἀναγκισμέ-
νον εἰς τὸν κορμινὸν ἐκεῖ κάτω, ὅπου τινὲς τῶν ἀνδρῶν εἶχον
κορυβῇ παραμονεύοντες.

Καὶ τότε ἠλήθευσε διὰ μυριοστὴν φορὰν ἡ δεσποτικὴ πρόθ-
ρησις, *«καὶ εἰς περιπλέον ἐνώμοτος βάρβαρος ἔδοξε λατρείαν
προσφέρειν τῷ Θεῷ»*.

Ἀπὸ τῆς μεταξὺ τῶν ἐρεϊκῶν καὶ σχοίνων, ὅπου δευλὰ ἀνθύ-
λια ἐποίκιλλον τὸν πράσινον ἑαρινὸν τῆς γῆς τάπητα, ἐκεῖ τὸν
ἔσυραν οἱ Ἀγαθηνοὶ ἀλαλάζοντες, καὶ ἐκεῖ ἔλουσε μὲ τὸ αἷμά του
τὰ ἄνθη καὶ τοὺς χλωροὺς κλάδους καὶ ζέον ρεῖθρον ἐκοκκίνησε
τὴν γῆν, ἥτις εὐμενὴς τὸ ἐδέχθη, ἡ δὲ αὔρα πρᾶξι ἀνέλαβεν
ἐπὶ πτίλων τὴν πνοήν του, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη τὸν ὕπνον τὸν πα-
ραδείσιον ὁ πτωχὸς αἰπόλος μιμηθεὶς τὸν Ποιμένα τὸν καλόν,
τὸν τιθέντα τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων.

Καὶ ὕστερον πῶς νὰ μὴ μοσχοβολᾷ τὸ χῶμα :

ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ εἰσγαζόμεθα, ἦτο μικρὸν ἀνώγειον ἐκτισμένον ὡς φώλεα χελιδόνος ὑψηλὰ μεταξὺ δύο θολοσκεπῶν ἀψίδων, εἰς ἃς ἀπολήγουν αἱ περὶ τὴν αὐλὴν τῶν χανίων λιθοκτιστοὶ στοαί. Εἰς τὸ ἀνώγειον τοῦτο ἀνέβαινέ τις ἀπὸ τῆς στοᾶς διὰ στενῆς κλίμακος στηριζομένης κατὰ τὸ ἄνω ἄκρον εἰς αὐτὸ τὸ δάπεδον, ἐφ' οὗ καὶ ἐκαθήμεθα ἐργαζόμενοι. Μόλις λοιπὸν παρήλθε μία στιγμή, ἅφ' ἧς ἤκουσα τὸ ὄνομά μου, καὶ ὅπισθεν τῶν σαθρῶν κιγκλίδων τῆς κλίμακος ταύτης προέβαλε πρῶτα πρῶτα ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀναβαίνοντος Θύμιου. Τὸ προαίσθημά μου ἐπηλήθευσεν, οἱ σοβαροὶ τοῦ Θύμιου ὀφθαλμοὶ ἀνέζητουν τινὰ μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν μου. Δὲν ἐπερίμενα νὰ με καλέσῃ· δὲν ἐπερίμενα ν' ἀναβῇ τὴν κλίμακα ὁλόκληρος, ὅπως πεισθῶ ὅτι δὲν με ἀπατῶσιν αἱ αἰσθήσεις μου. Ἐτινάχθην ἐκ τῆς θέσεώς μου ὡς αἰχμάλωτον πτηνόν, τὸ ὁποῖον εὗρίσκει ἀπροσδοκῆτος ἀνοικτὴν τὴν θύραν τοῦ κλωβίου του.

— Ὁ παπποὺς παλεύει μὲ τὸν ἄγγελον ! εἶπεν ὁ Θύμιος, ἐνῶ ἀνέβαινεν ἀκόμη καὶ χωρὶς τινος εἰσαγωγικῆς διατυπώσεως. Ὁ παπποὺς ψυχομαχᾷ καὶ σὲ γυρεύει· ἔλα, πᾶμε γρήγορα. Γιατί, ἂν δὲν προφθάσῃς, θ' ἀποθάνῃ καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

Καὶ στηριχθεὶς ἐπὶ τοῦ κεφαλοσκάλου ὁ Θύμιος ἔδωκεν εἰς τοὺς λόγους του μίαν πρόσθετον βαρύτητα, νεύσας πρὸς ἐμὲ ὡς ἄνθρωπος, ὅστις δὲν εἶχε καιρὸν νὰ περιμένῃ.

Δὲν ἤξεύρω ἂν ἦτο ὁ τόνος τῆς φωνῆς, τὸ σοβαρὸν τοῦ βλέμματος, ἢ τὸ περιεχόμενον τῶν λόγων του τὸ συντελέσαν περισσότερον εἰς τὴν ταραχὴν μου. Ἐνθυμοῦμαι μόνον ὅτι πολλὴν ὥραν, ἀφοῦ ἐσιώπησεν ὁ Θύμιος, ἐγὼ ἰστάμην ἀκόμη ἀκίνητος καὶ ἑνεός, εἰς ἣν θέσιν εὐρέθην, καθ' ἣν στιγμήν ἐπρόφερε τὰς πρώτας του λέξεις, καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν αὐτῶν ἀλλεπάλληλοι οἰγηλαὶ φορτικαίσεις ἐκλόνισαν τὰ νεῦρά μου.

Ὁ παπποὺς παλεύει μὲ τὸν ἄγγελον ! Αὐτὸ βεβαίως δὲν ἦτο καλὴ δουλειά. Ἀλλ' ὁ παπποὺς γυρεύει καὶ μένα. Αὐτὸ ἦτο

ἀκόμη χειρότερον ! Αὐτὸ θὰ πῇ πὼς ὁ παπποὺς μοναχὸς του δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τὸν ἄγγελο καὶ μὲ καλεῖ νὰ τὸν βοηθήσω.

Ἡ παιδικὴ αὐτὴ σκέψις μοὶ ἐπῆλθε, διότι ἄλλοτε ἐσυνήθιζον νὰ παλαίω μὲ τὸν παπποὺν ἀναρριχώμενος ἐπὶ τῆς ράχews καὶ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ὤμων, πρὸ πάντων ὅσakis τὸν κατελάμβανον καθήμενον ἐπὶ τοῦ μεντερίου του παρὰ τὴν ἐστίαν. Ὁ παπποὺς κατὰ τοὺς θορυβώδεις ἐκείνους ἀγῶνας ἐκηρύττετο πάντοτε ἡττημένος καὶ πάντοτε μὲ ἀνεγνώριζεν ὡς ἰσχυρότερον, συνιστῶν με εἰς τοὺς παρατυγχάνοντας ἐπισήμως ὡς τὸν πεχλιβάνην του, δηλαδὴ τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος παλαιστήν, ὃν οἱ πασάδες τρέφουν συνήθως, ἔτοιμον νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν ὅστις ᾔθελε κανχηθῇ ὅτι εἶναι ὁ δυνατότερος τῆς χώρας, καὶ ἢ νὰ τὸν καταβάλῃ, ἢ νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὸν νικητὴν τὴν θέσιν του. Ἀφροῦ λοιπὸν μετὰ τοσοῦτου κόπου ἔφερον ἄλλοτε τὸν τίτλον ἐκείνον, μοὶ ἐφάνη πολὺ φυσικόν, ἐὰν ὁ παπποὺς μὴ ἠξεύρων τώρα πὼς νὰ ξεκάμῃ μόνος του μὲ τὸν ἄγγελον προσεκάλει ἐμὲ τὸν πεχλιβάνην του, διὰ νὰ τὸν βοηθήσω νὰ βροντήξῃ τὸν ἀντίπαλόν του χαμαί, διὰ νὰ ἀναλάβω ἴσως ἴσως ἐγὼ αὐτὸς τὸν φοβερὸν ἐκείνον ἀγῶνα περὶ ζωῆς καὶ θανάτου !...

Καὶ πὼς θὰ τὰ καταφέρω ; Καὶ ποῦ θὰ παλαίσω μὲ τὸν ἄγγελον ; Ἐπάνω εἰς τὸ μεντέρι τοῦ παπποῦ, ἢ μὲς στὸ μαριμαρό-στορωτο τ' ἄλτων ;

Ὅχι, ὄχι, ὄχι ! Φοβοῦμαι ! Δὲν βαστῶ !

Καὶ συνεκρούοντο τὰ γόνατά μου ἐκ τοῦ τρόμου καὶ ἔκλινον νὰ καθίσω ἐπιστραφεὶς εἰς τὴν θέσιν μου. Ἀλλ' ἐκεῖ ἐσυλλογίσθην ἐξαίφνης ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ μόνη εὐνοϊκὴ περίστασις ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ μαστόρου μου.

Ἀλλ' ὁ μάστορς ; Νὰ ἰδοῦμε τί λέγει ὁ μάστορς ! Θὰ μὲ ἀφήσῃ ἄρα γε νὰ ὑπάγω ; Καλέ, αὐτὸς πρὸ μιᾶς ὥρας διεβεβαίουν ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ εἴμεθα ἀναπαλλοτριῶτα κτήματά του, καὶ τώρα θὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ τοῦ ξεφύγω ; ὦ, συμφορὰ μου !

Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ σκεφθῶ πρῶτα πρῶτα !

Ὁ μάστορς, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἀνῆλθεν ὁ Θύμιος εἰς τὸ δωμάτιόν μας, ἀφῆκε τὸ ψαλίδιον αὐτοῦ μετὰ χορότου ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ τετραγίου καὶ ὑψώσας τὰς μεγάλας αὐτοῦ διόπτρας ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπὶ τοῦ ρυτιδωμένου μετώπου του ἐστῆριξε τὰς

χειρας προκλητικῶς ἐπὶ τῶν λαγόνων καὶ διετέλει ἐξακοντίζων ἀπειλητικώτατα βλέμματα κατὰ τοῦ τολμήσαντος νὰ εἰσχωρήσῃ οὕτως εἰς τὸ τυραννοκρατικὸν αὐτοῦ βασίλειον χωρὶς τινος προηγουμένης διατυπώσεως. Οἱ συμμαθηταὶ μου ἦσαν πάντες συγκινημένοι, οὐδείς ὅμως ἐτόλμησε νὰ κινηθῇ ἢ ν' ἀνακύψῃ. Ταῦτα πάντα ἦσαν κακοὶ οἰωνοί. Βεβαίως δὲν θὰ μὲ ἀφήσῃ ν' ἀναχωρήσω.

— Ὁ παππούς του παλεύει μὲ τὸν ἄγγελο! εἶπεν ὁ Θύμιος πρὸς αὐτὸν κρεμῶν ἔτι μᾶλλον τὰ κατεβασμένα του μοῦτρα. Ὁ παππούς του μᾶς ἀφήνει χορόνια κι ἐγύρῃ νὰ δῇ τὸ παιδί. Ξέρεις, εἶναι ἡ ὑστερινή του θέλησι.

Ὁ μᾶστορης, τοῦ ὁποίου ἡ ὀργὴ ἐφαίνετο εἰς τὸ ἔπακρον κορυφωμένη, ἤνοιγεν ἤδη τὰ σπασμωδικῶς κινούμενα χεῖλη διὰ νὰ βλασφημήσῃ, ὥς ἐσυνήθιζε κατὰ τὰς βιαίας ἐκρήξεις τοῦ θυμοῦ του Ἄλλ' ἡ τελευταία φράσις τοῦ Θύμιου, προφερθεῖσα μετὰ τινος μυστηριώδους εὐλαβείας καὶ μὲ παρηλλαγμένον τόνον φωνῆς, ἐνήργησεν ὥς μαγεία ἐπὶ τοῦ σκληροῦ, τοῦ ἀπανθρώπου ἐκείνου γέροντος. Τὸ ἐξημμένον αὐτοῦ πρόσωπον ἡμέρωσεν εὐθύς, τὸ προκλητικὸν τοῦ σώματος παρὰστήμα κατέπεσεν ἐν ἀκαρδί, καὶ μετ' ἀγαθότητος, ἣν πρώτην φορὰν ἐβλεπα παρ' αὐτῷ, ἔτεινε πρὸς ἐμὲ τὴν χεῖρά του νὰ τὴν ἀσπασθῶ. Τοῦτο ἦτο ἄδεια πρὸς ἀναχώρησίν μου.

Η σύγχυσις καὶ ἡ ἀπειρία μὲ ἔκαμαν νὰ πιστεύσω ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὅτι ὁ Θύμιος, ὅπως ἤξευρε νὰ δαμάξῃ τοὺς ἀτιθάσους τοῦ πάππου μου ταύρους διὰ τῆς στεντορείας φωνῆς καὶ τῶν χαλυβδίνων χειρῶν του, οὕτως εἶχε τὴν μυστηριώδη δύναμιν νὰ ἐπάγῃ μακρόθεν ἐξημερῶν τὴν θηριοδίαν τοῦ ἀγριωτέρου μαστόρου. Ἐξ ὅσων ὁμως συμπεραίνω σήμερον, τὴν ἀπροσδόκητον ἐκείνην μεταβολὴν προσεκάλεσεν ἡ κοινὴ ὀφειλομένη πρὸς τοὺς ἀποθνήσκοντας θρησκευτικὴ εὐλάβεια.

Εἶναι ἀληθῶς θαυμαστὴ ἡ προθυμία καὶ ἡ εὐσέβεια, μεθ' ἧς καὶ ὁ δυστροπώτερος τῶν ἀνθρώπων ὑπακούει παρ' ἡμῖν εἰς τὴν τελευταίαν ἐπιθυμίαν τῶν ἀποθνησκόντων. Δὲν ἤξεύρω ἢ πιστεύεται ὅτι οἱ μὴ συντείναντες πρὸς ἐκλήρωσιν αὐτῆς προκαλοῦσιν ἄφ' ἐαυτῶν τὴν τοῦ οὐρανοῦ δυσμένειαν. Ἴσως κατὰ

τὴν φιλοσοφικωτάτην ἠθικὴν τοῦ λαοῦ ἀποφεύγει ἕκαστος νὰ πράξῃ ὅ,τι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ συμβῇ εἰς αὐτόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ ἀποδημοῦσα ψυχὴ, ἐφ' ὅσον ἔχει ἀκόμη ἐπιθυμίαν τινὰ ἀνεκπλήρωτον, δὲν δύναται νὰ ἀποσπασθῇ τοῦ ξένου πλέον αὐτῇ σώματος καὶ ἀναχωρήσῃ, ἀλλὰ τριγυρίζει γογγύζουσα καὶ παραπονουμένη ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ ψυχορραγοῦντος, φορικτὸν δὲ θεωρεῖται καὶ στιγματίζεται ὡς ἀσέβεια, ἐὰν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ οἰκεῖοι δὲν σπεύσουν νὰ πράξωσι πᾶν τὸ ἐπ' αὐτοῖς, ὅπως ἐτοιμάσωσιν ἥσυχον καὶ εὐχαριστημένην τὴν ἀναχώρησιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ ἑνὸς κόσμου, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἀνήκει πλέον, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁμῶς τὴν συνδέει ἀκόμη ἡ τελευταία τῆς ἐπιθυμίας. Ἐκ τῆς ἐκφράσεως μάλιστα, ἣν λαμβάνει τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, ἀφοῦ ἐκπνεύσῃ, δύναται νὰ ἀποφανθῇ τις ἀλανθάστως, ἂν τοῦτο ἐγένετο ἢ ὄχι.

Ἐκ τούτου συμβαίνει νὰ λαμβάνωσι χώραν παρὰ τὴν κλίνην τῶν θανατιῶντων σκηναὶ συγκινητικώταται, παραξενικάρδιοι ἐνίοτε. Ἐδῶ, ὁ ἄσωτος υἱός, ἡ ἀπερίσκεπτος κόρη, ὣν ἡ ἐλσφρὰ διαγωγὴ ἐξοργίσασα τὸν αὐστηρὸν πατέρα ἀπέκλεισεν αὐτοὺς ἐκ τῆς ὀλομελείας τοῦ οἴκου συνιστῶνται ὑπὸ τῆς ὀλιγοδρανοῦς πλέον μητρὸς τῶν εἰς τὴν ἐπιείκειαν τοῦ πατρὸς, ὅστις ὀλολύζων τοῖς ἀνοίγει πάλιν φιλοστόργως τὰς ἀγκάλας ἐν μέσῳ τῶν θαλερῶν δακρύων τῶν παρισταμένων. Ἐδῶ, ἡ ἀνέκαθεν μισητοτάτη παρὰ τοῖς Ἕλλησι μητρονιά ἐμπιστευομένη παρὰ τοῦ ψυχορραγοῦντος πατρὸς εἰς τὴν στοργὴν τοῦ ἐκ τῆς προτέρας συζύγου τέκνου του εὐρίσκει παρ' αὐτῇ τὴν θεομιωτέραν, τὴν μᾶλλον ἀφρωσιωμένην περίθαλψιν. Ἐδῶ, συμβιβάζονται μακρὰ οἰκογενεακαὶ δ' ἡρόνιοι· ἐξαλείφονται ὑποῦλα μεταξὺ ἀδελφῶν μίσση· διαλύονται ἔχθραι, καὶ αὐταὶ αἱ θανασιμώτεραι, μεταξὺ συγγενῶν καὶ οἰκεῖων. Ἐδῶ τέλος πάντων, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας μέχοι καὶ αὐτῶν τῶν ἀπωταίων συνέρχονται ἐκ τῶν περᾶτων τῆς γῆς ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐχὶ ἐκ χαιρεκάκου, ἐξ ἀσεβοῦς προσδοκίας ὕλικῆς κληρονομίας, ἀλλὰ διότι αἱ ψυχαὶ αὐτῶν συνδεδεμέναι ὑπὸ τῆς φύσεως στενώτερον πρὸς τὴν ἀποδημοῦσαν ὑπαρξιν, ἔλκονται ὁρμεμφύτως νὰ συναντηθῶσιν ἐτι ἅπαξ μετ' αὐτῆς, ἐν ὅσῳ εὐρίσκεται ἀκόμη πλησίον τῶν, ἐν τῷ ἐπιγίῳ κόσμῳ, ν' ἀνταλλάξωσι μυστηριωδῶς τὸ τελευταῖον αὐτῶν φίλημα. Διότι, ποῖος δὲν τὸ βλέπει; Ἡ ψυχὴ ἀνιπταμένη ἐν μέσῳ τῶν εὐχῶν

καὶ τῶν εὐλογιῶν τῶν ὑπάγει ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκονται τὰ προαποθανόντα μέλη τῆς οἰκογενείας. Ὁ ἀποχωρισμὸς λοιπὸν οὗτος ὁ μερικὸς εἶναι γενικὴ συνάντησις μετὰ τῶν ψυχῶν ἐκείνων, εἶναι ἔμμεσος πρὸς τοὺς νεκροὺς συγκοινωνία τῶν ζώντων. Ἡ ἀποδημοῦσα ψυχὴ θὰ εὐρεθῇ μετ' ὀλίγον ἐν τῇ μέσῳ τῶν φιλάτων αὐτῶν εἰς τὰς ὑπερκοσμίους χώρας καὶ θὰ περικυκλωθῇ ἐρωτωμένη, ἃν εἶδε καὶ πῶς εἶδε τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαπητούς των. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ λείπῃ ἀπὸ τῆς κλίνης τοῦ ἀποθνήσκοντος οἰκείου ὁ μὴ ὢν ἄμειρος καὶ τῆς ἐσχάτης πρὸς τοὺς νεκροὺς του εὐσεβείας καὶ στοργῆς. Ἐάν τις ἐκ τῶν οἰκείων, ἢ ἀσθενῶν βαρέως, ἢ εὐρισκόμενος πολὺ μακρὰν εἰς τὰ ξένα, δὲν ἡμπορῇ νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκείνην συνάντησιν, οἱ παρόντες ἀποφεύγουσιν ἐπιμελῶς νὰ κάμνωσι μνησίαν τοῦ ὀνόματός του, μὴ τυχὸν ἀκούσας ἐπιθυμήσῃ ὁ ἀσθενὴς νὰ τὸν ἴδῃ. Διότι τότε, ἐὰν ὁ ποθούμενος δὲν προφθάσῃ νὰ ἔλθῃ, θὰ μείνουν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νεκροῦ ἡμίκλειστοι προσδοκῶντες τὴν ἄφιξίν του, καὶ ὅταν ἀκόμη ἢ ἐν αὐτοῖς ζωὴ πρὸ πολλοῦ ἀπεσβέσθῃ.

Ἴδου τὶ ἐννοεῖ κυρίως ὁ Θύμιος λέγων πρὸς ἐμὲ ὅτι, ἐὰν δὲν προφθάσω, θ' ἀποθάνῃ ὁ παπποὺς καὶ θὰ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

Διὰ τοῦτο, ὅταν παρῆλθεν ἡ πρώτη ἐκείνη συγκίνησίς μου, ὅτε λαβὼν τὴν ἄδειαν πρὸς ἀναχώρησιν ἐξήλαυνον ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀπισθοκάπουλα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μετὰ τοῦ Θύμιου καμηλοῦψου ἵππου τοῦ παπποῦ μου, καὶ σφίγγων ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὴν ἐρυθρὰν τοῦ Θύμιου ζώνην, ἐκ φόβου μήπως ὀλισθήσας κατακρημνισθῶ ἀπὸ τῶν ἰσχυροτάτων ὀπισθίων τοῦ ζώου, περὶ οὐδενὸς ἐφρόντιζον, περὶ οὐδενὸς ἀνησύχουν τόσον, ὅσον περὶ τοῦ μήπως δὲν προφθάσωμεν ἐγκαίρως εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀποθάνῃ ὁ καχημένος ὁ παπποὺς καὶ ἀπομείνουν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

* *

○ μακροσκελέστατος ἐκεῖνος ἵππος ἔτρεχεν, ὅσον ἐπέτρεπεν εἰς τὰ γηρατειά του τὸ διπλοῦν αὐτοῦ φορτίον ἀφ' ἐνός, ἢ ἐλεεινὴ τῶν ὁδῶν κατάστασις ἀφ' ἑτέρου. Ἐν τούτοις ὁ δρόμος, ὃν ἔπρεπε νὰ διανύσωμεν, ἦτο μακρὸς καὶ ὁ Θύμιος ἀφῆκε τὸν παπποὺν ἀπὸ τῆς προχθῆς ἤδη ἐτοιμοθάνατον. Καθ' ὅλον αὐτὸ

τὸ διάστημα ὁ παπποὺς δὲν ἠμποροῦσε βεβαίως νὰ ἀντέχῃ παλαίων μετ' τὸν ἄγγελον. Τὰ ἐνενήκοντα ὀκτὼ χρονάκια τοῦ τοῦ εἶχαν κυρτώσει πρὸ πολλοῦ ἤδη τὸ λεβέντικόν του ἀνάστημα. Βέβαια, βέβαια ! Ὁ ἄγγελος θὰ μοῦ τὸν ξαπλώσῃ τὸν κατημένον χαμαί, πρὶν τὸν προφθάσω, καὶ θ' ἀποθάνῃ ὁ παπποὺς καὶ ἡ μείνουν ἀνοικτὰ τὰ μάτια του.

Ὁ Θύμιος, ὅστις δὲν μοὶ ἀπέτεινε τὸν λόγον εἰ μὴ ὁσάκις ἐνθυμεῖτο νὰ μ' ἐρωτήσῃ ἂν κἀθίμην ἀκόμῃ εἰς τὰ ὀπισθία τοῦ ἵππου φαίνεται ὅτι κατείχετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν μετ' ἐμοῦ σκέψεων, διότι δὲν ἔπαυσε μαστίζων τὸν ἵππον διὰ νὰ τρέχῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον.

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἐρωτήσῃ μετ' ὀλίγον χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ πλεόν κανεὶς ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου νὰ τῇ ἀπαντήσῃ Ὁ Θύμιος τὸ ὑποπτεύθη ἐγκαίρως κατ' εὐτυχίαν. Ἐξεζώθη λοιπὸν ἐν μέρος τῆς πολυγύρου ἐρυθρᾶς τοῦ ζώνης καὶ τὸ ἐτύλιξε δύο τρεῖς φορές περὶ ἐμὲ καὶ περὶ τὴν μέσῃν του συγχρόνως. Τοιοῦτοτρόπως ποσορητημένος πλεόν ἀσφαλῶς εἰς αὐτόν, ὡς ἐὰν ἤμην κανὲν ἄψυχον παράρτημα, ἐξ ὅσων φέρουν οἱ χωρικοὶ συνήθως ἐσφιγμένα περὶ τὴν ζώνην των, ἐξηκολούθησα τὸ φανταστικὸν ἐκεῖνο ταξίδιον, τοῦ ὁποίου τὰς ἐντυπώσεις δὲν ἐλησμόνησα.

Ἦτο φθινόπωρον καὶ ἤρχιζεν ἤδη νὰ καλονυχτῶνῃ ψυχροὶ πλεόν οἱ ἄνεμοι ἐσύριζον διὰ τῶν ἀραιῶν τοῦ δάσους δένδρων ταράσσοντες τὸν σιγηλὸν ὕπνον τῶν ἡμιγύμων αὐτῶν κλαδίων, ἀφ' ὧν κλαυθμηρῶς γογγύζοντα ἐστροβιλίζοντο ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀναρίθμητα φύλλα. Κατὰ τοιαύτας νύκτας ἢ ἐκ διαλειμμάτων ὀπισθεν θολερῶν συννέφων προφαίνουσα σελήνῃ αὐξάνουσα τὴν ἀγρίαν μελαγχολίαν τῆς φύσεως διὰ τῶν ὠχρῶν, τῶν νεκροχλόμων αὐτῆς ἀποχρῶσεων, ἀντὶ νὰ παρηγορήσῃ, πληροὶ τὴν καρδίαν τοῦ ὁδοιπόρου ἀορίστων φόβων καὶ ἐπανειλημμένων φρικιάσεων. Τὴν ἀγριότητα τοῦ ἡμετέρου ταξιδίου ἐπηρῶσαν ἢ ἀνώμαλος ταχύτης, μεθ' ἧς ὁ ὑψηλὸς ἡμῶν ἵππος παρήλαυνεν ἔμπροσθεν τῶν ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἡμῶν ἀντικειμένων, πρὶν ἢ προφθάσω νὰ διακρίνω τὰ ἀμυρίβολά των σχήματα πρὸς καθυσύχασιν τῆς ὑπόπτου καρδίας μου. Ἡ διαρκὴς καὶ ἐπίσημος σιγὴ τοῦ Θύμιου, τὸ ἀπρομελέτητον τῆς ὁδοιπορίας, ὁ σκοπός, δι' ὃν ἐγίνετο, ὁ τρόπος τῆς φανταστικῆς ἐκείνης ἱππασίας, ἐν ἣ

κατὰ μὲν τὸ ἥμισυ ἐκρεμάμην ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ Θύμιον, κατὰ δὲ τὸ ἥμισυ ἐλκινιζόμεν ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ἵππου, ταῦτα πάντα, ἐνῶ ἐκράτουν τὴν παιδικὴν μου καρδίαν εἰς διαρκῆ ἀνησυχίαν, ἐξηπτον τὴν φαντασίαν μου μέχρι παραισθησίας.

Δὲν νομίζω νὰ ἠτένισα κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην παραδόξους συμπτώσεις νεφῶν τῶν μὲν ἐπὶ τῶν δὲ φερομένων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, χωρὶς νὰ τὰς συμπληρώσω τῇ βοήθειᾳ τοῦ σεληνιακοῦ φωτός καὶ τῆς προκατειλημμένης φαντασίας μου εἰς πελώριον σύμπλεγμα παλαιστῶν ἀγωνιζομένων τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων κίνδυνον. Ὁ εἷς μὲ τὸ λευκὸν καὶ πολύπτυχον αὐτοῦ φόρεμα ἀνεμιζόμενον εἰς τὸν ἀέρα, μὲ τὰ εὐρέα, τὰ κεντητὰ μανίκια τοῦ ὑποκαμίσου του, ἦτον ἀναμφιβόλως ὁ παππὺς μου. Ὁ ἕτερος μὲ τὴν μακρὰν αὐτοῦ κόμην κυμαινομένην, μὲ τὰς λευκάς ἐπὶ τῶν ὤμων πτέρυγας, μὲ τὸν φοιτιδωτὸν του θώρακα περὶ τὸ στήθος καὶ τὴν φλογίνην ρομφαίαν εἰς τὴν γυμνὴν δεξιάν του, αὐτὸς ἦτο βεβαίως ὁ ἄγγελος. Τόσας φορὰς τὸν εἶχον ἰδεῖ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς θύρας τοῦ Ἀγίου Βήματος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ χωρίου μας!

Ὁ καημένος ὁ παππὺς! Πῶς θὰ τὰ βγάλῃ πέρα μὲ τόσον φοβερὸν ἀντίπαλον!

Ὅσakis, ἀπυθνημένος πλέον ἐκ τε τοῦ κόπου καὶ τῆς ὑπερβολικῆς ἐντάσεως τῶν νεύρων, ἔκλινον τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ ὅμου καὶ ἔκλειον τοὺς ὀφθαλμούς, ὠνειρευόμεν τὸν παπποῦν μακρὸν μακρὸν ἐξηπλωμένον χαμαὶ εἰς τὴν σάλαν τῆς γιγαῖας μέσα εἰς τὸ ζωγραφισμένον σάβανον, τὸ ὁποῖον τῷ εἶχε φέροι ἐξ Ἱερουσαλήμ, μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτοῦ, μὲ τὰ χίτρινα κηρία κολλημένα εἰς τὰ κοκκαλιασμένα δάκτυλα τῶν ἐσταυρωμένων χειρῶν του. Βασιλικός, θούμβος καὶ ὅσα ἄλλα ἄνθη εἶναι ἔθος νὰ κοσμῶσι τοὺς γέροντας νεκροὺς ἐκάλυπτον τὸν παπποῦν ἀπὸ τῆς μέσης καὶ κάτω. Τὰ θυμιατὰ καὶ δύο λαμπάδες ἔκαιον ἐστημέναι ὑψηλὰ ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς του καὶ μεταξὺ τῶν λαμπάδων τούτων ἔκυπτεν ἐπὶ σακμίου καθήμενον παιδίον τοῦ σχολείου ἀναγινῶσκον μεγαλοφώνως τὸ Ψαλτήριον καὶ φέρον ἐπιδεικτικῶς τὴν προκαταβεβλημένην αὐτῷ ἀμοιβὴν ἐπὶ τοῦ ὅμου, κόκκινον κεντητὸν μανδήλιον μὲ ἓνα κόμβον εἰς τὴν ἄκρην.

Τὸ προσκεφάλαιον τοῦ παπποῦ ἦτο τὸ ἥμισυ τοῦ μεταξωτοῦ προσκεφαλαίου, τὸ ὁποῖον τόσας φορὰς μᾶς ἔδειξεν ὑπερηφάνως

ἡ γιαγιά, λέγουσα ὅτι αὐτὸ ἦτο τὸ μαξιλάρι, ἐπὶ τοῦ ὁποίου πρὸ ἐνενήκοντα περὶπου χρόνων ἐπάτησεν αὐτὴ καὶ ὁ νοικοκύρης της, ὅταν ἐστεφανώνοντο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τὰ πράγματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἦτο γεμισμένον τὸ προσκεφάλαιον τοῦ παπποῦ, ἦσαν τὸ ἥμισυ αὐτῶν ἐκείνων τῶν ἀγνωρίστων πλέον τώρα ἀνθέων καὶ λουλουδιῶν, μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ἔβλεπαν οἱ παρευρεθέντες ὡς νεο-νύμφους κατὰ τὴν ἔξοδον αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. Τὰ ὀξέα τῶν θρηνησθῶν μοιρολόγια, ἱκανὰ νὰ κινήσουν εἰς δάκρυα καὶ αὐτὸν τὸν ἀπαθέστατον ἄνθρωπον, παρίστων τὸν πάππον μου ὡς τὸν μᾶλλον ἀγαθόν, τὸν μᾶλλον ἐνάρετον ἄνθρωπον. Διὰ τοῦ κεφαλῆ του δὲν ἀναπαύεται ἐπὶ τοῦ προσκεφαλαίου ἐν ἡσυχίᾳ; Ἐπὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ διὰ δὲν βασιλεύει ἡ ἀγία ἡμερότης, ἡ βαθέως ὄνειρευτικὴ ἐκείνη ἐκφρασις, ἡ συνήθης ἐπὶ τῶν ἐν εἰρήνῃ διὰ παντὸς κεκοιμημένων γερόντων; ἐπὶ τῶν πελιδνῶν αὐτοῦ χεὶλέων ψιθυρίζει, νομίζεις, θλιβερότερον παράπονον! Ὑπὸ τὰς λευκὰς καὶ πυκνὰς αὐτοῦ ὀφρῦς οἱ ὀφθαλμοὶ του χύνουσι λάμψιν θαμβοῦ χρυστάλλου, ἀνοικτοί, ἀτενεῖς πρὸς τὴν θύραν τῆς οἰκίας. Ποῖον πεοιμένει; ποῖον ἐκ τῶν ἀγαπητῶν του ἐπεθύμει λοιπὸν ἔτι νὰ ἴδῃ καὶ ἀπέθανεν ὁ καημένος ὁ παππὸς καὶ ἔμειναν ἀνοιχτὰ τὰ μάτια του;

Καὶ ἐξύπνων τεταραγμένος ἐκ τῆς φρίκης τοῦ ὄνειρου καὶ ὄρθωνα ὀλίγον τὸν παγωμένον μου λαμπὸν καὶ ἐκκλινον τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ὀνείθετον μέρος ἀποκοιμώμενος ἐκ νέου.

Ἐκεῖ μοι ἐφαίνετο, ὥσάν νὰ ἐπέρασε πολὺς καιρὸς, ἀπ' ὅτου ἀπέθανεν ὁ παππὸς, ὥσάν νὰ τὸν εἶχον θάψει πλέον εἰς ἓνα τάφον ἔμπροσθεν τῆς ἐκκλησίας. Ὁ τάφος αὐτὸς ἦτον νεοσκαφῆς, ἀλλ' ὁ παππὸς ἔκειτο μέσα εἰς τὸ κιβώριον τοῦ ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ χώματος ἀκουμβημένος εἰς τὸν λευκόν, τὸν λίθινον, σταυρὸν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Εἰς τὸν πόδα τοῦ σταυροῦ ἔκειτο μικρὸς λύχνος καὶ ἐκάπνιζε θυμιατήριον· παρέκει ὑπῆρχε μικρὸν μελίχριστον τσουρέκιον καὶ πῆλινον ἀγγεῖον γεμῆτον ἐκ μαύρου παλαιοῦ οἴνου. Ἀλλ' ὁ παππὸς μὲ τὴν κουλουροειδῆ αὐτοῦ σεοβέταν χαμηλὰ περὶ τὸ μέτωπον, μὲ τὰ λευκά του ὀφρύδια κατεβασμένα, δὲν ἐφαίνετο εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτά, δὲν εἶχεν ὀρεξιν νὰ τὰ ἐγγίσῃ, ἀλλ' ἐκράτει τὸ θλιβερόν του βλέμμα προσηλωμένον εἰς τὸν δρόμον καὶ ἔβλεπεν, ἔβλεπεν, ὥσάν νὰ ἐπερίμενε κανένα νὰ ἔλθῃ μεθ' ὁλονὲν αὐξούσης ἀνυπομονησίας.

Ἐκεῖ ἔξαφνα, ὥσάν νά ἐξηντλήθῃ πλέον ἡ ὑπομονή του, ὁ παπποὺς ἐτινάχθη ἐκ τῆς θέσεώς του, ὑψηλός, ὑψηλός, καὶ μαζί μὲ αὐτὸν ἐσηκώθη καὶ ὁ σταυρὸς ἐφ' οὗ ἐστηρίζετο. ὁ ὁποῖος ὁμως δὲν ἦτο πλέον σταυρὸς, ἀλλ' αὐτὸ ἐκείνο το λευκόν, τὸν καμηλοῦ-
μῆς τοῦ παπποῦ ἄλογον, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐπέστρεφον ἐγὼ εἰς τὸ χωρίον, ἀσέλωτον, ἀχαλίνωτον, ὑπὲρ ποτε ἰσχνὸν καὶ ἀγριωμέ-
νον. Ὁ παπποὺς ἐπῆδησεν ἐπὶ τῆς ῥάχεώς του καὶ ὁ ἵππος ἐρ-
ρίφθη μανιώδης εἰς τὸν ἀέρα μὲ φλογώδεις ὀφθαλμούς, τεταμέ-
νους ἀχνίζοντας ρώθυνας, μὲ τὴν χαίτην ἀτάκτως κυμαινομένην.

Ἴππος καὶ ἀναβάτης ἐφαίνοντο τρέχοντες πρὸς ἐμὲ μετ' ἀπε-
ριγράπτου ἐκφράσεως ὀργῆς καὶ ἐκδικήσεως. Ἀλλ' ἐν ᾧ ἀμφο-
τεροὶ ἐφέροντο εἰς τὸν ἀέρα, ἐγὼ ἤκουον τοὺς κρότους τοῦ καλ-
πάζοντος ἵππου καὶ ὑφιστάμην τοὺς ἐκ τῶν βημάτων αὐτοῦ κλο-
νισμούς, ὡς ἐὰν ἐκαθήμεν ἐγὼ ἐπὶ τῶν νώτων του. Ἡ μεγάλη
τοῦ παπποῦ σερβέτα, ξεσφιγθεῖσα κατὰ τὸν ἐν ἄκρον καὶ ἐκτυλι-
χθεῖσα, ἐσείετο ἀναπεπταμένη εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ καθιστώσα
τὴν ἐμφάνισίν του τόσον φανταστικῶς φρικώδη, ὥστε ἐφ' ὅσον
μὲ προσήγγιζεν οὕτως ἔφιππος, ἐπὶ τοσοῦτον ἠῦξανεν ἡ στενο-
χωρία μου, συνεσφίγγετο ἡ καρδιά μου, ἱλιγγία ὁ νοῦς, ἐξέλι-
πον αἱ αἰσθήσεις μου. Δύο τρεῖς φορὰς ἐδοκίμασα νὰ φωνάξω
βοήθειαν, νὰ ζητήσω ἔλεος, ἀλλ' ἡ φωνή μου ἦτο κρατημένη.
Ὅτε δὲ ὑπὸ τὸ κράτος καταπληκτικῆς ἀγωνίας ἐξέβαλον ἰσχυρὰν
κραυγὴν φρίκης, τότε μοὶ ἐφάνη ὅτι ἐσηκώθη ἀπὸ τὸ στῆθος
μου μία μεγάλη μυλόπετρα. Διότι ἐξύπνησα. Περιττὸν νὰ εἶπω
ὅτι μετὰ τοιαύτας συγκινήσεις δὲν ἐτόλμησα νὰ νυστάξω ἐκ νέου.
Ἄλλως τε ἦτον ἤδη περὶ τὰ ἐξημερώματα καὶ ἐνόμιζον ὅτι θὰ
εἰσέλθωμεν μετ' ὀλίγον εἰς τὸ χωρίον.

* * *

Εν τούτοις, ὅταν ἐξεπεξεύσαμεν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ παπ-
ποῦ, εἶχε παρῆλθαι καὶ ἡ μεσημβρία. Ὁ Θῆμιος, χωρὶς
νὰ προφέρῃ λέξιν, διηυθύνθη πρὸς τοὺς σταύλους διὰ νὰ περι-
ποιηθῇ τὸν ἀποκαμόντα ἵππον. Ἐγὼ εἰσῆλθον εἰς τὸ πλακό-
στρωτον κατώγειον ἀνοίξας ἀθορύβως τὴν θύραν. Βαθεῖα σιωπὴ
ἐπεκράτει ἀνὰ τὴν οἰκίαν. Ἀλλὰ τὰ πάντα περὶ ἐμὲ ἦσαν ἀμε-
τάβλητα· ἡ αὐτὴ, ὡς καὶ ἄλλοτε καθαριότης παντοῦ, ἡ αὐτὴ
τάξις, ἡ αὐτὴ ἀκριβεία περὶ τὴν τοποθέτησιν ἐνὸς ἐκάστου οἰκια-

κοῦ σκεύους, μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ διὰ ποικιλοχρόων τσοχίνων λωρίδων κεκοσμημένου σαρώθρου. Μόνον τὰ ὑποδήματα τοῦ παπποῦ, τὰ πάντα ξεσκονισμένα καὶ λαμπερά, μόνον αὐτὰ δὲν εὗρισκοντο μὲ τὰς μύτας αὐτῶν ἐστραμμένας πρὸς τὴν ἔξοδον, πρὸ τῆς θύρας τοῦ δωματίου, ἐν ᾧ συνήθως διημέρευεν ὁ γέρον. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἔκαμε τὴν οἰκίαν νὰ φανῇ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου κενή, ἔρημος, ἐγκαταλείψιμη. Ὁ παπποὺς ἔλειπε! Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδυνάμην νὰ ὑποθέσω ὅτι ἔλειπεν εἰς κανὲν ταξίδιον, θλιβερὸν προαίσθημα ἀνεβίβασε τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου.

Ἐξαφνα ἐκ τοῦ βάλθους τοῦ κατωγείου πρὸς τὰ δεξιὰ, ὅπου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κελαρίου ἀνοικτή, ἤκουσα γογγύζουσαν τὴν φωνὴν τῆς γιαγιάς μου. Παρέβαλον τὸ οὖς καὶ ἠκροάσθην. Ἡ γιαγιά ἐγόγγυζεν, ὡς συνήθως, καλοθέτουσα τὰ σκευὴ καὶ μαλλώνουσα ἐν τῷ μεταξὺ πρὸς τινα.

— Ἐ, θέλεις νὰ σὲ θρέψω; θέλεις νὰ σὲ θρέψω, μωρὲ τεμπέλη; Ἀμ' τὰ κουλά σου γιατί σὲ τὰ δώσ' ὁ Θεός; Γιὰ νὰ λογουρῆς καταπόδι μου; Ἄντε, πάνε νὰ δουλέψῃς, γιατί τώρα σὲ τινάζω τὴ γούνα σου, ἄ!

Καὶ ἐκ τοῦ κρότου, τὸν ὅποιον ἔκαμνον τὰ ἡψηλότατα τσόκαρα αὐτῆς ἐπὶ τῶν πλακῶν τοῦ ἐδάφους, ἐσυμπέρανα ὅτι ἔτρεχε κυνηγοῦσά τινα πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἀπειλῆς ἐκείνης. Ἐκεῖ ἐξώρμησε τῆς θύρας τοῦ κελαρίου τρέχων πάσαις δυνάμεσι ὁ γάτος τῆς οἰκίας μὲ τὴν οὐρὰν ὑψηλὰ σηκωμένην καὶ μὲ μίαν ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς ἐὰν ἤθελε νὰ εἴπῃ καὶ εἰς ἐμέ: «Ὁ σῶζων σωζέτω τὴν ἐαυτοῦ ψυχὴν»!

Ὡ—ἐσκέφθην κατ' ἐμαυτὸν—ὁ κατημένος ὁ παπποὺς ἀπέθανε καὶ ἡ γιαγιά, ἀφοῦ δὲν ἔχει πλέον μὲ ποῖον νὰ τὰ βάλῃ, μαλλοκοπιέται μὲ τὸ γάτο τῆς!

Ἐκεῖ ἐπρόβάλλε καὶ ἡ γιαγιά γογγύζουσα μὲν, ὅπως πάντοτε, ἀλλὰ μὲ τὸν βραχίονα ὑψωμένον καὶ μὲ τὸ γλυτῆρι εἰς τὴν χεῖρά της.

Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου καὶ τὴν στάσιν τοῦ σώματος αὐτῆς, ὅταν μὲ εἶδεν οὕτως ἀπροσδοκῆτως ἐν τῇ οἰκίᾳ.

— Ἐγού! ἀνεφώνησεν ἡ γιαγιά μετὰ τινας στιγμὰς ἀφώνου ἐκπλήξεως καὶ ἀφῆκε τὸ γλυτῆρι νὰ πέσῃ χαμαὶ καὶ ἐκτύπησε δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὰ γόνατά της. Ἐπειτα οὕτω προσ-

κεκλιμένη με τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων με ἠτένισε ἐκ νέου διαπορούσα, καί, ὡς ἐὰν ἐκοινολόγει τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς : ἦλθε τὸ Ξιδερὸ μας ! εἶπε μετ' ἀληθοῦς ἀγαλλιάσεως.

Ἐγὼ ὥριμισα νὰ χυθῶ εἰς τὰς ἀγκάλας της. Ἄλλ' ἡ γιαγιά συνοφρυωθεῖσα αἰφνης καὶ παρατηροῦσα πρὸς ἐμέ, ὡς ἐὰν ἀμφέβαλλε τώρα περὶ τῆς ταυτότητός μου.

— Ἄμ' ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι, μωρὲ πολλακαμένε ; εἶπεν ἐπιπληκτικῶς προσβλέπουσα ἔ ; ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι ; Ἀπὸ τὸ φεγγάρι ἔρχεσαι ; Ἄ ! μήπως ἔφαγες ὅλο τὸ θειάφι τῶν Ἑβραίων καὶ ἦλθες νὰ μοῦ φέρῃς τέτοια μούτρα ; Ἐγὼ στὴν ντροπή !.. ἐγού, ἐγού ! Μῶρ' τί στέκεις αὐτοῦ σὰν χρεμασμένος ; Ἐ ; τί στέκεις αὐτοῦ ; Πιάσε νὰ φέρῃς λίγο νερὸ γρήγορα !

Καὶ λαβρῦσα ἡ γιαγιά μου, μοὶ ἐνεχείρισε μίαν λαγίηναν εἰς ἑκατέραν τῶν ἄδρανῶς χρεμασμένων χειρῶν μου. Τὰς ἔλαβον μηχανικῶς, ἀλλὰ δὲν ἐκινήθην.

Ἐγνώριζον ὅτι οὐδεὶς ποτε ὑπερέβη τὸ κατώφλιον τῆς γιαγιάς χωρὶς νὰ ἀγγαρευθῇ παρ' αὐτῆς εἰς τινα ὑπηρεσίαν. Ἡξιῶν ὅμως ὕστερον ἀπὸ τὸν τρόπον, καθ' ὃν καὶ τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἀνεκαλούμην ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, νὰ πληροφορηθῶ τί ἀπέγινεν ὁ καημένος ὁ παλποῦς κατὰ τὸν μεταξὺ τοῦ ἀγγέλου καὶ αὐτοῦ ἀγῶνα. Ἰσταμὴν λοιπὸν αὐτοῦ κρατῶν τὰς λαγίηνους ἀκουσίως καὶ ἀπορῶν πῶς νὰ θίξω τὸ ζήτημα τοῦτο μετὰ τὴν συμπεριφορὰν τῆς συζύγου του καὶ τὴν ὑποδοχὴν, ἣτις ἐγένετο εἰς ἐμὲ τὸν ἐπίκουρον. Ἄλλ' ἡ γιαγιά μὴ συνηθισμένη εἰς τοιαύτας ἀναβολὰς τῶν προσταγῶν της :

— Ἐ ! τί στέκεις ἔτσι ; ἐφώναξε. Φοβάσαι μὴν πέσουν τὰ νεφρά σου ; οὐ ; . . . ποῦ μοῦ ἤθελες καὶ πουνάμισο μὲ κόλαρο ! Ἀχρημάτιστε ! Πολλακαμένε !

Ἡ γιαγιά εἰς τοιαύτας περιστάσεις ὁμοιάζε με τοὺς μηχανισμοὺς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ἀπαξ χορδισθῶσι, πρέπει νὰ παίξωσι πλέον τὴν μουσικὴν αὐτῶν μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου τόνου. Διαφορὰ ὑπῆρχε μόνον ἐν τούτῳ, ὅτι τὴν μουσικὴν τῆς γιαγιάς οὐδεὶς ὑπέμενε νὰ τὴν ἀκούσῃ ποτὲ μέχρι τέλους. Μόλις λοιπὸν προελόγισεν ἐκείνη ὡς ἀνωτέρω, ἐγὼ ἔσφιξα τὰς λαγίηνους καὶ ἔσπευσα ν' ἀπέλθω διευθυνόμενος πρὸς τὴν βρύσιν. Ἡ ὑπακοή μου ἐν τούτοις δὲν ἴσχυσε νὰ τὴν διακόψῃ. Ἡ γλῶσσα τῆς γιαγιάς ἐξηκολούθησε τὸν σκοπὸν αὐτῆς, τίς οἶδε πόσῃ ὥρᾳ καὶ

μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου, διότι, ὅταν ἐπέστρεψα ἐγώ, ἐκείνη ἐγόγγυζεν ἀκόμη πολὺ ἰσχυρότερον παρ' ὅ,τι ἔκαμνε συνήθως χωρὶς τινος αἰτίας. Διὰ τοῦτο, ὅταν λαβοῦσα τὰς γεμάτας λαγήνους ἐκ τῶν χειρῶν μου ἀντικατέστησεν αὐτὰς διὰ δύο κενῶν, δὲν ἐσκέφθην νὰ διαστάσω ποσῶς, ἀλλ' ἔδραμον πρὸς τὴν βρύσιν προθυμότερα τώρα, ἵνα τὴν ἐξιλέωσω.

— Πεῦ εἶναι ὁ παππούς, γιατίά; ἠρώτησα εὐλαβῶς, ἐπιστρέψας μετ' ὀλίγον καὶ εὐρὼν αὐτὴν εἰς τὰ καλὰ της, πιθανῶς διότι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη τις ἐργασία πρόχειρος δι' ἐμέ.

— 'Αμ' ποῦ ν' τὸς γιά; ποῦ ν' τὸς! ἀνέκραξεν ἐκείνη χορδισθεῖσα τώρα ἐπὶ ἄλλου τόνου. 'Επῆγε καὶ μὲ ἀφῆκε! . . . 'Ο τεμπέλαρος! 'Ο ἀχορημάτιστος! . . . καὶ οὕτω καθεξῆς ὁ . . . ὁ . . . ὁ . . . μέχρι τέλους.

'Η γιατίά, ἐσκέφθην κατ' ἐμαυτὸν, θὰ ἔχη τὴν ἀπαίτησιν νὰ βγαίῃ ὁ παππούς ἀπὸ τὸν τάφον νὰ κάμνῃ τὰς ἐργασίας μὲ ὅσας τὸν ἐπεφόρτιζεν, ἐν ὅσῳ ἔζη, καὶ τὸ ἐσπέρας νὰ γυρῇ ὀπίσω εἰς τὸν λάκκον του!

— Τώρα, ποῦ δὲν ἔχει δουλειά, τί νὰ κάμνῃ ἄρα γε ὁ καημένος ὁ παππούς; εἶπον ἔπειτα χαμηλοφώνως καὶ τρόπον τινὰ πρὸς ἐμαυτὸν διαλεγόμενος.

— 'Αμ' λιιάζεται! ὑπέλαβεν ἡ γιατίά χορδισμένη εἰς ὑψηλότερον τόνον. 'Ο ψωμοκαταλύτης! 'Ο ἀνάξιος! ὁ... ὁ... ὁ... πάλιν μέχρι τέλους.

Περίεργον πρᾶγμα! ἐσκέφθην ἐγώ. "Ὡς καὶ στὸν ἄλλον κόσμον τὸν παραφυλάγει τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ ξεύρῃ τί κάμνει!

— Καὶ ποῦ λιιάζεται, γιατίά; ἠρώτησα τώρα μετὰ δειλίας, διότι τὴν ὑπέθεσα ἱκανὴν νὰ ἡξεύρῃ καὶ ἂν ὁ παππούς λιιάζεται εἰς τὸ θάλλος τοῦ Παραδείσου ἢ εἰς τὸν καύσωνα τῆς Κολάσεως.

— 'Αμ' πάνου στὴν Μπαήρα! ἐφώνασε ἐκείνη ἐξαφθεῖσα καὶ πάλιν. Πάνου στὴν Μπαήρα.

— Δὲν τὸν ξεύρεις; Τὸ σαχλό! Τὸν... τὸν... τὸν... Ταύτην τὴν φορὰν δὲν ἐπερίμενα νὰ τελειώσῃ. 'Εξέδραμον τῆς οἰκίας χωρὶς νὰ εἶπω λέξιν.

* * *

Η Μπαήρα εἶναι τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς οἰκίας τοῦ παπποῦ μέγα βραχώδες ὑψωμα, ἐφ' οὗ ἄλλοτε ἦτον ἐκτισμένη ἡ ἀκρόπο-

λις τοῦ τόπου, νῦν δὲ ὑποῦται ἐπὶ τῶν πελασγικῶν αὐτῆς τειχῶν τὸ τουρκικὸν διοικητήριον καὶ οἰκίαι τινὲς τῶν ἐγκρίτων ὀφθαλμῶν, γραφικώτατον παρέχουσαι θέαμα ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν χρωμάτων καὶ τῇ ἀνωμαλίᾳ τοῦ ρυθμοῦ αὐτῶν. Τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα προστατεύοντα τὴν μεσημβρινὴν τοῦ ὑψώματος πλευρὰν ἀπὸ τῶν βορείων καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀνέμων καὶ συγκεντροῦντα καὶ ἀντανακλῶντα τὰς ἐλευθέρας τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς ἀκτῖνας παρέχουσι θαλπερὸν πρὸ αὐτῶν καταφύγιον καὶ κατ' αὐτὸν ἀκόμη τὸν χειμῶνα.

Ὁ παπποῦς, ὁσάκις ἐβαρύνετο πλέον τὰ συναξάρια τῆς γιανγιάς, ὑπεξέκλεπτεν ἑαυτὸν ἐπιτηδείως καὶ ἀνεροῖ, αὐτὸ τὸ ἀγαντεῖς ἐκεῖνο βράχωμα, ὅπως καθίσῃ ἐπὶ τινὰς ὥρας ὑψηλὰ εἰς τὸν ἥλιον. Τὴν ἐκλογὴν τῆς θέσεως τὴν ἐδικαιολόγει διαβεβαιῶν ὁ παπποῦς ὅτι μαζὶ μὲ τὸ θάλλπος ἐκεῖ ἐπάνω ἀπελάμβανε καὶ τὸ μαγευτικὸν θέαμα τοῦ πανοράματος τῆς χώρας.

Ὁλος ὁ κόσμος ἐν τούτοις ἐγνώριζεν ὅτι ὁ παπποῦς ἀνέβαινε τόσον ὑψηλὰ, διότι ἕνεκα τῶν ρευματισμῶν τῆς ἡ γιανγιά μόνον αὐτοῦ ἐπάνω δὲν ἠμποροῦσε νὰ ἀναβῇ διὰ νὰ τὸν δεομαζεύσῃ.

Ἐκεῖ ἐπάνω λοιπόν, εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς ἀκροπόλεως, ἔσπευσα ν' ἀναβῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τῆς συνήθους, τῆς γνωστῆς αὐτοῦ θέσεως, εἶδον τὸν παπποῦν καθήμενον εἰς τὸν ἥλιον. Εἰς τὰς χεῖράς του ἐκράτει ὁ παπποῦς μίαν κάλτσαν—τῆς γιανγιάς ὑποθέτω—πλέκων αὐτὴν μὲ μεγάλας ξυλῖνας βελόνας, τὰς ὁποίας τόσον ἐπιτηδείως ἤξευρε νὰ κατασκευάζῃ καὶ νὰ χειρίζεται. Ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι ὀνειρεύομαι ἀκόμη.

Ἄλλ' ὑπὸ τοὺς σπεύδοντας πόδας μου κυλιόμενα τὰ χαλκία καὶ τὰ χρώματα τοῦ ἀνωφελοῦς ἐδάφους προσεκάλεσαν τὴν προσοχὴν τοῦ γέροντος. Μόλις ἐσήκωσε τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ ἐργοχείρου του καὶ μὲ ἀνεγνώρισεν.

Αὐτὸ δὲν ἦτο πλέον ἀπάτη. Δὲν ἦτο φάντασμα. Ὁ παπποῦλης ἐβρόντηξε τὸν ἄγγελον χαμαὶ καὶ τὴν ἐσκαπούλησε ! Ἐσκέφθη κατ' ἑμαυτόν. Τὶ χαρά ! τὶ ἀγαλλίασις ! . . .

— Ἐπῆγες εἰς τὴν Πόλην, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παπποῦς, ὅταν ἐτελείωσαν αἱ περιπτύξεις καὶ τὰ φιλήματα καὶ ἐστέγνωσαν τὰ δάκρυά μου. Ἐπῆγες εἰς τὴν Πόλην ; Εἶδες πολὺν κόσμον ;

— Naί, παππού. Εἶδα τὴν Συληβριά μὲ τὸ Παράπορτι ἄφη.

N. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Α' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ' 3

λά ἀψηλὰ καὶ μὲ κατὶ μύλους, ποὺ ἔχουν φτερά καὶ γυρίζουν
μὲ τὸν ἄνεμο.

— "Ἄσ' τα αὐτά! εἶπεν ὁ παλπούς. Ἐπέρασες ἀπὸ τῆ χώρα,
ποὺ ψὴν' ὁ ἥλιος τὸ ψωμί; Καὶ εἶδες τοὺς Σκυλοκέφαλους;

— "Ὅχι, παλπού! δὲν τοὺς εἶδα. Ποῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ Σκυλο-
κέφαλοι;

— Νά, κοιμάτι παρ' ἐδῶ ἀπ' τὴν χώρα, ποὺ ψὴν' ὁ ἥλιος
τὸ ψωμί, εἶπεν ὁ παλπούς, σημειῶν τὸ «παρ' ἐδῶ» εἰς τὸν ὀρί-
ζοντα διὰ δεικτικῆς χειρονομίας, ὥς κάμνουν οἱ γεωγράφοι, ὅσοι
ἐπισκέφθησαν τὰ μέρη περὶ ὧν διδάσκουσιν.

Ἀπ' ἐμπρὸς εἶναι ἄνθρωποι—ἐξηκολούθησεν ὁ παλπούς—
καὶ ἀπὸ πίσω σκύλοι. Ἀπ' ἐμπρὸς μιλοῦν καὶ ἀπὸ πίσω γαυγί-
ζουν. Ἀπ' ἐμπρὸς σὲ καλοπιάνουν καὶ ἀπὸ πίσω σὲ τρώνουν! Γι'
αὐτό, ψυχὴ μου, καλύτερα ποὺ δὲν ἐπῆγες.

— "ὦ! βέβαια καλύτερα! εἶπον ἐγώ. Καλύτερα ποὺ δὲν μ'
ἔφαγαν κι ἐπῆγα στὴν Πόλῃ μὲ τὸ καῖκι. Νὰ ἰδῇς δά, παλπού,
καὶ τὴ θάλασσα! Ἔτσι ὥς πάνου γεμάτη νερό! καὶ μέσα στὸ νερὸ
τὰ καῖκια. Φσσσο! Φσσσο! περπατοῦν μὲ τὰ πανιά φουσκωμένα!

— "Ἄσ' τ' αὐτά! εἶπεν ὁ παλπούς πάλιν. Ἐπέρασες ἀπὸ τῆς
θάλασσας τὸν ἀφαλὸ καὶ εἶδες τὸ νερό, ποὺ γυρίζει γύρω γύρω,
καὶ γίνεται μιὰ τρούπα μὲς στὴν μέση;

— "Ὅχι, παλπού, δὲν τὸν εἶδα!

— "Ὅχ! ψυχὴ μου! δὲν εἶδες τίποτε λοιπόν.

— Καὶ ποῦ εἶναι αὐτὸ παλπού;

— Αὐτὸ εἶναι ἔτσι κοιμάτι παρ' ἐδῶ, εἶπεν ὁ παλπούς,
δεικνύων εἰς τὸν ὀρίζοντα διὰ τῆς χειρὸς ἐκεῖ, ὅπου εὗρίσκε-
ται ἡ Φώκια, ἡ μάννα τ' Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴν τὴν εἶδες κἄν,
τὴν εἶδες;

— "Ὅχι, παλπού, δὲν τὴν εἶδα!

— Ἀχ! ψυχὴ μου, ἀνεστέναξε βαϊύτερον ὁ παλπούς, τίποτε
δὲν εἶδες! τίποτε!

— Καὶ πῶς εἶναι ἡ Φώκια παλπού!

— Νὰ ἔτσι, εἶπεν ὁ παλπούς, χειρονομῶν οὕτως ὥς ἐὰν εἶχε
τὴν Φώκιαν ἐνώπιόν του καὶ μοὶ ὥριζεν ἀνατομικῶς τὰ μέλη της.
Ἀπὸ τὸν ἀφαλὸ καὶ πάνου εἶναι ἡ ὁμορφότερη γυναικίκα ἀπὸ
τὸν ἀφαλὸ καὶ κάτω εἶναι τὸ φοβερότερο ψάρι. Κάθεται στὸν
πάτο τῆς θάλασσας. Μὰ κεῖ ποὺ σκιασθῇ κανένα καράβι, ποὺ

περνᾷ ἀπὸ πάνω, κάνει μία χόπ ! καὶ βγαίνει στὴν ἐπιφάνεια, κάνει μιὰ χάπ ! καὶ ἀρπάζει τὸ καρᾶβι μὲ τὸ χέρι τῆς καὶ τὸ σταματᾷ. Ἀπέ, φωνάζει τὸν καπετάνιο καὶ τὸν ἐρωτᾷ : Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς ζῇ καὶ βασιλεύει ; τρεῖς φορὲς τὸν ἐρωτᾷ, ψυχὴ μου, καὶ τρεῖς φορὲς ὁ καπετάνιος σὰν τῆς εἰπῇ πὼς ζῇ καὶ βασιλεύει, τὸν ἀφήνει καὶ πάγει στὴ δουλειά του. Σὰν τῆς εἰπῇ πὼς δὲ ζῇ, τὸν βουλᾷ καὶ τὸν πνίγει.

Καὶ ἀναποδίσας τὴν κάλτσαν τῆς γιαγιᾶς καὶ σείσας αὐτήν, οὕτως ὥστε νὰ πέσῃ τὸ ἐντὸς αὐτῆς κουβάριον, μοὶ ἔδειξε πὼς ναυαγοῦν τὰ πλοῖα ὁ παππούς, καὶ γι' αὐτὸ ἐπρόσθεσε, καλύτερα, ψυχὴ μου, πὺν δὲν τὴν εἶδες.

— ὦ ! βέβαια καλύτερα παππού ! γιατί διὰ πὼς θὰ ἐπῇ-γαινα στὴν Πόλη, σὰν ἐπνιγόμεν. Νὰ ἰδῇς δά, παππού, τὶ μεγάλη, πὺν εἶναι ἡ Πόλη, καὶ τὶ λογιῆς λογιῆς ἄνθρωποι, πὺν εἶν' αὐτοῦ, καὶ χανούμισσες καὶ βασιλοπούλ . . .

— Ἀσ' τ' αὐτά !! διέκοψεν ὁ παππούς πάλιν, ὡς ἐὰν ὠμί-λουν περὶ πραγμάτων κοινῶν καὶ τετριμμένων. Εἶδες τὸν τόπο, πὺν εἶναι οἱ ἄνθρωποι οἱ μαρμαρωμένοι ;

— Ὅχι, παπού, δὲν τὸν εἶδα !

— Ἀάχ ! ψυχὴ μου. Τίποτε δὲν εἶδες στὴ ζωὴ σου, τίποτε !

— Καὶ πὺν εἶν' αὐτό, παππού ;

— Αὐτό, εἶπεν ὁ παππούς ὡς ἄνθρωπος συγκεντροῦν τὴν μνήμην του, αὐτὸ εἶναι βαθιὰ μέσα σ' ἓνα δάσος, μέσα σ' ἓνα σπήλαιο. Ἐτσι καθὼς ἔμβῃς ἀπ' αὐτὴν τὴν μεριά, βλέπεις ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, πὺν ἔγιναν μάρμαρα. Γιατὶ αὐτοῦ μέσα εἶναι μιὰ μάγισσα, πὺν ὅποιον διῇ πὼς περνᾷ, τὸν παραπλανᾷ νὰ ἔμβῃ αὐτοῦ μέσα καὶ τὸν κάμνει μάρμαρο καὶ τὸν ἔχει αὐτοῦ πέρα στημένο, γιὰ νὰ μὴ τῆς φύγῃ. Ὅποτε θέλει αὐτή, πέρνει τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ τοῦ στάζει τρεῖς κόμβους ἐπάνω στὴν κορ-φή καὶ στὴ στιγμή τὸ μάρμαρο μαλακώνει καὶ γίνεται ἄνθρω-πος, ὁμορφότερος ἀπὸ πρῶτα. Τότε κάθεται καὶ τρώγει καὶ πί-νει καὶ διασκεδάζει μαζί του· σὰν διασκεδάσῃ κι ὕστερα, μιὰ τὸν βλέπει καλὰ καλὰ στὰ μάτια καὶ τὸν κάμνει πάλι μάρμαρο. Γι' αὐτό, ψυχὴ μου, καλύτερα πὺν δὲν τὴν εἶδες !

Ποτὲ δὲν ἀμφέβαλλον ὅτι ὁ παππὺς μου ἦτο κοσμογονισμένος ἄνθρωπος. Ἄλλ' ὁπωσδήποτε ἐπέστρεφον καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸ μακρότερον — μετὰ τὸν Ἅγιον Τάφον — ταξίδιον, ἀπὸ τὴν πόλιν. Εἶχον ἰδεῖ τόσα καὶ τόσα πράγματα. Ἐνόμιζον λοιπὸν ὅτι ἔφερον μετ', ἐμαυτοῦ ἀφηγητικὴν ὕλην ἱκανὴν νὰ ἀπασχολήσῃ ἐπὶ τινὰς τοῦλάχιστον ἡμέρας τὴν προσοχήν, ἂν οὐχὶ τὸν θαυμασμὸν τοῦ γέροντος. Ἄλλ' ὅτε τὸν ἤκουσα νὰ προφέρῃ οὕτως ἀκαταδέκτως καὶ περιφρονητικῶς ἐκεῖνο τὸ «ἄς τ' αὐτά», νὰ διακόπτῃ τὰ σπουδαιότερά μου θέματα, ὡς εἴαν ἦσαν μηδὲν δι' αὐτόν, καὶ νὰ ἀντικαθιστᾷ ταῦτα δι' ἰδίῳ τὸν θαυμασμὸν, τόσων ἀγνώστων εἰς ἐμὲ διηγημάτων, ἔπτυσσα κατεσχυμμένος ὑπὸ τὸ μέγεθος τῆς ἀνεξαντλήτου κοσμογονίας αὐτοῦ καὶ δὲν ἐτόλμησα πλέον νὰ εἶπω τίποτε.

Μετὰ πολλὴν ὄραν σιωπῆς, καθ' ἣν ἠσθαινόμην τὸν παπποῦν θριαμβεύοντα ἐπὶ τῆς ἀπειρίας μου ὕψωσα ἐκ νέου τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς αὐτόν.

— Πολλὰ ταξίδια θὰ ἔκαμες εἰς τὴν ζωὴν σου, τῷ εἶπον.

Καὶ ἐπρόφερα τὰς λέξεις μετὰ θαυμασμοῦ, πολλῆς μετέχοντος τῆς κολακείας.

Ὁ παππὺς ἐξαφνίσθη. Προφανῶς ἡ ἐρώτησις τῷ ἤλθεν ἀπροσδόκητος. Ἐπὶ τινὰς στιγμὰς μὲ ἠτένισεν ὡς ἄνθρωπος σιγηλὰ διαμαρτυρούμενος κατὰ τινος συκοφαντίας. Εἶτα :

— Ἐγὼ ; εἶπεν. Ἐγὼ ταξίδια ; Ἡ γιγαλία σου ἡ Χατζίδαίνα !

Ἐν τῇ προφορᾷ τῶν λέξεων τούτων ὑπενόητο ὁλόκληρος ἱστορία. Ἐπειδὴ ὅμως ἐγὼ δὲν ἔδειξα ὅτι ἐκατάλαβα τὴν σημασίαν αὐτῆς, ὁ παππὺς προσέθηκε τὴν ἱστορίαν χαμηλῇ τῇ φωνῇ :

— Μιὰ φορὰ — τότε δὲν ἦτο ἀκόμη Χατζίδαίνα — ψυχὴ μου, τῆς λέγω, ἐτάχθηκα νὰ πάγω στὴ Σαρακηνοῦ, στὸ πανηγύρι.

— Νὰ πᾶς, βέβαια, νὰ πᾶς, λέγει αὐτή.

— Ἐ, τί σὲ θέλω δῶ πέρα ; Τί σὲ θέλω νὰ κάθῃσαι νὰ μὲ φυλάγῃς ; — Καὶ χαμηλώνοντας ἔτι μᾶλλον τὴν φωνήν, — ὁ τέτοιος καὶ τέτοιος, προσέθηκεν ὁ γέρονς ἐκφραστικῶς. — Πολὺ καλὰ, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα. Σοῦ κάμνω, ψυχὴ μου ὅλες τίς ἐτοιμασίες. Ξουρίζουμαι, στολίζουμαι, σελάνω τ' ἄλλογο, βάλλω τὸ σταυρό μου νὰ καθαρίζω — νὰ σοῦ τὴν καὶ παρουσιάζεται. —

Καὶ χαμηλώσας τὴν φωνὴν οὕτως ὥστε μόλις ν' ἀκούεται ὁ παπποῦς:

— Μωρέ, πὺν νὰ πάθῃς, πὺν νὰ δείξῃς, ποῦ θὰ πᾶς; εἶπε ἠμιμούμενος τῆς γιαγιάς τὰ σχήματα. "Ε; πὺν θὰ πᾶς!

— Στὴν Παναγιά, ψυχὴ μου, στὴ Σαρακηνοῦ.

— Μωρέ, θ' ἀφήσῃς τὴν ἀγελάδα νὰ πᾶς στὴν Παναγία;

Μωρέ, τέτοιε καὶ τέτοιε καὶ τέτοιε, τὸ πανηγύρι τὸ συλλογιέσαι καὶ τὴν ἀγελάδα, τὴν γκαστρομένη τὴν ἀγελάδα, δὲν τὴν συλλογιέσαι; πὺν εἶναι στὴν ἐρδομάδα τῆς, δὲν τὴν συλλογιέσαι;

— Τώρα, θέλω νὰ τῆς συντύχω, εἶπεν ὁ παπποῦς ἀναλαβὼν τὴν στάσιν του, μὰ πὺν δὲν σ' ἀφήνει νὰ ρθῇς στὴν ἀράδα. Σὰν εἶδα πὺν δὲν τὰ βγάζω στὸ κεφάλι.

— Καλὸ, ψυχὴ μου. τῆς λέγω ἐγώ, ἐβραργέστισα.

— "Αμ' ὁ κόσμος, ὁ κόσμος τί θὰ πῇ, πὺν ἔκαμες ἐτοιμασίες καὶ ἀγόρασες τὰ κεριά καὶ τὸ λάδι καὶ τὸ θυμίαμα; Καὶ τ' ἄλλο τὸ τί θὰ πῇ, πὺν τὸ καλὶγώσες καὶ τὸ σέλωσες;

— Τ' ἄλλογο θέλει δρόμο! εἶπεν ὁ παπποῦς κλείσας πρὸς ἑμὲ ἐκφραστικῶς τὸν ὀφθαλμὸν καὶ περιμένων νὰ τὸν ἐννοήσω. Καὶ περιμένων εἰς μάτην:

— Δὲν καταλαβαίνει; ἀνεφώνησεν ἐπὶ τέλους ὁ κευγὰς ἦταν γιὰ τὸ πάπλωμα! Τὴν ἐσήκωσα, ψυχὴ μου, τὴν ἐκάθισα πάνω στ' ἄλλογο, καὶ τὴν ἔστειλα στὸ πανηγύρι μὲ τὸν ἀδελφὸ τῆς.

— Κι ἐσύ, παππού;

— "Εγώ, ψυχὴ μου, ἐφύλαγα μὲς στὸ σταῦλο νὰ γεννήσῃ ἡ ἀγελάδα. Καὶ ἀφῆσε σύ, πὺν δὲν ἐγέννησε τὸ γόαγμα, προέβηκεν ἔπειτα, ὥσάν νὰ ἔπταιεν τὸ ζῶον διὰ τὴν ἀποτυχίαν, μόνον πὺν ἐσήκωσε τ' ὀγούρι ἀπ' τὰ ταξίδια, καὶ, ὅσες φορὲς ἐκίνησ' ἀπὸ τότε γιὰ ταξίδι, ψυχὴ μου, βρέθηκεν ἐμπόδιο μὲς στὸ δρόμο μου!

— Πῶς, παππού;

— "Ε! εἶπεν ἐκεῖνος, ἀμχανῶν πῶς νὰ συνδυάσῃ τὰ ὁδοιπορικά του ἀτυχήματα μὲ τὸν καθυστερητὰν τοκετὸν τῆς ἀγελάδος. Αὐτὸ καὶ ἐγὼ δὲν τὸ ξέρω. Μά, σὰν εἶναι μέσα ἀνακατωμένη ἡ γιαγιά σου, ἡ Χατζιδενά, πάνε σύ πλιά νὰ βοῇς λογαριασμό! Πῶς σοῦ τὸ κατάφερνε, ψυχὴ μου, πῶς σοῦ τὸ μαστόρευε, εἶναι νὰ χάσῃς τὸ νοῦ σου! "Όσες φορὲς ἐτοιμάσθηκα νὰ ταξιδέυσω, πότ' ἐγεννοῦσε κἀνα προῖμα, πότε ξεπετοῦσε τὸ μελίσσι,

πότ' ἄρρωστοῦσε κανένας, πότε ἤρχονταν μουσαφίρης, θαρρεῖς, πού τὰ εἶχε παραγγελλμένα, ψυχὴ μου, ἴσα ἴσα τὴν ὥρα, ποὺ ἔκαμνα τὸν σταυρό μου νὰ καβαλικέψω!

Τόσα χρόνια πανδρεμένος ἐγὼ ἔκαμνα τὰς ἐτοιμασίας κι ἐκείνη πήγαινε στὸ ταξίδι! "Ἐτσι στὴ Ραιδεστό· ἔτσι στὴ Σηλυβρία· ἔτσι στὴ Μήδεια, ἔτσι παντοῦ. "Ἐνα ταξίδι, ψυχὴ μου, αὐτὸ τὸ μελετοῦσα κουφά, τὸ φύλαγα γιὰ τοῦ λόγου μου. Καιροὺς καὶ χρόνους ἐμάζευα τὰ γρόσια καὶ τὰ ἔκουβα ὅπου κι ὅπως ἤμποροῦσα. Σὰν ἐμάζωξα πενήντα χιλιάδες γρόσια, τὸ βάλλω μιὰ ἡμέρα στὸ κέφι καὶ φωνάζω τῇ γιαγιά σου—ὅταν τὸ εἶχα στὸ κέφι δὲν τὴν ἐγίόρταζα πολὺ πολὺ.—Τῆς λέγω λοιπόν, ψυχὴ μου, ἔτσι δὰ μ' ἀπόφασι, Χρουσῇ! ἐβάλθηκα νὰ πάγω σὲ ταξίδι, κοίταξε μὴν εἶναι κανένα προῖμα ἐτοιμογέννητο ἢ ἄρρωστο ἢ χρειαζούμενο, καὶ κοίταξε μὴν ἔμβῃ κανένας μουσαφίρης στὸ σπίτι, γιατί, διές, τοῦ σπάζω τὰ πόδια του! Καὶ ὁ παπποὺς ἔκαμεν ὡς ἐὰν ἐθαύμαζε τὸν ἑαυτὸν του πῶς τὰ ἐκατάφερε. Σὲ ἤθελα εἶπεν εἶτα πρὸς ἐμέ, νὰ τὴν δῆς πῶς τὰ ἐχρειάσθηκε! Τσιμουδιά δὲν ἔβγαλε! Κι ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα. Στέλνω, ψυχὴ μου, στὸν πνευματικὸ κι ἔρχεται καὶ ξεμολογοῦμαι· φωνάζω τῇ γιαγιά σου μπροστά του καὶ τῆς γράφω ὅλο τὸ βιὸ ἐπάνω της. Φωνάζω τοὺς χωριανοὺς καὶ παίρνω συγχώρεσι ἀπὸ τὸν καθένα, γιατί, διές ψυχὴ μου, τὸ ταξίδι εἶναι τὸ μακρύτερο ταξίδι τοῦ κόσμου κι ἐμεῖς ἔχουμε ζωὴ καὶ θάνατο!

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα τραβῶ τὸ ἄλογο καὶ κάμνω τὸ σταυρό μου νὰ καβαλικέψω. Ἡ γιαγιά σου—τότε δὲν ἦτο ἀκούη Χατζίδαينا—ἔσκυψε ἀπὸ τὴ θύρα νὰ με δῇ· ἐγὼ τὸ εἶχα ἀποφασισμένο· κοίταξε! Μιὰ νὰ μ' ἔβγαζε τίποτε στὴ μέση, τό παιρνεν ἢ εὐχὴ!

Ἡ γιαγιά σου τὸ ἤξευρε· δὲν εἶπε λόγος. Κι ἐγὼ αὐτὸ ἤθελα. Σὰν ἔκαμα τὸ σταυρό μου νὰ καβαλικέψω:

—"Ελα, Χρουσῇ, τῆς εἶπα, ἔχουμε ζωὴ καὶ θάνατο, συχώρε με καὶ ὁ Θεὸς συγχωρέσει σε! "Ἐκεῖ, ψυχὴ μου, τὴν παίρνουν τὰ κλάματα, εἶπεν ὁ παπποὺς ταραγμένος, ὡς ἐὰν συνέβαινε τὸ προῖμα ταύτην τὴν στιγμήν ἐνώπιόν μου. Καὶ προσπαθῶν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ νὰ παραστήσῃ τὴν μεγάλην τῆς συζύγου θλίψιν:

—"Αχ! ποὺ νὰ μὴν ἔσθω! ποὺ νὰ μὴν ἔδειχνα! εἶπεν ὁ

παππούς, μισοκλαίων. Ἡ ἄτυχη ! ἡ κακόμοιρη, ἡ ἀρρίζικη ! πού θὰ χάσω τὸ ταίρι μου, τὸ νοικοκύρη μου, τὸν ἀφέντη μου !

Καὶ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῶν κοσμητικῶν τούτων ἐπιθέτων ὁ παππούς :

— Αὐτό, ψυχὴ μου, εἶπε, δὲν τὸ ἐπερίμενα. Ὅλος ὁ κόσμος νὰ χαλοῦσε τὸ εἶχα ἀποφασισμένο. Μὰ σὰν εἶδα τὴ γιαγιά σου, τὴ γυναῖκά μου, νὰ κλαίῃ, ἐκόπηκαν τὰ ἥπατά μου ! Πῶς νὰ τὴν ἀφήσω νὰ πάγω στὴν ἀκρία τοῦ κόσμου !

— Εἶμαι ταμένος στὸν Ἅγιο Τάφο, τῆς λέγω, ψυχὴ μου πῶς νὰ κάνω τώρα ; Σὰν δὲν πάγω θὰ κριματισθοῦμε.

— Σὰν εἶσαι ταμένος, νοικοκύρη μου, ἀνδρόγυνο δὲν εἴμαστε. Εἶτε σὺ ἐπῆγες, εἴτ' ἐγώ, τὸ ἴδιο πράμα κάνει.

— Τὰ δάκρυα στὰ μάτια τῆς ! εἶπεν ὁ παππούς, ἀλλάξας τὸν τόνον τῆς φωνῆς του τὶ νὰ πῶ ; Τὴν ἀνεβάζω, ψυχὴ μου, στ' ἄλλο καὶ τὴν στέλνω στὸν Ἅγιο Τάφο μὲ τὸν ἀδελφό τῆς.

Ἀπὸ τότε καὶ νὰ πάγῃ, εἶπεν ὁ παππούς κοριτῶν τὰς παλάμας, ὥς ἐὰν τὰς ἐξεσκόνιζεν, ἀπὸ τότε καὶ νὰ πάγῃ, δὲν ἐδοκίμασα νὰ ταξιδεύσω.

— Καὶ τὸν κόσμο, πού ἐγύρισες, παππού, τὰ μεγάλα ταξίδια, πού ἔκαμες, θὰ τὰ ἔκαμες λοιπόν, πρὶν πάρῃς τὴ γιαγιά ; Ὅρίστε :

Ὁ παππούς ἀνέλαβε πάλιν τὸ ἐργόχειρόν του θλιβερόν μειδίαμα ἐκάθητο ἐπὶ τῶν χειλέων του.

— Πρὶν μὲ δώσουν στὴ γιαγιά σου τὴ Χατζίδαίνα, εἶπε ταπεινώσας τοὺς ὀφθαλμούς, δὲν ἤμουν ἀγόρι.

— Ἀμ' τί, παππού, κορίτσι ἦσουν ;

— Πῆς πὼς ἤμουν κορίτσι, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παππούς μὲ τὸ θλιβερόν του μειδίαμα, ἀφοῦ κι ἐγὼ τὸ θαρροῦσα πὼς ἤμουν καὶ ὁ κόσμος τὸ ἐπίστευεν.

Αἱ λέξεις μοὶ ἐνεποίησαν παρὰ ξενὸν ἐντύπωσιν. Ὁ παππούς ἐκράτει εἰς τὰς χεῖράς του γυναικεῖον ἐργόχειρον καὶ μ' ὅλον τὸ λεβέντικόν του ἀνάστημα, τὸ ἐπιμελῶς ἐξυρισμένον πρόσωπον, ὁ φιλαρέσκως ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους ψαλιδισμένος μύσταξ, ἡ ὅλη τῆς μορφῆς του ἑκφρασις μοὶ ἐφάνη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνέχουσα πολὺ τὸ θηλυπρεπὲς καὶ γυναικεῖον.

— Ναί, ναί, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παππούς ἀναστενάζας καὶ γενόμενος αἴφνης σύννου. Ἐσεῖς ζῆτε σὲ χρονσοὺς καιροὺς ! τα-

Ξιδεύετε σ' ὅτι ὥρα θέλετε, σ' ὅποια χώρα θέλετε. Καὶ τὸ κάτω κάτω, ψυχὴ μου, ξέρετε τί εἶστε! Ἐμεῖς ἐξουσίσαμεν σὲ καιροῦς 'δυστυχισμένους'. Οἱ μάννες μας ἐγονάιζαν μπρὸς στίς εἰκόνες, ψυχὴ μου, καὶ ἔκλαιαν στὴν Παναγιά ἢ νὰ τοὺς δώσῃ κορίτσι, ἢ νὰ σκοτώσῃ τὸ παιδί, ποὺ εἶχανε στὰ σπλάχνα τους γιὰ νὰ μὴ γεννηθῇ ἀγόρι.

— Γιατί, παππού;

— Γιατὶ κάθε λίγο καὶ πολύ, εἶπεν ὁ παπποὺς ὁλονὲν σκυθωπόιτερος, ἔβγαίνε, ψυχὴ μου, τὸ Γενιτσαριὸ κι ἐγύριζαν στὰ χωριά κι ἐμάζευαν τὰ ὁμοσφτερά, τὰ ἐξυπνότερα χριστιανόπουλα, ψυχὴ μου καὶ τὰ τούρκειαν.

— Γιατί, παππού;

— Γιὰ νὰ τὰ κάμουν γενιτσάρου, εἶπεν ὁ γέρον ἀγανακτῶν γιὰ νὰ τὰ κάμουν σὰν τὸν ἑαυτὸ του.

Ἐστέναζεν εἰτα ὁ παπποὺς καὶ ἀπέμαξε τὰ δάκρυά του.

— Γι' αὐτό, ἐξηκολούθησεν ἔπειτα, ὅταν ἐγεννήθηκα ἐγώ, ψυχὴ μου, καὶ μ' ἐβάπτισαν, μὲ ἔβγαλαν Γεωργία, ποὺ θὰ πῇ μοῦ ἔδωκαν θηλυκὸν ὄνομα καὶ μαζί μὲ τὸ ὄνομα, καθὼς ἔβγαζαν τότε Κωνσταντινιά, Θανασία καὶ Δημήτρω — ὅλο ἀρσενικὰ παιδιὰ, ψυχὴ μου, μὲ θηλυκὸν ὄνομα, — μ' ἐφόρεσαν καὶ κοριτσίστικα ρούχα.

— Ὅσα χρονάκια πέρασαν, ψυχὴ μου, τόσες φορὲς ἀπὸ τὴν θύρα τοῦ σπιτιοῦ μας δὲν ἐβγήκα, σὰν καφκοκόριτσο ποὺ θάγορενὰ νὰ εἶμαι. Σὰν ἔγινα καμιὰ δεκαομιὰ χρονῶν, μὲ πιάνει μίαν ἡμέρα — ὁ Θεὸς σχωρέσ' τον — ὁ κύριός μου, μὲ καθίζει στὸ σκαμνί, μὲ κόφτει τίς μεγάλες μου πλεξοῦδες, μοῦ βγάζει τὰ φουστανέλια καί:

— Διὲς ἔδω, μὲ λέγει, Γεωργία, ἀπὸ σήμερα καὶ νὰ πάγῃ εἶσαι Γεώργης, εἶσαι ἀγόρι ἀπὸ αὐριο καὶ νὰ πάγῃ εἶσαι ἄνδρας, ὁ ἄνδρας τῆς Χρυσῆς, ποὺ παίζετε κάθε μέρα τίς κουκλὲς καὶ τὰ πεντόβολα.

— Αὐτὸ ἦταν ὅλο κι ὅλο ποὺ μὲ εἶπε, καὶ μ' ἐφόρεσε τ' ἀγορίστικα ρούχα.

— Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα, ψυχὴ μου, ἦλθαν τὰ βιολιά καὶ τὰ λαγοῦτα καὶ μ' ἐπῆγαν στὴν ἐκκλησιὰ καὶ μ' ἐστεφάνωσαν μὲ τὴν γιαγιά σου.

— Πῶς, παππού; Ἔτσι μικρός, ποὺ ἦσουν;

— Ναί, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ παπποὺς συναπορῶν κι αὐτός. Ἀκόμα δὲν ξυαῖθα πῶς νὰ δένω τὸ καινούργιο μου καβάδι καὶ μ' ἔδωκαν καὶ γυναῖκα γιὰ νὰ κυβερνήσω ! Μά, εἶπεν, εἴτα συνωφροοῦμενος, ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Περισσότερον καιρὸ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ μὲ κρύψουν· καὶ τὸ φερμάνι ἔλεγε πῶς μόνον τοὺς ἀνυπάνδρους νὰ παίρνουν οἱ Γενίτσαροι. Μ' ἐπάνδρεψαν λοιπὸν ἐν ποιπῇ καὶ παρατάξει καὶ ἔτσι, ψυχὴ μου, ἀντὶ νὰ μὲ πάρῃ κανένας Γενίτσαρος, μ' ἐπῆρεν ἡ γιανιά σου.

— Καὶ ποὺ θὰ πῇ λοιπόν, παππού, ἐσὺ δὲν ἔκαμες κανένα ταξίδι στὴ ζωὴ σου ! Μήτε πρὶν παντρευθῆς, δὲν ἐταξίδευσες ;

Ὁ παπποὺς ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ἐρήνη ἀιηχανῶν πῶς πρόπει νὰ ἀπαντήσῃ. Ἐπειτα χαηλώτας αἰδητύνως τὸ βλέμμα :

— Τὶ νὰ σὲ πῶ, ψυχὴ μου, εἶπε. Πρὶν πανδρευθῶ, ἔκαμα ἓνα ταξίδι, μὰ τὶ τὰ θέλεις, ἔμεινε κι αὐτὸ στὴ μέση Ἐμεῖν' ἀτελείωτο . . .

— Πῶς, παππού ; Πότε ;

Ὁ γέρον παρήτησε τὸ ἐργόχειρόν του χαμαὶ καὶ τείνας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ὁρίζοντα ἐφαίνετο ἐνασχολῶν σιγηλὰ τοὺς ὀφθαλμούς του μὲ τὴν θέαν τῆς πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένης χωριογραφίας.

* *

⊙ οὐρανὸς ἦτο ἀνέφελος, ὁ ἥλιος χαηλὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς θέσεως, ἐφ' οὗ εὐρισκόμεθα, παρῆχεν εἰς τὸν θεατὴν λίαν ἀχανὲς καὶ ὄμις εὐτερίλῃ τρον πανόραμα.

Περὶ τὰ κράσπεδι τῆς ἀκροπόλεως ἀμέσως ὑπὸ τὰ βλέμματά μας ἔκειντο κατὰ συγκεχυμένας ομάδας αἱ οἰκίαι τῆς πολίχνης, ἐν ταῖς ἀνταῖς τῶν ὁποίων ἐβλεπέ τις ἄνδρας, γυναῖκας, παιδία, ἐνασχολουμένους νὰ εἰσάγωσι τὰ φθινοπωρινὰ αὐτῶν προϊόντα εἰς τὰς ἀποθήκας. Ἀμέσως περὶ τὴν πόλιν ἐφαίνοντο οἱ λαχανόκηποι μὲ τὰ γηραλέα, τὰ φυλλορροοῦντα δένδρα περὶ τοὺς λευμένους φραγμούς των· καὶ τοὺς τελευταίους τριγυτὰς φορτώνοντας τὰ ὄψιμα λαχανικὰ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν των· αὐτοῦ πλησίον ἐκάπνιζον καίόμενα τὰ ἄζωστα ἀτομεινάρια τῶν ἐρήμων πλέον ἀλωνίων. Παρέκει ἤρχοντο ἐκτεινόμενοι ἡμικυκλικῶς εἰς μεγίστην ἀκτῖνα οἱ καρποφορώτατοι τῆς χώρας ἀγροί, ἐν οἷς ὅμως δὲν

ἔσειοντο πλέον βαρεῖς τῶν δημοτριακῶν καρπῶν οἱ σιάχεις ὡς ἐπιφάνεια ξανθῆς κυμαινομένης θαλάσσης, ἀλλ' ἔβροσκον ἔλευθέρως δαπανῶντα καὶ τὴν τελευταίαν γλωρὰν βοτάνην τὰ βραδέως πρὸς τὴν πόλιν ἐπιστρέφοντα ποίμνια καὶ ἀγέλαι. Εἰς τὸ ἀπώτατον τοῦ ὀρίζοντος βάθος ἔκλειον, ὡς ὑψηλὸν περιθώριον, τὴν ἀχανῆ ταύτην εἰκόνα, οἱ ἀμπελῶνες τοῦ τόπου ἔρημοι καὶ οὗτοι μετὰ τὸν τρυγητὸν κι ἐγκαταλελειμμένοι. Ἡ λαμπρὰ ποικιλία τῶν τελευταίων φθινοπωρινῶν χρωμάτων, οἱ κατὰ συχνὰ διαστήματα διαυλακοῦντες τὴν χώραν ποταμίσκοι, τὰ παρὰ τὰς ὄχθας αὐτῶν γραφικῶς ἐγειρόμενα συμπλέγματα δένδρων καὶ οἰκοδομῶν, οἱ κατὰ τόπους ὡς μέγιστα κωνοειδῆ χρώματα ὑφούμενοι τῶν Ὀδυσσῶν τύμβοι, ὅχι μόνον διέκοπτον τὴν συνήθη τῶν ἐπιπέδων χωρογραφικῶν μονοτονίαν, ἀλλὰ καὶ παρῆρχον εἰς τὴν ἀπέραντον ἐκείνην εἰκόνα ἔκτακτον, θαυμασίαν ἐνότητα καὶ ποικιλίαν.

Καὶ ὅμως πρὸ τοῦ τερπνοτάτου τούτου θεάματος—τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη—μυσικὴ τις ἀνησυχία, θλιβερόν τι προαίσθημα συνεῖχε τὴν καρδίαν μου. Ἐνόμιζες ὅτι ἡ ζωὴ, ἡ ἄλλοτε τόσον σφριγῶδῶς ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης ἐπανθίσασα, ὑπεχώρει τώρα βραδέως, ἀλλὰ σταθερῶς πρὸς τοὺς ἐνδομυχωτάτους μυχοὺς τῆς φύσεως· ἡ δ' ἐπὶ τῆς ὕψους αὐτῆς ἐναπομένουσα λαμπρότης δὲν ἦτο εἰμὴ τὸ τελευταῖον, τὸ ὕστατον μειδίαμα ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ θανατιῶντος.

Ὁ παπούς, ἀφοῦ ἔφ' ἱκανὴν ὥραν ἐνησχολήθη μὲ τὸ θέαμα τοῦτο, σιωπηλὸς καὶ ἀφηρημένος ἐστήριξε τὸ βλέμμα ἐπὶ ἐνὸς τῶν ἀπωτέρων κωνοειδῶν χωμάτων εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος καὶ δείξας διὰ τοῦ δακτύλου:

— Τὴν βλέπεις, ψυχὴ μου, εἶπεν, ἐκείνην τὴν τούμπα;

Ποιὰν παππού;

— Νὰ ἐκείνην τὴν ὑψηλότερη ἀπὸ ὅλης τῆς ἄλλης, ποὺ φαίνεται ἐκεῖ, ποὺ τελειώνει τῆς γῆς τὸ πρόσωπο.

— Τὴν βλέπω ἐγγίζει τὸν οὐρανὸν μὲ τὴν κορφὴν της, παππού.

— Ἀι χάκ! Εἶπεν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἀπαντήσεως, Ὁ οὐρανὸς ἀκουμβᾷ πάντον της Δὲν ἀκουμβᾷ;

— Ναί, παππού! Ἡ γῆ τελειώνει αὐτοῦ πέρα κι ἀρχίζει ὁ οὐρανός,

— Ἀι χάκ! ἀνεφώνητεν ὁ γέρον ἔτι μᾶλλον εὐχαριστημένος.

Εἶτα προσηλώσας ἐπ' ἑμοῦ ὑπερήφανον βλέμμα:

— Ἐκεῖ πέρα, εἶπε μ' ἐβάσταξε νὰ ταξιδέψω.

Καὶ ἐπρόφερε τὰς λέξεις μὲ ὕψος τόσον ἐναβρυντικόν, ὥστε δὲν ἠννόησα εὐθύς, ἂν τοῦ παπποῦ τοῦ ἐβάσταξε νὰ ταξιδέψῃ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, ἢ μέχρι τῆς τούμβας, ἐφ' ἧς ἐφαίνετο ὁ οὐρανὸς στηριζόμενος.

Ὁ παπποὺς ἐξηκολούθησεν :

— Ἡ τούμβα φαίνεται ἀπὸ τὸ παράθυρό μας· ἀπὸ μικρὸ παιδί τὴν ἔβλεπα καὶ τὸ εἶχα μιὰ μεγάλη ἐπιθυμία νὰ ἦτανε βολετὸ νὰ πήγαινα ἐκεῖ κάτω ν' ἀνέβω στὴν κορυφὴ τῆς τούμβας, νὰ μβῶ εἰς τὰ οὐράνια. Μὰ ἔλα, ποὺ ἤμουνα κορίτσι ! Πῶς νὰ βγῶ μέσα στοὺς δρόμους ;

— Σὰν μ' ἔκοψε ὁ κύρης μου τὰ μαλλιά καὶ μ' ἔβαλε καβάδι καὶ μ' ἔκαμεν διὰ μιᾶς ἀγόρι· ἐκεῖνοι ἐπαλλίδιζαν χαοτιὰ καὶ ἐπλεκαν τοῦ γάμου τὰ στεφάνια—ἐγὼ μιὰ κλωθογυρνῶ τὴν ἄκρη ἄκρη καὶ βγαίνω στὴν αὐλή. Τὸ ταξίδι εἶχα στὸ νοῦ μου, καὶ μόνο τὸ ταξίδι.

Μετά τινα σιωπὴν, καθ' ἣν ὁ παπποὺς ἐφαίνετο συγκεντρῶν τὰς ἀναμνήσεις του.

Ἐξω ἀπ' τ' ὄρνιθαριό, εἶπεν, ἦταν ἓνα ξύλο στημένο μὲ κατὶ ξυλάκια σταυρωτὰ πάνω σ' αὐτὸ καρφωμένα, γιὰ νὰ πατοῦν οἱ ὄρνιθες ν' ἀνεβαίνουν στὶς φωλιὰς των. Τὸ εἶχα ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς στὸ μάτι. Θὰ τ' ἀκουμβήσω στὸ γυαλὶ τοῦ οὐρανοῦ. ἔλεγα μὲ τὸ νοῦ μου, σὰν σκάλα, θ' ἂ εβῶ, θὰ τρυπήσω μιὰ τρύπα, θὰ μβῶ μέσα Ἔτσι, ψυχὴ μου, σοῦ παίρνω τὸ ξύλο στὸν ὄμο, καὶ σὰν μὲ διοῦν ἄς μὲ γράψουν.

Βγαίνω ἀπὸ τὴν αὐλή, στρίβω δεξιὰ καὶ δρόμο ! Ὁ κόσμος, ποὺ μ' ἔβλεπε, ποὺ νὰ μὲ γνωρίσῃ πὼς ἤμουν ἡ Γεωργία ἡ θυγατέρα τοῦ Σύρμα ! Ἦταν σὰ νὰ ἦρθα πρώτη φορὰ στὸν κόσμον.

Ὡς καὶ ἡ Χρονισὴ ἡ γιαγιά σου, ποὺ μὲ εἶδεν ἔτσι μ' ἔβαλε μπροστὰ μὲ τὶς πέτρες. Ὅχι τάχα πὼς μ' ἐγνωρίσε, μὰ ἔτσι τὰ κατὰτρεχεν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς τ' ἀγόρια Ἐγὼ δρόμο. Ἀπὸ τέτοιο ταξίδι ποιοὺς μπορεῖ νὰ μ' ἐμποδίσῃ; Βγαίνω στοὺς κήπους, μβαίνω στὰ χωράφια, περνῶ τὸν ποταμό· τὰ μάτια καρφωμένα στὴν τούμβα καὶ δρόμο. Πάγω ἓνα μίλι, πάγω δυό. Μὰ τί θαρρεῖς, ψυχὴ μου ; Ἡ τούμβα, ὅσο προχωρῶ, τραβιέται μακρότερα ! Ὁ οὐρανός, ὅσο κοντεύω, σηκώνεται τ' ἀψηλότερα ! Ἀ! αὐτὸ, ψυχὴ μου, μ' ἔκοψε τὰ γόνατα ! Κουρασμένος ἤμουν ἀπὸ πολὺ πρῶτῳ-

τερα, μὰ δὲν μ' ἀποφάνηκε, παρὰ σὰν εἶδα πὼς ἡ ἄκρα τοῦ οὐ-
ρανοῦ ἐπῆγαιν' ὀλοένα μακρύτερ' ἀπὸ τὴν τούμβα, πού λογά-
ριαζα νὰ τὴν εὗρω. Τότε ἐννοιῶσα πὼς εἶμαι κουρασμένος, πὼς
πεινῶ, πὼς τὸ ξύλο, πού σηκώνω, βαραίνει σὰ μολύβι, πὼς ἄρ-
χιζε νὰ βραδιάζῃ καὶ τί τὰ θέλεις, ψυχὴ μου ! τότε ἐγύρισα
πίσω καὶ ἀρῆκα τὸ ταξίδι ἀτελείωτο !

— Γιατὶ διέξ ἐπρόσθεσεν εἴτ' ἀμέσως ὁ γέρων, ἐσυλλογί-
σθηκα κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα καὶ τὸν κύρη μου. Αὐτὸς—Θεὸς σχω-
ρὲς' τον—δὲν ἔμοιαζε τῇ γιαγιά σου τὴν Χατζίδαينا.

Πῶς, παππού ;

— Χμ ! εἶπεν ἐκεῖνος ἐκφραστικῶς μειδιάσας.

— Ἡ γιαγιά σου, ψυχὴ μου, μπουμπουνίζει, μὰ δὲν βρέχει.
Ὁ κύρης μου ἔβρεχε, μὰ δὲν ἐμπουμπουνίζε ! Γι' αὐτό, ψυχὴ
μου, ἐγύρισα πίσω. Ἦταν τὸ μόνο ταξίδι τῆς ζωῆς μου, ἐπρό-
σθεσεν εἶτα σύννους ὁ γέρων, μὰ ἔμειν' ἀτελείωτο !

— Καὶ τὰ πράγματα, πού εἶδες, παππού, καὶ ξερόεις ;—ἤρω-
τητα ἐγὼ τότε ἐν μεγίστῃ ἀτορίᾳ.

Στῇ χώρᾳ πού ψήν' ὁ ἥλιος τὸ ψωμί, ἐκεῖ κοντά, πού
ζοῦν οἱ Σκυλοκέφαλοι, πότε ἐπῆγες, παππού ;

— ὦ ! εἶπεν ἐκεῖνος τότε. Αὐτοῦ, ψυχὴ μου δὲν ἐπῆγα μὲ
τ' ἀφηγήθηκε ἡ γιαγιά μου, ὅταν μ' ἐμάθαινε νὰ πλέκω.

— Καὶ στῇ θάλασσᾳ τὸν ἀφαλό, παππού, πού βγαίν' ἡ
Φώκια καὶ πιάνει τὰ καράβια καὶ τὰ ρωτᾷ γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο
τὸν βασιλέα ; Κι ἐκεῖ δὲν ἐπῆγες ;

— Ὅχι, ψυχὴ μου ! καὶ αὐτὸ μὲ τ' ἀφηγήθηκε ἡ γιαγιά μου.

— Καὶ στὸ σπήλιον, παππού, πού εἶν' ἡ μάγισσα, πού
μαρμαρώνει τοὺς ἀνθρώπους, κι ἐκεῖ δὲν ἐπῆγες ;

— Ὅχι, ψυχὴ μου ! Ἡ γιαγιά μου μὲ τ' ἀφηγήθηκε, ἡ
γιαγιά.

Ἀπερίγραπτος εἶναι ἡ αὔξουσα ἔντασις τῆς ἀπογοιτεύσεώς
μου ἀνὰ πᾶσαν αὐτοῦ ἀπόκρισιν. Ὅλη λοιπὸν ἡ μεγάλη ἐκείνη
ιδέα μου περὶ τῶν ταξιδίων τοῦ παπποῦ, ὅλη μου ἡ πρὸς αὐτὸν
ὑπόληψις καὶ ἐμπιστοσύνη διὰ τὴν κοσμογνώσιαν καὶ πολυπει-
ρίαν του περιορίζετο ἔξωφρα εἰς τὰς διηγήσεις, δηλαδὴ τὰ πά-
ραμύθια, τὰ ὅποια ἤκουσεν ἀπὸ τὴν μάμμην του, καθ' ὃν χρόνον
εἶχε τὴν ἀφέλειαν νὰ πιστεύῃ ὁ πτωχὸς ὅτι ἦτο θηλυκοῦ καὶ

οὐχὶ ἀρσενικοῦ γένους ! Ἀπελπισία καὶ ἀγανάκτησις κατεῖχε τὴν καρδίαν μου.

Ἄλλ' ὅτε ὑψώσας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδον τὸν παπποῦν μὲ τὸ ὄνειροπολοῦν αὐτοῦ βλέμμα διαρκῶς προσηλωμένον μακρὰν ἐπὶ τοῦ κωνοειδοῦς ἐκείνου χώματος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἤλπισέ ποτε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ οὐράνια, δὲν ἠξεύρω ποία μυστηριώδης δύναμις ἐδέσμευσε τὴν φωνὴν ἐπὶ τῆς γλώσσης μου.

Ὁ ἥλιος εἶχε κατέλθει πολὺ χαμηλότερα πρὸς τὴν δύσιν.

Πᾶσα ὑπαρξίς, πᾶσα ἐκδήλωσις ζωῆς ἀπεσύρετο σιγαλὰ καὶ βραδέως πρὸς τὰ ἐνδοτέρω τῆς πόλεως.

Ἡ ἐκφρασίς τῆς χωριογραφίας μοὶ ἐφάνη τώρα μελαγχολικωτέρα, θλιβερωτέρα. Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐκ νέου. Μεταξὺ τῆς φυσιογνωμίας τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ὄχρου καὶ μαραμμένου τοῦ παπποῦ προσώπου, ὅπως ἐφωτίζετο ὑπὸ τῶν τελευταίων τοῦ ἡλίου ἀκτίνων, ὑπῆρχε τόση ὁμοιότης, τόση στενὴ συγγένεια !

Ὁ καημένος ὁ παππούς ! ἐσκέφθην πρὸς ἑμαυτόν, ἐπάλαισε καὶ ἐνίκησε τὸν ἄγγελον χωρὶς τῆς βοηθείας μου, ἀλλὰ ἐξηντλήθη καὶ ἀδυνάτισε τόσο πολὺ, πὺν ἂν ξανακυλήσῃ ἔτσι, καθὼς εἶναι κανεὶς δὲν τὸν γλυτώνει.

— Ἀσχίσε νὰ κἀνῃ κρῦο, ψυχὴ μου, εἶπεν ὁ γέρον ἐξαφνα, ἔλα νὰ πᾶμε.

Τῷ ἔτεινα σιωπηλῶς τὴν χεῖρα καὶ ὑποστηρίζων αὐτόν, ὅσον ἠδυνάμην, τὸν συνώδευσα εἰς τὴν οἰκίαν του.

* *

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἔκαμε τῷ ὄντι πολὺ ψῦχος. Τῇ δὲ πρωΐᾳ τῆς ἐπιούσης παχεῖα πάχνη ἐκ τοῦ λευκάζουσα ἐπὶ τῶν μεμαραμμένων φύλλων τῶν καλυπτόντων τὸ ἔδαφος τοῦ κήπου μας. Μόλις ἀφυπνίσθην καὶ ἔδραμον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀγαπητοῦ μου παπποῦ. Ἄλλ' ὅποια διαφορὰ ἀπὸ τῆς χθὲς μέχρ' σήμερον !

Πληθὺς συγγενῶν καὶ οἰκείων συνωστίζοντο σοβαροὶ καὶ ἄφωνοι εἰς τὴν αἴλῃν, εἰς τὸ κατώγειον, εἰς τὴν σάλαν τῆς γι-

γιαῖς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἔκειτο μακρὺς ὁ παλπούς. Ἐφαί-
νετο πὼ δὲν ἐξύπνησεν ἀκόμη.

Βαθεῖα εἰρήνη ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς μορφῆς του. Μία ὑπερ-
κόσμιος αἴγλη ἐν εἶδει μειδιάματος βαθμηδὸν ἀποσβεννύον
ἔπαιξε μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του.

Ἡ γιὰ μὲ τὰς χεῖρας θηλυκωμέναι περὶ τὰ γόνατά της,
μὲ τὸ ἀπληγισμένον της βλέμμα ἀπλανὲς ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ παλ-
ποῦ, ἐκάθητο ὠχρά, βωβή, ἀκίνητος, ὡς ἀπολιθωμένη παρὰ τὸ
πλεονόν του. Ἡ ταλαίπωρος! Τί δὲν θὰ ἔδιδεν, ὅπως τὸν ἐμπο-
δίσει ἀπὸ τοῦτο τὸ ταξίδιον! Διότι τὸ μειδιάμα τοῦ παλποῦ
ἦτον ἡ λάμψις, ἣν ἔστυρεν ὀπίσω της ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπο-
δημοῦσα ψυχὴ του.

Διότι ὁ καημένος ὁ παλπούς συνεπλήρωσεν ἀληθῶς τώρα τὸ
μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον.

ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΛΑΘΟΣ

Ηταν Μέγα Σάββατο, δυὸ ὥρες νὰ ξημερώσῃ εἰς τὸ μικρὸ προαύλι μιᾶς κατοικίας χαμηλῆς, εἰς τὴν ἄκρην καὶ ἀνάμερα τοῦ χωριοῦ, ἡ Μαρία ἐβοηθοῦσε τὸν ἄνδρα τῆς νὰ φορτώσῃ τὸ ἄλογό του μὲ λάδι ἀπὸ τὸ ὕστερο ἄλεσμα ἐκείνης τῆς καρποφορίας.

— Μὴν ἀνησυχῆς ἂν νυκτώσω, τῆς εἶπεν· ἔχω πολλὰ πράγματα νὰ τελειώσω εἰς τὴν πόλιν.

— Μὴ λησμονήσης τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὅπου σ' ἐκυνήγησε τόσον ἐφέτος, μὴν ἔχωμε πάλι βάσανα.

— Νὰ μὴν ἀνακατώνεσαι εἰς τὶς δουλειές μου, σοῦ τὸ εἶπα ἐκατὸ φορὲς.

Καὶ μὲ τοῦτο ὁ Πέτρος ἐκίνησε τὸ ἄλογο φορτωμένο καὶ κατέβη προφυλακτικὰ τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι, ποὺ μέσ' ἀπὸ τὸ χωριὸ ἐβγαίνει εἰς τὸν δημόσιον δρόμον.

* *

Οἱ πρῶτες ἀκτίνες τοῦ ἡλίου, μέσ' ἀπὸ τὴν θύραν καὶ ἀπὸ τὸ παράθυρο, ἐφώτιζαν τὸ φτωχικὸ ἐκεῖνο χαμῶγι καὶ τὰ ὀλίγα σκεύη του, ἓνα μικρὸ βουτσί, ἓνα σκαφόνι, ἓνα τραπέζι καὶ δύο καθίσματα· εἰς τὸ ἓνα πλάγι εἶχαν τὸ κρεββάτι, καὶ εἰς τὸ ἄλλο τὴν γωνίστραν. Ἡ Μαρία ἐβάλθη ἀμέσως νὰ κάμῃ τὴν ἐργασίαν τῆς παραμονῆς· ἐσάρωσε, ἐξαράχνιασε τὴν σκέπην, ἐξεσκόνισε ὅλα τὰ σκεύη, ἐγέμισε τὸ καντήλι τῆς Παναγίας, ἔβαλε καθαρὰ σεντόνια εἰς τὸ κρεββάτι καὶ ἐπάνω τὸ καλύτερο πάλωμά της· κατόπιν ἄλλαξε καὶ αὐτὴ, ἐκάθισε εἰς τὸ κατώφλι καὶ ἔστεκε συλλογισμένη.

— Μὰς λείπει, ἔλεγε, ἀπὸ τὸ Πάσχα· ἐφθάσε ἡ Λαμπρὴ καὶ εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὰ ξένα καὶ ἔχουμε ἓνα μῆνα, ὅπου δὲν ἐπιάσαμε γοῦματά του· ὅταν τὸ εἶχα κοντά μου, ἔβαζε τὸ χροσό μου παιδὶ τὸν καλὸν του λόγον καὶ ἡμέρωνε ἡ παραξενιὰ

τοῦ πατρός του· Ἄ! πόσο θὰ τοῦ πονῇ νὰ περνᾷ τὶς καλὰς τοῦτες ἡμέρες μακριὰ ἀπὸ τὴ μαννούλα του. Τὰ θηλυκὰ τὶ θὰ μοῦ κάνουν τὰ καημένα; κακοπανδρεμένες καὶ οἱ δυό. Ὑπομονή· ἔχει ἀκόμη σαράντα μέρες νὰ κάμῃ στρατιώτης· αὐα γυρίσῃ θὰ εἶναι ὅλα καλὰ. Πάσχασε μὲ τὴν εὐχὴ μου, παιδάκι μου.

Αὐτὰ ἔλεγε μὲ τὸν νοῦν της ἡ Μαρία καὶ ἐδάκρυζε· εἰς τὸ πρόσωπό της, ὅπου ἄλλοτε εἶχε βασιλεύσει τὸ κάλλος καὶ ἡ φαιδρότης, ἐφαίνοντο ἐκεῖνες οἱ στερεές καὶ αὐστηρὲς γραμμές, ὅπου ἀγάλη ἀγάλη χαρακώνει τὸ πρόσωπο γῆρας, ὁ κόπος, ὁ πόνος καὶ ἡ χριστιανικὴ ὑπομονή.

Ἀπὸ τοὺς στοχασμούς της ἔξαφνα τὴν ἐσήκωσε ὁ ἥχος ἀπὸ ὅλα τὰ κωδωνοστάσια τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωρίου· ἦταν ἡ Ἀνάστασις· διότι εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ Μέγα Σάββατο, τέσσερες ὥρες ἀφοῦ ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος, ἀπ' ὅλες τὶς ἐκκλησίες τῆς πόλεως τὸ χαρομόσυνο μῆνυμα, ὡς ἠλεκτροικὴ σπῖθα, περνᾷ εἰς τὰ σιμοτινὰ χωριά καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἔως τὰ ἀκρινώτερα τῆς νήσου, ὥστε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν ἐνενήντα χωριῶν σχεδὸν εἰς τὴν ἰδίαν στιγμὴν παρηγουρίζουν τὴν Ἀνάστασιν μὲ κωδωνοκρουσίες καὶ τουφεκισμούς. Ἡ Μαρία ἐσφόγγισε τὰ δάκρυά της ἔκαμε τὸν σταυρόν της καὶ ἐκίνησε πρὸς τὴν πρωτεύουσαν ἐκκλησίαν νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν ἀγίαν τελετήν.

* *

Τὸ ἑσπέρας ὁ ἄνδρας της ἔφθασε ἀπὸ τὴν πόλιν.
— Λάβε, τῆς εἶπε, τὰ χρυσάφια σου· τὰ σήκωσα ἀπὸ τὸ κατὰστημα νὰ τὰ φορέσῃς αὔριο· ἔστειλα καὶ δεκαπέντε δραχμὲς τοῦ Ἀντωνάκη μας νὰ καλοπεράσῃ αὐτὲς τὶς ἅγιες ἡμέρες· θὰ τὶς λάβῃ τὴν Νιὰ Δευτέρα· μᾶς γοάφει ὅτι εἶναι καλὰ, καὶ μᾶς εὐχεται καλὴν Λαμπρόν· πάρε τὸ γράμμα νὰ τὸ φυλάξῃς μὲ τὰ ἄλλα.

— Καλὴν φώτισιν σοῦ· ἔδωκεν ὁ Θεός· λέγω γιὰ τὸ παιδί μας, ὅχι γιὰ τὰ χρυσάφια μου· εἰς περασμένες ἡμέρες, ὥσάν νέα κι ἐγώ, ἐξήλενα νὰ τὰ φορῶ ἀμὴ τώρα... καὶ ὕστερα ἔμαθα ἀπὸ πολὺν καιρὸ νὰ τὰ ἔχω εἰς τὸ Κατὰστημα· κοίταξε πῶς ἐμαύρισαν τὰ μαραμμένα.
Καὶ ἀμέσως ἐβάλθη νὰ ξεσκονίσῃ τὸ μαῦρο βελουδένιο χρυ-

σικέντητο πεσελί, νά τρίψη τίς ἀπηχοχρυσωμένους φρούμιες, τὰ ἀσημένια σκουλαρίκια, τ ν χρυσούν λαιμόν, τίς χουσές περόνες τῆς κεφαλῆς· καί τὰ δακτυλίδια. Καί ἐνῶ ἔκαμνε αὐτήν τὴν βουγάσιαν, αἰσθάνετο ὅτι ἐπιάνετο ἡ καρδιά της.

— Παναγία μου, ἔλεγε μέσα της, κáι νά ἔχη καλὸ τέλος τοῦτη μου ἡ χαρά· δὲν ἐπερίμενα τόσην καλωσύνην ἀπὸ τὸν ἄνδρα μου· θὰ τὸν ὠλήγητε ἴσως ὁ καλὸς μου πνευματικός, καὶ ὅμως ἐγὼ ποτέ μου δὲν ἄνοιξα τὸ στόμα νά παραπονεθῶ γιὰ τίς κακοτροπίες τοῦ συντρόφου μου· γνωρίζω πόσες φροντίδες, πόσα βάσανα ἔχουν αὐτοὶ οἱ δύστηχοι οἱ ἄνδρες· εἶναι ἀναγκασμένοι ἐκ τὴν ἀνέσωδῃ νά χρεωθοῦν γιὰ τὸ θεόψυχο καὶ συμβαίνει πολλές φορές, γιὰ τίς ἀμαρτίες μας, εἴτε ἡ ὀτρια νά χαλάσῃ τὸν κηπόν, εἴτε τὸ κοῦο ἀπριλιάτικο νά κάψῃ τὰ σταφύλια μες σιὸ ἀνθισμά τους· καί τότε ὁ τοκογλύφος τοὺς φοβερίζει μὲ φυλάκισι γιὰ νά τοὺς βιάσῃ νά τοῦ γράψουν τὸ ἓν δέκα, εἴκοσι, πενήντα — ὦ ! οἱ μαῦρες ψυχές, διάδικον νά χουν τὸν Θεόν—καὶ ἕτερον οἱ ἄνδρες ἀγορεύουν, μᾶς μαλλώνουν ἄδικα γιὰ τὸ παραμικρό· ἔ ! ἡ φτώχεια γεννᾷ τὴν γοῖνιαν. Πόσες φορές αὐτὰ τὰ χρυσάφια, αὐτὸ τὸ πεσελί μου, τοῦτη ἡ καημένη ἡ προῖκα, ἐξοχτίμευσες γιὰ νά σηκώσωμε ἀπὸ τὸ Κατάστημα καμιά πενηνταριὰ δραχμές, διὰ νά μὴ σαπῇ ὁ ἄνδρας μου εἰς τὴν φυλακὴν. Ἀ ! νά περάσουν γοήγορα αὐτὲς οἱ σαράντα ἡμέρες, νά γυρίσῃ τὸ παιδάκι μου νά μᾶς βοηθήσῃ.

Ἡ καημένη της προῖκα ! Ὅποιος δὲν γνωρίζει τὴν ἐξοχὴν τῆς Κερκύρας θὰ παραξενευθῇ ν' ἀκούσῃ ὅτι οἱ γυναῖκες συνήθως φέρουν μόνην τους προῖκα καμιά διακοσαριὰ δραχμές χρυσάφια καὶ κάποτε δύο ἢ τρία ἐλαιόδενδρα ἢ ἓνα δυὸ ταύριων ἀμπέλι, εἰσόδημα δέκα δραχμῶν τὸν χρόνον, ἀλλὰ ἡ θανασιτὴ χωριανὴ φέρνει μὲ τὸ σῶμα της τὸ εὖρωστο καὶ μὲ τὴν εὐγενικήν ψυχὴν της θησαυρὸν ἀτίμητον εἰς τὴν οἰκογένειαν, ὅπου ἐργάζεται νύφη καὶ ἀγογγύστως ἐργάζεται καὶ κοπιᾷ καὶ ὅταν συμβαίη νά χρεύσῃ μὲ ἀνήλικα παιδιά, τότε μὲ τὸ προνομιᾶκό της πνεῦμα, μὲ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα κυβερνᾷ τὴν οἰκογένειαν, καὶ ἄπειρα ἔχομεν παραδείγματα, ὅπου γυναῖκα χήρα ἀνάστησε σπῆτι ξεπατωμένο.

Επέρασε τὸ Νιοβδόμαδο ἡσυχὰ καὶ ἐξημέρωσε ἡ Δευτέρα. Ὁ Πέτρος ἀναχώρησε γιὰ τὴν πόλιν νὰ φέρῃ τροφίμα γιὰ τοὺς ἐργάτες εἰς τὸ σκάψιμο τῶν ἀμπέλων· οἱ πολλὰ καὶ οἱ συχνοὶ βοοῦχοι τῆς μεγάλης τεσσαρακοιτῆς καὶ κατόπιν οἱ ἐφορτάσιμες ἡμέρες εἶχαν ἐμποδίσει αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, ἡ ὁποία γίνεται τακτικῶς τὸν Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον.

Τὸ μεσημέρι ἡ Ἑλένη ἦλθε νὰ εὕρῃ τὴν μητέρα της.

— Μάννα, τῆς εἶπε, νὰ λυτρώσῃς τὸ σπῆτι μου· τὸ παιδί μου ἐξημέρωσε χειρότερα, ὅλο τὸ κορμάκι του εἶναι φωτιά, παραλογάει· ἔχομεν ἀνάγκη ἀπὸ ἰατρὸν καὶ φάρμακα.

— Τί νὰ σοῦ κάμω, παιδί μου· τὸ γνωρίζεις πῶς περνοῦμε· ὁ καρπὸς ἐσώθηκε· ἂν μᾶς ἔμειναν ὀλίγα λεπτά, αὐτὰ μᾶς χρειάζοντο νὰ πλερώσωμε ἐργάτες γιὰ τ' ἀμπέλια· μᾶς λείπει τὸ μονάκριβό μας παλικάρι καὶ ὁ Πέτρος δὲν προφθάνει νὰ σκάψῃ μόνος του, ἂν καὶ τὸν βοηθῶ καὶ ἐγώ· ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου τὰ παιδιά μας πηγαίνουν στρατιῶτες, παίνομε καὶ ἐμεῖς οἱ γυναῖκες τὸ τσατί.

— Μάννα, σπλαχνίσου μας· δὲν ἔχομε πεντάρα καὶ μᾶς χρειάζονται αὐτοὶ ἀμέσως δεκαπέντε δραχμὲς γιὰ τὸν ἰατρὸν καὶ δέκα γιὰ τὸ ἀμάξι χωρὶς τὰ φάρμακα καὶ ὅτι ἄλλο διορίση.

— Καὶ ποῦ νὰ τὰ εὕρω, παιδί μου· Ὁ πατέρας σου εἰς τούτην τὴν ἐποδείαν, ἔξ ἀφορμῆς ὁποῦ ἦταν ὀλίγη κακοφορία, δὲν μοῦ ἄφησε τὰ ὑστερομαζώματα, καθὼς ἦταν ἡ παλαιὰ συνήθεια νὰ τ' ἀφήνουν τῶν γυναικῶν γιὰ νὰ ἔχουν καὶ αὐτὲς ὀλίγα λεπτά εἰς τὴν κασέλα τους.

— Ἀμὴ σοῦ ἔφερε ἐφέτος τὰ χρυσάφια σου· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ τὰ δώσῃς γιὰ κανένα μῆνα νὰ τὰ βάλω μ' ἐκεῖνα τὰ ὀλίγα τὰ δικὰ μου εἰς τὸ Κατάστημα, νὰ οἰκονομήσουμε αὐτὲς τίς δραχμὲς· ἔως τὴν Ἀνάληψιν δὲν θὰ ἔχῃς ἀνάγκη νὰ τὰ φορέσῃς· μάννα, κάμε το, ἂν μ' ἀγαπᾷς.

— Δὲν τὸ ἔλεγα ἡ δύστηνη ὅτι αὐτὰ τὰ χρυσάφια θὰ μοῦ γίνουν φαρμάκι· Εἴσαι βέβαιη, Ἑλένη μου, ὅτι ἔως τὴν Ἀνάληψιν θὰ τὰ ἔαγοράσῃς·

— Βεβαιότατη· θὰ πουλήσῃ τὸ δαμάλι, ὁποῦ ἔχει μισιακό· θὰ πουληθῇ ἴσια ἴσια τίς παραμονὲς τῆς Ἀναλήψεως.

— Θὰ εἶναι ἐδῶ ὁ Ἀντωνάκης μου, εἶπε μέσα της ἡ Μαρία, καὶ τότε, ὅτι καὶ ἂν τύχῃ, ὅλα διορθώνονται. Καὶ πῶς νὰ μὴν

τὴν σπλαχνισθῶ ; εἶναι ἀκόμη ἀδύνατη ἀπὸ τὴν ὑστερή της ἀρρώστια, καὶ μὴ μοῦ πάθῃ.

— Κάμε το, μητέρα, νὰ χαρῆς τὸν Ἀντώνη μας· θὰ γυρίσῃ γλήγορα, ὡς ἀκούω.

— Ναί· θὰ εἶναι ἐδῶ τῆς Μεσοπεντηκοστῆς.

Ἐσηκώθη καὶ ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν κασέλα τὰ χρυσάφια.

— Πάρε τα, παιδί μου, καὶ βάλε εἰς ὄρκον τὸν ἄνδρα σου νὰ μὴ μὲ ὁμολογήσῃ· ἂν τὸ μάθῃ ὁ πατέρας σου ἐχάθηκα.

* * *

Ωἰμένα ζωὴν δυστυχισμένην, ὅπου περναῖμε ἐδῶ εἰς τὸ χωριό! ἔλεγε μόνη της ἡ Μαρία· νὰ μὴν εὐρίσκεται ἰατρός νὰ ἔλθῃ νὰ καθίσῃ ἐδῶ νὰ κάνῃ χριστιανικά τὴν ἐπιστήμην του· ἀμὴ νὰ εἴμαστε ἀναγκασμένοι, ὅταν ἀρρώσῃ κανένα παιδί μας, ἢ νὰ τὸ φέρωμε εἰς τὴν ἀγκαλιά μας εἰς τὴν Πόλιν θερμομασμένο, τρεῖς ὥρες δρόμον, μὲ τὸ ἡλιοπύρι γιὰ νὰ τὸ ἰδῇ μίαν μόνην φορὰν ὁ ἰατρός, ἢ νὰ ἐξοδεύωμε φοῦκτες φράγκα γιὰ νὰ τὸν φέρωμεν ἐδῶ, καί, ἂν πουλῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ εὐλογημένο κινίνο, νὰ τὸ πλερώνωμεν ὥσαν χρυσόχωμα. Ἐτσι ἐχάθη τὸ σπίτι τοῦ πατρός μου· ἀπὸ ἀρρώστιας ἐξεγίνηκε· γιὰ νὰ κοιτάξῃ τὸ μονάκριβό του ἀρσενικὸ—ἐνδεκα μῆνες ἀρρώστια—ἐπούλησε ὅ,τι καὶ ἂν εἶχε, καὶ τὸ ἐχάσαμε, διατὶ δὲν ἔφερε τὸν ἰατρὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν· Ἀπὸ τοῦτο ἐξέπεσε τὸ σπίτι μας· προῖκα δὲν εἶχε νὰ μοῦ δώσῃ ὁ πατέρας μου παρὰ αὐτὰ τὰ εὐλογημένα στολίδια τῆς μητρός μου· καὶ ὅμως μ' ἐπῆρε τοῦτος ὁ χριστιανός, καλός, ἀμὴ, ὁ Θεὸς φυλάξοι, ἂν τοῦ ἔλθῃ τὸ νευρικό. Σ' ὀλίγον καιρὸν ἔθαψα τὸν καλὸν μου πατέρα καὶ ἡ χήρα ἡ μάννα μου ἔμεινε κορυμός· καὶ Θεὸς τὸ ἡξεύρω τι γεράματα περναῖ εἰς τὸ ἐρμόσπιτό της. Ὠἰμένα, δὲν ἡξεύρω γιατί σήμερα ὅλα τὰ παλαιὰ μου δυστυχήματα μοῦ ξαναφανερώνονται εἰς τὸ πνεῦμα, ὡς νὰ ἦσαν χθесινά. Ἐπέρασα τόσο ἡσυχα αὐτὲς τὲς ἅγιες ἡμέρες· καὶ τώρα μοῦ ἀρρώσθησε αὐτὸ τὸ μικρὸ μου ἐγγόνι δὲν μ' ἀρέσει αὐτὴ ἡ ἀρρώστια· καὶ πῶς νὰ μὴ δώσω τῆς Ἑλένης τὰ χρυσάφια :

Μὲ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς ἀνέβη εἰς τὴν σιμοτινὴν ράχιν

νά μάση ἀγριολάχανα γιά τὸ δεῖπνον καί, ἀφοῦ τὰ ἔβαλε νὰ βράσουν, ἔπεσε γονατιστὴ εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὅπου εἶχε ἐπάνω εἰς τὸ προσκέφαλον τῆς νυμφικῆς τῆς κλίνης.

— Παναγία μου, εἶπε δακρύζοντας, τί εἶναι αὐτό, ποῦ αἰσθάνομαι μέσα μου ; βοήθησέ με, μὴν πεθάνω πρὶν ἰδῶ τὸ παιδί μου.

* * *

Ηταν δύο ὥρες νύκτα καὶ ἄρχισε ἡ Μαρία ν' ἀνησυχῇ.

— "Αν ἔχη ἄλλα κακά, ὅμως δὲν εἶναι ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ χάνονται εἰς τὴν χώραν μέσα εἰς τὰ καπηλειὰ ἢ χασομεροῦν εἰς τὸν δρόμον μέσα εἰς τ' ἀργαστήρια.

Καὶ ἔστειλε ἀκίνητη χωρὶς νὰ βγάλῃ ἄχνα καὶ ἐφαντάζετο ν' ἀκούσῃ τὰ πέταλα, καθὼς τ' ἄκουε πάντοτε κάμποσα λεπτὰ πρὶν φθάσῃ, ὅπως τὸ ἄλογο ἐτειροπόδιζε εἰς τὸ λιθόστρωτο μονοπάτι.

— "Ηλθεν, ἐφώναξε· εἶναι τὸ πάτημά του· πῶς ἔρχεται μετὰ τὰ πόδια ; καὶ με αὐτὸ ἐπετάχθη εἰς τὸ μονοπάτι καὶ σ' ὀλίγα λεπτὰ τῆς ἐφανερώθη ὁ ἄνδρας τῆς.

— Καλησπέρα, τῆς εἶπε μονγκόφωνα.

— Καλῶς ὦριστες· τί ἐγένηκε τὸ ἄλογό μας ; τοῦ ἔχω ἐτοιμον τὸν σανό.

— Τὸ ἄλογό μας ξενοχτάει ἄλλου· ἄφησέ με ἥσυχον νὰ ξανασάνω· ὁ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς παιδεύσῃ· ἐλάβαμε γράμμα ἀπὸ τὸν "Αντωνάκη μας.

"Η Μαρία ἐροίγωσε.

— Τί γράφει ;

— "Εγύρισα βιαστικὰ καὶ δὲν ἐπρόφθασα νὰ εὔρω κανέναν φίλον νὰ μοῦ τὸ διαβάσῃ· πάρε το νὰ σοῦ τὸ διαβάσῃ ὁ πνευματικός μας.

"Η Μαρία ἐπῆρε τὸ γράμμα καὶ τῆς ἔτρεμαν τὰ γόνατα· τὸ ἔβαλεν εἰς τὸν κόρφον τῆς καὶ ἐβγήκε.

— Τί νὰ γίνω ὁ δύστηχος ; ἔλεγε μόνος του· εἶμαι πάλιν ἀναγκασμένος νὰ τῆς τὰ πάρω· τὸ γνωρίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ κάμῃ τὴν παραμικρὴ δυσκολία, ἀμα γνωρίσῃ τί περιστατικὸ μοῦ ἔτυχε, ἀλλὰ τὸ ἔχω σ' ἐντροπὴν ὕστερ' ἀπὸ λίγες ἡμέρες.

Εὔρηκε ἡ Μαρία τὸν πνευματικὸν τῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπου κατὰ τὸ σύστημά του ἀνεγίνωσκε πρὶν πάη νὰ πλαγιάσῃ εἰς ἐσπερινές του εὐχές. Εἰς ὅλον τὸν ναὸν τὸ τέμπλο μοναχὰ μὲ τὰ δεσποτικὰ εἰκονίσματα καὶ τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους ἐφωτίζετο ὀλίγο ἀπὸ τὸ καντήλι ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ ἀπὸ ἓνα κερὶ στηλωμένο στὸ ἀναλόγι· αὐτοῦ ὁ ἀσπρομάλλης ἐφημέριος χωρὶς τὸ καλυμμαῦκι ἐπροσεύχετο μὲ ταπεινὴν φωνήν, μὲ καθαρὴν προφορὰν γεμάτην χριστιανικὴν κατάνυξιν. Ἡ Μαρία ἐμπῆκεν εἰς τὸν ναὸν, ἐστάθη εἰς τὴν θύραν καὶ μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένον ἔλεγε μέσα τῆς τὰ πατέρημά της· ὅταν δὲ παλπὰς ἔκλεισε τὸ εὐχολόγι, ἐπλησίασε καὶ τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι.

— Γιὰ καλὸ, Μαρία, τέτοια ὥρα;

— Δέσποτά μου, συχώρεσέ με· κάμε τὸ καλὸ νὰ μοῦ διαβάσῃς τοῦτο τὸ γράμμα τοῦ Ἀντωνίου μου.

— Ἀ! τὸ καλὸ παιδί! γρήγορα σώνεται ὁ καιρὸς του.

— Ὁ παπὰς ἀνοίξε τὸ γράμμα.

«Καλὲ μου πατέρα. Ἐλαβα τὸ γράμμα σου καὶ τὰ δεκαπέντε φράγκα καὶ σὰς εὐχαριστῶ· ἀλλὰ γιατί νὰ στερηθῇτε σεῖς οἱ κατημένοι γονεῖς μου; ἔδω χάρις εἰς τὸν Θεὸν δὲν μοῦ λείπει τίποτε· ὁ λοχαγὸς μου μὲ ἀγαπᾷ καὶ μ' ἐπῆρε καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν του, ἀλλὰ τὸ βάρος τῆς ξενιτειᾶς τὸ αἰσθάνομαι περισσότερο αὐτὲς τὶς ἅγιες ἡμέρες· εἶναι ἡ πρώτη φορὰ, ὅπου δὲν ἐφορτάζω εἰς τὸ σπιτάκι μας. Ἀλλὰ καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἔχετε ὁπομονήν· μάθετε οἱ ἡλθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον νὰ μᾶς κρατήσουν καὶ ἄλλους τρεῖς μῆνες, ὥστε μόνον τὸν τρῦγον θὰ μ' ἔχετε κοντὰ σας· γιὰ τοῦτο ἀργήσα νὰ σὰς γράψω γιὰ νὰ μὴ σὰς πικράνω μίαν ὥρα πρωιύτερα. Πόσο θὰ βαρυναντῇ τῆς καημένης μάννας! Πατέρα μου, ἀν μὲ ἀγαπᾷς, μὴ τὴν λυλήσῃς, καθὼς συμβαίνει κάποτε νὰ θυμώνῃς. Σὰς φιλῶ τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια. Θὰ σὰς γράψω ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου θὰ μετατεθῇ τὸ τάγμα, ἀπὸ τὰ σύνορα. Ὁ ἀγαπητὸς σου υἱός».

Ἄμα ἐτελείωσε ὁ παπὰς, ἡ Μαρία, ὅπου ἔκλειε ὅλην τὴν ὥραν, ἐρώτησε:

— Δέσποτά μου, τί εἶναι τὰ σύνορα;

— Τὸ βασιλείον μας εἶναι τὸ περισσότερον μέρος ζωσμένον ἀπὸ θάλασσα καὶ ἀπὸ τὴν στερεὰν γειτονεύει μόνον μὲ τὸ βασιλεῖον τῶν Ἀπίστων· αὐτοῦ εἶναι τὰ σύνορα.

— Μήπως θὰ ἔχωμε πόλεμο ;

— Μὴ βάζῃς αὐτὸ στὸ νοῦν σου, Μαρία. Ἡσύχασε· δὲν εἶναι κίνδυνος τώρα νὰ αἱματωθοῦμε.

— Αὐριο πρωῒ θὰ ἔλθω, παπὰ μου, νὰ μ' ἐξομολογήσῃς.

— Ἀμαρτίες ποὺ θὰ ἔκαμες, καημένη, ἀπὸ τὴν μεγάλην Πέμπτην· λέγε τα μιὰ στιγμή τώρα.

— Εἶναι ἀργά, Δεσποτά μου, καὶ μὲ περιμένει ὁ Πέτρος· ἔρχομαι αὐριο.

— Αὐριο πηγαίνω εἰς τὴν πόλιν· μὲ προσκαλεῖ ὁ Δεσπότης γιὰ πνευματικὴν ὑπηρεσίαν· ἔλα τὸ βράδυ εἰς αὐτὴν τὴν ὥραν, ἢ τὴν τετράδι τὸ πρωῒ.

Ἡ Μαρία τοῦ ἐφίλησε τὸ χέρι καὶ αὐτὸς τὴν εὐλόγησε καί, ἐνῶ ἐκείνη ἀναχωροῦσεν, ἔλεγε μόνος του :

« Ἀγία γυναῖκα ! δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σὲ ἐξομολογήσω ὄχι ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλός, ἀλλὰ οὔτε ὁ Πατριάρχης· θὰ τῆς φαίνεται πὼς ἔει κανένα ἄχυρο ἐπάνω εἰς τὴν συνείδησίν της καὶ δὲν βλέπει τὴν ὥρα νὰ ξαλαφρωθῇ· ἄλλοι καὶ πόσοι ! ἔχουν δύο λίτρες βολύμι καὶ δὲν τὸ αἰσθάνονται· ὦ Παντοδύναμε, ἂν ὅλοι εἶχαν τὴν καρδιά της, τοῦτος ὁ κόσμος θὰ ἦταν Παράδεισος. Φοβοῦμαι μὴ πάθῃ κάποτε αὐτὴ ἡ γυναῖκα ἀπὸ τὴν περισσὴν ἀγάπην της ».

* *

Η Μαρία εἶπε τοῦ ἀνδρός της ὅ,τι περιεῖχε τὸ γράμμα. — Ὑπομονή, Μαρία, καὶ γι' αὐτὸ καὶ γιὰ κάτι ἄλλο, ποὺ θ' ἀκούσῃς τώρα. Μάθε ὅτι, καθὼς ἔμπαινα εἰς τὴν πόλιν, ὁ κλητῆρας μοῦ ἔπιασε τὸ ἄλλογο καὶ ἠθέλει νὰ μὲ φέρῃ εἰς τὴν φυλακὴν. Τοῦ χάρισα δέκα φράγκα γιὰ νὰ μοῦ ἀφήσῃ καιρὸν νὰ ἡμερώσω τὸν δανειστήν μου· φαίνεται τοῦτος ὁ ἀθεόφοβος ἔμαθε ὅτι ἐξαγόρασα τὰ χρυσάφια καὶ ἐσυμπέρανε ἀπὸ αὐτὸ πὼς ἔχω ὁ δύστηνος νὰ τὸν ἀποπλερώσω καὶ δὲν θέλω. Ἐτοίμασέ τα λοιπόν, αὐριο ἔνωρίς θὰ πάω νὰ τὰ ξαναβάλω σημάδι, νὰ δώσω τοῦ δανειστοῦ μου, ὅσα ἐσυμφώνησα· διαφορετικὰ θὰ χάσωμὲ τὸ ἄλλογό μας, θὰ μὲ βάλουν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ θὰ μείνουν χέρσα τ' ἀμπέλια.

Ὅτι ἡ σθάνθη ἡ δυστυχισμένη γυναῖκα εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν δὲν λέγεται καὶ πὼς νὰ περιγραφῇ ἡ ψυχικὴ κατάστασις, εἰς

τὴν ὁποῖαν ὁ ἄνθρωπος, ἂν καὶ ἀθῶος, ἀγνός, δοκιμάζει πρὸς τὴν φροῶν ὅλην τὴν ὁδύνην ἐνόχου συνειδήσεως: Ἡ Μαρία δὲν ἐπρόφερε λέξιν· ἔπεσε χάμου καὶ ἄρχισε νὰ κλαίῃ καὶ τὰ δάκρυά της δὲν εἶχαν κρατημὸν.

— Μὰ τὴν ἀλήθειαν, καλὴ καὶ προκομμένη νοικοκυρά! ἐφώ-
ναξεν ὁ ἄνδρας της, κοίταξέ την! κλαίει καὶ μύρεται σὰν νυφού-
λα, ποὺ θὰ τῆς πάρουν τὰ στολίδια της. Μάθε, κυρά μου, ὅπου
θέλεις καὶ μὴ θέλεις, αὔριο τ' ἀποταχιά θὰ μοῦ δώσης τὸ κλειδί
τῆς κασέλας νὰ τὰ πάρω· ἐγὼ εἶμαι ὁ κύριος ἐδῶ.

— "Α! Πέτρος, σκληρὸς ὁποῦ εἶσαι, ἄδικος· νὰ ἤξευρες
αὔριο, αὔριο τ' ἀποταχιά—.

Ὁ Πέτρος τὴν ἄφησε αὐτοῦ σωριασμένην κατὰ γῆς, ἀναψε
τὸ τσιμπούκι του, ἐκάθισε εἰς τὸ προαύλι καὶ ἔβαζε εἰς τὸν νοῦν
του χίλιες ὑποψίες.

* * *

Πνεῦμα ἀνθρώπινον δὲν θὰ ἦταν ἱκανὸ νὰ ξανοίξῃ καὶ πολὺ
ὀλιγώτερο νὰ ἐννοήσῃ, τί συνέβαινε ἀπὸ ἐκείνην τὴν στι-
γμὴν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Μαρίας· χωρὶς νὰ ἡξεύρῃ ποῦ εὐ-
ρίσκεται, χωρὶς νὰ δύναται νὰ προσηλωσῇ τὸ πνεῦμα της εἰς τὰ
ἐρχόμενα ἢ νὰ τὸ στρέψῃ εἰς τὰ περασμένα, ἐροῖσθῃ, ὅπως ἦταν,
εἰς τὸ κορβετάκι καὶ τὴν ἔπιασε λυγρὰ ὥς νὰ ἐφυγομαχοῦσε,
ἀλλὰ τὸ ἔπνιγε μὲ τὸ προσκέφαλο καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ ἄνδρας της
καὶ τὴν ἀναισχυντήσῃ πάλιν. "Υστερ' ἀπὸ κάμποσιν ὥραν λά-
λημα πετεινοῦ ἀκούσθῃ καὶ ἀποκορώθῃ καὶ ἐπέρασε ἀμέσως εἰς
τὸν μυστηριώδη κόσμον τῆς φαντασίας· ἡ Μαρία ἔβλεπε συχνὰ
ὄνειρα, πάντοτε φαιδρὰ καὶ ἑάστερα καὶ πολλὰς φορὰς ξυπνών-
τας ἔλεγε ὅτι δὲν ἐγνώρισεν ὥραν καλὴν παρὰ μέσα εἰς τὸν ὕπνον
της. Θανμασία οἰκονομία τῆς φύσεως, εὐλογημένον δῶρον τῆς
θείας εὐσπλαχνίας!

* * *

Ευρίσκετο εἰς ἓνα μέρος γνωστό της καὶ ἀγαπημένον ἀπὸ τὰ
μικρὰ της χρόνια· πλανὰ μεγάλη ἐγλυνοκατέβαιναν ἀπὸ
τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ἕως τὴν ἄμμον εἰς τὸ ἀκρογιάλι τὸ
ἐπάνω της μέρος ἕως εἰς τὴν μέση μὲ μεγαλόδενδρον φουντωτὸν

ἐλαιῶνα καὶ ἀπὸ τὴν ζώνην ἕως κάτω ἀμπελόφυτο πλάγι· ἀντί-
κρουθιάλασσα ἀπέραντη σμίγει μόνο μὲ τὸν οὐρανόν· οἱ χωρικοὶ
τὴν ὀνομάζουν ἀγριοπέλαγο, ὅτι σὺν τῇ τις περισσότερες φορὲς
εἶναι ἀφορισμένη καὶ φαίνεται πῶς τελείως ἀπομονώνει τὴν νῆ-
σόμας ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμον, ἐνῶ ἡ ἄλλη θάλασσα, ὁ κόλπος,
ὅπου βρέχει τὸ ἀνατολικὸ πλευρὸν τῆς νήσου καὶ τὴν ἀντίκρου
ἡπειρον, ὁμοιάζει τις περισσότερες φορὲς ἡσυχὴ λίμνη.

Ἡ τοποθεσία εἶναι μαγευτικὴ ἐκεῖ· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἡ βα-
θιὰ προσινάδα τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ ἡ τουφερώτερη τῶν ἀμπέ-
λων, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ καταγάλαξη ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης·
ἀλλὰ γιὰ τὴν Μαρίαν πρὸ πάντων ἡ οἰκουμένη δὲν εἶχε τόπον νὰ
τῇ εὐχαριστήσῃ περισσότερον· ἐκεῖνη ἡ πλάσις μὲ ὅλην τῆς τὴν
φυσιογνωμίαν εἰς τὴν στερεάν καὶ εἰς τὸ πέλαγο ἔκαναν μέσα
εἰς τὴν ψυχὴν τῆς ἑνα μὲ τὰ ἀθώοτερα καὶ φαιδρότερα αἰσθηήματα
τῆς παιδικῆς καὶ νεανικῆς ἡλικίας τῆς καθὼς συμβαίνει, ὅταν
παίζεται μουσικῇ, ὅπου πρωτακούσαμεν εἰς τὴν νεότητά μας· ὁ
ἦχος τῆς μᾶς συγκινεῖ, μᾶς μαγεύει καὶ ἀποροῦμεν πῶς ἐκεῖνος
ὁ ὀρθμὸς δὲν προξενεῖ εἰς τοὺς νέους, ὅτι ἐμῆς αἰσθανόμεθα,
διότι ἐκεῖνη ἡ μουσικὴ, ἂν καὶ ἀκούονται ἄλλες μελωδικώτερες,
ἔγινε ἀπὸ πολλὸν καιρὸν μέρος τοῦ ἑαυτοῦ μας εἶναι ὁ μακρινός,
γλυκὸς ἄμα καὶ λυπητερός ἀντίλαλς τῶν εὐτυχισμένων ἡμερῶν
μας· παρομοίαν μουσικὴν ἔχει μὴ γνωστὴ μας φυσικὴ τοποθε-
σία· ἓνας ἕρως βράχος, ὅπου ἐφύτρωσε καὶ ἐμεγάλωσε μοναχικὸ
κυπαρίσσι, ἔχει τὴν ἀγάτην μας, ὅσον δὲν τὴν ἔχει κάθε ἄλλο
ὁμοιότερο θέαμα· φαίνεται ὅτι ἐκεῖνοι οἱ χαρακτήρες φυλάγουν
μέσα εἰς τὴν φαντασίαν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μας τὴν ποθητὴν
ἀλησιμόνητον εἰκόνα τῆς ζωῆς μας, ὅπως ἦταν, πρὶν τὰ πάθη
καὶ τὰ παθήματα τῆς ἀφαιρέσου τὴν φυσικὴν ἀθωότητα καὶ
τὴν γαλήνην.

* *

Αὐτοῦ ἀκολουθοῦσε μικρούλα, πέντε ἢ ἑξὶ χρόνων κόρη,
τοὺς γονεῖς τῆς, εἰς ὅλους τοὺς μῆνες, διότι δὲν εἶναι μῆ-
νας, ὅπου ὁ καλὸς γεωργὸς νὰ μὴν εὖρη νὰ κάμῃ ἐργασίαν εἰς
τὸ ἀμπέλι καὶ εἰς τὸν ἐλαιῶνα, καὶ ἐκεῖνο τὸ κτῆμα ἦταν ἀλη-
θινὸ περιβόλι.

Τοιοιουτρόπως ἡ φανταστικὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐκεῖνη πλα-

γιά με κάθε φυτό, με κάθε δένδρο, ή ιερο ή ἄγριο, με κ' ἴθε χει-
ρὸς αὐτὴν λιθιά ή ριζό τετραν, με κ' ἴθε δέμα, με κάθε φυτό, με
κάθε μονοπάτι, με κάθε παρακλάδι, με κάθε στένωια, εἶχε μεί-
νει βαθιά χαραγμένη εἰς τὸ νεανικό της πνεῦμα, ὥστε ἂν ἦταν
ζωγράφος θὰ ἤιτοροῦτε νὰ πορφώσῃ αὐτὸ ἐκείνην τὴν θέσιν
πολλές, καὶ ὠραιότερες εἰκόνες νὰ μὴ παρῇ αὐτὴν παντάπασιν
ἀπὸ τὸ φυσικό του. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν τὸ πέλαγο εἶχεν ἀνοίξει
τὸν νοῦν της, εἶχε φτερώσει τὴν φαντασίαν της, καθὼς εἰς ὅλες
τὶς ἐποχές τοῦ χρόνου καὶ ὅλες τὶς ὥρες της, ἡ ἱέρως, ἐνῶ ἐδιά-
βαινε αὐτὸ ψηλὰ τὸ ἔθεωροῦσε πότε θαυμάσιο καὶ μελανό,
πότε ἡμερο καὶ ἀσπρογάλαξο καὶ κάποτε εἰς τὸ βασίλειμα σύν-
νεφρι νὰ καθίζουν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ μέσα εἰς αὐτὰ νὰ
ἀνοίγωνται σκοτεινὰ λαγκάδια καὶ χρυσοὶ ποταμοὶ νὰ χάνωνται
εἰς τὰ βάθη. Ἰδοὺ πῶς ἀδελφώθη ἡ τρυφερὴ ψυχὴ της μ' ἐκεῖνο
τὸ μέρος καὶ τὴν βαθεῖαν ἐκείνην συναίσθησιν ἤλθε εἰς τὴν
νεανικὴν της ἡλικίαν νὰ στερεώσῃ καὶ νὰ κλείτῃ διὰ πάντοτε εἰς
τὴν καρδίαν τις ὁ πόνο· πόσο ἔκλαιεν, ὅταν ὁ πατέρας της
ἀναγκάσθῃ νὰ πουλήσῃ ἐκεῖνο τὸ περὶ φανο κτῆμα, ὅπου ἀρκοῦ-
σε νὰ ζωοθρεψῇ τὴν οἰκογενειάν του, καὶ ὅπου εἶχε προσδιορίσει
ἀπὸ τὴν μὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη μίαν μικρὴν λουρίδα, προῖκα
τῇ; ἀγαπητῇ του Μαρτίς!

Εἰς ἐκεῖνο τὸ ἀμπέλι εὐρίσκετο εἰς τ' ὄνειρό της τώρα πρώτη
φορὰ, ἀφοῦ δὲν εἶχε πατήσῃ αὐτοῦ εἴκοσι χρόνια. Εἶχε
φθαλεῖ ἐκεῖ με τοὺς γονεῖς της καὶ με αὐθιγομένους τρυγητοὺς τὴν
ῶραν, ὅπου ὁ ἥλιος, ὡς ἐσηαίωνετο ὅτι πῦρ αὐτὸ τὸ βουνό, μόλις
ἐχρῦσωνε τὶς ἄκρες τῶν ἐκαιοδένδρων, ἐνῶ ὅλ' ἡ πλαγιά ἔμενεν
ἀκόμη ἡσικωμένη καὶ ἡ ἀντίκρου θάλασσα ἐλαχτάριζε πέρα πέρα
ἀπὸ τὶς ἀργυρὲς πρωῒνές, αἰῶνες. Ἐπαύθησαν ὅσο νὰ πέσῃ ἡ
δρουσιὰ τῆς νυκτός, γιὰ νὰ κόψουν στεγνὰ τὰ σταφύλια· ἔπειτα
ἄρχισεν ὁ τρύγος καὶ σ' ὀλίγην ὥραν, διότι κάθε κλῆμα τὰ εἶχε
πολλά, αὐτὴ με τὴν σύντροφόν της ἐγένευσεν δύο τερετικά ἢ μη-
τέρα της τὶς ἐβρόθήθησε καὶ τὰ ἐφόρτωσαν εἰς τὸ κεφάλι τους καὶ
δύο μικρὲς τρυγητοὺς ἐπῆραν καὶ αὐτὲς δύο κάνιστρα γιὰ νὰ
γίνῃ σωστὸ τὸ φόρτωμα. Ἐπειτα ἐκίνησαν καὶ οἱ τέσσερες, ἡ
μία κατόπιν τῆς ἄλλης, τὸ ἀμπέλι ἀμπέλι, καὶ ὅσοις ἐπ' ὀλίγο

διάστημα ἐδιάρηκαν πάντοτε ἀλύγιστες καὶ ἀτάραχες τὸ στένωμα, ὅσο μιὰ δρασκελιὰ μόνο πλάτος καὶ μάκρος τριάντα βήματα, ὅπου δεξιὰ ἔχει κρημαστοὺς βράχους καὶ ἀριστερὰ τρομάζει ὁ ἄνθρωπος νὰ βλέπῃ ἀπὸ ἑκατὸ μέτρα ὕψος τὰ κοντροῦκια καὶ παρακάτω τὰ φύκια, ὅπου ξερονῶ ἀκατάπαυτα τὸ ἀγριοπέλαγο· τὸ τρομακτικὸ ἐκεῖνο πέραμα ὀνομάζεται **κακὴ σκάλα**. Ἐκεῖ ποὺ ἔπανε τὸ στενὸ μονοπάτι εὗρηκαν τὸν ἀγωγιάντην, ὅπου μόλις εἶχε φθάσει· ἐφορτώθη τὸ ἄλλογο καὶ ὁ ἀγωγιάντης, ἐνῶ ἀναχωροῦσε : « Κοπέλες, τοὺς εἶπε, μὴν ὀκνηρεῖσθε νὰ εὔρω, ὅταν γυρίσω, ἔτοιμα τὰ τερτικά· τὸ ἄλλογό μου εἶναι παλιχάρι ».

— Ἄς καθίσωμε ἐδῶ. Αὐγερινή, εἶπεν ἡ Μαρία, νὰ ξανσάνωμε ὀλίγο· τὰ σταφύλια τὰ εὐλόγησε ὁ Θεὸς ἐφέτος καὶ δὲν ἀγορῶμε νὰ τὰ παστρεύωμε.

Κι ἐκάθισεν ἐπάνω εἰς ἓνα ὄχθον, ἡ Αὐγερινὴ ὀλίγο παραπάνω· τὰ κορίτσια ἔστρεχαν ἐδῶ κι ἐκεῖ καὶ ἐπαιγνίδιζαν τριγύρω.

— Πόσο μοῦ ἀρέσει, Αὐγερινή μου, τούτη ἡ θάλασσα ! Λέγουν πὼς εἰς τὸ ἄλλο μέρος ἡ ἄλλη θάλασσα εἶναι σκεπασμένη μὲ καράβια μικρὰ καὶ μεγάλα· ἐδῶ σπάνιες φορὲς διαβαίνει κανένα βαπόρι πολὺ μακριά, πέρα πέρα, ὥσάν ἥσκιος, καλύτερα εὐχαριστοῦμαι εἰς τὸ πέλαγο τοῦτο· ἐδῶ δὲν φαίνονται παρὰ βάρκας μὲ τὰ πανάκια τους, δελφίνια ὅπου κοπαδιαστὰ παίζουν καὶ θαλασσοπούλια. ὦ ! ἰδέξ, Αὐγερινή, πόσοι γλάροι στριφογυρίζουν ἐπάνω εἰς τὸ νερό· δείχνει ὅτι θ' ἀλλάξῃ ὁ καιρὸς. Τί λὲς ἐσύ :

Ἀκούσθη ἓνα χασκόγελο· ἡ Μαρία ἐγύρισε καὶ δὲν εἶδε οὔτε τὴν Αὐγερινὴν οὔτε τὰ κορίτσια· καὶ ἐπάγωσε ὅλη καὶ ἀκουσε τὴν καρδίαν της, ὅπου ἐβροντοκοποῦσε· ἔστρεψε πάλι τὰ μάτια πρὸς τὴν θάλασσαν· αὐτοῦ, ὅχι μακριὰν ἀπὸ τὸ ἀκρογιάλι, σηκώνεται βράχος ὕψηλός, ὅπου τὸν λέγουν **ὀρθολίθι**· ἐπάνω εἰς τὸν θεόκτιστον ἐκεῖνον πύργον ἦταν ὀρθὴ στηλωμένη ἡ Αὐγερινὴ μὲ τὰ μαλλιά ἀπλωμένα εἰς τὴς πλάτες· μὲ τὸ ἓνα χέρι ἐκρατοῦσε τ' ἀσημοχούσαφα τῆς Μαρίας, ὅπου ἀστραφταν εἰς τὸν ἥλιον, καὶ μὲ τὸ ἄλλο τῆς ἔγνευε, ὥσάν νὰ τῆς ἔλεγε :

« Κατέβα ἐδῶ κάτω νὰ τὰ πάρῃς, εἰδεμὴ τὰ ρίχνῃς εἰς τὴν θάλασσαν. »

Ὅπως ἡ Μαρία ἐπετάχθη νὰ ριχθῇ ἀπὸ τὸ φρούδι τοῦ βουνοῦ εἰς τὴν ἄμμιον νὰ πάῃ νὰ πάρῃ τὰ χουσάφια της, ἐκόπη τὸ

ὄνειρό της, ἐξύπνησε καὶ ἐνῶ ἀγκομαχοῦσε καὶ ἔκλαιε ἄκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀνδρός της.

— Ποῦ εἶσαι τώρα, σήκω, σιγύρισε τὰ χρυσάφια καὶ τὸ πεσελὶ νὰ φύγω.

*
* *

Επεσεν ἡ δύστυχη Μαρία ἔμπροσθεν τοῦ καὶ μὲ κοιμένην μιλιὰ τοῦ ὁμολόγησε ὅ,τι ἔκαμε.

— Σοῦ ἔπαισα πολύ, ἀφέντη· σοῦ ἔπαισα πολύ, ἀλλὰ στο-
χάσου, ἀφέντη, πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη καὶ ὕστερη φορὰ, ποὺ
σοῦ πταίω, μὴ μὲ σκοτώσης καὶ κολαστῆς καὶ σὺ ἄδικα θὰ
εἶχες τὴν ἁμαρτίαν· τούτη εἶναι ἡ ὕστερη ἡμέρα τῆς ζωῆς μου.

— Μ' ἐπῆρες, μωρή, στὸ λαιμὸν σου· σ' ἀφήνω εἰς τὴν
ὁργὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ μὲ τοῦτο κατέβη τὸ μονοπάτι.

*
* *

Η ὁρφανὴ Μαρία ἔμεινεν αὐτοῦ λυποθυμισμένη ἀναίσθητη
ὅταν συνῆλθεν, ὁ ἥλιος εἶχε μεσουρανήσει. Ἐσηκώθη,
ἄλλαξεν, ὅλη, ἔβαλεν εἰς τὸν κόρπον της τὸ γράμμα τοῦ παιδιοῦ
της, ἔπεσ' ἐπίστομα ἔμπροσθεν εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας καὶ
εἶπε μέσα της :

«Καὶ αὐτὸ ἠθέλησε ὁ Θεός, νὰ μοῦ λείπῃ σήμερα ὁ ἅγιος
ἄνθρωπος».

Καὶ ἀφοῦ εἶπε τὰ πατεριμά της, ἐπῆρε τ' ἀκρινὸν μονοπάτι
τοῦ χωριοῦ καὶ σ' ὀλίγα λεπτὰ ἔφθασε εἰς τὸ σπίτι τῆς μητρὸς
της. Ἡ γράϊα ἦταν καθισμένη εἰς τὸ κατώφλι καὶ εἰς τὰ πόδια
της ἡ ἐγγονή της, κόρη τῆς Ἐλένης. Ἀμα τὴν εἶδε, ποὺ ἀνέ-
βαινε τῆς εἶπε :

— Τί σοῦ ἐστάθηκε Μαρία ! τὰ σηγηθισμένα σας θὰ σὲ
ἐβάρεσε ὁ Πέτρος.

— Μαννούλα μου, ἦλθα νὰ πεθάνω κοντά σου. Καὶ τῆς διη-
γήθη τὸ δυστύχημά της.

— Κακὰ ἔκαμες, Μαρία· εἰς τὸν καιρὸν μας οἱ γυναῖκες δὲν
ἔκαναν τὸ παραμικρὸ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός· τώρα ἐκά-
κωσαν καὶ τὰ θηλυκά.

— "Οχι, μάννα. Ό,τι έκαμα, δέν τό έκαμα γιά νά αδικήσω τόν άνδρα μου· μάστιγ μου ό Θεός· σπλαχνίσου κάνε σύ· δέν μέ βαστά ή καρδιά νά γυρίσω πίσω σπίτι μου.

— Αὐτό εἶναι ἀκόμη χειρότερο, νά φύγης ἀπό τό σπίτι τοῦ ἀνδρός σου· ό κόσμος θά εἰπῇ πώς έπραξες αἷμα πράγματα.

— Μητέρα, θά πάω νά πνιγῶ.

— Σῦρε, τῆς εἶπε ή γραῖα.

— "Α! μάννα, μάννα.

Καί κατέβη τρέχοντας τό στενό μονοπάτι, όπου κατόπιν έσχί-
ζετο εἰς δύο, τό ένα κατέβαιναν εἰς τήν ἄλλην ἄκρη τοῦ χωριοῦ,
καί ἀπό τό ἄλλο ἀντίστροφα ἐπῆγαιναν εἰς τήν ἀκροθαλασσιά.

Ἡ γερόντισσα ἔμεινε μέ τό κεφάλι κάτω ἀνήσυχη καί ὕστερ
ἀπ' ὀλίγην ὥραν εἶπε τῆς μικρῆς ἐγγονῆς τῆς :

— Τρέχα, παιδί μου· πρόφτασέ την, εἰπέ της νά γυρίσῃ
πίσω, νά περάσῃ ἐδῶ τήν νύκτα.

Ὡστόσο ἡ Μαρία εἶχε πάρει τόν κατήφορο ὅχι μέσα εἰς τό
μονοπάτι, ἀπ' οὔτου ἐπερνοῦσεν ὅλος ό κόσμος, ἀλλά εἰς
ένα παλαιό παραλάδι, οὔτου καί αὐτό ἐργαζομένη εἰς τό περιγιάλι.
Καθῶς αὐτῇ ἐροροβολοῦσεν ἀπό τό βουνό, ὁμοίως σ' ἐκείνην τήν
ὥραν ό ἥλιος ἐκατέβαινε πρὸς τήν ἄκρη τῆς θαλάσσης, μίαν
δουλιὰ ἀκόμη ὕψηλ'· τόν εἶχε πλαγινά καί ἐβλεπεν ἔμπροσθέν
τῆς τό ἄπειρον φῶς, πού ἐπλημμυροῦσε τό ἀπέραντο πέλα, ο εἰς
ἐκείνην τήν στιγμὴν ἡσυχώτατα καί ὡσάν ἀσημοχρυσωμένο. ἔρημο
πουνθενά βαρκοῦλα, οὔτε εἰς τὰ πανιά οὔτε δεμένη εἰς τό ἀκρο-
γιάλι· μόνον αὐτοῦ τό *δρθολίθι*, μαύρη θαλασσοδαρτη πέτρα,
ὅπου ἀπό τό μέρος τῆς γῆς ἔχει σηχά τὰ νερά καί ἀπό μέρος τῆς
θαλάσσης ἅπαντα, γεφύρι ἀπό τήν στεριάν εἰς τήν ἄβυσσον.
Ἐκοντοσιάτη ἡ Μαρία καί προσήλωσε ἐκεῖ τ' ἄμματα τῆς, ὡς εἶχε
πάντοτε ἔμπροσθέν τῆς τό ἀποταχινό τῆς ὄνειρο· καί ἅμα εἶδε
τό δρθολίθι τήν ἐπίασε χαροτομαρά, κατόπιν ἀκολούθησε βια-
στικά τόν δρόμον τῆς, ὅσο πού ἐφθασεν εἰς ἐκεῖνο τό μέρος ἐξυ-
πολύθη, ἐδιάβηκε τήν θάλασσαν, ἐσκαρφαλώθη μέ κόπον ἐπάνω
εἰς τόν βράχον, καί ὡσάν φρενιασμένη τόν ἐξέταζεν ὅλον τριγύρω,
τόν ἐπασπάτευε καί ἔχωνε τὰ χέρια εἰς ὅλες τίς μεγάλες καί

μικρὰς χαρμάδες· κατόπιν συγνοκινώντας τὴν κεφαλὴν ἀνέβη ἕως εἰς τὴν ζώνην τοῦ βράχου· ἐκεῖθε ἐγύρισε τὰ μάτια της ὥσάν γιὰ νὰ ὑστεροκοιτάξῃ τὴν πλάσιν, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κατάχλωρα πλάγια μὲ τὰ ἐλαιόδενδρα, ὅπου εἰς ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔτρεμαν ὅλα μὲ τὰ φύλλα τους καταχρυσωμένα ἀπὸ τὰ πορφυρῆς ἐτοιμόσβηστες ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου καὶ τότε ἑξάφνα εἰς τὸν ἀσυγνέφιαστον γῦρον, ὅπου ἀνταμώνονται θάλασσα καὶ οὐρανός, ἔφανερώθησαν σπίτια, ἐκαλησίες, κωδωνοστάσια, πύργοι, ὅλα λευκότετα, ὥς νὰ εἶχεν αὐτοῦ σηκωθῇ θεόπλαστη παραθαλάσσια πολιτεία νὰ δώσῃ ζωὴν καὶ ὕγια εἰς ἐκεῖνα τὰ ἔρημα καὶ ἀτελεύτητα πλάτη τῆς θαλάσσης.

Ὡστόσο ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου εἶχε βουλήσει καὶ εἰς τὸν ὀρίζοντα ἐφαίνετο τὸ ὀλοστρόγγυλο ὁμοίωμά του μεγαλωμένο, ἀλλὰ ἀπὸ ἀκτῖνες ὀφρανό, ὥστε ἡ δυστυχισμένη ἠμπόρεσε ὑστερὰ φορὰ ν' ἀναπαύσῃ τοὺς ὀφθαλμούς της εἰς ἐκείνην τὴν σκιὰν τοῦ ἀστρου τῆς ἡμέρας, ἐνῶ εἰς ὅλον σχεδὸν τὸν οὐράνιον θόλον ἐλαμποκοποῦσαν τ' ἀστέρια. Τὰ ἡμερινὰ πουλιὰ εἶχαν ὅλα ἡσυχάσει εἰς τὶς φωλιὰς τους καὶ εἰς τὰ δένδρα τὰ νυκτοπούλια ἔσχιζαν πανταχοῦ τὸν σκοταδερὸν ἀέρα μὲ τὸ νεκρὸ τους φτερούγισμα καὶ μόνον ἀκούετο ὁ ἀδιάκοτος τακτικός ἀναστεναγμός τῆς θαλάσσης. Ἡ Μαρία ὀλόρθη εἰς τὸν βράχον ἔβγαλε μέσα ἀπὸ τὸν κόρφο της τὸ γραμμα τοῦ παιδιοῦ της, τὸ ἐφίλησε καὶ ἔκαμε τρεῖς φορές τὸν σταυρό της· ἀκούσθη ἓνα τρελλὸ χασκόμελο καὶ εὐθὺς κατόπι κάτω ἀπὸ τὸ *ὀρθολίθι* ἓνας βρόντος.

Εἰς τὴν ἀκόλουθην αὐγὴν ψαράδες εὗρηκαν βγαλμένο εἰς τὴν ἀμμονδιὰ τὸ σῶμα τῆς Μαρίας.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΠΑΛΙΚΑΡΙΟΥ

Κανείς δὲν ἔπλεσεν νὰ κοιμηθῇ, ὅλοι ἀγρυπνοῦσαν· ποῦ νὰ κλείσουν μάτι τέτοια χρονιάρα νύχτα; Νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ὅτι ἐπέρασαν τὰ μεσάνυχτα, βουβὲς οἱ καμπάνες καὶ οἱ στίς τοεῖς ἐκκλησοῦλες τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σωπαίνουν καὶ οἱ καμπάνες γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη, σὰ νὰ χουν καὶ αὐτὲς ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ δὲν μποροῦν ἀπ' τὸ βαθὺ καημὸ τους οὔτε νὰ ξεφωνήσουν. Μόνον τὰ ξύλινα τριτσόνια ξεκουφαίνουν τὸν κόσμον στῶν παιδιῶν τὰ χέρια· τρέχουν τὰ παιδιὰ, καὶ ἀπὸ γειτονιά σὲ γειτονιά, καὶ ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, καὶ τὰ χτεποῦνε μὲ κακὸ καὶ μὲ φωνές. «Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησίαν! Ὡρα γιὰ τὴν ἐκκλησίαν!» Κι οἱ λίγοι, ποὺ ἀπομένουν βάρυλνοι, πετιοῦνται ξαφνιασμένοι καὶ τρέχουν στὸ παράθυρο, θαρρώντας πὼς γλυκοχαράζει καὶ πὼς περνάει κάτου ὁ ἐπιτάριος. Γιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορὰ τὸ χρόνον, τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ, βουβαίνουν· οἱ καμπάνες τοῦ θαλασσοχωριοῦ, ἐκεῖνες μόνο· γιατί ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τὸ Θαλασσοχώρι σηκώνεται στὸ πόδι γιὰ τὴν ἀγάπην πάλι τοῦ Χριστοῦ, μιὰ φορὰ τὸν χρόνον, τὴ νύχτα τῆς Μεγάλῃς Παρασκευῆς.

Ἔτσι καὶ ἐκεῖνη τὴ νύχτα· γυναῖκες καὶ ἄντρες, ἄλλοι χώρια καὶ ἄλλοι μαζωχτοί, ἔβγαιναν ἀπ' τὰ σπίτια, ἀπὸ τοὺς καφενέδες καὶ σκορπίζονταν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κατὰ τὶς ἐκκλησίες. Οἱ περπατησιὲς βαρυχτεποῦσαν στὰ καλντερίμια καὶ δλοένα ἐμάκρανε τοὺς ἤχους ὁ ἀντίλαλος τῆς νύχτας. Κι ἡ νύχτα δροσοστάλαχτη ἀπριλιάτικη μ' ἓνα φεγγάρι νυσταμένον, ποὺ πάει νὰ βασιλέψῃ καὶ χύνει ἀχνότερη γι' αὐτὸ τὴ λάμψη του στὰ μαῦρα καὶ ξασφέντωτα παλιόσπιτα καὶ στὰ στραβά σοκάκια, ποὺ λίγη ἢ περισσὴ ποτὲ καὶ ἡ λάσπη δὲν τοὺς λείπει. Οἱ ἐκκλησίες δλόφωτες μὲ πόρτες ὀρθάνοιχτες. Κάπου κάπου ξεχύνονταν ὡς ἔξω ἡ φωνὴ τοῦ ἀναγνώστη πρὶν ἀρχίσουν οἱ θοῆνοι. Ἀλλὰ τὸ μεγάλο πανηγύρι γίνεται ἀπ' ἔξω ἀπ' τὶς ἐκκλησίες. Γύρω σὲ φωτιὰς μεγάλες θρεμμένες μὲ ρετσίνια, μὲ κληματόξυλα, μὲ σανίδια, μὲ σκαφίδια καὶ μὲ κοφίνια τῆς μπουγάδας καὶ κάπου κάπου μ' ὀλόκληρο

παραθυρόφυλλο, — αλίμονο στὰ χαμηλὰ σπιτάκια καὶ στὶς ἀσυλ-
λόγιστες νοικ κυρὲς τῇ νύχτα ἐκείνη! — γύρω σὲ φωτιές, τοῦ
κόσμου τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παλιόπαιδα καὶ μέσα στὰ παιδιὰ καὶ
ἄντρες μὲ μουστάκια πηδοῦν, τρέχουν, ἀλαλάζουν, δαίμονίζονται.

Δὲν ἦταν μόνον οἱ ἐκκλησιῆς ἀνοιχτὲς τὴν ὥρα ἐκείνη. Ἐδῶ
κι ἐκεῖ πρόβαλλε μισανοιγμένο κανένα μαγειρείο, κανέναν καφε-
νές. Ὅσο νὰ ρθῇ ἡ ὥρα, πού θὰ βγῇ ὁ ἐπιτάφιος, ὡς τὶς τρεῖς
τὸ πρωῒ, ὅλος ὁ κόσμος δὲ μπορούσε νὰ περναῖ τὴν ὥρα του
δλόρθος μὲς στὴν ἐκκλησίᾳ! Μ' ἓνα βαρὺ γλυκό, μ' ἓνα μεζὲ καὶ
δυὸ ρουφιζιὲς προγιώτικο κρασί, κατυπιάνεται κανεὶς ὅτερο' ἀπὸ
τὴ νηστεία καὶ παίρνει δύναμη γιὰ νὰ συντροφέψῃ τὸν ἐπιτά-
φιο. Κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ οἱ παρέες τραβιοῦνται κατὰ τὶς ἐκκλη-
σιῆς. Τελευταία εἶχε ξεχαστῇ στὸ οἶνοπωλεῖο τοῦ Ψημένου μιὰ
συντροφιά χαρούμενη· ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ Γιαννάκος
ὁ Ταρνάνας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας καὶ τὸ παιδί τῆς Χαρί-
ταινας, πού κανεὶς δὲν τό κραζε μὲ τ' ὄνομά του, ὅσο πού καὶ
τὸ ἴδιο τὸ ξέχασε κι ἔκουγε μόνο σὰν τὸν φώναζαν «ἡ Ταρία
Ταρέλα». Κι οἱ τέσσερες θαλασσινοί· ὁ πρῶτος εἶχε ψαροκάϊκο
ὁ δεῦτερος δούλευε στὸ ψαροκάϊκο τοῦ πρώτου· ὁ τρίτος ταξί-
δευε μὲ τὶς μαοῦνες καὶ ἡ Ταρία Ταρέλα ἦταν ψαράς. Καὶ οἱ
τέσσερες εἰκοσιπέντε χρόνων κι ἀδερφομένοι ἀπὸ τὰ μικρά τους
χρόνια. Τὸ κρασί κι ἡ κουβέντα τοὺς ἀναφαν τὸ κεφάλι, κι ἂν
δὲν ἦτανε Μεγάλη Παρασκευή, θὰ τό σκουζαν. Τὸ τραγούδι μι-
σογαλινὸ ἀπαλὰ ἀπαλὰ κι ἀθέλητα ξεφύτρωνε στὰ χεῖλη τους
τέτοια νύχτα. Στὰ ὕστερονά κατάλαβαν πὺς ἄρχησαν. Στὸν Ἀη
Νικόλα, λίγα ποδάρια περέκει, ἄρχισαν κι ἔφυλναν: «Αἱ γενεαὶ
πᾶσαι». Ὁ Ψημένος ἔστεκε στὸ φτερό γιὰ νὰ κλείσῃ. Πετα-
χίκανε στὴ στιγμή. Βρεθήκανε στὸ δρόμο.

— Μωρὲ ξέχασα τὰ βεγγαλικά! φωνάζει ὁ Κανίνιας.

Τὰ βεγγαλικά τὰ εἶχαν γιὰ νὰ τ' ἀνάψουνε στὸν ἐπιτάφιο.

— Στὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ τ' ἀτίθωσα ξεφθὰ στὴν ἀγκωνή,
λέει ὁ Μῆτρος· στάσου καὶ τὰ φέρω.

Καὶ βιαστικὸς ἔκανε νὰ γυρίσῃ στὸν καφενέ.

Μὰ γυρίζοντας γλυστράει στὸ πεζοῦλι ἀπάνω καὶ ἐκπλύνε-
ται μακρὸς πλατὺς καὶ γκόπ! ἀκούστη' ἓνας κρότος.

Τρία ξεροσκασιὰ γέλια ἔφυγαν ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ Μάρκου.

τοῦ Γιαννάκου καὶ τῆς Ταρίας καὶ μιὰ φωνή, ἓνα «σκοτώθηκα» ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μήτρου.

— Καλά, ἀδερφέ, ποὺ σκοτώθηκες! σήκω τώρα μήπως χτύπησες;

— Μωρέ, σκοτώθηκα! δὲ μπορῶ νὰ σηκωθῶ δὲ μὲ πιστεύετε.

Καὶ μ' ἓνα βογγητὸ τελείωσεν ὁ λόγος του καὶ ἡ φωνὴ χύθηκε παραπονιάρικα, ραγισμένη, σὰ νὰ γε πάθει ἀπὸ πέσιμο καὶ αὐτὴ. Κι ἔφτασε στ' αὐτιά τους ἡ φωνὴ του τόσο λυπητερή, βαθιὰ βγαλμένη ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, τόσο ἔξαφν' ἀλλαγμένη ἀπὸ τὸν πόνο, ξεφυγισμένη, ποὺ τοὺς περιχύσεν ἰδρωτὰς καὶ τοὺς τοεῖς. Εἶδαν πὼς δὲν ἦταν χωρατά.

«Μωρὲ Μῆτρο!» μπόρεσαν μόνο νὰ ξεφωνήσουν καὶ ἔτρεξαν νὰ τὸν πιάσουν, νὰ τοῦ δώσουν χέρι γιὰ νὰ σηκωθῇ.

— «Εἴσι γιὰ τὸ τίποτα . . . γλύστησα . . . νά, σὲ μιὰ φλούδ' ἀπάνου' λεμονοκόματο θὰ ἦταν . . . νὰ πάθω τέτοιο κακό...

«Ἀχ, σκοτώθηκα!»

Καὶ πὶὸ σιγὰ καὶ πὶὸ παραπονετικὰ ἔλεγεν ὅ,τι ἔλεγε. Πάλεψε νὰ σηκωθῇ μόνος του, δὲν μποροῦσε· τὸν ἀνασήκωσαν οἱ ἄλλοι.

«Κουράγιο Μῆτρο».

Ὁ Μῆτρος δὲ μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ πόδια του, τὸ νὰ του πόδι, τὸ δεξί, δὲν τὸ νοιώθει πιά γιὰ πόδι τοῦ φαινόταν σὰν ἀπὸ σίδερο, τοῦ στεκόταν ἀσάλευτο. Τὸν κρατοῦσαν ἀπὸ τὶς μασχάλες. Ὁ Ψημένος εἶχε κλείσει τὸ μαγαζί καὶ ἔστεκόταν καὶ αὐτὸς γιὰ νὰ βοηθήσῃ. Παραπέρα οἱ φωνὲς τῶν παιδιῶν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ σκορπιοῦνται καὶ βουρίζουν· ἔσπουν στὸν ἀέρα τὰ χαλκούνια· καὶ ἡ νύχτα ἀστράφτει, βροντᾷ καὶ σφυρίζει καὶ οἱ χνεὶ βροχὴ ἀπὸ σπίθες. Ἀπὸ τὶς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα τ' Ἀη Νικόλα τ' ἀναμμένα κεριά καὶ οἱ λαμπάδες τοῦ ἐπιταφίου φαντάζονται σὰν ἀστέρια· δροσερὰ παιδιάτικα ψαλίσματα ξεχύνονται:

«ὦ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδου σου τὸ κάλλος;»

— Νὰ τὸν πᾶμε στὸ σπίτι.

— Κράξε τῆς μάννας μου, Κανίνια· εἶναι στὴν ἐκκλησιὰ.

— Καλὰ λές, Κανίνια, τράβα ἀπ' τὴν πίσω πορτούλα, μίλα τῆς κλησάρισσας νὰ τῆς πῇ πὼς τὴ γυρεύουν, ἔτσι μὲ τρόπο.

Μὴν τὴν τρομάξῃς, βρε ἀδερφέ, τὴ γυναῖκα· πὲς της πὼς τὴ γυρεύει ὁ Μῆτρος.

Η χήρα ἡ Δήμαινα, ἡ μάννα τοῦ Μήτρου, ἦτανε στὴν ἐκκλησιὰ· βροῖσκονταν ἀποβραδὴς ἐκεῖ μὲ τὶς ἄλλες τὶς γυναῖκες· εἶχε ξενοχτήσει τὸν ἐπιτάφιο. Ἔχασε τὸν ἄνδρα τῆς προτοῦ νὰ φτιάσῃ στὰ μισοκοπίσματα. Κι ἀπὸ τότε ἀντίο χροσὸ κοντογούνη καὶ φέσι κατακόκκινο μὲ τὸ φουντωτὸ παπᾶζι! Μέσα στὸ σπίτι δὲν κάθονταν παρὰ μόνον γιὰ νὰ κοιτάζῃ τὸ Μῆτρο τὸ γυιὸ τῆς τὸ μονάκριβο, καὶ δὲν ἄφηνε τὸ σπίτι παρὰ γιὰ νὰ κοιτάξῃ τ' ἀμπελάκι, ποῦ τῆς ἄφηνεν ὁ μακαρίτης. Γιὰ νὰ πάῃ στὸ ἀμπελάκι πρηνοῦσε ἀπὸ τὰ μνήματα καὶ κάπου κάπου ἀναβεν ἓνα κερί κι ἔκαιγε λίγο λιβάνι στὸν τάφο τοῦ μακαρίτη. Κι ἦταν γυναῖκα τῆς δουλειᾶς, ἀξία γυναῖκα. Κι ὅταν μεγάλωσε ὁ γυιὸς τῆς καὶ ταξίδεψε μὲ καΐκια—τὴν τέχνη τοῦ πατέρα του—κι ἀγάλια ἀγάλια, μὲ τῶν γονέων τὴν εὐχὴ καὶ τὴ δική του τὴν προκοπή, ἀπόχτησε δικό του καϊκάκι, τότε ἡ χήρα ἡ Δήμαινα σὰ νὰ τὸ συλλογίσθηκε πὶὸ πολὺ πὼς ἦταν χριστιανή· τὸ ξεπεταροῦδι τῆς τὸ γνοιάστηκε, ἔπρεπε νὰ γνοιαστῇ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς. Κι ἀπὸ τότε ζύγωνε συχνότερα στὴν ἐκκλησιὰ· κι ὅσο ποῦ ἔφρευγαν τὰ χρόνια—τὰ εἶχε πατήσῃ τὰ ἐξήντα—τόσο θεοφοβοῦμενο τὸν ἔνοιωθε τὸν ἑαυτὸ τῆς. Ὅμως, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, περισσότερο ἔτρεμε τὰ μάγια καὶ τὰ ξωτικά χωρὶς κι αὐτὴ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνει.

— Κυρὰ Δήμαινα, σὲ γυρεῦουν ἔξω, τὸ παιδί σου . . . τραβώντας τὴν ἀπὸ τὸ φόρεμα τῆς ψιθυρίσε σι' αὐτὴ ἡ κλησάρισσα.

— Τὸ παιδί μου! καὶ τί νὰ μὲ θέλῃ; Δὲν πρόφτασε νὰ συλλογιστῇ καὶ νὰ, μπροστά τῆς ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας ξεσκούφωτος καὶ λαχανιασμένος.

— Τίποτα, κυρὰ Δήμαινα, τὸ πόδι του στραγγούλισεν ὁ Μῆτρος.

Ξεπετάχτηκεν ἡ γοιὰ· σούσουρο γίνηκε τριγύρω τῆς, ἄρχισαν οἱ γυναῖκες τὰ ψιθυρίσματα. «Σιωπὴ, γυναῖκες», ἔκραζαν μὲ θυμὸ οἱ ἐπίτροποι. Ἀλλὰ ποῦ νὰ σωπάσουν! Κάτι ἔτρεχε· τί στραγγούλισμα ἦταν αὐτό; κάποιος θὰ κάρηκεν ἀπὸ τὰ χαλκούνια, κάποιος θὰ μαχαιρώθηκε. Στὴ στιγμή μαθεύτηκε τὸ πρᾶμα· στὴ στιγμή ἡ μισὴ ἐκκλησιὰ εἶχεν ἀδειάσει! Ποῦ νὰ κρατηθῇ ὁ κοσμάκης; Τὴν ἐκκλησιὰ του τὴ βροῖσκει πάλι, μὰ τέτοια, Θεὸς νὰ μᾶς γλυτώνῃ, δὲν γίνονται κάθε μέρα.

— Μάτια μου, μάτια μου, ὁ Χριστός! ὁ Χριστός! φώναζε Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ'. 5

τρέχοντα; ή γριά! Κι απ' έξω απ' την εκκλησιά βλέπει εκεί μπροστά της τὸ παιδί, ὁρθὸ κι ἀκουμπιστὸ στὸν τοίχο. Τὸν παρόστεχαν οἱ σύντροφοι κι ἄλλοι πέντ' ἔξι.

— Δὲν εἶναι τίποτε, μάννα, παραπάτησα κι ἔπεσα καὶ χτύπησα λιγάκι στὸ γόνατο. Πᾶμε στὸ σπίτι νὰ βάλω ἀπάνου τίποτε. Μιὰ μεγάλη πέτρα ξεπλάκωσε τὰ στήθη τῆς φτωχῆς. Ἔβανε μὲ τὸ νοῦ της χειρότερα καί, σὰν τὸν εἶδε μπροστά της ἔτσι ὁρθὸ στὸ μισοσβησμένο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ξανάσανεν.

— Ὁ Χριστὸς! ὁ Χριστὸς! κακὴ ὥρα, παιδί μου!

Καὶ δὲν ἤξερεν πὼς ὁ Μῆτρος δὲν μπορούσε νὰ κρατηθῇ στὰ πόδια του καὶ πὼς ὁ ἴδιος εἶχε πεῖ στὰ παιδιά:

— Βάλτε με ν' ἀκουμπήσω στὸν τοίχο γιὰ νὰ μὴ μὲ ἰδῇ ἄξαρνα ἢ μάννα μου καὶ φοβηθῇ.

Κι ἐκεῖ πού τὸ λεγεν αὐτό, μέσα στὸ νοῦ του εἶπε καὶ κάτι ἄλλο πού δὲ βγῆκε ἀπὸ τὰ χεῖλη του: «Πῶς θὰ μὲ ἰδῇ ἡ Φροσύνη!»

Ἡ Φροσύνη ἦταν ἡ ἀρραβωνιαστικιά του.

Κρατώντας καὶ ξεσέροντας κι ἀνασηκώνοντας τὸν πήγανε στὸ σπίτι. Ἐκεῖνη τῇ χρονιά ἡ χήρα ἡ Δήμαινα, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος Ταρνάνας κι ἡ Ταρία Ταρέλα δὲν χόρηκαν ἐπιτάφιο. Ξημερώθηκαν στὸ κορβετάκι τοῦ Μήτρον. Δὲν ἔκλεισε μάτι, πονοῦσε, μούγγριζε σὰν ταῦρος. Τὸ πόδι του ἐπριζόταν, ἐπριζόταν, γίνηκε μιὰ κολώνα!

Ἔφεραν τὸν καλύτερὸ γιατρὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ. Σπουδασμένος γιατρός μὲ τ' ὄνομα. Πολλοὺς εἶχε γλυτώσει απ' τὰ χεῖρα τοῦ Χάρου. Ἀλήθεια πὼς οἱ Θαλασσοχωριῖτες τὸν ἔπαιρναν πάντα τὴν τελευταία στιγμή, ἀφοῦ ἀπελίζονταν απ' τοὺς κομπογιαννίτες κι ἀπὸ τὴς γιάτρισσες. Γι' αὐτὸ κι ἐκεῖνος δείχνονταν ὅλο θυμωμένος ὅχι γιατί ἔχανε τίποτε, πού δὲν τὸν γύρευαν πρωτότερα, καθὼς ἔλεγεν, ἀλλὰ γιατί κινδύνευαν χάρισμα τῇ ζωῇ τους, πού πίστευαν τοὺς τσαρολάτῃνες. Ἔκανεν ὅμως κι ἔτσι τῇ δουλειά του κι ἀφοῦ τὸν γλύτωνε τὸν ἄρρωστο, ξεθύμαινε στὸ βρυσίδι, τὸν πλήρωνε δὲν τὸν πλήρωνε. Τὸν φοβήθηκαν οἱ ἄνθρωποι, τοὺς ἔπαιρνε τὸν ἄέρα στὰ στερνὰ τὸν συνήθισαν καὶ δὲν μπορούσαν νὰ κάμουν χωρὶς αὐτόν. Ἔδειχνε πιότερο σὰν καπετάνιος παρὰ σὰ γιατρός. Αὐτὴ τῇ φορὰ ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας κι ἡ Ταρία Ταρέλα φέρονταν φιλό-

τιμα καὶ φρόνιμα· στοῦ γιαιτροῦ ἔτρεξαν ἀμέσως καὶ δὲν ἄκουσαν τὴ Δῆμαινα, πὺν γύρενε νὰ πάρουν τὴν κοκὸνα Μαριγῇ, τὴν πολίτισσα, πὺν ἔορκιζε τὸ μάτιασμα, πρόφταινε τὴ βεντερουγά, ἴσαζε τὰ βγαλμένα κόκκαλα κι ἦταν καλὴ γιὰ κάθε τι.

* *

Τὸ εἶδεν ὁ γιαιτρος τὸ πόδι. Μωρέ, τί διαβλολεμένο χτύπημα ἀπάνου στὴν κούπα, μὲς στὴ θη'ειά τοῦ ποδαριοῦ! Τὸ κοιτάζε καλὰ κι ἀμέσως τὸ ἔδεσε σφιχτὰ μέσα στὰ καλάμια· τὸ καλάμωσε, καθὼς λέν, καὶ τοῦ λέει : «Μὴν τὸ κουνήσης· τὸ πόδι σου θὰ γίνη καλὰ, μὰ χρειάζεται καιρὸ καὶ πολλὴν ὑπομονή. Μὲ τὸν καιρὸ θὰ στρίψῃ τὸ νεῦρο καὶ θὰ γίνη καλὰ τὸ πόδι σου. Μόνο τὸ καλὸ πὺν σοῦ θέλω, μὴν τὸ πειράξης». Καὶ ἔλεγε καὶ ξανάλεγε : «Μὴν τὸ πειράξης! » Γνώριζε τί κερφάλια ἀγύριστα εἶναι οἱ Θαλασσοχωρίτες.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης εἶχε πλατειὰ καρδιὰ καὶ μεγάλη ὑπομονή. Ἀλλὰ τὸ κακό, πὺν τὸν ἤρε ἦταν κατάρρα θεοῦ. Οἱ Θαλασσοχωρίτες εἶχαν χίλιες γνώμες γιὰ τὸ ἴδιο πράμα· γιὰ τὸ Μῆτρο μιά γνώμην εἶχαν : ὁ Μῆτρος εἶναι παλικάρι! Οἱ Θαλασσοχωρίτες τ' ἀναγελοῦσαν τὰ γράμματα· τὴν παλικάριὰ τὴν προσκυνοῦσαν. Ὁ Μῆτρος δὲν πάτησε τὸ πόδι του στὸ σκολειό. Στὸν ἥλιο, στὸν ἄερα καὶ στὰ κύματα δασκάλεψε κι ἀπὸ μικρὸς μεγάλωσε. Συνηθισμένην εἶχε θωριά. Τὰ στήθη του δὲν ἦταν χορταριασμένος πύργος οὐδὲ σὰν κάστρο ἢ κεφαλὴ του. Οὔτε ψηλός, οὔτε κοντός, λιγνὸς παρὰ παχύς, μελαχρινὸς μ' ἓνα λιανὸ μουστάκι καὶ φουντωμένα σγουρόμαλλα· στραβὰ τὴ σκούφια του, κι ἓνα ζουνάρι κόκκινο χιλιόδιπλο στὴ μέση του· μ' ἓνα φανελένιο πουκάμισο περνοῦσε τοὺς χειμῶνες καὶ τὰ καλοκαίρια του. Κι ὅμως κι ἀπὸ τὴ συνηθισμένη αὐτὴ θωριά ἐσχύνονταν ἡ λεβεντιά στὸν ἄερα, πὺν εἶχε, στὴν περπατησιά, σὲ κάθε του ματιά, σὲ κάθε κούνημα. Καὶ ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης μὲ τὰ εἰκοσιπέντε χρόνια του, τὸ κορμί, πὺν δὲν ἐφάνταζε, τὴ ντροπαλὴ ἀπάνου κάτω ὄψη, κόσμο μποροῦσε νὰ χαλάσῃ καὶ κόσμο νὰ χτίσῃ. Κανεῖς δὲν τοῦ ἔβγαине στὸ δρόμο· μὲ τὴ γροθιά του ἔρριχνε κάτω βούβαλο. Κάρφωνε τὰ πόδια του στὴ γῆ καὶ κανεῖς δὲ μποροῦσε νὰ τὸν ταρακουνήσῃ. Μιά μέρα ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρ-

νάνα μας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κι ἡ Ταρία Ταρέλα πολεμοῦσαν ὥραν ὀλόκληρη νὰ τὸν ξετοπίσουν κουλουριασμένοι στὰ πόδια του· τίποτε· βράχος ἄσειστος· ὅσο πὺν στὸ τέλος ἀπ' τὸν ἰδρωτὰ κι ἀπ' τὸν ἀγῶνα ζαλίστηκαν οἱ ἄνθρωποι καὶ κόντεψε νὰ τοὺς ξερῇ κόλπο. Μὰ τὰ ποδάρια ἐκεῖνα τὰ σιδερένια, τ' ἀλύγιστα, πετοῦσαν, ξετινᾶζονταν καὶ στριφογύριζαν σὰν ἀπὸ φτερό κι ἀπὸ φλόγα κι ἀπὸ ἄνεμο πλασμένα, τὴν ὥρα πὺν ἔσερνε τὸ χορὸ τὸ παιδὶ τῆς Δήμαινας. Κάθε χρονιὰ στὸ πανηγύρι τ' Ἀη Λιά, στὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ, ἐκεῖ πὺν τρέχει τὸ κοῦο νερὸ καὶ τὰ πλατάνια ἀπλώνουν μὲ τὰ φύλλα τοὺς μιὰ σκέπη ξεκουραστικὴ πλασιμένη ἀπὸ δροσιές, ἥσιους καὶ γλυκοφιθυρίσματα, ἐκεῖ στὰ κλέφτικα λημέρια μιὰ φορὰ ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, ὁ φρουστανελοφορεμένος, ὅπως πῆγαιναν κι ἄλλοι πανηγυριῶτες, μὲ τὴν χρυσὴν ὁματωσιὰ τοῦ παλπούλη του, πρωτοπαλίκਾਰου τοῦ ξακουσμένου Μαρκῆ, πῆγαινε καὶ χόρευε· λὲς καὶ τὸ εἶε τάμα. Κι οἱ πανηγυριῶτες ἄφηναν τὸ δικό τους τὸ γλέντι κι ἔκαναν κύκλο γύρω του κι ἀγνάντευαν καὶ ξεχνιούνταν. Κάθε του βῆμα στὸ χορὸ, γοργὸ γοργὸ κι ἀνάλαφρο, ἔσταζε γλύκα καὶ σκορποῦσε λεβεντιά. Σ' ἔφερεν σ' ἄλλον κόσμον· στὸν κόσμο τῶν παραμυθιῶν καὶ τῶν ἀντροειωμένων, πὺν χόρευαν στὸν κάμπο μὲ τοὺς νιοὺς κι ὕστερα παροῦσαν τὸ χορὸ καὶ παλεύανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια μὲ τὸ Χάρο. Κι οἱ γυναῖκες, πὺν τὸν ἔβλεπαν ἐκεῖ, μῆνες ὕστερ' ἀπ' τὸ πανηγύρι τὸν εἶχαν μὲς στὸ νοῦ τους καὶ τὸν καμάρωναν· κι ἔρχονταν συντροφικὲς ἀπ' τὰ χωριά τὰ πλαγινά, ἀκόμα κι ἀπ' τίς ἄλλες πολιτείες, κάθε χρονιὰ στὸ πανηγύρι τ' Ἀη Λιά, ὅχι τόσο γιὰ τὸ πανηγύρι, ὅσο γιὰ τὸ χορευτὴ.

Ἐκεῖ τὸν εἶδεν ἡ Φροσύνη τοῦ Σεβδά, πρώτη νοικοκυροπούλα στὸ Μελίσσι, τρεῖς ὥρες μακριὰ ἀπὸ τὸ Θαλασσοχώρι. Τὸν εἶδε καὶ τὴν εἶδε. Κι ὕστερ' ἀπὸ μῆνες κατὰ τὴν ἀνοιξὴ ἔστειλε ὁ γέρο Σεβδὰς προξενιά στὴ Δήμαινα κι ἡ προξενιά τελείωσε μὲ τὸ καλὸ κι ἔγιναν τ' ἀρρεβωνίσια στὸ Μελίσσι. Στ' ἀρρεβωνίσια πῆγεν ὁ Μῆτρος μὲ τὴ μάνα του, μὲ τὸ Γιαννάκο τὸν Ταρνάναμα, μὲ τὸ Μᾶρκο τὸν Κανίνια καὶ τὴν Ταρία Ταρέλα, τοὺς ἀχώριστους, καὶ μ' ὅλο τὸ συγγενολόγι. Κι ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες ξαναπῆγε πάλι μὲ τοὺς ἴδιους γιὰ νὰ δώσουν στὴν ἀρρεβωνιαστικὰ τὰ χαρίσματα κατὰ τὴ συνήθεια. Καὶ γλέντησαν δυὸ μέρες μὲ τὰ βιολιά καὶ τὸ στεφάνωμα θὰ γί-

νονταν απόλαμπρα· μά, πρὶν νὰ ρθῇ ἡ Λαμπρή, τὸν ἤρε το με-
γάλο τὸ κακό. Δὲν πρόφτασε νὰ ξαναπάη στὸ Μελίσσι.

Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης ἦταν ἀληθινὸ παλικάρι κι εἶχεν
ὅλα τὰ χαρίσματα τοῦ παλικάριου· τὰ λόγια, τὴν ὁρμή, τὸ φι-
λότιμο, τὴν ὁμορφιά καὶ τὴν περηφάνεια, τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς
καὶ τὴν καταφρόνια τοῦ θανάτου. Πέρασεν ἀπὸ θαλασσοδαρμούς,
γλύτωσεν ἀπὸ θαλασσοπνιξίματα. Μέσα στὸ πέλαγος ἀμέτρητο
ἦταν τὸ κουράγιο του. Στὰ καλὰ καθούμενα δὲν ἔδινεν ἀφορμὴ
σὲ κανένα. Μὰ νὰ μὴν τὸν πειράξῃς, νὰ μὴν τὸν γγίξῃς, ἐκεῖ ποὺ
δὲν πρέπει. Ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας
κι ἡ Ταρία Ταρέλα, στοιχημάτιζαν μὲ τ' ἄλλα παιδιὰ πὼς ἦταν
ἀντρειωμένος, πὼς γεννήθηκε μὲ οὐρά· τὴν εἶδαν ἔλεγαν. Ἀν-
τρειωμένος ἦταν τὸν κίνδυνο δὲν τότε συνερίζονταν, τὴν ἀρρώ-
στια δὲν τὴ λαχτάριζε τὸ Χάρο δὲν τὸν ἔτρεμεν. Ἕνας μόνο
στοχασμὸς τοῦ ἔκοβε τὰ ἥπατα, τοῦ πάγωνε τὸ αἷμα, τότε μαρ-
μάρωνε. Δὲν ἤθελε νὰ μείνῃ σημαδεμένος. Τοῦ ποδαριοῦ του τὸ
χτύπημα τοῦ κόστιζε πιότερο ἀπὸ κάθε συμφορὰ. Κάλλιο νὰ ἔχα-
νε βιός, κάλλιο νὰ τὸν εὗρισκαν χίλιων λογίων ἀρρώστιας παρὰ
ν' ἀπομείνῃ σημειωμένος. Καλύτερα ὁ θάνατος. Ἄν εἶναι νὰ
γιατρευτῇ, νὰ γιατρευτῇ χωρὶς νὰ τ' ἀπομείνῃ σημάδι. Κι ἂν
εἶναι νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ κρεβάτι, νὰ μὴ σηκωθῇ στραβοπόδης·
ὅλα κι ὅλα! Ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ
τὸ νοιώθῃ, μονάχα ἓνα θεὸν ἐλάτρευε, τὴν Ἑμορφιά, τὴν ἅγια
Ἑμορφιά τῆς λεβεντιάς καὶ τῆς υἱείας, ποὺ ἔχει ἐκκλησιά της τὸ
κορμί. Καὶ ἂς τὰ βαναν μὲ τὸ κορμί του ὅλα τοῦ κόσμου τὰ
κακά φτάνει νὰ μὴ τοῦ ἄφηναν τ' ἀχνάρια τοὺς σὰ βορσιὰ καὶ
σὰ λέρα· κορμὶ σημαδιακό, κορμὶ ντροπιασμένο. Γιὰ παλικάρια
σὰν τὸ παιδί τῆς Δήμαινας εἶν' αἰτιμία ἡ ἀσχημιὰ.

Κι ἔτσι τῆς καλῆς του ἡ ἐνθύμηση τοῦ ξάναψε τὸν καημό.
Ποῦ νὰ πάῃ στὸ Μελίσσι καὶ τί νὰ τὸν κάμουν σὰν πάῃ; Νὰ
τὸν μπαλσαμώσουν καὶ νὰ τὸν καμαρώνουν; Νὰ τὸν κρεμάσουνε
στὸν τοῖχο γιὰ κόνισμα; Καὶ φαντάζονταν γαμπρὸ τὸν ἑαυτοῦ
τοῦ νὰ τὸν τριγυρίζουν τὴν ὥρα τοῦ Ἑσαῖα κουτσὸ μὲ τό να
πόδι· νὰ μὴ μπορῇ νὰ σύρῃ τὸ χορό, νὰ τρέξῃ, ν' ἀντρευτῇ,
νὰ παλέψῃ, νὰ χωρατέψῃ, νὰ γλενιήσῃ. Κι ἔβλεπε τὸν ἑαυτοῦ
τοῦ καρaboκύρη στὸ καϊκάκι του, νὰ μὴ μπορῇ νὰ βασταχτῇ στὰ

πόδια του, ν' ακουμπάη σὲ ραβδί, νὰ κρατιέται ἀπὸ τὰ σχοινιά, νὰ καρτερῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ κάθε τι. Τῆς νύφης τῆς ἔταξαν λεβέντη καὶ θὰ τῆς ἔδιναν τώρα σημειωμένον ἄνθρωπο! Λέν τὸ καταδέχονταν κι ὁ ἴδιος νὰ τὴ σκλαβώσῃ· κι ἂν δὲν τὸ δείξῃ αὐτὴ κι ἂν κἀνὴ τὴν καλόκαρδη, μέσα τῆς θὰ τὴν τρώῃ κουφὸ μαράζι. Ἔτσ' εἶν' ὁ κόσμος κι αὐτὸς τὸ ἴδιο θὰ κανεῖ· κάλλιο νὰ φορτώνονταν τὴν πανούκλα παρὰ σημαδιακὴ γυναῖκα.

— Θὰ τὸ χάσω τὸ παιδάκι μου, ἔλεγε παραπονετικὰ ἡ Δήμεινα· ὄχι ἀπὸ τὸ πόδι του· ἀπ' τὸ ντέρτι, ποὺ νοιώθει γιὰ τὸ πόδι του.

Κι ἔλκaiγε κι ἔκανε τὸ σταυρό της. Κι οἱ τρεῖς οἱ ἀχώριστοι δούλευαν καὶ τὸν εἶχαν πάντα στὸ νοῦ τους τὸν Ἀφεντομῆτρο, κι ἄφηναν τὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τρέξουν στὸ πλάγι του καὶ τὸν συντροφνεύαν καὶ τὸν παρηγοροῦσαν. Τοῦ χάκου· δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τίποτε· τρεῖς μῆνες ὑπόμενε· δὲν μπορούσε πιά νὰ τὸ νοιώθῃ ξεραμένο ἀπάνω του, κορμὶ κι ἐκεῖνο ἀπ' τὸ κορμὶ του. Θ' ἄδραχνε τὸ πριόνι καὶ θὰ τὸ πριόνιζε. Θ' ἄρπαζε τὸ τσεκούρι καὶ θὰ τὸ πελέκαγε!

* *

Ηρθεν ὁ Αὐγουστος. Ὁ βαρεμένος μπορούσε νὰ πάρῃ τὸ πόδι του, μὰ νὰ τὸν πάρῃ ἄνθρώπου· μάτι δὲν ἤθελε κι ἔμενε στὸ σπίτι του κλεισμένος. Ἀπὸ τὸ παραθύρι του κανεὶς ἀντίκρουζε τὸν ἥμερο γιालὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ ν' ἀλλάζῃ χίλια χρώματα, σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χουσοφίλημα τοῦ ἥλιου ἀπ' τὸ πρῶτ' ὥς τὸ βράδυ· ἀντίκρουζε κανεὶς τὸ πέλαγο ροδογάλανο τὴν αὐγὴ, τὸ μεσημέρι ἀσημοχρυσωμένο, μαυροπράσινο σὲ λιγάκι, μενεξεδένιο μιὰ στιγμὴ στὸ βασίλειμα· καὶ κάποτε τρεμουλιάζε μ' ὅλα μαζί τὰ χρώματα σὰν κόσμος ὁλόκληρος μὲ κάθε λογῆς ἔγνοιες καὶ πάθη. Κι οἱ ἄνεμοι τὸν ἔσπρωχναν τὸν ἥρεμο γιालὸ τοῦ Θαλασσοχωριοῦ πότε βαθιὰ στὸ κανάλι, πότε τὸν ἔχνυναν περίσσιο πρὸς τὴ στεριά κι ἄλλην ὄψιν τοῦ δινε ὁ βοριάς, ἄλλη γλυκιάδα ὁ μαῖστρος, ἄλλη μυρουδιά ὁ πονέντης! Ἄλλα κύματα ἡ νοτιά. Κι ὁ βαρεμένος ἀπ' τὸ παραθύρι του, κάλλιο ἀπ' τὰ χρώματα ὅλα κι ἀπ' τὰ μουρμουρίσματα κι ἀπ' τὴς πνοῆς κι ἀπ' τὰ κάλλη ὅλα ἐκεῖνα, ἔνοιωθε τὰ μονόξυλα, ποὺ ἔσχιζαν ἀνάλαφρα τὰ ἥσυχά νερά μὲ τὸ λευκὸ πανάκι πρίμα, καὶ δύσκολα τὰ ξεχώ-

ριζε από τις μαυρες φαλαρίδες κι απ' τὰ γλαρόνια τὰ βαμπακόφτερα. Κι ἔβλεπε τὰ ψαροκάϊκα νὰ πηγαίνονόρχωνται φορτωμένα στο μῶλο· παραπέρα οἱ μαοῖνες ἔπαιρναν τὰ πριμαρόλια τῆς σταφίδας γιὰ τὴ μεγάλη χώρα. Κι ἀπὸ τὴν πίσω μεριά τοῦ σπιτιοῦ ἐξεχώριζεν ἡ πράσινη γραμμὴ τοῦ κάμπου. Κεχοιμπαρένια γυάλιζαν τὰ σταφύλια στὰ κλήματα κι οἱ σταφίδες μαυρολογούσανε στ' ἁλώνια. Πῶς μοσχοβολοῦσεν ὁ κάμπος ὁ πολυκαρπος ! Κάθε νοικοκύρης μὲ τὸ γλυκοχάραμα καὶ μὲ τὸ σουρούπωμα βρισκότανε σὲ σῦρε κι ἔλα ἀδιάκοπα. Κι ἡ ἀργατιά, Κεφαλλονίτες μὲ τσαπιά κι Ἀμπλανίτισσες μὲ καλάθια, περνολογοῦσαν ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ παραθύρι. Κι ἡ θάλασσα τοῦ ἔστελνε τὴν ἄσση της κι ὁ κάμπος τὴ μοσχοβολιά του. Κι ὅσο τὸν ἐνισωθε τὸν ἑαυτό του σακατεμένο, τόσο τοῦ φαίνονταν ὁ κόσμος ὡραιότερος· κι ὅσο τὰ βλεπε μαραζωμένα τὰ νιάτα του, τόσο τοῦ φαίνονταν ὁ κόσμος πῶς ξανάνιωσε. Ποῦ θ' ἀρμένιζε καὶ ποῦ θὰ δούλευε ; Ζωὴ κι αὐτή, νὰ τήνε ποῦμε !

Οἱ σύντροφοι δὲν τὸν ἐστένευαν, κοίταζαν μόνο νὰ τὸν καλοκαρδίσουν καὶ ὅλο τοῦ λεγαν πῶς θὰ σιάξῃ τὸ πόδι του μὲ τὸν καιρὸ καί, καθὼς δὲν ἤθελε ν' ἀκούσῃ τίποτε γιὰ τοὺς γιατροὺς τοὺς διαβασμένους, ποῦ ἔβγανε ἡ Ἀθήνα, τοῦ μιλοῦσαν ὅλο γιὰ κομπογιαννίτες τοῦ χωριοῦ, ποῦ γιάτρευαν κάθε λογῆς ἀρρώστια μὲ τὰ δικὰ τους γιατροσόφια. Καί, καθὼς τυχαίνει πάντα, καθένας εὔρισκε στὰ βάθη τοῦ μυαλοῦ του μιὰν ἱστορία μ' ἓναν ἀρρωστο ἀποφασισμένο ἀπ' τὸ γιατρὸ καὶ γλυτωμένο ἀπ' τὸν κομπογιαννίτη. Μὰ καὶ νέοι καὶ γέροι ψαράδες, καρaboκυρήδες, πραγματευτάδες, ξωμάχοι, γραφιάδες, ὁ δάσκαλος, ὁ παπῆς καὶ ὁ δήμαρχος ἀκόμα κι ὅλοι ὅσοι ἔρχονταν καὶ τὸν ἔβλεπαν, ὅλοι τοῦ διναν γνώμη νὰ μὴ τὸ βάλῃ κατάκαρδα, νὰ κάνῃ ὑπομονή, μὰ καὶ νὰ φεύγῃ μακριὰ ἀπὸ γιατροὺς. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, δὲ χάθηκαν οἱ πρακτικοί· αὐτοὶ κάνουν σωστή δουλειά.

Μιὰ μέρα τὸ δεκαπενταύγουστο τοῦ ἔρχατος ἦρθε ἀποβραδῆς ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας. Ἐφτασεν ἀπ' τὸ χωριὸ τῆς Λυγαριᾶς ἕνας περίφημος γιατρολόγος, ὁ Κοπανίτσας καλεσμένος ἀπ' τὸ σπῖτι τοῦ Μελέτη γιὰ νὰ τοῦ γιατρέψῃ τὴ φάγοσα. Ἦταν ἀκουσμένος σ' ὅλη τὴ Ρούμελη καὶ πέρα ἀκόμα στο μισὸ Μωριά. Καὶ καθὼς τὸν παίρνουν μυρουδιά στο θάλασσοχώρι, κόσμος καὶ κόσμος τρέχει νὰ τόνε βοῇ. Γιὰ κάθε ἀρρώστια ἔχει καὶ

ὅλες τίς γιατρεύει χειροῦργος μοναδικός. Ὅσους κι ἂν ρώτησε γι' αὐτὸν ὁ Γιαννάκος, τοῦ εἶπαν πὼς κάνει θάματα. Γιατὶ νὰ μὴν τὸν φέρουν νὰ ἰδῇ τὸ Μῆτρο; Τί θὰ χαναν;

Μὲ τὸν καημό, ποὺ τραβοῦσε ὁ Μῆτρος, τοὺς ἐκατάφεραν ἀγάλια ὅλους ἐκείνους, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν, ποὺ τὸν ἐσυγύριζαν καὶ τὸν παραστέκονταν, τοὺς ἐκατάφερε καὶ πίστευαν πὼς τὸ χειρότερο κακὸ δὲν ἦταν πὼς χτύπησε τὸ πόδι του, ἀλλὰ πὼς θὰ μενε κουτσὸ τὸ πόδι του. Νὰ τὰ δοκιμάσουν ἔπρεπε ὅλα γιὰ νὰ προλάβουν τέτοια συμφορὰ! Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ τὸν ἔφεραν τὸν Κοπανίτσα. Τὸν ἤθελε τὸ παιδί, τὸν ἤθελε ἡ μάνα, τὸν ἤθελαν οἱ τρεῖς τοὺς κι ὅλο τὸ συγγενολόγι. Καὶ ὅσους ρώτησαν τοὺς εἶπαν: «Νὰ τὸν πάρετε».

Φουστιανελᾶς, ἀπάνω κάτω πενηντάρης, ψηλός, ξερακιανός, μυταράς καὶ σπανός, καί, μωρὲ παιδιά, σημειωμένος. Σὰ νὰ τοῦ ἐνοφάνηκε τ' ἀρρώστου, καθὼς τὸν ἀντίκρουσε· μὰ τί νὰ κάμῃ πιά; Στραβὸς μ' ἓνα μάτι, ποὺ ἔβλεπε γιὰ δυὸ ἀποκάτου ἀπ' τὴ ναυρίλα τῶν μαλλιαρῶν του φρουδιῶν· μὰ μπῆκε στὸ σπίτι μ' ἓναν ἄερα, μ' ἓναν ἄερα! Τὸ κοίταξε τὸ πόδι, τὸ ζούπιξε, τὸ γύρισε.

— Θὰ σοῦ τὸ γιατρέψω, εἶπε· θὰ σοῦ τὸ κάμω κατὰ πὼς ἔρω γώ.

— Ἀπ' τὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου, γιατρέ.

— Νὰ περάσουν πρῶτα τρεῖς τέσσερες μέρες.

Θὰ πᾶμε κατὰ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Τώρα εἶναι ἡμέρες ἀχαμνές· θὰ βροῦμε τὴν καλὴ τὴ μέρα. Γιατὶ εἶναι ἡμέρες ποὺ καὶ ἀπλὸ αἶμα νὰ πάρῃς ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, μπορεῖ νὰ τοῦ φέρῃς μεγάλην ἀρρώστια, μπορεῖ νὰ τὸν χαλάσῃς. Ἐχομε τώρα δεκατρεῖς τοῦ μηνός· θὰ ἰδοῦμε σὲ δεκάξι.

Κι ἐγύρισε στὴ Δήμαινα προστάζοντας γοργά:

— Πέντε δράμια συναμική, δέκα δράμια μαστίχα, ὀχτὼ δράμια ρεβέντι, πέντε δράμια ἀρσενικὸ λιβάνι, δύο δράμια πιπερόριζα, δυὸ δράμια κανέλα· κοπάνισέ τα. Πάρε μία ὀκτὰ μέλι, βγάλε τὸν ἀφρό του, βράσε τα λιγάκι μὲ τὸ μέλι, ὅστερ' ἀνακάτωσέ τα καλὰ καὶ δίνε του νὰ τρώῃ· αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ δυναμωτικὸ ματζούνι μ' αὐτὸ μπορεῖ νὰ βαστάῃ κάθε τι· ἔχει ἀνάγκη νὰ δυναμώσῃ.

Κι ὅσο ποὺ νὰ ρθοῦν οἱ δεκάξι τό στρώσε βασιὰ στὸ σπίτι· ὡς ἀπὸ τὸ σπίτι τὸν ἄφηναν νὰ φύγῃ· ἔπρεπε νὰ τὸν εὐχάρι-

στήσουν με τὸ παραπάνω τὸ γιατρό· μήτε κι ὁ γιατρός εἶχε νῶρα νὰ γυρνᾷ στὰ μαγειριά τοῦ Θαλασσοχωριοῦ καὶ νὰ ξενυχτᾷ στὰ χάνια του. Κι ἦταν ὅλο λόγια κι ὅλο ἱστοροῦσε τὰ πράματα καὶ τὰ θάματα τῆς γιατροσύνης του. Κι ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας καὶ ἡ Ταρία Ταρέλα δὲν τὸν ἄφηναν ἀπ' τὸ πλάϊ τους καὶ τὸν ἄκουγαν με στόμα ὀλάνοιχτο.

Καὶ ξημέρωσεν ἡ μέρα, ποὺ τὴν περίμεναν με καρδιοχτύπι. Στὶς δεκάξι τοῦ τρυγητῆ με τοὺς μούστους καὶ τὰ πρωτοβορόγια, με τὰ στερνὰ τὰ χελιδόνια καὶ τὰ στερνὰ σταφύλια, λέει ὁ Κοπανίτσας τοῦ Μῆτρον :

— Καρδιά κομμάτι· θὰ πονέσης λιγάκι κι ὕστερα ὅλα θὰ περάσουν.

— Ἀπὸ πόνους βαστάω, γιατρέ· μόνο τὸ πόδι μου...

Ὁ Κοπανίτσας ἔκαμε νόημα στὸ Μᾶρκο τὸν Κανίνια καὶ στοὺς ἄλλους δυό :

— Νὰ τὸν κρατήσετε καλά, μὰ καλὰ... Κυρά, τὰ τοίμασες;

Στὴ μέση τοῦ ὄντ' αὐτοῦ στρώσανε χρῶμα καὶ παπλώματα κι ἀπάνω ἐκεῖ τὸν ξάπλωσαν τὸν Μῆτρο.

— Ἔτοιμο τὸ ρακί;

— Ἔτοιμο.

— Πιέ, Μῆτρο!

Κι ὁ Μῆτρος τὸ ρούφηξε, ὥς πενήντα δράμια.

— Γειά σου, θηρίο!

Καὶ πιάνει καὶ τὸν βάνει ἀνάσκελα κι ἀρπάζει τὸ πόδι τὸ δεξιὸ τὸ πονεμένο καὶ τὸ σταυρώνει ἀπάνου στὸ ξεροβὸ τὸν ὄμο· κι ἀδράχνει καὶ τὸ ξεροβὶ καὶ τὸ σταυρώνει ἀπάνου στὸ δεξιὸ τὸν ὄμο. Κι ἔπειτα δίνει μιὰ καὶ πατάει, ναί, πατάει ἀπάνου στὸ χτυπημένο πόδι. Ἐνα κρᾶκ ἀκούστηκε κι ἓνα μούγγρισμα, ἓνα λιονταρίσιο μούγγρισμα τοῦ βασανισμένου. Τὸ σπίτι ἐσείστηκε· κι οἱ τρεῖς δὲ μπορούσαν νὰ τὸν κρατήσουν, ὅπως ἀνατινάζονταν καὶ σπαρτάριζε.

— Βοήθα, Χριστὲ καὶ Παναγιά! ἔκραξεν ἡ Δήμαινα.

— Μωρέ, μὴ λιγοψυχᾷς, Μῆτρο! ἔκαναν οἱ ἄλλοι.

— Μ' ἔφαγες, ὅχ! μούγγριζεν ὁ Μῆτρος.

— Τώρα εἶσαι παλικάρι! σὲ δεκατέσσερες μέρες θὰ βγῇς ὄξω! εἶπεν ὁ Κοπανίτσας καὶ πάλι ἐγύρισε στὴ Δήμαινα προστάζοντας γοργά :

—Μολύβι κοπανιστό βάλε το στο ξίδι νά κάμῃ δυὸ μέρες ἔπειτα κάψε το καλὰ μὲ τὸ θειάφι νά γίνῃ στάχτη· κι αὐτὴ τὴ στάχτη ἀνακάτωσέ την μὲ χῶμα κόκκινο, κερί, λιβάνι, μαστίχα κι ἀγουρόλαδο καὶ βάλε την ἀπάνου στο πόδι τὴν ἀλοιφὴ πρωτὶ βράδυ.

Κι ἄλλα λόγια δὲν ξανάειπεν, οὔτε πρόσταξεν. Ἐξῶ στὴν πόρτα τὸν περιμένε τὸ μουλάρι του. Ἐχῶσε στο σιλάκι του τὰ δυὸ εἰκοσιπεντάρικα, ποὺ πῆρε κατὰ τὴ συμφωνίαν· στὸν ἄρρωστο καὶ στοὺς γερούς ἄφησε γειὰ καὶ κανεῖς δὲν τὸν ξανάειδε.

Ἀπὸ τότε κι ὁ Μῆτρος ὁ Ρουμελιώτης δὲν ξανάειδε προκοπή. Πέρασαν οἱ δεκατέσσερες μέρες κι αὐτὸς δὲν εἶχε σηκωθῇ ἀπὸ τὸ στοῦμα του κι οὔτε ξανασηκώθη. Τὸ πόδι πλῆγισσε κι ἀφόρμισε· κι ὁ Μῆτρος μὲς στο στοῦμα σὰν παρὰλυτος, ἔρρεβεν ἀπ' τὴν ἀρρώστια καὶ ἔλυωνεν ἀπὸ τὸν πόνο. Καὶ πέρασαν δυὸ μῆνες. Μπῆκεν ὁ χειμῶνας· νοτιά· παρὰντα μερονύχτια ἀδιάκοπη βροχὴ· χορτάρισαν οἱ τοῖχοι κι ὁ μολυβένιος οὐρανὸς ἐβάρανε τὴν καρδιά κι ἡ νοτιά τρυποῦσε τὰ κόκκαλα· ἀλίμονο στὸν ἄρρωστο.

Ἔτυχε τὸ χειμῶνα ἐκεῖνο νὰ διαβῇ ἀπὸ τὸ Θαλασσοζῶσι κι ἄλλος γιαιτρολόγος. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ μαντάτα τὰ φερεν ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας. Ἐπесе μιὰ φορὰ στὰ χέρια τῶν γιαιτρολόγων· ἦταν φαίνεται, γραπτὸ νὰ μὴ γλυτώσουν ἀπ' τὰ χέρια τους. Μέσα στὴ μαύρη στάχτη τοῦ καημοῦ φτάνει μιὰ τιποτένια ἀφορμὴ, παραμικρὸ ἄκουσμα, μιὰν ἐλαφρὴ πνοὴ κι ἡ σπίθα τῆς ἐλπίδας τινάζεται ἀπ' τὴ στάχτη. Κι ἄλλος γιαιτροδὸς ἦρθε; Λαχτάρησεν ὁλόκληρο τὸ σπίτι γύρω στὸν ἄρρωστο. Νὰ τὸν πάρωμε κι αὐτόν. Χειροῦργος ἦταν κι αὐτός. Μωραΐτης, Κουζουνόπουλος ἐκφράζονταν. Φάνηκε μὲ φούμαρα. Δικὴ του ὑπόθεση τὸν ἔφερε στὸν τόπο ἐκεῖ· βιαστικὸς ἦταν· δὲν τὸν ἐσύμφερε νὰ μείνῃ γιὰ ἕναν ἄρρωστο· μιὰ φορὰ πάλι νὰ τὸν ἰδῇ, δὲ βγαίνει τίποτε. Ἐπρεπε νὰ πάρῃ δουλειὰ ξεχωριστὴ καὶ νὰ κάμῃ τακτικὴ κούρα· μῆνες χορεῖζονται, καιρός, ὑπομονή. Ἐχουν λεπτὰ νὰ τοῦ μετρήσουν· ἔτσι καλὰ· εἰ δὲ μή, δὲν ἔχει τίποτ' ἄλλο νὰ τοὺς πῇ. Κι ἡ μάννα τοῦ Μῆτρου καὶ τ' ἀγώριατα συντροφία τὸ πῆραν ἀπόφαση. Μάζωξαν ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν, ξεπουλήματ' ἀπὸ δῶ, δανεῖκα ἀπὸ κεῖ, ἀνοίχτηκαν καμποδέματα, βοήθειες ἐδόθησαν

— γενναῖα φέρονταν κι οἱ Θαλασσινοὶ γιὰ τὸν κατακαημένο τὸ Μήτηρο—κι ἔτσι τοῦ εἶπαν τοῦ Κουζουνόπουλου:

— Πεντακόσιες δραχμὲς θὰ σοῦ δώσουμε· μὰ νὰ τὸν γιατρέψης πρῶτα. Τὶς βάζουμε σὲ δεῦτερο χέρι. Θὰ τὶς πάρῃς ἀπὸ τὸν Παπαθύμιο.

— "Ἄς εἶναι κι ἔτσι, εἶπεν αὐτός, καὶ θρονιάστηκε στὸ σπίτι τοῦ βαρεμένου.

Καὶ δὸς του μαντζούνια στὸν ἄνθρωπο, δὸς του βεντούζες στὸ πόδι καὶ βιζιγάντια κι ἀλοιφές· καὶ σήκωναν καντῆλες οἱ ἀλοιφές· καὶ οἱ καντῆλες ἔσπαναν κι ἔτρεχε ὕλη κι ἄνοιξε πληγὴ τὸ πόδι κι ἔβαζε μέσα φυτίλι καὶ τὴν ἀλλάζε κάθε μέρα καὶ τὴν ἄνοιγε κάθε αὐγὴ καὶ τὴν ἄφμεγε. Πενήντα μέρες τὸ ἐπιχειρίστηκε μὲ τέτοιο τρόπο. Καὶ τὶς πενήντα ἔτρωγε κι ἔπινε κι ἐκοιμότουν στὸ σπίτι σὰν πασὰς καὶ ξόδευε ἡ Δήμαινα. Καὶ πάει καλύτερα κι ὅλο καὶ καλύτερα ἔλεγε σ' ὅσους τὸν ἐρωτοῦσαν. Στὰ στερονὰ ζήτησε καὶ καμιὰ πενήνταρὰ δραχμὲς. «Πάει καλύτερα, κι ὅλο καὶ καλύτερα!» Καὶ τὶς πῆρε κι οὔτε πού ξαναφάνηκε.

* *

Κι ὁ βαρεμένος μέρα τὴ μέρα κι ὥραν τὴν ὥρα πήγαινε χειρότερα. Καὶ ξαναφάνηκε στὸ σπίτι ὄχι πλέον ὁ γιατρολόγος τῆς Αυγαριᾶς, οὔτε ὁ Μωραΐτης, ἀλλ' ὁ γιατρός τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, ὁ πρῶτος πού τὸν εἶχε κοιτάξει. Πάλι στὰ πόδια του ἔπεσαν. "Ἄλλ' ὅταν τὸν ξανάειδεν ὁ γιατρός τὸν ἄρρωστο ὕστερα ἀπὸ ἑπτὰ ὀκτὼ μῆνες, πού τὸν ἄφησε, τόσο τὸν λυπήθηκε, πού ἔσχασε καὶ νὰ θυμώσῃ ἀκόμα καὶ νὰ φωνάξῃ, καθὼς ἐσυνήθιζε· λιγάκι καὶ θὰ κλαιγε, μὰ δὲν ἐβγαίναν ἀπὸ τὰ μάτια του δάκρυα.

— "Ακόμα στὸ στρώμα εἶσαι; τοῦ εἶπε· κάτι θὰ κάμεις. "Ἀμ' δὲ μ' ἀκοῦτε, δὲ μ' ἀκοῦτε! Δὲν σοῦ εἶπα νὰ μὴν τὸ κουνήσῃς τὸ πόδι;

Τὸ κοίταξε τὸ πόδι, τὸ ξανακοίταξε, καὶ καθὼς τὸν εἶδεν ἐκεῖνον ἔτσι ἀμίλητο καὶ ἀποσωμένο:

— "Ὁ δὲν ἔχεις τίποτε, τοῦ ξαναλέει, θὰ γίνῃς καλά.

"Ἀλλὰ κρυφὰ στὴ μάννα του καὶ στὶς ἄλλες, πού παρόστεκαν, εἶπε ξερά καὶ παστρικά:

— Ἀδύνατο νὰ γιαιτρευτῇ. Οἱ τσαρλατάνοι, ποὺ φέρατε, τότε σκότωσαν τὸν ἄνθρωπο· κόπηκαν τὰ νεῦρα κι ἔμασαν γάγγραινα δουλεύει βαθιά· δὲ γλυτώνει, ἂν δὲν τοῦ κοπῇ τὸ πόδι. Κοι τάχτε τὸ γρηγορώτερο νὰ τὸν πᾶτε στὴν Ἀθήνα· προφθάστε τον.

Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ἡ χήρα Δήμαινα, τὰ δυὸ της τ' ἀδέρφια, ὁ γυρολόγος καὶ ὁ σιδεράς, ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας κι ἡ Ταρία Ταρέλα, ὁ Παπαθύμιος, ὁ δάσκαλος κι ὁ Δήμαρχος πολεμοῦσαν νὰ τὸν καταφέρουν. Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες ὅλα τ' ἄκουγε κι ἔδινε πάντα μιὰν ἀπόκριση, τὴν ἴδια κι ἀπαράλλαχτη :

— Κάλιο θάνατος παρὰ νὰ περπατῶ μ' ἓνα πόδι !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς κι ὁ δήμαρχος κι ὁ δάσκαλος κι ἡ Ταρία Ταρέλα κι ὁ Ταρνάνα μας κι ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας κι ὁ σιδεράς κι ὁ γυρολόγος κι ἡ χήρα ἡ Δήμαινα τὸν εἶχαν ἀποφασίσει· δὲν πίστευαν σ' ἀνθρώπου τέχνη πιά· γραφτό του ἦταν, ἔλεγαν, κι ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα περίμεναν. Δὲν ἤθελαν νὰ τὸνε στενοχωρήσουν καὶ πολὺ κι οὔτε νὰ τὸν ξεγελάσουν, οὔτε νὰ τὸν πᾶνε στὴν Ἀθήνα στινικά. Τὸ κάτω κάτω ἄς μὴν τὸ κρούβουμε, ὅλοι τους ἀνατριχίαζαν βαθύτερα ἀπὸ κάθε τι, σὰν ἐφαντάζονταν τὸ Μῆτρο μονοπόδαρο. Τί πεθαμένος, τί σακατεμένος ! Καλὰ καλὰ δὲν μπορούσαν νὰ τὸ ξεχωρίσουν τὸ ν' ἀπὸ τ' ἄλλο, καὶ τὰ δυὸ κακά.

Ὅσο γιὰ τὴ χήρα Δήμαινα ἀπὸ μῆνες τώρα εἶχε λίγα λόγια καὶ πολλὴ συλλογὴ. Ἐνας στοχασμὸς λίγο λίγο ἀνέβαινε κι ἀπλώνονταν ὅσο ποὺ ξεχείλιζε μέσα στὸ νοῦ της. Τὸ παιδὶ τὸ εἶχαν μαγεμένο ! Ἡ ἀρρώστια του δὲν ἦταν ἀρρώστια τοῦ Θεοῦ, τὸ κακό του δὲν ἦταν ἀνθρώπινο κακό· ἐδῶ δὲν παίζει τύχη, ἐδῶ εἶναι μάγια, τοῦ ἄλλου κόσμου σύνεργα.

[Περίληψη στὸ ἐπόμενο :

Ἡ Δήμαινα πιστεύει πὼς ἡ Γαρουφαλιά ἡ Θαλασσοχωρίτισσα καὶ ἡ κόρη της ἡ Μόρφω ἔχουν μαγεμένο τὸ Μῆτρο, γιατί δὲν τὸν ἔκαμαν γαμπρό].

Ἡ χήρα ἡ Δήμαινα ἄφησε κατὰ μέρος τοὺς γιαιτροὺς μὲ τὰ γιαιτροσόφια τους κι ἀντὶ νὰ πάρῃ τὸ παιδὶ νὰ τρέξῃ στὴν Ἀθήνα τ' ἄφησ' ἓνα προῶτὸ στὸ στοῦμα καὶ τράβηξε κατὰ τὴν Πάτρα. Πῆγε κι ἤρρε τὴ γριὰ τὴ μάντισσα, ποὺ ζοῦσ' ἐκεῖ ἔξαιουμένη σ' ὅλη τὴ Ρωμοσύνη· ποὺ μάντευε γιὰ τὴν ἀγάπη καὶ γιὰ τὴν ἔχτρα, γιὰ τὸν ἀπάνου καὶ γιὰ τὸν κάτω κόσμο, γιὰ τὴ ζωὴ καὶ

γιά τὸ θάνατο· πὺν γιάτρνευε τὸ μάτιασμα, πὺν εἶχε γνωριμία με τὶς νεράιδες κι ἔπιανε κουβέντες με τὰ ξωτικά. Τὴν ἤρε στην ἐπάνω χώρα, μέσα σ' ἓνα καλύβι σκυμμένη ἀπάνου σὲ χαλκοματένια πέταλα, σὲ ντύματα φυδιοῦ, σὲ λύκου δόντια, σὲ χαρτιά καὶ σὲ κόκκαλα, σὲ μπαλσαμωμένα κοράκια, σὲ μαγικά βοτάνια, σὲ μύρια σύνεργα. Καθὼς τὴν εἶδε τὴ Δήμαινα, κούνησε τὸ κατάσπρο μαντηλωμένο κεφάλι της καὶ εἶπε :

Ξέρω γιὰτ' ἦρθες· γιὰ τὸ παιδί σου. Σημάδια του ἔφερες :

Κι ἡ Δήμαινα, πὺν ἦταν δοξηνεμένη, τῆς ἔδωσε σημάδια ἀπὸ τὰ μαλλιά του.

— Καλά. Αὔριο τὴν αὐγὴ νὰ ρθῆς νὰ πάρης ἀπόκριση

Καὶ γύρισε τὴν αὐγὴ κι ἄκουσεν ἀπὸ τὸ στόμα τῆς μάντισσας :

— Ἀδύνατο νὰ γιάτρευτῇ τὸ χουν κάμωμα φοβερό ! Τὴν ὥρα πὺν ἔπεσε καὶ χτύπησε, — πρὶν πέση, δώδεκ' Ἀρμένισσες ἔτρωγαν καὶ γλεντοῦσαν· πάτησε ἀπάνου στοῦ τραπέζι τους—Καὶ τῆς ἔδειξε μιὰ φλοῦδ' ἀπὸ λεμόνι — Ἡ μιὰ, καθὼς τὸν εἶδε, τὸν ζηλοφτόνεσε, τὸν ἔσπρωξε, τὸν ἔρριξε, τὸν τσάκισε. Τὸν ἔχουνε στοῦ μάτι οἱ Ἀρμένισσες.—Θεὸς φυλάξοι ἀπὸ τέτοια στοιχειὰ—γιὰτ' ἦταν ἀπὸ καιρὸ μαγεμένο τὸ παιδί σου καὶ ἦταν γραμμένο με τοὺς πεθαμένους !

Καὶ τῆς ἔδωσε βοτάνια μαγικά νὰ τοῦ δίνη τὸ ζουμί τους, ὅταν τότε θυμῶνῃ ὁ πόνος, νὰ τοῦ περνᾷ. Κι ἔνοιωσεν ἡ Δήμαινα πὺς γιὰ παρηγοριὰ τῆς τὰ δινε κι ὄχι γιὰ γιάτρειά.

Καὶ γύρισε στοῦ Θαλασσοχώρι καὶ στοῦ γυιὸ της ἔφερε μόνο τὰ βότανα τῆς μάντισσας, χωρὶς νὰ τοῦ φανερώσῃ καὶ τὰ λόγια της. Καὶ ὁ γυιὸς τὴν περίμενε σὰν τὸ χελιδόνι τοῦ Μαρτιοῦ. Δὲν ἄκουγεν ἀπὸ γιαιτρούς, ἀλλὰ τὰ μάγια τὰ πίστευε. Γιὰ τοῦτο κι ὕστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ, σὰν ἔφεραν ἀπὸ τὸ Μελίσσι γιὰ νὰ τὸν ἰδῇ μιὰ μάγισσα, μιὰν Ὀβριά, ὁ Μῆτρος τὴν ἐδέχτηκεν ἐκεῖ στοῦ στρώμα κάρφωμένος, ὅπως δέχονταν καπετάνιος τὸ πρίμο τ' ἀεράκι στὰ ταξίδια του. Στ' ἀχνό του πρόσωπο ἄστραψαν τὰ μάτια του κι ἓνα χαμόγελο σὰν ἄστρο σὲ φουρτουνιασμένον οὐρανὸ τοῦ γλύκανε τὰ χεῖλη. Μονάχα μιὰ φορὰ τὸν εἶδεν ἔτσι ἡ Φρόσω του, ἡ ἀρρεβωνιαστικιά του, κι ὄχι ἄλλος κανεὶς. Ἡ Ὀβριά λίγες μέρες εἶχε, πὺν φάνηκε στοῦ Μελίσσι ἀπὸ τὰ Γιάννενα. Τὴν εἶχε κλέψει ἓνας Γιαννιώτης καὶ τὴν ἔφε-

ρεν ἐκεῖ βαφτίστηκε καὶ στεφανώθηκε. Νεοφώτιστη, νιόπαντρο, καὶ μάγισσα! Καθαρομελέχρονη, λυγρή, μορφοκαμωμένη καὶ γλυκόλογη! τί χρειαζόταν ἡ μαγική της μπόρσ στη ματιά της! Ἐσκυψε καὶ τὸν κοίταξε ἡμερὰ καὶ σπλαχνικά κι ὁ Μῆτρος φαντάστηκε πὺς τελείωσαν τὰ βάσανά του καὶ δὲν ἀπόμεινε ἄλλο παρὰ νὰ τόνε πάρῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ νὰ τοῦ εἰπῇ: « Σήκω καὶ περπάτησε! » Κι αὐτὸς νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ περπατήσῃ. Τὰ πίστευε τὰ μάγια, τόνε μάγευεν ἡ ὁμορφιά.

Ἡ Ὀβριὰ ζήτησε τὸ δεξὶ του πόδημα· καὶ τὸ πῆρε κι ἔφοριξε κατὶ μέσα σ' αὐτὸ κατὶ, ποῦ ἔμοιαζε σὰν ὑδράργυρο καὶ πρόσταζε νὰ τὸ βάλουν ἔξω πάνω στὰ κεραμίδια νὰ ξευρτήσῃ.

— Ὅ,τι κι ἂν ἀκούσετε τὴν νύχτ' ἀπόψε, τοὺς εἶπε νὰ μὴ μιλήσετε. Καὶ πάλι ξανάειπε στοὺς ἄλλους τοῦ σπιτιοῦ:

— Γιὰ νὰ ἰδῇτε πὺς κινδυνεύει τὸ παιδί ἀπὸ τὸ κάμωμα! τὸ τσάκισαν οἱ νεράιδες τὸ παιδί.

Καὶ διώρισε κι αὐτὴ κατὶ χόρτα νὰ τὰ πίνῃ βρασμένα μὲ κρασί.

Τὸ βράδυ ἔπασαν νὰ κοιμηθοῦν. Χειμῶνας ἦταν ἀκόμη, μὰ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιάνικη, κατάστερη. Ἡ Δήμαινα μονάχη ξευρτοῦσε τὸ Μῆτρο· στὸ πλάγι του ἔστρωνε κι ἔπεφτε· πολλές φορὲς ξημερώνονταν στὸ πόδι. Τὴν νύχτα ἐκείνη, κι ὅλη τοῦ κόσμου τὴν ὑγεία καὶ τὴν ξεγνοιασιά νὰ κρούβαν μέσα τους, πάλι δὲ θὰ κλειοῦσαν μάτι μάννα καὶ παιδί. Θυμοῦνται τὰ λόγια τῆς Ὀβριᾶς: « Ὅ,τι κι ἂν ἀκούσῃ ἀπόψε, νὰ μὴ μιλήσῃ! » Καὶ τοὺς δυὸ ἕνας φόβος τοὺς ἐτάραζε καὶ μιὰ ἐλπίδα τοὺς ἔξέσταινε. Στὸν πλατὺ ὄντα τὸ κορμαστὸ καντήλι λαμποφωτᾷ κι ἄλλο δὲν ξεχώριζαν μέσα ἐκεῖ παρὰ τὸ εἰκονοστάσι μὲ τὸ μαυρισμένο τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ἀσημωμένο Ἄη Νικόλα κι ἕνα τρομπόνι μ' ἕνα κουπί καὶ τὰ δυὸ παραοιχτὰ σὲ μιὰ γωνιά τοῦ τοίχου. Καὶ ὁ Μῆτρος κάρφωσε ἄγρυπνος τὸ μάτι ἀπ' τὸ καντήλι στὰ εἰκονίσματα κι ἀπὸ ἐκεῖ στὴ γωνιά, σὰν κατὶ τι νὰ κατεροῦσε νὰ βγῇ ἀκόμα κι ἀπ' αὐτά, ποῦ ξάνοιγε μονάχα στὸ σκοτάδι ἐκεῖ, κατὶ μυστικὸ κι ἀνέλπιστο· καὶ μέσα στὸ σκοταδερὸ τὸ φῶς ὁ ἡσκιος πού ριχνε ὁ Χριστὸς καὶ τ' ἀσημένιο φέγγος τ' Ἄη Νικόλα καὶ τοῦ κουπιοῦ τὸ μαῦρος καὶ ἡ θωριά τοῦ τρομπονιοῦ σμίγανε καὶ φάνταζαν καὶ γίνονταν μαυράδια ἀλλόκοτα καὶ σχήματα, ποῦ σείονταν, σὰ νὰ κουφομίλαγαν, καὶ πλάσματα ἀλλόκοτα, ποῦ λίγο

μόνον ἔλειπε γιὰ νὰ ξεσκεπαστοῦν καὶ νὰ φανερωθοῦνε ξωτικές καὶ μοῦρες καὶ ψυχές . . ποιὸς ξέρει τί θὰ φανερώνονταν ; Κι εἶχε χτυπόκαρδο ὁ καημένος κι ὁ νοῦς του ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἱστορίες ἄλλου κόσμου καὶ παραμύθια ἄλλου καιροῦ καὶ πρόσμενε σὰν κατάδικος νὰ ἰδῇ θὰ τότε κόψουν ἢ θὰ τοῦ δώσουν χάρη ; Καὶ σὰν ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα, ἐκεῖ ποὺ ἡ νύχτα ἦταν ἀνοιξιάντικη, κατάστροφη, γεμάτη σιγαλιά, ψηλὰ στὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ ἔφσπᾶνε μεγάλη ταραχή· χαλίκια πέφτουνε σὰ νὰ στησαν πετροπόλεμο τοῦ σπιτιοῦ, χαλάζι λὲς καὶ οἶχνει ὁ οὐρανὸς ἀπάνω στὴ σκεπή· σφυρίγματα γρουιθοῦνται, μιλήματα ἀκούγονται. Ταράζεται τὸ πάτωμα, βογγοῦν τὰ παράθυρα, τρίζουν οἱ πόρτες, μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ χοροπηθοῦν παράξενα καντήλια καὶ κονίσματα καὶ φῶτα καὶ σκιές. Πιάνει ὁ ἀνασασμός του· δὲ μπορεῖ, ἀλλ' οὔτε ποὺ θέλει νὰ μιλήσῃ· θυμάται τῆς Ὁβριᾶς τὰ λόγια, τρέμει μὴν τοῦ πάρουν νεράιδες τὴ μιλιὰ μὲ τὸ μακρὸν ραβδί, ποὺ κρατοῦσε εἰς τὸ πλευρό, κουνάει τὴ μάννα του μήπως κοιμάται καὶ δὲν ἔνοιωσε τί ἔτρεχε· κι ἡ μάννα δίχως νὰ μιλήσῃ χτυπάει τὸ πάτωμα γιὰ νὰ τοῦ πῇ πὼς ἦταν ἔξυπνη καὶ τὰ κατὰλαβε. Κι ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη μάννα καὶ παιδί στέκονταν ἄσειστοι κι ἀμίλητοι καὶ καρτεροῦσαν καὶ κάθε κρότος εἶχε πάρει κι ἡ σιγαλιά ξαναχύθηκε κι οἱ δύο τους ἄκουγαν, ὅλο κι ἄκουγαν σφυρίγματα, πετροβολιές, φωνές, ὥς τὰ ξημερώματα.

Καὶ ξημερώνοντας, νὰ κι ἡ Ὁβριά ! Τῆς λὲν τί ἔτρεξε τὴ νύχτα· ζητάει τὸ πόδημα, ποὺ ξενύχτησε στὰ κεραμίδια, τὸ κοιτάει καλὰ καλὰ, λιγάκι συλλογίζεται, γλυκογελάει τοῦ Μήτρου καὶ λέει χωριστὰ τῆς Δήμαινας :

— Δὲ σὰς τὸ εἶπα ἐγώ ; τὸ παιδί εἶναι μαγεμένο· τῶν ἀδυνάτων νὰ γιатρευτῇ. Ἄν πιάνονταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ τὰ μαντολόγια καὶ δὲν ἔμπλεξε μὲ γιатρούς, θὰ γλύτωνε αὐτὸ εἶν' ἢ ἀλήθεια !

* * *

Κ ὅσο τοὺς ἀπέλλιζαν κι οἱ μάντισσες, τόσο στὰ μαντολόγια ἔρριχναν τίς ἐλπίδες τους. Κι ἡ Δήμαινα μὲ τ' ἀδέσφοια τῆς, τὸ γυρολόγο καὶ τὸ σιδερά, πῆραν στερεὴ μεγάλη ἀπό-

φραση. Στὸν Ἐπαχτο ζοῦσεν ἓνας μάντης. Διάβαζε τὴ σολομο-
νική· δὲν ἦταν παῖξε γέλασε· μέσα σ' αὐτὴ μάθανε πὺς για-
τρεύεται κι ἡ πιὸ κακὴ ἀρρώστια. Ξόρκιζε τὰ δαιμόνια, μέσα σὲ
ἀσχιά τὰ κλειοῦσε καὶ μέσα σὲ ἀγγεῖα τὰ φυλάκωνε, γιατί· εἶχε
τὴ σφραγίδα τοῦ Σολομώντα καὶ μ' αὐτὴ τὰ σφράγιζε. Γνώριζε
ποῦ φύτρωνε τὸ τετράφυλλο τριφύλλι καὶ μ' ἐκεῖνο ἔκανε ὑπο-
ταχτικούς του τὰ ξωτικά. Κι ἐστεῖλαγε στὸν Ἐπαχτο τὴν Ταρία
Ταρέλα μὲ χορήματα, μὲ γράμματα μὲ σημάδια καὶ μὲ χίλια πα-
ρακάλια. Ὁ μάντης πιά θά λεγε τὸν τελευταῖο λόγο· τὸ πῆραν
ἀπόφραση· δὲν εἶχαν πλέον νὰ ἐλπίσουν ἀπὸ πουθενά.

Καὶ μ' ἓνα ψαροζάικο κίνησε ἡ Ταρία Ταρέλα ἴσα κατὰ τὸν
Ἐπαχτο. Κι ἔφτασεν ἀποβραδῆς καὶ δίχως νὰ ξανασάνη, νὰ
ξεκουραστῇ, δίχως νὰ πῇ κανενὸς τίποτε, ρωτώντας καὶ γυρεύνον-
τας, τὸν ἥδρε τὸ μάντη τὸ ἴδιο τὸ βράδυ. Κι ὁ μάντης ἦταν
ἓνας παλιοντυμένος κιτρινιάφης μὲ κάτι μακριὰ γένεια ὀλόμαυρα·
μιλοῦσε σιγαλὰ καὶ ποτέ του δὲ γελοῦσε. Τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι ἡ
Ταρία Ταρέλα ἓνα δεκάρικο καὶ τοῦ λέει :

— Νὰ κοιτάξης, ἔναν πού δὲν μπορεῖ, καὶ νὰ τὸν κάμης καλά.

Κι ὁ μάντης ζήτησε κι αὐτὸς σημάδι, τρίζες ἀπὸ τὰ μαλλιά
τοῦ Μήτρου, κι ἀποκρίθηκεν εὐθύς :

— Αὔριο τὸ πρωῒ, στὶς τέσσερες, νὰ βρεθῆς ἐδῶ.

Καὶ τὸ πρωῒ, στὶς τέσσερες, ὁ μάντης ἔλεγε στὸ σύντροφο
τοῦ Μήτρου :

— Μῆτρο τότε λὲν τὸ βαρεμένο, στὸ Θαλασσοχώρι κάθεται,
τὸ σπῖτι του εἶναι ἀντίκρου ἀπὸ τὴν ἐκκλησία· χήρα ἡ μάννα του,
Λήμainera τήνε κράζουν.

Καὶ τάχασεν ἡ Ταρία Ταρέλα κι ἀνατρίχιασε· δὲν τοῦ εἶχεν
εἰπεῖ τίποτε, μήτε καὶ μὲ κανέναν ἄλλο εἶχε μιλήσει ἐκεῖ στὸν
Ἐπαχτο. Καὶ νὰ τώρα, πού τά ξερεν ὅλα ὁ μάντης ! Κι ἔκαμε
τὸ σταυρό του.

Καὶ γρήγορα γρήγορα ὁ μάντης τοῦ εἶπε τότε :

— Νὰ μαυροφορέσει· ἀπὸ τώρα ! Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατον
νὰ ἰδῇ προκοπή. Ὅλα τὰ μάζωξα κι ὅλες τὶς πρόσταξα. Κι ἀπὸ
παντοῦ ἀγορίκαγα : Ὅ,τι μέλλει δὲν ξεμέλλει, κι ὅ,τι γράφει δὲν
ξεγράφει. *Τά χ' ἡ Μοῦρα στὸ χαρτί, πελέκι δὲν τὰ κόβει.* Τὸν
ἔφραγαν τὰ μάγια τῆς ἀγάπης· κακὰ στοιχεῖά τότε χτύπησαν. Συν-
τεκνε πάρ' το ἀπόφραση.

Πέρασε κι ὁ χειμῶνας. Ἐλυῶσαν τὰ χιόνια τοῦ ζυγοῦ, μόνο ἡ κορυφή του πρόβαλεν ἀκόμα τυλιγμένη σὰ μέσα σὲ ψιλὸ κατάλευκο γιασμάκι. Στὸ Μισόκαμπο λουλούδιζαν οἱ μυγδαλιές καὶ στὰ σπιτάκια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ μέσ' ἀπὸ κάθε χαγιάτι καὶ κάθε λιαχωτό μέσα σὲ λογῆς λογῆς γαστροῦλες καὶ κασελάκια πρασίνιζεν ὁ βασιλικός, τὸ δυόσμο, τὸ δεντρολίβανο κι ἄνθιζαν τὰ ρόδα, τὰ γαρουφαλα, τὰ μανουσάκια κι οἱ βιολέτες. Καὶ τὸ πιδ φτωχόσπιτο τὸ ἐβλεπες πλούσιο σὲ μυριστικά καὶ τὰ κορίτσια τοῦ Θαλασσοχωριοῦ, πού τὸ εἶχαν ξεχωριστὴ δουλειὰ τὴν ἀνοιξὴ νὰ τὰ ποτίζουν καὶ νὰ τὰ ξεδιαλέγουν τὰ λουλούδια τους. Κι ἐκεῖ κάτω ἀπὸ τὰ χαγιάτια κι ἀπ' τὰ λιαχωτά σὲ πόρτες καὶ σὲ παράθυρα κι ἀνάμεσα στὶς γάστρες ἔχιζαν καὶ τὰ χελιδόνια τὶς φωλιές· τί εὐκόλα πού εὑρισκαν τόπο γιὰ νὰ χτίσουν τὶς φωλιές τους ἐκεῖ πέρα· ὅσο φτωχότερα ἦταν χτισμένο τὸ σπίτι, τόσο πλουσιώτερα, τόσο ἀφοβώτερα ζοῦσαν τὰ χελιδόνια τὰ καημένα καὶ, θαρρεῖς, τὸ γνώριζαν κι αὐτά.

Στὸ σπιτικό τοῦ Μήτρον τοῦ Ρουμελιώτη κανένα λουλούδι δὲν εἶχε ἀνοίξει· δυὸ τρεῖς γαστροῦλες ἐστέκονταν ἐπάνω στὸ μπαλκόνι γυμνές, σὰ νὰ διάβηκε ἀπάνω τους ἀράπικο ποδάρι. Στὸ μυαλὸ τῆς Αἰμαίνας φροντίδες γιὰ λουλούδια δὲ χωροῦσαν. Τὸν περασμένο χειμῶνα ἔσχιζε τ' ἀνεμόβροχο τὶς γάστρες μὲ τὶς τάβλες, πού τὶς κρατοῦσαν καὶ στόλιζαν τὴν μπροστινὴ τὴν ὄψη τοῦ σπιτιοῦ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη καὶ μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὶς φωλιές, πού καρτεροῦσαν τὰ χελιδόνια. Κανεὶς δὲ συλλογίστηκε νὰ τὶς ξαναστυλώσῃ. Καὶ σὰν ἦρθε ἡ ἀνοιξὴ καὶ γύρισαν καὶ τὰ πουλιά της, δὲ σταθήκανε στὸ σπίτι κι ἔφυγαν τὸ χαλασμό ἀνίσχυα χτυπώντας τὰ φτερά.

Πέρασαν οἱ Ἀποκριές κι ἡ μεγάλη Σαρακοστή μὲ τὸ καλὸ ἦτανε στὰ τελευταῖα. Κι ἡ ἐβδομάδα τῶν παιδῶν ξαναγύρισεν. Ὁ Ἀπρίλης νεόφερτος ξανάνιωνεν τὴ ζωὴ καὶ νέα δύναμη σκορποῦσε γιὰ τῆς ζωῆς τὸν ἀγῶνα. Νέες χαρὲς ἔνοιωθεν ἡ ψυχὴ, νέες φροντίδες ξεφυτρῶνανε στὸ νοῦ· τ' ἄνθη ξάνοιγαν, οἱ ἐκκλησιὰς ἀνοιχτὲς μοσχοβολοῦσαν ἀπὸ ἐλπίδες. Τέτοια ἐποχὴ γλυκαίνεται κι ὁ βασανισμένος κι ἀπελπισμένος παίρνει ὁρμὴ κι αὐτός, πού εἶν' ἔτοιμος νὰ ξεψυχήσει, τὴν ἀγκαλιάζει σφιχτότερα τὴ ζωὴ, κοιτάει νὰ τὴν πουλήσῃ ὅσο μπορεῖ ἀκριβώτερα.

Ὁ Μήτρος δὲν εἶχε πλέον γλυτωμό. Μετονημένες ἦταν οἱ μέρες Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικὰ Ἀναγν. Δ' Γυμνασίον ἔκδοσις Γ'. 6

του. Πᾶνε κι οἱ γιατροὶ μὲ τὰ γιατρικά, πᾶνε κι οἱ μάγισσες μὲ τὰ μαντολόγια. Γαγγράνισσε τὸ πόδι. Τὸ φαρμάκι ἀνέβαινε ὀλο-
ένα κι ἀπλωνόταν στὸ αἷμα. Κι ἐκεῖνος ἀμίλητος, ἄσειστος, μόνον
τὰ μάτια του μιλοῦσαν γοργοκίνητα, γυαλιστερά λές, καὶ περιέμενε
τὸ Χάρο γιὰ νὰ λογαριαστούν. Ἡ δόλια ἡ Δήμαινα εἶχε κατα-
ντήσει ἀγνώριστη ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια καὶ ἀπὸ τὴ λύπη, σωστὸ
σαράβαλο. Ὁ Μᾶρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάναμας
κι ἡ Ταρία Ταρέλα, οὔτε μιλοῦσαν, οὔτε τὸ κουνοῦσαν ἀπ' τὸ
πλευρό του. Τὴ μεγάλη Πέμπτη ἔφεραν τὸν παπα Θύμιο καὶ
τὸν μετέλαβε.

Ἡ Μεγάλη Παρασκευὴ ξημέρωσεν ὅχι σὰν τὶς ἄλλες χρονιές
μὲ μαῦρον οὐρανό. Ξημέρωσε καταγάλανη κι ὀλόξανθη. Μὲ τὴν
πρώτη ἀχτίνα τοῦ φωτός, ποὺ γλύστιρησεν ἀπὸ τὴ χαρμάδα
στὸ στῶμα τοῦ Μήτρου, ὁ Μῆτρος ἐσπαρτάρησε κι ἔβγαλε φω-
νὴ τρανὴ κι ἔκραξε :

— Μάννα, ἥλιο θέλω, ἄερα θέλω, ἄνοιξε τὸ παράθυρο. Κι
ἀνοίγει τὸ παράθυρο κι ὁ ἥλιος πλημμυρίζει τὸ σκοταδισμένο,
τὸ ἔρμο σπίτι. Σὰν πανηγύρι χύνεται τὸ φῶς του σὲ πάτωμα, σὲ
τοιχοὺς καὶ σὲ κάθε τι.

Τὸν περικύνει τὸν ἄρρωστο καὶ θά λεγες πὼς ἦταν ὁ ἥλιος ὁ
μόνος γιατρός κι ὁ μόνος μάγος. Τὰ μακριὰ κι ἀχτένιστα μαλλιά
του τ' ἀναταράζει τὸ πρῶινὸ τ' ἀγέρι, ποὺ μὲ βία χύθηκεν
ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο. Κι ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο τὰ μάτια
του τραβᾶνε ἴσα ὀλόϊσα κι ἀνταμώνονται μὲ τὸν ἥροιο γιὰ τὸ τοῦ
Θαλασσοχωριοῦ, τὸν ἴδιο τὸ γιὰλό, ποὺ ἀλλάζει χίλια χρώματα
σὰ χίλια ὄνειρα σὲ κάθε χροσοφίλημα τοῦ ἥλιου ἀπ' τὸ πρῶϊ ὥς
τὸ βράδυ. Μόνο πὼς ὁ Αὐγουστος δὲν μπορούσε τότε νὰ τοῦ δώ-
σῃ τὴ μυστικὴ ἐμορφιά, ποὺ σήμερα τοῦ δίνει ὁ Ἀπρίλης, πλα-
σμένη ἀπ' ὅλες τὶς πνοὲς κι ἀπ' ὅλες τὶς λαχτάρες τῆς ζωῆς. Καὶ
σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ μώλου τὰ μάτια του ξανοίγουν ἓνα καϊκάκι, τὸ
ἴδιο καϊκάκι του, ξαρωματωμένο ἐκεῖ, παραιομένο. Καί, σὰ νὰ
φώτισεν ὁ ἥλιος τὸ λογισμό του πιὸ βαθιὰ κι ἀπὸ τὸ σπίτι του,
κατάλαβε κι αὐτὸς πὼς ἦρθεν ἡ στερνὴ του ὥρα, πὼς ὁ Χάρος
πλάκωσε καὶ πὼς ἔπρεπε νὰ παραδοθῇ σὰν ἄξιο παλικάρι, μὰ
τὸν κύρ ἥλιο, ποὺ τοῦ φώτιζε τὸν ὕστερνό του δρόμο. Κι ὁ μά-
γος ὁ ἥλιος τὸν ἐμάγεψε, τὸν ἐμέθυσε μ' ἓνα παρᾶξενο κι ἀπάν-
τεχο κρασί, καμωμένο ἀπὸ ζωὴ κι ἀπὸ θάνατο.

— Έναν καθρέφτη, μάννα, έναν καθρέφτη!

Τοῦ ξάναψεν ἔξαφνα ἡ ἔγνοια τοῦ στολιδίου· ἤθελε νὰ συ-
γυρῇ τῇ λεβεντιά του γιὰ τὸ ταξίδι τοῦ Κάτου κόσμου. Τοῦ
φαίνονταν πὼς ἐτοιμάζονταν νὰ πάη στὸ πανηγύρι τοῦ Ἁγίου
στὰ πλάγια τοῦ Ζυγοῦ. Κι ἡ μάννα, ποὺ ἀλάλιασεν ἀπὸ τὴ συμ-
φορὰ, ποὺ ἀγοριοῦσε καὶ δὲν ἔνοιωθε, ποὺ ἔνοιωθε χωρὶς νὰ
συλλογίζεται, τοῦ φέρνει τὸν καθρέφτη.

Ἐπῆρε τὸν καθρέφτη κι ἄρχισε νὰ κοιτάζεται μέσα σ' αὐτόν,
ὄχι νὰ κοιτάζεται, μὰ νὰ κοιτάξῃ μέσα σ' αὐτόν χίλιες ἐνθύμη-
σες, χίλιες εἰκόνες ἀπὸ τὰ μικρὰ του χρόνια ὡς τὰ τωρινά· εἰκό-
νες κι ἐνθύμησες, θαπτὲς μέσα στὸ νοῦ του, ποὺ ξεθάφτονταν
γιὰ ὑστερινὴ φορὰ κι ἀνασταίνονταν καὶ σὰν πουλάκια γοργό-
φτερα τὶς ἔβλεπε μὲ τὰ σβησμένα μάτια του νὰ σπαρταροῦνε
μέσα στὸ γυαλί. Κι ἔλεγε πὼς ἦταν ὁ καθρέφτης σὰν ἔκείνον
τὸ μαγικόν, τὸν περίφημον, ποὺ μέσα του ξάνοιγες ὅλα τὰ μα-
κρινὰ τὰ περασμένα καὶ ὅλα τὰ μακρινὰ τὰ μελλόμενα.

Κι ὕστερα μὲ μιᾶς δὲν ἀντίκρουσε ἄλλο τίποτε μέσα στὸν κα-
θρέφτη παρὰ τὸ κατάγλομον πρόσωπό του καὶ τὸ σωμένο του
κορμί. Καὶ πάλι ἀκούστηκε νὰ λέῃ μ' ἔκείνον τὸν ἀλάλητο καημὸ
τῆς λεβεντιάς :

— Ἀχ! ὥραϊα νιάτα, ποὺ θὰ φάῃ ἡ γῆς!

Καί, καθὼς εἶπεν «ὥραϊα νιάτα», ἔτσι τὸν πῆρε γιὰ στερεὴ
φορὰ ἡ φροντίδα τῆς νιότης, τοῦ στολισμοῦ καὶ τῆς ἐμορφιάς,
ἡ φροντίδα, ποὺ δὲν τ' ἀφήνει τὰ παλικάρια καὶ μέσα στὴν ἀγ-
καλιὰ τοῦ Χάρου. Κι ἄρχισε νὰ τὰ χτενίζει, νὰ τὰ χτενίζει τὸ
συνορὸ μαλλιά, τὰ φουντωμένα κι ὀλόμακρα, ποὺ εἶχαν ρουφή-
ξει, θαρροῦσες, ὅλη τὴ φρεσκάδα καὶ τὴ δύναμη τοῦ κορμιοῦ
καὶ γι αὐτὸ φούντωσαν ἔτσι καὶ μάχρουναν. Κι ἔστριβε τὸ μου-
στάκι του σὰ νὰ ἦταν ἔτοιμος γιὰ δεύτερον ἀρρεβωνίσια. Κι ὅταν
ἀπόκαμε πιά, σὰ νὰ τοῦ φώτισεν ἄξαφνα φῶς τὸ νοῦ του, ἔτσι
καθὼς ἦταν ἀκουμπιστός, εἶπε στὴ μάννα του :

— Τώρα, δυστυχισμένη μάννα, τόσον καιρὸ ἔκανα κουράγιο,
ἔλεγα πὼς δὲ θὰ πεθάνω.... Μιὰ χάρη τώρα σοῦ ζητῶ : Κλάψε
με, νὰ σ' ἀκούσω.

— Μπά! παιδί μου, τί λόγια εἶν' αὐτά; Νὰ σὲ κλάψω ;
Ἰσαμ' αὐτοῦ ἦρθες ; τραύλιζεν ἀλαλιασμένη ἡ μάννα.

— "Αχ! καὶ πάλι ἄχ! Κλάψε, μάννα, κλάψε!

Τὰ νιάτα χῶμα γίνονται κι ἡ λεβεντιά χορτάρι
Καὶ τὸ λεβέντικο κορμὶ χῶμα καὶ τὸ πατοῦνε.

"Οπου πᾶς καὶ σταθῆς, μάννα, νὰ τὸ λές.

Σώπασε λιγάκι κι ἔξαφν' ἀνατινάχτηκε ἀπελπισμένα καὶ φώναξε :

— Δὲ θέλω νὰ πεθάνω μοναχικά· κόσμο θέλω. "Ανοιξε μάννα, τὴν πόρτα νὰ μπῇ κόσμος μέσα.

* *

⊙ Ἄ κόντευε μεσημέρι. Γύριζαν οἱ Θαλασσοχωρίτες ἀπ' τὴν ἐκκλησιά. "Αντρες, γυναῖκες, παιδιά, κρατοῦσαν ἄνθη στὸ χέρι, τ' ἄνθη τοῦ ἐπιταφίου. "Οταν ἄξαφνα φτάνη στ' αὐτιά τῶν ἀνθρώπων, ὅλων ἐκείνων, ποὺ ἔβγαιναν ἀπ' τὸν "Αη Νικόλα κι ὅλων ἐκείνων, ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ κεῖ—κι ἦταν ἀδιάκοπο τὸ διάβα κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη—φτάνη ἓνας ἦχος ἀργός, βραχνός, λυπητερός· λυπητερός, ποὺ σήκωνε τὶς τρίχες καὶ σὲ σπάραζεν, ἦχος βγαλμένος σάν ἀπὸ ζωντόβολο, σάν ἀπὸ ἄνθρωπο, ἦχος, ποὺ κατέβαινε καὶ ὑψώνονταν κι ἐπνίγονταν καὶ χύνονταν καὶ δέρονταν ἦχος, ποὺ ἦταν καὶ μίλημα καὶ οὐρλιασμα καὶ θοῆνος καὶ παράπονο καὶ κλάψιμο καὶ γέλιο καὶ τραγοῦδι· τραγοῦδι τρομαγμένης, ξετρολλαμένης, ἀπελπισμένης ψυχῆς. Κι οἱ διαβάτες ἄκουγαν, στέκονταν, ἀνατρίχιαζαν, αὐτιάζονταν, ἔνοιωθαν, κουνοῦσαν τὰ κεφάλια κι ἔλεγαν ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου :

— Μοιρολόι! ποῖος νὰ πέθανε;

Κάποιος ἔδειξε τότε τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας κι ἔκραξε.

— Δὲν τὸ ξέρετε; ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Δήμαινας βγαίνει τὸ μοιρολόι. Πέθανε ὁ "Αφεντομῆτρος.

Πέθανε ὁ Μῆτρος! ὁ Μῆτρος ὁ λεβέντης, ποὺ βασανίζονταν ἓνα χρόνο στὸ στοῦμα. Ὁ Μῆτρος ὁ χτυπημένος, ὁ ζηλοφθονεμένος, ὁ μαγεμένος, ὁ ἀδικосκοτωμένος! Σὰ χαλάζι ἔπεσε τὸ μαντάτο στὸ Θαλασσοχόρι. Κι ὅσοι τ' ἄκουγαν, ἀναστενάζαν, ἔσμιγαν μὲ βία τὶς ἀπαλάμες, κι οἱ γυναῖκες τραβοῦσαν τὰ μίγουλα, σὰ νὰ μὴ τὸ περίμεναν ἀπὸ τόσους μῆνες. Δὲν μποροῦσαν

νά τὸ χωνέψουν. Ὅταν πεθαίνει παλικάρι σὰν τὸ Μῆτρο, πεθαίνει ὁλόκληρη ζωὴ, σβίεται ὁ ἥλιος! Καὶ τότε στάθηκεν ἕνα πρᾶμα, ποὺ δὲν θυμοῦνται οἱ γεροντότεροι νὰ ξαναστάθηκε κι ἄλλη φορὰ στὸ Θαλασσοχώρι. Καθένας ποὺ ἄκουγε τὸ νέο, τὸ ἔλεγε τοῦ ἄλλου καὶ ἀμέσως, ὅπως ἦταν κι ὅπου βρισκόνταν, τραβοῦσε γοργὰ κατὰ τὸ σπίτι τοῦ Μῆτρον. Ποῦ μαζεύτηκαν ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος; γυναῖκες ὁμορφοσυγυρισμένες μὲ τὰ μαῦρα φακιόλια· γυναῖκες ἀνάλλαγες, ὅπως βρισκόντανε στὰ σπίτια τους· κάθε λογῆς ἄντρες, νοικοκυραῖοι, δουλευτάδες τῆς θάλασσας καὶ τῆς στεριάς· παιδάκια, ποὺ τὰ κρατοῦσαν ἀπ' τὸ χέρι καὶ παιδάκια στὸ στήθος τῆς μάνας· ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά τραβοῦσαν ἴσια ἐκεῖ. Ἔλεγε πὼς μέσα στὸ σπίτι ἐκεῖνο γίνονταν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πολλοὶ κρατοῦσαν ἀκόμα στὰ χέρια τους ἄνθη ἀνθη ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο, κι ἔλεγε πὼς πηγαινάν νὰ τὰ ρίξουν ἐπάνω στὸ στῶμα τοῦ πεθαμένου, μ' αὐτὰ νὰ τοῦ εὐωδιάσουν τὸν τελευταῖο ὕπνο, νὰ τὸν ἀγιάσουν τὸ νεκρό.

Τὸ σπίτι ἐπρόβαλε μ' ἀνοιχτὰ παράθυρα, μὲ πόρτα ὁλάνοιχτη. Τό λουζεν ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ. Νὰ μὴν ἦξερε κανεὶς τίποτε, νὰ μὴ γροικοῦσε τὸν ἦχο θὰ στοχάζονταν, ὅχι πὼς διάβαιναν ὁ Χείρος ἀπὸ ἐκεῖ, μὰ πὼς εἶχε στηθῇ μεγάλο πανηγύρι. Κανεὶς δὲν τὸν κρατοῦσε τὸν κόσμο ἐκεῖνο. Ὅσοι ἔτρεξαν πρῶτοι, δρασκελίσαν τὸ κατώφλι, ἀνέβηκαν, τράβηξαν ἴσια μέσα, σκορπίσανε σ' ὅλα τοῦ σπιτιοῦ τὰ χωρίσματα. Οἱ ἄλλοι καρτεροῦσαν ἀπ' ὄξω. Κι ὅλο ἔρχονταν. Κι ὅλο κατέβαιναν κι ὅλο ἄραζαν ἄνθρωποι μπροστὰ στὸ σπίτι, Κι ἔξαφνα πάλι, ὅσοι πρόφτασαν καὶ πρωτανεβήκανε στὸ σπίτι, προβάλανε στὰ παράθυρα, κατέβηκαν πάλι λαχανιασμένοι, ἀποσωμένοι, κίτρινοι καὶ ἔφερναν νέο μαντάτο.

— Δὲν πέθανε ἀκόμα, δὲν πέθανε. Ψυχομαχάει κι ἔβαλε νὰ τὸν μοιρολογήσουν ζωντανό! Μωρέ, ἀκούς δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο πρᾶμα!

Κι ἀλήθεια ἦταν ὅσοι μπαίνανε μέσα στὸ σπίτι μαρμάρωναν. Ἐκεῖ ποὺ περίμεναν νὰ τὸν ἴδουν πεθαμένο καὶ νὰ τὸν νεκροφιλήσουν, τὸν ἀντίκρουζαν ἀνακαθισμένο στὸ στῶμα ἀπάνου, μ' ὠργισμένη ὄψη, μὲ γουρλωμένα μάτια, μὲ τεντωμένα αὐτιά,

σάν ἄτι ἀνυπόμονο νὰ τρέξη στὸν κάμπο, σάν παλικάρι, ποὺ καρ-
τεροῦσε νὰ τοῦ φορέσουν τ' ἄρματα γιὰ νὰ χυθῇ. Καὶ σὲ μιὰ
γωνιά μαζωχτὴ ἢ γοιὰ Δήμαινα καὶ ἀσάλευτη, μὲ λείψανο κορ-
μιοῦ μονάχα, μὲ δίχως ψυχὴ, μὲ δίχως δάκρυα· ὅλη της ἡ ζωὴ
εἶχε γίνει φωνή, μὰ ὄχι φωνὴ γυναίκας, ἡ φωνὴ τῆς ἴδιας τῆς
ἀπελπισιᾶς.

Καὶ τραγουδοῦσε σ' ἓνα σκοπὸ δικό της, ποὺ δὲν ξανακού-
στηκε κι ἔλεγε :

Ὅμορφοιὸς ψυχομαχάει, ὁμορφοιὸς πεθαίνει.
ἀνάπτε πράσινα κεριὰ καὶ κίτρινες λαμπάδες
νὰ φέξουνε τ' ὁμορφοιόυ νὰ κατεβῇ στὸν Ἄδη,
Σκαλὶ σκαλὶ κατέβαινε, σκαλὶ σκαλὶ ἀνεβαίνει.

Ἡ Βασίλω ἡ συμπεθέρα της, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ βαστάξῃ,
κάτι θέλησε νὰ τῆς εἰπῇ :

— Καημένη Δήμαινα, δὲν ξαναστάθηκε τέτοιο προῖμα στὴν
οἰκουμένη, τὸ παιδί σου νὰ ξῇ καὶ νὰ τὸ μοιρολογᾷς !

Ἄλλ' ἀντὶ ν' ἀποκριθῇ ἡ μάννα, τὸ παιδί ἀποκρίθηκε :

— Πήγαινε στὴ δουλειά σου· τώρα θέλω νὰ μὲ κλάψῃ.

Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὴν μικροπαντρεμένη Δόλω, τὴν ξαδε-
ρούλα του, ποὺ ἔστειλε γονατιστὴ κι ἔκρουε τὰ σιγαλά της δά-
κρυα μέσα στὸ μαντήλι της, τὴν ἀγριοκοίταξε καὶ τῆς λέει :

— Δόλω, γιατί δὲν κλαῖς καὶ σύ :

Κι ἀκολουθοῦσε τὸ μοιρολόϊ :

Κι ἤρρεν τον ἕνας σκώληκας, μὰ καὶ τὸν ἐρωτᾷει
Ποῦ πᾶς, ἀσήμι, νὰ χαθῇς, μάλαμα νὰ θολέψῃς;
Ποῦ πᾶς, ἀργυροκούδουνο, νὰ χάσῃς τὴ λαλιά σου;

Κι ἀπὸ τὰ χεῖλη τῆς μάννας τὸ μοιρολόγι ξεφύτρωσε στὰ χεῖλη
τῶν γυναικῶν τῶν ἄλλων, καθὼς τὰ δάκρυα φέρουν δάκρυα καὶ
τὰ γέλια γέλια, καθὼς τὸ κερί ἀνάφτει ἀπὸ ἄλλο κερί, καθὼς
ἀπλώνονταν ἄλλοτε καὶ ἡ πλημύρα τοῦ γιалоῦ καὶ σκέπαζε τὸ
θαλασσοχώρι. Καί, μέσα στὶς γυναῖκες, ποὺ μοιρολογοῦσαν,
ἄλλες γυναῖκες πρόβαλαν μ' ἀνθοστέφανα καὶ μὲ χλωρὰ μπου-

κέτα κι άλλες παρατέρα στ' άλλα χωρίσματα κασέλες άνοι-
γαν κι ετοιμάζανε ρούχα γιά τὸ νεκρό, πού ἀκόμ' ανάσαινε
κι ὀλοένα κόσμος, κόσμος ἀτελείωτος, ανέβαινε καὶ κατέβαινε.
Καὶ μέσα στὸν κόσμο ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάνας, ὁ Μᾶρκος ὁ
Κανίνιας κι ἡ Ταρία Ταρέλα, ἀποσωμένοι ἀπὸ τὶς ἀγρύπνιες
κι ἀπὸ τὸν πόνο συντρυμμένοι εἶχαν στυλώσει τὰ μάτια σὰν
τυφλοὶ καὶ τίποτε, λές, δὲν ἔβλεπαν, τίποτε δὲν ἔλεγαν. Ἀντί-
κρου ἀπὸ τὸ σπῖτι ὁ μαραγκὸς κάφωψε μὲ δακρυσμένα μάτια τὰ
ξόλα τῆς κάσας κι ἀπάνω ἡ Βασίλω μὲ τὴ Γυφτογιάνναϊνα ξε-
δίπλωναν τὸ σάβανο· σ' ἓνα τραπέζι ἔστεκεν ἡ κεντιστὴ κι ὀλό-
χρυση σκούφια, στερνὸ χάρισμα τῆς ἀρρεβωνιαστικίᾳς στὸν
ἄκληρο, πού τῆς ἔφυγε γιὰ πάντα· μ' ἐκείνη θὰ τότε στολίζανε
στὸ νεκροκρέββατο.

Ἀπὸ τὸ μεσημέρι κι ἐκεῖθε ἄρχισεν ὁ χαροπόλεμος. Τὸ ψυ-
χομαχητὸ κράτησεν ὅλο τὸ δειλινό. Καὶ τὸ παλικᾶρι βογγοῦσε
βαθιὰ κι ἀναταράζονταν σὰ χώρα, πού κάθε λίγο καὶ λιγάκι τὴν
ἀνατίναζεν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ ἔγκατα σεισμὸς δαιμονισμένους. Καὶ
μέσα στὸ ψυχομαχητὸ, στερνὰ ξεσπιθίσματα τοῦ καντηλιοῦ τῆς
ζωῆς, τέτοια λόγια ξεπετιόνταν ἀνάγια ἀνάγια.

— "Ἄχ! τί ἔπαθα!... Μάννα... Τόπο! τόπο!...

"Ἄερα θέλω!... Γλυκεῖά ζωή... Μὴ μοῦ κούβης τὸν ἥλιο....
Παραδόθηκα.

Καὶ μὲ τὸ παραδόθηκα παράδωσε στὸ Χάρο τὴ ζωή. Ξεψύ-
χησε μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ κόσμου μέσα στοῦ Θαλασσοχωριοῦ
τὴν ἀγκαλιά, σὰ λεύκα, πού τὴ ρίχνει ὁ ξυλοκόπος ὕστερ' ἀπὸ
βαρὺν ἀγῶνα στ' ἀνοιχτά, μπροστὰ στὴν ὄψη ὀλόκληρου τοῦ
λόγγου τοῦ ἀνήμερου. Τὴν ἴδιαν ὥρα ὁ ἀνθρώπινος ἐκεῖνος
λόγγος, πού ἀπλώνονταν ἀπὸ τὸ στρώμα τοῦ νεκροῦ ὥσα στὸ
δρόμο ἔξω σκόρπισε μιὰ βοή, πού τὴν εἶχε γεννήσει βαρὺς καη-
μὸς κι ἑλαφρὸ ξανάσαμα: Κρῖμα στὸ παλικᾶρι, πού πάει ἄδικα!
Δόξα σοι, κύριε, πού τὸν ἀνάπαφες!

Τὴν ἴδια ἐκείνην ὥρα πέρα στῆς θάλασσας τὴν ἄκρη
ἐξανοίγονταν ἀπὸ τὸ σπῖτι τοῦ νεκροῦ κι ὁ ἥλιος, πού
βασίλευεν ὀλοπύρινος. Τὸ ἥρεμο ἀκρογιάλι δὲν τὸ σούφρωνε
πνοή.

Τί γλύκα, ποῦ εἶχεν ἡ φύση! Στεριά καὶ πέλαγο ἡσύ-
χαζαν νὰ μὴν ταράξουν τὸν ὕπνῳ τὸν αἰώνιῳ τοῦ πρόσκαιρου
ἀνθρώπου

ΤΟ ΖΑΚΥΘΙΝΟ ΜΑΝΤΗΛΙ

Πέντε ολάκερα χρόνια τὸ κεντοῦσε ἡ Κλάρα τοῦ κόντε Να-
δαλῆ, ἡ πεντάμορφη, γραμματιζοῦμενη καὶ χρυσοχέρα.
Ἔλεγαν πὼς ἤξερε ἑφτά γλῶσσες, μπορεῖ τώρα νὰ μὴν ἤξερε
οὔτε τρεῖς, ἀλήθεια ὅμως ἦταν κοπέλα σοφή, ποὺ ἔπαιζε στὰ
δάχτυλα τὴν Ἱστορίαν καὶ τὴ Μυθολογίαν. Ἔλεγαν ἀκόμα πὼς
μὲ τὸ βελόνι της μποροῦσε νὰ παραστήσῃ στὸ πανί ὥς καὶ τὸν
καπνὸ τοῦ τσιγάρου, ὥς καὶ τὸ χνούδι τοῦ ροδάκινου. Κι αὐτὸ
βέβαια ὑπερβολικόν, μὰ τὸ βέβαιον εἶναι πὼς δὲν ὑπῆρχε πιδ ἄξια
κεντίστρα στὸν τόπο της, οὔτε σ' ἄλλους πολλούς. Καὶ τὸ δειξε
μὲ τὸ μαντήλι ἐκεῖνο, ποὺ ὅποιος τὸ βλέπε, δὲν μποροῦσε νὰ
πιστέψῃ πὼς τὸ χαν κάνει χέρια ἀνθρώπου. Τόσο τέλειον, τόσο
ταχτικόν ἦταν τὸ κέντισμα, ποὺ ἄσπριζε σὰν τὸ χιόνι στὸ διάφανον
καὶ πιδ σκοῦρον φόντον τῆς μπαιίστας. Καί, χωρὶς νὰ εἶναι πιδ
μεγάλον ἀπὸ ἓνα συνηθισμένον γυναικεῖον μαντήλι, εἶχε ἀπάνω
τοῦ ἓνα πλήθος ζωγραφιῶν. Στὴ μέση τὸ δωδεκάθεον, σ' ἓνα
ὁμορφο σύμπλεγμα μὲ τὴν Ἰριδαν, μὲ τὴν Ἥβην καὶ μὲ τὸ Γανυ-
μήδην κι ὁλόγυρα, ἀνάμεσα στὶς ἀμπελόβεργες μιᾶς γιρλάντας,
ποὺ σχηματίζανε τόσες κορνιζίσσες, ἄλλα πρόσωπα μυθολογικά,
Πᾶνες, Σειληνοὺς, Σάτυρους, Νύμφες, Ἐρωτες, Τρίτωνες. Ἡ
κεντίστρα εἶχε μιμηθῇ σχέδια Ἰταλῶν ζωγράφων τῆς Ἀναγέν-
νησης, μὰ τὸ μαγικόν βελόνι της τὰ εἶχε ξεσηκώσει τόσο πιστὰ
καὶ τόσο ζωντανὰ ἀπάνω στὸ πανί, ὥστε, ὅσοι κοίταζαν τὰ χαρι-
τωμένα ἐκεῖνα προσωπάκια τῶν θεῶν, ἔλεγαν πὼς θὰ μιλήσουν.

Ὅσο τὸ δούλευε ἀκόμα ἡ Κλάρα, ἀπὸ καλλιτεχνικὴ ἰδιοτρο-
πία δὲν ἔδειχνε τὸ μαντήλι σὲ κανένα. Οὔτε καλὰ καλὰ στοὺς
σπιτικούς. Σὰν τὸ τέλειωσε ὅμως κι ἔμειν' εὐχαριστημένη πρώτη
πρώτη ἐκείνη, χωρὶς δυσκολία τὸ ἔβγαζε νὰ τὸ θαυμάζουν οἱ
ἀρχόντισσες κι οἱ ἀρχοντοπούλες, ποὺ σύχναζαν στὸ ἀνοιχτὸ Να-
δαλέϊκον Ἔτσι ἡ φήμη τοῦ μαντηλιοῦ ἀρχισε νὰ ξαπλώνεται στ'
ἀρχοντικά καὶ πολλές, ποὺ εἶχαν καιρὸ νὰ κάμουν βίξιτα στὴ

Ναδαλίνα, πήγαν τώρα μόνο και μόνο για να ιδούν το θαμαστό χειροτέχνημα της κόρης της· κι ἄς ἔκαναν πὼς οὔτε τό ξεραν. Παλιὲς ψυχρότητες, ἔχθρες ἀκόμα, ξεχάστηκαν γι' ἀγάπη τοῦ μαντηλιοῦ. Κι ὄχι μόνο γυναῖκες πήγαιναν νὰ τὸ βλέπουν παρὰ κι ἄντρες. Ξέβγαινε ἀπὸ τὰ ὄρια ἑνὸς ἀπλοῦ γυναικείου ἐργαχείου, ἑνὸς κεντίσματος ἀπ' τὰ συνηθισμένα. Ἦταν σωστὸ καλλιτέχνημα, ἄξιο νὰ τὸ ἰδῇ, νὰ τὸ θαυμάσῃ μαζί μὲ τὴν εὐκολὴ κοντέσσα του κι ὁ κόνιτες ὁ δύσκολος, ὁ σοβαρός, ποὺ εἶχε δῖπλωμα ἀπὸ τὴν Πάντοβα κι εἶχε γυρίσει ὅλα τὰ Μουσεῖα τῆς Ἰταλίας...

Τί θὰ γινόταν ὅμως τὸ περίφημο αὐτὸ μαντήλι; Γιὰ ποιὸν δουλεύτηκε πέντε ὀλάκερα χρόνια; Θὰ τὸ κρατοῦσε ἡ Κλάρα στὴν προῖκα της; Θὰ τὸ στελνε ἀφιέρωμα σὲ καμιὰ Ἐκκλησίαν; σὲ καμιὰ Παναγίαν γιὰ νὰ τὸ βλέπῃ κάτω ἀπὸ ἓνα γυαλὶ ὁ κόσμος στοὺς αἰῶνες; ... Κανεὶς δὲν ἤξερε, οὔτε ἡ ἴδια ἡ Κλάρα. Ὅταν τὴ ρωτοῦσαν, ἔλεγε πὼς τὸ εἶχε κάνει γιὰ δική της μόνο εὐχαρίστηση καὶ χωρὶς κανένα σκοπὸ. Κι ὅταν τὴν συμβούλευαν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, κοκκίνιζε κι ἀπαντοῦσε «Ἀφήστε.... νὰ ἰδοῦμε».

Ἀλλὰ κείνον ἴσα ἴσα τὸ χρόνο πῆγε στὴ Ζάκυνθο νὰ περᾶσῃ τὸ καλοκαίρι της ἡ Μεγάλῃ Κυρία, ποὺ ἦταν Ζακυνθινιά. Ἐπειδὴ στὰ σαλόνια ἄλλος λόγος δὲ γινότανε παρὰ γιὰ τὸ μαντήλι γοήγορα ἔμαθε γι' αὐτό, ἐνδιαφέρθηκε καὶ γύριψε νὰ τὸ ἰδῇ. Μιὰ συγγένισσά της, φιληνάδα τῆς Ναδαλίνας, τὴν πῆγε στὸ ἀρχοντικὸ καὶ τὸ εἶδε. Καὶ τόσο τῆς ἄρεσε, ὥστε φώναξε:

— Μ' αὐτὸ εἶναι γιὰ τὴ Βασίλισσα!

— Μὰ κι ἐγὼ ἔλεγα νὰ τὸ χαρίσω τῆς Βασίλισσας, εἶπε ἀμέσως ἡ Κλάρα κοκκινίζοντας διπλὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες φορὲς, ποὺ τὴ συμβούλευαν οἱ κυρίες.

Μὰ ἦταν, ἀλήθεια, τὸ μυστικὸ της, ὁ κρυφὸς της πόθος;

Μὰ κι ἂν δὲν ἦταν, πρέπει νὰ τῆς γεννήθηκε κατόπι. Γιατί, τὸν καιρὸ ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ κεντᾷ τὸ μαντήλι, Βασίλισσα δὲν ἦταν ἀκόμα στὴν Ἑλλάδα καὶ μόλις πρὶν ἀπὸ ἓνα χρόνον ὁ Γεώργιος εἶχε φέρει τὴ νύφη ἀπὸ τὴ Ρωσία.

Ἡ Μεγάλῃ Κυρία ἄρπαξε τὸ λόγο μὲ χαρά.

— Τότε νὰ μοῦ τὸ δώσης, τῆς εἶπε σὰ θὰ γυρίσω στὴν Ἀθήνα, νὰ τῆς τὸ πάω. Ἡ Μεγαλειοτάτη λείπει σὲ ταξίδι. Μὰ τὸ Σεπτέμβριον θὰ γυρίσῃ. Τότες θὰ πάω κι ἐγώ. Καὶ πὼς θὰ τὸ

χαρῇ ἓνα τέτοιο δῶρο. "Α! εἶναι μεγάλη εὐτυχία νὰ κόνη κανέναν μὲ εὐχαρίστηση στὴ Βασίλισσά μας. Εἶναι τόσο καλή, τόσο ὁμορφη. Σωστός "Αγγελος.

— Μάλιστα, ἀποκριθῆκε ἡ Κλάρα. "Οταν θὰ φύγετε, θὰ σᾶς τὸ δώσω.

*
* *

Αμέσως σπάρθηκε αὐτὸ στὸν τόπο κι ἡ φήμη κι ἡ αἴγλη τοῦ μαντηλιοῦ μεγαλώσανε. "Ἦταν πὰ τὸ Μαντήλι. Τὸ βασιλικὸ Μαντήλι. Δῶρο στὴ Βασίλισσα τὴν ἀγγελόμορφη καὶ τὴν ἀγγελόκαρδη, ποὺ τῆς ἄξιζε.

Μὰ θὰ φευγε ἀπὸ τὸν τόπο τὸ καλλιτέχνημα κι ἔπρεπε νὰ τὸ ἰδοῦν ὅσοι κι ὅσες δὲν εὐτύχισαν νὰ τὸ ἰδοῦν ἀκόμα. "Ἦταν κάτι γριὲς ἀρχόντισσες, ποὺ δὲν ἔβγαιναν ποτὲ ἀπὸ τὰ παλάτια τους, ἦταν κάτι γέροι κόντηδες καρφωμένοι στὶς πολυθρόνες ἀπὸ ρεματισμούς. Κι ἡ Κλάρα γιὰ νὰ εὐχαρστήσῃ κι ἐκεῖνες κι αὐτοὺς ἀποφάσισε νὰ βγάλῃ τὸ Μαντήλι σὲ περιοδεΐα.

Ἡ μετριοφροσύνη δὲν τὴν ἄφηνε νὰ τὸ συνοδεύῃ ἡ ἴδια, ἂν καὶ μὲ μεγάλο κόπο καὶ φόβο θὰ τὸ ἐμπιστευόταν σὲ ξένα χέρια. Τὰ χέρια ὅμως τῆς μικρῆς ἀδελφῆς τῆς Γιούλιας κι ἐπιτήδεια ἦταν καὶ προσεχτικά. "Εβαλε λοιπὸν τὸ Μαντήλι σ' ἓνα μεγάλο μακρουλὸ γαυδένιο κουτί, ντυμένο μέσα μὲ γαλάζια μεταξωτὴ βάτα—μὲ τὸ ἴδιο κουτί θὰ τὸ στέλνε καὶ τῆς Βασίλισσας—καὶ τὸ παράδωσε στὴ Γιούλια, ποὺ κι αὐτὴ τὸ παράδωσε στὴ Διαμαντίνα, μιὰ μεσόκοπη δουλεύτρια τοῦ Ναδαλέικου, νὰ τῆς τὸ κρατῇ μόνον στὸ δρόμο.

"Ετσι ἔκαμε τὸ Μαντήλι τὴν καλλιτεχνική του περιοδεΐα. Ἡ Διαμαντίνα στὸ δρόμο τὸ κρατοῦσε κάτω ἀπ' τὴ μασχάλη τῆς, μισοσκεπασμένο μὲ τὰ κορσισα τοῦ μποξᾶ τῆς. Κι ἡ Γιούλια μὲ τὸ κοντό της φουστάνι, τὸ μικρὸ της καπέλο καὶ τὸ κάπως ἀγορίστικο ὕψος τῆς, πήγαινε ἀπὸ δίπλα καὶ δὲν τὸ χανε ἀπὸ τὰ μάτια τῆς στιγμῇ. Κάπου κάπου μάλιστα τὸ ἀγγίζει καὶ μὲ τὸ γαντωμένο της χεράκι, σὰ νὰ τὸ ὑποστήριζε, κι ἔλεγε σιγὰ τῆς Διαμαντίνας: «Βάσια το καλά... Τὸ νοῦ σου..» "Οταν ἔφθαναν ἔτσι ὡς τὸ ἀρχοντικό, ὅπου θὰ τὸ δειχναν, ἡ Γιούλια κτυποῦσε

ζωηρά τὸ κουδούνι τῆς βαρεῖας ξώπορτας μὲ τ' ἀνάγλυφα στολίδια, ἄφηνε τὴ Διαμαντῖνα ν' ἀνεβῇ πρώτη τὶς πλατιὲς μαρμαρένιες σκάλες, αὐτὴ τὴν ἀκολουθοῦσε σὰ φύλακας καί, ἅμα βορσκόταν στὸ κεφαλόσκαλο, τῆς ἔπαιρνε τὸ κουτί ἀπὸ τὰ χέρια κι ἔμπαινε στὸ σαλόνι, ὅπου περιέμεναν τὸ θάμα.

Ἐκεῖ ξεκλειδώνει τὸ κουτί, ξεδίπλωνε μ' εὐλάβεια τὸ Μαντήλι, διπλωμένο σιὰ δύο, καὶ τὸ κρατοῦσε ἀπὸ δυὸ ἄκρες μπροστὰ στὸ θαυμασμό καὶ στὴν ἔκστασι τῶν σπιτικῶν. Ὅταν κανένα πρόσωπο τὸ πλησίαζε πάρα πολὺ, ἡ Γιούλια ἀπομάκρυνε τὸ κέντισμα ἀμέσως μ' ἓν αὐθόρμητο κίνημα τῶν χειρῶν, μὰ ὅταν ἀπλωνόταν καὶ κανένα χέρι, κανένα δάχτυλο, τότε πισθοχωροῦσε ὀλάκερη κι ἐφώναζε : « Ἄ ! μὴ τ' ἀγγίζετε ». Καὶ τὸ τολμηρὸ χέρι, τὸ αὐθαδέικο δάχτυλο, συμμαζευόταν εὐθὺς μὲ τὴ συναίσθησι, μὲ τὴ ντροπὴ σχεδὸν μιᾶς ἱεροσυλίας. Ὡστόσο ἡ Γιούλια ἀπαντοῦσε προθύμα στὶς ἐρωτήσεις καί, χωρὶς νὰ τὴ ρωτοῦν ἀκόμα, ἐξηγοῦσε τὶς παραστάσεις τοῦ Μαντηλιοῦ.

— Αὐτὸ εἶναι ἡ θεὰ ἡ Ἀφροδίτη... Ἐδῶ ὁ Ἡφαιστός... Ἐδῶ ὁ Γανυμήδης, ποὺ κερνᾷ νέκταρ τοὺς θεοὺς... Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἥβη... Αὐτὸς μὲ τὰ τραγίσια πόδια εἶναι Σάτυρος... Οἱ Κένταυροι, μισοὶ ἄλογα καὶ μισοὶ ἄνθρωποι, βλέπετε ;... Ὁ Ζάκυνθος, ὁ γυιὸς τοῦ Δαρδάνου, ποὺ πρωτόχτισε πόλη στὸ νησί μας... Τὸν ἔβαλε κι αὐτὸν ἐδῶ στὴν ἄκρῃ ἔτσι σὰ σφραγίδα γιὰ νὰ φαίνεται πὼς τὸ Μαντήλι εἶναι Ζακυνθινό... Πέντε χρόνια, μάλιστα πέντε χρόνια, σωστὰ τὸ κεντοῦσε... Ἡ Μεγάλῃ Κυρία θὰ φύγῃ σὲ τρεῖς μέρες καὶ θὰ τὸ πάρῃ μαζί της νὰ τὸ χαρίσῃ ἀπὸ μέρους τῆς Κλέρας στὴ Βασίλισσά μας, ποὺ εἶναι νύφη... Ἐ, τὸ εἶδατε ;... Νὰ τὸ φυλάξω τώρα ; Μὲ συγχωρεῖτε πολὺ... ἔχω νὰ πάω κι ἄλλοῦ...

Κι ἡ Γιούλια δεχόταν τοὺς θαυμασμοὺς τῶν σπιτικῶν καὶ τὰ συγχαρητήρια γιὰ τὴν ἀδελφή της, ποὺ « τιμοῦσε τὸν τόπο », εὐχαριστοῦσε εὐγενικά, ἀποχαιρετοῦσε διαχυτικὰ μαζί καὶ περήφανα, ἐτοίμαζε στὸ ἀναμεταξὺ τὸ πολῦτιμο κουτί γιὰ τὸ δρόμο, τὸ παρὰδινε στὴ Διαμαντῖνα, ποὺ περιέμενε ἀπὲξω κουβεντιάζοντας μὲ τὶς δουλεῦτρες τοῦ ἀρχοντικοῦ, ποὺ κι αὐτὲς ἔβγαζαν κάπου κάπου τὸ κεφάλι τους ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σαλονιοῦ νὰ ἰδοῦν, ἂν ἦταν βολετό, λίγο θάμα ἔτσι ἀπὸ μακριὰ σὰν ὄνειρο, κι ἔφευγε βιαστικὰ γιὰ νὰ πάῃ κι ἄλλοῦ... Πήγαινε σ' ὅσα σπίτια πρό-

φθαινε ὥς τὸ βράδυ. Ἐπειτα τὴν ἄλλην ἡμέρα τὰ ἴδια. Καὶ τὴν ἄλλη Τρεῖς ἡμέρες βάσταξε αὐτὴ ἡ περιφορὰ τοῦ Μαντηλιοῦ ἀπὸ ἀρχοντικό σ' ἀρχοντικό τῆς χώρας γι' ἀγάπη ἐκείνων, πὺν δὲν ἔβγαιναν ἔξω. Κι εἶχε καταντήσει θέαμα συνηθισμένο στὸ Φόρο, στὴν Καινούργια, στὴν Κάτω καὶ στὴν πλατεῖα Ρούγα, ἡ Διαμαντῖνα τῶν Ναδαλήδων μ' ἓνα μακρουλὸ κουτὶ κάτω ἀπὸ τὴ μασχάλη, μισοσκεπασμένο ἀπὸ τὰ χρόσια τοῦ μποῦξᾶ της, κι ἡ μικρὴ Γιούλια μὲ τὸ ἀγορίστικο ὕφος δίπλα τῆς προσεχτικῆ. Ὅλοι ἔμαθαν σὲ λίγο πὼς μέσα στὸ κουτὶ ἐκεῖνο ἦταν τὸ περίφημο Μαντήλι τῆς Κλάρας, δῶρο νυφιάτικο γιὰ τὴ Βασίλισσα. Κι ὅσοι δὲν τὸ εἶχαν ἰδεῖ καὶ δὲν μπορούσαν νὰ τὸ ἰδοῦν, ἐνῶ ἄκουγαν τόσα καὶ τόσα, ζήλευαν ἐκείνους, πὺν τὸ εἶδαν...

Ἔτσι τὶς τρεῖς ἐκεῖνες ἡμέρες τὸ εἶδαν, ὅσοι μπόρεσαν, ὅσοι πρόφτασαν, στ' ἀρχοντικά, πρῶτα καὶ δεύτερα, πὺν τριγύρισε ἡ Γιούλια. Καὶ τὴν ἄλλη ἡ ἴδια ἡ Γιούλια μὲ τὴ Διαμαντῖνα, παλι τὸ πῆγε στὸ ἀρχοντικό τῆς Μεγάλης Κυρίας καὶ τῆς τὸ παράδωσε μαζί μ' ἓνα γράμμα σὲ περγαμινή, γράμμα τῆς κοντεσίνας Κλάρας, γιὰ τὴ Βασίλισσα Ὅγια.

Καὶ τὸ ἴδιο φθινοπωριάτικο δειλινό, τὸ Ζακυθινὸ Μαντήλι ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυθο γιὰ πάντα μὲ τὸ βαπόρι, πὺν εἶχε πάρει ἡ μεγάλη Κυρία νὰ γυρίσῃ στὸ παλάτι τῆς Ἀθήνας.

* * *

Εφυγε, μὰ δὲν ξεχάστηκε. Ὅπως στὸν τόπο ἐκεῖνο δὲν ξεχνιέται κανένα καλὸ, περασμένο ἢ ξενιτεμένο.

Χρόνια τώρα οἱ Ζακυθινοὶ μιλοῦσαν γιὰ τὸ μαντήλι τῆς Κλάρας τοῦ Ναδαλῆ. Συχνὰ ξαναρχόταν στὶς ὁμιλίαι τους τὸ θέαμα, πὺν εἶχαν ἰδεῖ λίγοι καὶ εἶχαν ἀκούσει πολλοί. Τὸ χειροτέχνημα μὲ τὸν καιρὸ γινόταν θρυλικό. Ἀπὸ τ' ἀρχοντικά σπίτια, πρῶτα καὶ δεύτερα, ἡ φήμη του εἶχε περάσει στὰ νοικοκυρὸσπιτα, εἶχε κατεβῇ στὰ χαμόσπιτα, εἶχε ἀπλωθῇ στὰ μαγαζιά, στὰ ἐργαστήρια, στοὺς καφενέδες, στὶς ταβέρνες, παντοῦ. Τὸ Ζακυθινὸ Μαντήλι τὸ εἶχε πάρει ὁ Λαός.

Ἐκεῖνοι πὺν τὸ εἶδαν, οἱ ζήλευτοί, τὸ παράσταναν, ὅπως μπορούσαν σ' ἐκείνους, πὺν δὲν τὸ εἶδαν καὶ πὺν δὲ χόρταιναν ν'

ἀκούνε γι' αὐτό. Κι ὅπως συμβαίνει πάντα σὲ τέτοια, οἱ καλοφάνταστοι κι οἱ ψευτάκηδες πρόσθεταν κάτι στὶς ζωγραφιές του. Ἐκεῖνοι μάλιστα, ποὺ δὲν εἶχαν ἰδεῖ καθόλου τὸ Μαντήλι παρὰ τὸ ἤξεραν ἀπὸ περιγραφές, πρόσθεταν τὰ περισσότερα. Ἄλλος ἔλεγε πὼς εἶχε καὶ τὴ Γιγαντομαχία, ἄλλος τὸν Προμηθέα στὸν Καύκασο, ἄλλος τὴν Ἀκρόπολη μὲ τὸν Παρθενῶνα κι ἄλλος τὴν Πόλη μὲ τὴν Ἁγία Σοφία. Κάποιος βεβαίωσε πὼς στὸ φόντο τῆς εἰκόνας τοῦ Ζακύνθου διακρινόταν ἀνέρα κι ὅλη ἡ πόλη, ποὺ εἶχε χτίσει. Κάποιος ἰσχυρίσθηκε πὼς στὶς ἄκρες ἦταν κεντισμένα καὶ τὰ ἐμβλήματα τῶν Ἑφτά Νησιῶν.

Οἱ γυναικοῦλες πάλι ἀντικαθιστοῦσαν πρόθυμα τοὺς μυθολογικοὺς θεοὺς μὲ τὶς δικές τους λατρεῖες. Ἀπὸ τὸ δωδεκάθεο ἔδεν ἔμενε παρὰ ἡ Ἀφροδίτη κι ὁ Ἔρωτας μὲ τὴ σαῖτα του. Ο Ζεὺς ὅμως εἶχε γίνει Παντοκράτορας, ὁ Ἀπόλλων Χριστὸς κι ἡ Ἥρα Παναγία. Στὶς γωνίες τοῦ Μαντηλιοῦ δὲν ἦσαν παρὰ Ἑξαπτέρυγα, Σεραφεῖμ καὶ Χερουβεῖμ, ἐνῶ στὴ μέση του φάνταζε ἡ τετραπλὴ εἰκόνα τῆς Γέννησης, τῆς Βάφτισης, τῆς Σταύρωσης καὶ τῆς Ἀνάστασης... Ἔτσι μὲ τὴν προσθήκη τοῦ καθενὸς ἀνάλογα πρὸς τὴ φαντασία καὶ τὴν κλίση τὸ Ζακυνθινὸ Μαντήλι, τὰ εἶχε ὅλα. Οὐρανὸ, Γῆ καὶ... Ζάκυνθο. Κανένας ἀπὸ τοὺς ἀπλοῦς δὲ ρωτοῦσε πὼς ἦταν δυνατό νὰ χωρῇ ὅλ' αὐτὰ ἓνα γυναικεῖο νυφιάτικο μαντηλάκι. Τὸ παίρναν γιὰ θᾶμα κι ἓνα θᾶμα τὰ χωροῦσε ὅλα.

Καὶ τὸ πολὺ πολὺ ποὺ μπορούσαν νὰ σκεφθοῦν γιὰ νὰ συμβιάσουν κάπως τὸ ἀσυμβίβαστο, ἦταν καὶ τὸ βεβαίωναν πολλοὶ—πὼς οἱ ζωγραφιές στὸ Μαντήλι ἦταν τόσο μικροῦτσικες, φιλοκεντισμένες, ποὺ ἔπρεπε κανεὶς νὰ τὶς κοιτάξῃ μὲ φακό.

Οἱ περισσότεροι ὅμως προτιμοῦσαν τὸ θᾶμα. Αὐτὸ τὰ ξεγούσε καλύτερα....

Καὶ περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ τὸ θυλικὸ Μαντήλι ξαναρχόταν στὶς ὁμιλίες τῶν Ζακυνθινῶν. Τὸ θυμοῦνταν ὁλοένα πιὸ σπάνια, μὰ κι ὁλοένα πιὸ φανταστικά. Εἶχε ἀρχίσει πιά νὰ τὸ σκεπάζῃ σὰν ἓνας πέπλος μυστηρίου. Ἐλεγαν πὼς ἡ Βασίλισσα στὴν Ἀθήνα τὸ εἶχε βάλει σὲ ὁλόχρωση κορνίζα καὶ τὸ εἶχε κρεμάσει στὴν καλύτερη σάλα τοῦ Παλατιοῦ γιὰ νὰ τὸ βλέπουν ὅλοι οἱ παλατιανοὶ κι οἱ μεγαλοσιάνοι· κι ἄλλοι πάλι πὼς τὸ

εἶχε στήν Ἐκκλησιὰ τοῦ Παλατιοῦ καὶ τοῦ ἀναβε ἀκοίμητο καντήλι.

*
* *

Ημουν μικρὸ παιδί, ὅταν τὸ Μαντήλι τῆς Ναδαλοπούλας ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυθο. Θυμοῦμαι ἀμυδρὰ πὼς ἦλθε μιὰ μέρα καὶ σὸ σπίτι μας νὰ τὸ ἰδῇ ἡ μητέρα μου, ποὺ καὶ αὐτὴ στὰ νιάτα της ἦταν φημισμένη κεντίστρα, κι ἀπ' τὴ μητέρα μου κρατῶ τὴν περιγραφή του, μὰ δὲν μπορῶ νὰ ὀρκισθῶ πὼς τὸ εἶδα κι ἐγὼ ἢ, κι ἂν τὸ εἶδα, δὲν θὰ μπόρεσα βέβαια νὰ καταλάβω τίποτα.

Μεγάλωσα ὅμως κι ἀκόμα στὴ Ζάκυθο μιλοῦσαν γιὰ τὸ Μαντήλι. Κι ἄξαφνα μιὰ μέρα, δέκα χρόνια τουλάχιστο μετὰ τὴν ἀναχώρησή του, στήν ἀυλὴ τῆς γειτονικῆς μας ταβέρνας ἀπὸ ἓνα παρὰθυρο τοῦ σπιτιοῦ μου ἄκουσα τὸ ραφφδό, ποὺ τὸ τραγουδοῦσε.

Ἦταν ἓνας τυφλὸς σὰν τὸν Ὅμηρο, ὅχι ὅμως ζητιάνος, παρὰ νεροκουβαλητῆς. Ἦξερε νὰ κἀνὴ στίχους δικούς του καὶ νὰ τοὺς λέη μὲ δικό του τρόπο, εἴτε στὴ βρύση τὴν ὥρα, ποὺ γιόμιζε τὸ βαρέλι του εἴτε στίς εἰσόδους τῶν σπιτιῶν, ὅπου πῆγαινε νὰ τ' ἀδειάση, εἴτε στὴν ταβέρνα, ὅπου κολάτσιζε μὲ λίγο ψωμοτύρι καὶ κρασί.

Πολλὲς φορὲς ἀκούγοντας τὸ Ζακυθινὸ αὐτὸ ραφφδό, κι ἦταν ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ, ποὺ πρωτογνωρίζομουν μὲ τὰ δημορικὰ μέτρα καὶ τὰ δημορικὰ ζητήματα, συλλογίσθηκα πὼς ἔτσι ρυθμικὰ καὶ μισοτραγουδιστὰ θὰ ζωντάνευε κι ὁ Ὅμηρος τίς ραφφδιές του. Ἦθελα νὰ μπορούσα νὰ σᾶς δώσω ἐδῶ μὲ νότες μιὰ ἰδέα τῆς τραγουδιστῆς αὐτῆς ἀπαγγελίας. Ἀλλὰ θὰ προσπαθῆσω νὰ τὸ κάμω χωρίζοντας τὸ δεκαπεντασύλλαβο στίς συλλαβές, ποὺ ἐτόνιζε περισσότερο ὁ Ζακυθινὸς ραφφδός.

Νὰ π.χ. πὼς ἔλεγε τοὺς στίχους αὐτοὺς ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο:

[Τὰ μαθες Ἀρετούσα μου τὰ θλιβερά μαντάτα,
ποὺ ὁ κύρης σου μ' ἐξώρισε στῆς ξενιτειᾶς τὴ στράτα]

Τὰ μαθες Ἀ-
ρέτουσα μου
τὰ θλιβερά
μαντά—τα

Που ὁ κυρὴς σοῦ
μ' ἐξωρισέ
στής ξενιτειάς
τῇ στρά—τα

Ἡ μελωδία δὲ γράφεται, ὁ ρυθμὸς ὅμως ἦταν αὐτός. Καὶ τόσο μοῦ εἶχε καρφωθῇ, ὥστε, χωρὶς νὰ θέλω, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο μοῦ ἄρεσε ν' ἀπαγγέλλω τοὺς ὁμηρικοὺς στίχους, ποὺ πηγαινάν λαμπρὰ σὰ δεκαπεντασύλλαβοι:

[Ἦμος δι' ἠριγένεια φάνη ροδοδάκτυλος Ἥως
Ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ρῦσαι ὑπ' ἡέρος υἱας Ἀχαιῶν]

Ἦμος δ' ἠρί-
γένεια φανή
ρόδοδακτύ-
λος ἡ—ως

Ζεῦ πατερ ἄλ-
λά συ ρυσαί
ὑπ' ἡερος υἱ
ας Ἀχαι—ων,

Καὶ δὲν μπορούσε νὰ μοῦ βγῇ πῶς ὁ βυζαντινὸς πολιτικὸς στίχος ὁ σημερινὸς δεκαπεντασύλλαβος, δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἡρωϊκοῦ ἐξάμετρου, ἀπαράλλαχτα ὅπως κι ὁ λαϊκὸς ραφωδός: ποὺ ἤξερε νὰ ψάλλῃ ἔτσι τὰ σπουδαῖα τοῦ τόπου του καὶ τῆς ἐποχῆς του, δὲν ἦταν παρὰ ἡ συνέχεια τοῦ Ὀμήρου. Ἀλλὰ φαντασθῆτε τὴν ἐκπληξή μου, τὴ χαρά μου, ὅταν τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ τυφλοῦ νεροκουβαλιῆ, ἄκουσα τὸ τρανοῦδι τοῦ Ζακυθινοῦ Μαντηλιοῦ, ποὺ δὲν ἦταν παρὰ μιὰ μικρογραφία τοῦ Σ τῆς Ἰλιάδος, μιὰ περιγραφή τῆς Ἀσπίδας τοῦ Ἀχιλλέα.

Ὅχι μόνο λοιπὸν τὸ ἴδιο μέτρο, ὁ ἴδιος ρυθμὸς, ἡ ἴδια μουσική, παρὰ κι ἡ ἴδια ἔμπνευση, ἡ ἴδια φαντασία. Καὶ βέβαια ποὺ ὁ Ζακυθινὸς ραφωδὸς οὔτε τὴν Ὀμηρικὴ Ἀσπίδα εἶχε διαβάσει ποτέ του, οὔτε τίποτ' ἄλλο παρόμοιο εἶχε ἀκούσει. Τὸ μοντέλο τὸ βρῆκε μέσα στὴν ψυχὴ του κοιμμένο, φυλαγμένο βαθιὰ ἀπὸ τὰ χρόνια τὰ παλιά. Ὅπως βρίσκουν μέσα τους τόσ' ἄλλα μοντέλα τόσο ἄλλοι ραφωδοὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ποὺ κάνουν τὸ δημοτικὸ τραγούδι νὰ μοιάζῃ μὲ τ' ὁμηρικὸ σὰν ἀδελφί καὶ τοὺς πιὸ αὐστηροὺς κοιτῆς νὰ κηρύττουν

πὼς ἡ Ποίηση δὲν εἶχε χαθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, οὔτε τὴν ἐποχὴ
ποῦ δὲν εἶχε ἀκόμα νὰ δείξῃ παρὰ δημοτικὰ ἄσματα καὶ
Σολωμό.

Ἄλλες φορὲς εἶχ' ἀκούσει τὸ ραψωδὸ μας νὰ λέῃ τὸ τρα-
γούδι τοῦ Ἀναπολεοῦ (Μεγάλου Ναπολέοντα), τοῦ Καποδίστρια,
τοῦ Ὁθωνα, τοῦ Γιάννου τοῦ Ἀντρείωμένου καὶ τοῦ Λομπάρδου.
Μὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη κάποιος στὴν ταβέρνα τοῦ εἶπε :

— Δημητρό, ἄσ' τ' αὐτά. Τὸ Μαντήλι νὰ μᾶς πῆς, τὸ και-
νούργιο σου, καὶ θὰ σὲ κεράσω.

— Μὰ αὐτὸ δὲν τὸ λέω ἀκόμα, χαμογέλασε ὁ ραψωδός, γιατί
δὲν τό χω ἀκόμα βγαλμένο οὔλο.

— Καὶ πὼς τό περ ψές στὴ βούση; Πές το ἀτέλειωτο, δὲν
πειράζει.

— Ἐ, ἀφοῦ τὸ θέλετε. Ἐβίβα, παιδιά!

— Γειά σου, Δημητρό, χουσόστομε.

Κι ὁ τυφλὸς νεροκουβαλητὴς ἄρχισε καὶ τελείωσε τὸ τρα-
γούδι τοῦ Μαντηλιοῦ, ποῦ πολλοὺς του στίχους τοὺς αὐτοσχε-
δίαζε ἴσως ἐκείνη τὴ στιγμή

Ἀρχοντοπού-
λά πανσοφή
κέντιστρα ξά-
κουσμέ — νη..

Ἀλλὰ νὰ το δῶμερο τὸ τραγούδι αὐτό, τὸ κορύφωμα τῆς
λαϊκῆς δόξας τοῦ Μαντηλιοῦ, ὅπως τοῦλάχιστο κατὰφερα νὰ τὸ
θυμηθῶ ἴστερ' ἀπὸ τόσα χρόνια καὶ νὰ τὸ συμπληρώσω.

Ἀρχοντοπούλα πάνσοφη, κεντίστρα ξακουσμένη,
Τῶν γονικῶν της καύχημα, τοῦ Τζάντε μας καμάρι,
Παίρνει πανάκι καὶ κλωνά, βελόνι καὶ ψαλίδι
Καὶ κλειέται στὸ παλάτι της νὰ φτειάσῃ ἓνα μαντήλι
Νιστορισμένο, πλουμιστό, ποῦ ἄλλο νὰ μὴν ὑπάρχη,
Γιὰ νὰ τὸ κάμῃ χάρισμα τῆς Ρήγισσας τῆς Ὀλγας,
Ποῦ ἀφ' τῆ Ρουσία κατέβηκε στὸ θρόνο τῆς Ἀθήνας
Καὶ κάθετα καμαρωτὴ τοῦ Γεώργιου τὴν μπάντα.

Καὶ στὸ μαντήλι της κεντᾷ χίλιω λογίων ξομπλίδια,
Χίλιω λογίων στορίσματα, τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα,

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Ι' 7

Τὸν ἥλιο, τὸν αὐγερινό, τὴν πούλια, τὸ φεγγάρι.
Καὶ κάτουθες κεντάει τῇ γῆς μ' οὐλές τīs πολιτεῖες :
Τῇ Φράντσα, τὴν 'Αούστρια, Ρουσία κι 'Ιγγλιτέρα,
Τῇ Μπαρμπαριά, τὸ Τούνεζι, πού εἶναι οἱ 'Αραπάδες,
Καὶ τῆς 'Αθήνας τὸ βουνό καὶ τὸ νησί τῆς Κρήτης,
Καὶ τὴν Κωνσταντινόπολη μὲ τὴν 'Αγία Σοφία.
Κεντάει καὶ τὴν Παράδεισο, τὴν Κόλαση κεντάει,
Τούτῃ μὲ τοὺς Πρωτόπλαστους, ἐκείνῃ μὲ τὸν Κάη,
Καὶ τὸ Χριστὸ τὸν 'Αναστά, πού πάει νὰ τὸν γλυτώσῃ.

Μὰ μὲς στὴ μέση του κεντᾷ τὸ ξακουσμένο Τζάντε :
Χώρα, χωρία καὶ βουνά, μὲ θάλασσα ἓνα γῦρο,
Κάστρο, 'Ακρωτήρι καὶ Σκοπὸ καὶ τὴν πλατεῖα Ρούγα
Καὶ τīs μεγάλες 'Εκκλησιές μὲ τὰ καμπαναρία.
Τῇ λιτανεία τοῦ 'Αγίου μας καὶ τοῦ Νιπιταφίου
'Ακόμα καὶ τὴν Γκλόρια τοῦ Μεγαλοσσοββάτου.
Κεντάει τὴν ἐπίδειξη τοῦ Κωνσταντῆ Λομπάρδου,
"Οπου ᾄφησε μεμόρια στὸ μέσα κι ὅξω κόσμο !
Κι ἐκεῖνα πού γινήκανε τότες μὲ τὸ Γαρζώνη,
—Πρῶτο Δεσπότη, πού ἔβλεπε τὸ Τζάντε ἀπὸ τὸ Τζάντε—
Τὸ κιᾶσο πού τοῦ κάμανε στὸ προσπαντισμά του
Παντιέρες, ζαχαρόκουκα, φιόρα καὶ περιστέρια.

Κι ἂν κεντισμένα τοῦτα δῶ, σὰ ζωντανὰ ἐφαινόταν,
Τὰ φιόρα μοσκοβόλαγαν, μίλαγαν οἱ ἀνθρώποι.
'Αχοῦσαν τὰ καμπαναριά καὶ τὰ πουλιὰ πετάγαν.
Τόσο πού ἡ "Ολγα ἡ Ρήγισσα, τόμου εἶδε τὸ μαντήλι,
'Εκαμε δεκοχτῶ σταυροὺς κι ἔκραξε σαστισμένη :
Δὲν εἶναι χειροτέχνημα, θέ μου, τοῦτο εἶναι θᾶμα !
Χίλια καλὰ στὴ ζήση τῆς καὶ στὰ χρυσόχερά τῆς,
Τς ἄρχοντοπούλας τῆς καλῆς, πού τό φτείασε γιὰ μένα !

Β'. ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ

Τὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκα κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο μὲ ζῇ καὶ μὲ προσμένει.

(Τὰ «Παράκαιρα». Τὸ σπίτι ποὺ γεννήθηκα).

Γεννήθηκα στὴν Πάτρα στὰ 1859. Πέμπτη, ἀπομεσήμερο, στὶς δύο ἢ ὥρα, δεκατρεῖς τοῦ Γενάρη. Τὰ νούμερα κρατῶ ἀπὸ τὸν ἀδερφό μου. Ἄν καλὰ θυμοῦμαι, τὰ γνωρίζε ἀπὸ κάποιο καταστιχάκι τῆς μητέρας μου ἢ τοῦ πατέρα. Μέσα σ' αὐτὸ σημειωμένα ἔτσι, χρόνος, ἡμέρα, ὥρα, οἱ ἐρχομοὶ στὸν κόσμον καὶ γιὰ τ' ἄλλα δυὸ ἀδέρφια μου.

Τὸ σπίτι μας πατρικὸ δῖπατο· στὸ δρόμο ἢ πρόσοψή του ἀπὸ καμαρωτὲς κολῶνες, καθὼς τὸ συνήθιζαν τότε τὰ πατρινὰ σπίτια, σύμφωνα μὲ κάποιο ἀρχιτεκτονικὸ τύπο τοῦ συρμού, παραδομένο, ἀνίσως δὲ λαθεύω ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Τὸ σπίτι μας τὸ βλέπω τώρα στὴ φωτογραφία του· εἶχανε τὴν καλωσύνη νὰ μοῦ τὴν προσφέρουν ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια! δυὸ πατρινὲς ἀξιαγάπητες κοπέλες· σιγυρισμένο κάπως καὶ πασαλειμμένο φανταχτά· μὰ στὸν κύριο ρυθμὸ του πάντα τὸ ἴδιο. Τὸ σπίτι μας ἔστεκε σὲ δρόμο πλατὺ κάπως, ποὺ τραβοῦσε ὅλο ἴσια, καθὼς ὅλοι τῆς κάτω χώρας οἱ δρόμοι· σταματοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά—δηλαδὴ γιὰ μένα σταματοῦσε· πιὸ μακριὰ δὲν ἤξερα ποῦ πάει ὁ δρόμος—ἐσταματοῦσε ἐκεῖ σ' ἓνα ἄλλο σπίτι χαμηλότερο, μικρότερο. Τὸ κατοικοῦσε μιὰ φαμίλια φιλική. Ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά ὁ δρόμος ἔβγαινε πρὸς τὸ περιβόλι τῆς Ἀμαλίας· ἔτσι λέγονταν μὲ τ' ὄνομα τῆς πρώτης βασίλισσας ὁ κήπος ὁ δημόσιος, ποὺ μὲ πηγαιναν καμιά φορὰ παιδάκι. Δὲ θυμοῦμαι τοῦ περιβολιοῦ γνωρίσματ' ἄλλα· μοναχὰ τὰ δεινδρολίβανα· πυκνὰ συμπλέγματ' ἀραδιαστά, μαυρολογούσανε μπροστά μου. Δὲ βλέπω καὶ δὲ μυ-

ορίζομαι δεντρολίβανο, χωρίς νά μου φανῇ στό μάτια τὸ περιβόλι τῆς Ἀμαλίας. Σάν ἓνα ἡσκιωμένο δασάκι, περιποιημένο, ἡσυχό· δὲν ξέρω ἂν κάπου μέσα ἐκεῖ ἀνάβρυνε κανένα συντριβάνι· σὰ νά μου ἔρχεται στό νοῦ κάτι· μὰ καλὰ καλὰ δὲν καταλαβαίνω ἂν εἶναι γέλασμα μνημονικό ἢ ἂν εἶναι τοῦ θυμητικοῦ μου μιὰ μισοσβησμένη εἰκόνα. Ἔτσι φέρνω στό πρότω τῶν «Πατριδων» μου σονέτο μέσα στήν «Ἀσάλευτη Ζωή» τὴν εἰκόνα τῆς μητέρας μου κι αὐτὴ μισοσβησμένη. Ὅσα θυμοῦμαι θέλω νά σημειώσω ἐδῶ καὶ ὅπως τὰ θυμοῦμαι. Τὸ περιβόλι τῆς Ἀμαλίας, ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπλά, τὰ πιὸ παλιά, τὰ πιὸ μονότονα ἐνθυμήματα· κάτι σὰν ἔσοχη καὶ σὰν καταφυγή. Καὶ εἶναι ἡ πρώτη γνωριμιὰ μου μὲ ὅ,τι λέμε φύση· πόσο πάντα τὴ λαχτάρησα καὶ πόσο λίγο μου δόθηκε νά τὴ χορτάσω καὶ μ' ὅλη μου τὴν πείνα. Θυμοῦμαι ζωηρά· ἐκεῖ πού μὲ πήγαιναν παιδάκι, τὸ φῶς ἔπεφτε σὰν ἀριό καὶ σὰν ἀνάμεσ' ἀπὸ μιὰ σκεπή· καὶ μένει μέσα μου ἀπὸ τὸ περιβόλι κάποιον ἀχνόφεγγο σὰ δειλινοῦ τὴν ὥρα, πού ὁ ἥλιος γέρνει. Καὶ ἴσως ἀπὸ τότε θὰ κρατῶ, καὶ μ' ὅλη μου τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἥλιο, κάτι χλομό καὶ κάτι σκοτεινό, πού κρύβει, λένε, ἡ σκέψη μου. Τῆς Πάτρας ἐκείνης δὲν ἔχω στό νοῦ μου ἄλλες μεριές. Μονάχα κάπως τὸ Γηροκομεῖο, τὸ ἔξοχικό τὸ μοναστήρι, πού μονάζουν ἐκεῖ πολὺ περισσότερο ἀπὸ καλογέροντες οἱ χαροκόποι τῆς χώρας καὶ τὰ κοσμικά τὰ πανηγύρια. Μὰ τὰ θυμοῦμαι πιὸ πολὺ σὰν ἓνα ὄνομα παρὰ σὰν τόπο. Καὶ τὰ Ψηλαλῶνια· ὁ κεντρικὸς πλατὺς τετράγωνος περίπατος, πού ἀντίκρουζες ἀπὸ τὰ ὕψη του τὸ ἡλιοβασίλεμα, θαρρῶ, σὲ ὅλη του τὴ δόξα. Καὶ ζωηρότερα πάντα κι ὕστερα καὶ μαζί μὲ τὸ περιβόλι, πού σὰς εἶπα, τὸ μῶλο. Τὸ μῶλο μὲ τὴ θάλασσα τὴν ἄγρια, τὴν πολύβου, τὴν ἀκοίμητη. Καὶ τὸ φανάρι τοῦ μῶλου στὴν ἄκρη ἄκρη. Τίποτε δὲν αἰσθάνομαι πῶς ἀγάπησα καὶ ἀπ' ὅλα τὰ πρόσωπα, πού παίρνει ἀράδα ἀράδα ἢ φύση, τίποτε πιὸ πολὺ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὅμως ἀγάπη κι αὐτὴ, σὰν ὅλες μου τίς ἀγάπες, ἰδεατὴ καὶ ἀπὸ ἓνα κάποιο μάρμαρο, πάντα μὲ τοῦ ὄνείρου τὸν παραδαρμό παρὰ μὲ τὸ σπαρτάρισμα τῆς ἀπολαβῆς.

Κολλητὰ μὲ τὸ σπῆτι μας ἔν' ἄλλο σπιτάκι μ' ἓνα μπαλκόνι ξύλινο καὶ μ' ἓνα φουῖρο κάπου. Ὁ φουῖρος κρεῖζονταν Τριαντάφυλλος. Θυμοῦμαι κι ἓνα μαραγκό. Ἐδῶ θολώνει ἡ μνήμη ὅσο δὲν παίρνει ἄλλο καὶ ὁ μαραγκὸς χωρίς ὄνομα καὶ τίποτε

ἀπὸ τὸ μαγαζὶ δὲν ξεχωρίζει. Θυμοῦμαι καὶ κάποιον ἄλλον ἀντικρὺ δὲν ξέρω τί καὶ ποῖος νὰ ἦταν. Ξέρω πὼς εἶχε ἓνα κοριτσάκι· κι αὐτὸ τὸ κοριτσάκι, ἡ Φωτεινὴ. Τὸ σπίτι μας ἀπλώνονταν ἀπὸ τὴν πίσω του τὴν ὄψη σ' ἓνα περβολάκι. Τὸ βασίλειο τοῦ μεγάλου μου ἀδερφοῦ. Τὸ καλλιεργοῦσε τὸ περβολάκι, ποτιστὴς του, σκαλιστὴς καλοσυγυριστὴς· ἔκανε μέσα ἐκεῖ καὶ τὸν ξυλόφυλλο· μαστόρευε πάντα. Ἦμουν πολὺ μικρὸς γιὰ νὰ δουλέψω μέσα ἐκεῖ καὶ γιὰ νὰ τὸ κρατῶ στὸ λογισμό μου καθαρὰ κἀπὼς τὸ περβολάκι.

*
* *

Καὶ ὕστερα καὶ ἡ πρώτη μου γνωριμιά μὲ τὸ φεγγάρι. Στὸ σπίτι. Θυμοῦμαι τὴν πλατεῖα τὴ χειμωνιάτικη. Στὸ πάτωμα μιὰν ἀπλόχωρη στρωματὰρ ἀ εἰομένη νὰ μᾶς δεχτῇ γιὰ ὕπνο τὰ παιδάκια. Καλοκαίρι. Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο θὰ χύνονταν οἱ μ-σχοβολιές τοῦ κήπου. Δὲν κρατῶ στὰ βαθιὰ τοῦ νοῦ μου τίποτε ἀπὸ τὸ χάϊδεμα καμιας μωσχοβολιάς. Κρατῶ ἀπὸ τότε μέσα μου κάτι, ὅμοια γλυκά, μυστικά, χαϊδευτικά καὶ ἀπαρσάλευτα. Βαστῶ τὸ ἀγνάντεμα μέσ' ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο, τοῦ φεγγαριοῦ τὸν ἐρχομό· τὸ ξάπλωμά του, ποὺ πλημμύριζε στὸ στρώμα ἀπάνου, στὸ κορμί μου ἀπάνου· κάτι ὀλόλαμπρο μᾶζι κι ἐρωτικὸ καὶ παθητικὸ καὶ καθάριο καὶ λαγαρὸ καὶ ὀλόχυντο· κάτι σὰν προμήνυμα ζωῆς, ποὺ θὰ τὴν περνοῦσα ἔτσι, σὰν ἀπὸ κάτου ἀπὸ φεγγάρι, γιομίζοντας τὴν ψυχὴ μου στάλα στάλα ἀπ' τ' ἀνάβρουμά του μὲ τὴν ἀνέκφραστη μελιγχολία τῆς ὀλόαχνης γλύκας του. Ἡ ποίηση μοῦ ἔκαμε ἀπὸ τότε τὴν πρώτη της ἐπίσκεψη, ἀφανέρωτη ἀκόμα καὶ χωρὶς ὄνομα· ἴσα ἴσα γιὰ νὰ μὲ προετοιμάσῃ νὰ τὴ δεχτῶ ὕστερα ἀπὸ λιγάκι, στὴν ὥρα τὴν ἐπαγγελμένη, μὲ τ' ὄνομά της καὶ μὲ τὴ δόξα της.

Ἡ πρώτη μου γνωριμιά μὲ τὸ φεγγάρι. Μοῦ μίλησε ἀπὸ τότε βαθύτερα· μὰ ποτὲ δὲ μὲ χάϊδεψε, σὰν τότε, μὲ τέτοια μητρικὴ ἀπαλωσύνη. Ἄ ! ἔπρεπε νὰ περάσουν ἔτσι χρόνια καὶ καιροὶ γιὰ νὰ φνιτρώσῃ τώρα μέσα στὰ κακόβαλτα λόγια μου αὐτὰ τὸ ἀπὸ συγκίνηση τραγούδι, ποὺ ἔσπειρε στὴν παιδική μου τὴν καρδιά τὸ φεγγάρι τὸ λαμπρό, τὸ τραγούδι, ποὺ ἔκλεισα ἀπὸ τότε

μέσα μου σὰν ἀσυνείδητα καὶ σὰν ἀνίκανος τότε νὰ καταλάβω τὴ θησαυρίζα. Γιὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τότε κάθε φορὰ πὺν γιομίζει τὸ στίχο μου τὸ φεγγάρι, σὰ νὰ ξαλαφρώνωμαι εἶμαι ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ καιροῦ, παίρνω τὴ χορευτικὴ ἀλαφροσύνη τοῦ παιδιοῦ.

Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

α' Αἱ ἀναμνήσεις μου.

Εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ἐργασίας μου ἔχω δύο παλαιὰ καθίσματα (πολυθρόνας). Τὸ ἓνα εἶναι τοῦ πατέρα μου καὶ τὸ ἄλλο τῆς μητέρας μου· ὅταν ἡ λογοτεχνικὴ καὶ μουσικὴ γοητεία καταλαμβάνει τὴν ψυχὴ μου κάθομαι εἰς τὸ πατρικόν μου κάθισμα καὶ ὅταν ἡ λαογραφικὴ καὶ ἱστοριοδιφικὴ εἰς τὸ μητρικόν μου.

Οἱ γονεῖς μου κάθε βράδυ ἐπήγαιναν εἰς τὸ θέατρον, μὴ θέλοντες δὲ νὰ ἀφήσουν τὸν μοναχογιόν των εἰς τὸ σπίτι μόνον μετὰ τὴν ὑπηρεσίαν μετὰ παρελάμβανον μαζί των, μοῦ εἶχαν μάλιστα εἰς τὸ κεντρικόν καὶ μεγάλον θεωρεῖον τοῦ θεάτρου Μπούκουρα—τὸ θεωρεῖον τῆς διευθύνσεως—ἓνα κρεβατάκι καὶ ἐκεῖ τὸν ἔπαιρνα δίπλα. Ἐνῶ ὅμως μετὰ ἐνανούριζεν ἡ μουσικὴ εἰς τὸ μελόδραμα, μετὰ ἐξυπνοῦσαν κάθε τόσο αἱ τελευταῖαι δυναταὶ φωναὶ τοῦ βαρυτόνου ἢ αἱ ὀξεῖαι τοῦ τενόρου καὶ αἱ στριγγαὶ τῆς πρίμας καὶ τότε οἱ παρακαθήμενοι μετὰ ἐθώπευαν εἰς τὴν ῥάχιν διαβεβαιοῦντές με ὅτι δὲν συνέβη τίποτε δικαιολογοῦν τὸν τρόπον μου καὶ πάλιν τὸν ξανάπαιρνα. Ἀλίμονόν μου ὅμως ὅταν ἠκούοντο αἱ ἄγριαι κραυγαὶ δραματικοῦ τινος ἥρωος ἑλληνικῆς τραγωδίας. Ἐπεταγόμενον σύσσωμος καὶ ἔμενα ἄυπνος μέχρι τέλους τῆς παραστάσεως.

Τὸ πρᾶγμα διέφερεν, ὅταν μετὰ ἐξυπνοῦσαν τὰ γέλια τοῦ κόσμου διὰ κάποιαν φράσιν τοῦ κωμικοῦ. Τὴν ἀπελάμβανα δὲ πολλαπλῶς, διότι οἱ δικοί μου τὴν ἐπαναλάμβαναν εἰς ἐμὲ διὰ νὰ ἐνθυμήσω.

Φαίνεται, λοιπόν, ὅτι ἡ ψυχὴ μου κατὰ τοὺς θεατρικοὺς

ὑπνους μου — μελοδραματικούς καὶ δραματικούς — ἀπηλλαγμένη τῆς ἀντιδράσεως τοῦ σώματος ἤρχισε νὰ μοῦ ἐπιβάλλῃ ἐμπνεύσεις μουσικὰς καὶ σκηνικὰς. Ἐξ ἄλλου τὰ Ἀθηναῖκά παραμύθια τῆς μητέρας μου καὶ αἱ ἀμίμητοι παραλλαγαὶ τῶν Ἀθηνῶν μοῦ ἐνέπνευσαν ἄρρητον λαογραφικὴν γοητείαν.

β' Ὁ σύλλογος «Βύρων» μὲ βραβεύει.

Κάποιος — ὁ ἀποθανὼν δὲν ἀναφέρεται — εἶχεν ἰδρῦσει ἓνα Σύλλογον μὲ εὐρύτατον φιλογολικὸν σκοπὸν, νὰ φωτίσῃ τὸν κόσμον, καὶ μὲ στενώτατον, νὰ τὸν βραβεύσῃ, ἀφοῦ οἱ κριταὶ τοῦ Βουτσιναίου ἀπεδοκίμαζαν ἐκάστοτε τὰ ἔργα του. Ἡ βράβευσις ὅμως τοῦ ἔργου μου εὔρε τὸν «Βύρωνα» ἰδρυμένον ἤδη καὶ ἐμὲ πρωτοεῖσακτον εἰς συλλόγους μέλος καὶ ἄγοντα τὸ 19ον ἔτος τῆς ἡλικίας μου. Ὑπῆρξε δὲ ἡ βράβευσις μου ἀποκλειστικὴ ἐμπνευσις τοῦ Νικολάκη Παπαλεξανδρῆ, φίλου καὶ συμφοιτητοῦ μου.

Περὶ τοῦ πρώτου ἔργου μου αὐτοῦ, τῆς κωμωδίας «Εὐσυνειδησία καὶ ἀσυνειδησία» (1) ὠμίλησα ἤδη ὡς πρὸς τὸν λόγον ὅστις ἐνέπνευσεν, ἢ μᾶλλον ἐπέβαλεν εἰς ἐμὲ τὴν ἐκπόνησίν της, τὴν ὑποβολὴν της εἰς τὸν Βουτσιναῖον, τὸν ἐξάψαλμον, πού ἤκουσεν ἀπὸ τοὺς κριτάς, οἱ ὅποιοι ὅμως ἐχαρκτήρισαν εἰς τὸ τέλος αὐτὴν ὡς ἀξίαν λόγου, παρέθεσα δὲ καὶ μίαν σκηνὴν τοῦ ἔργου μου ὑποδειγματικῶς.

Οἱ κριταὶ εἶπαν πολλὰ καὶ σωστά, ὥραϊα τὰ εἶπαν μάλιστα, ἀλλὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ἔργου καὶ τὴν δημιουργικὴν του σύστασιν δὲν τὴν κατενόησαν. Ποῦ νὰ καθίσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ μελετήσουν ἐπισταμένως 28 δραματικὰ ἔργα, τὰ ὅποια εἶχαν ὑποβληθῇ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐργαζόμενοι κοντὰ στ' ἄλλα καὶ δωρεάν!

Ὁ Παπαλεξανδρῆς ὅμως, πού ἐμελέτησε καλὰ τὸ ἔργον μου, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ συλλόγου τὸ ἀνέγνωσε ὁλόκληρον — ἀπετελεῖτο ἀπὸ στοίχους 2.200! — εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοιαῦτα πρὸς

(1) ἔργου ἀπορριφθέντος εἰς τὸν Βουτσιναῖον διαγωνισμὸν τοῦ 1872.

τὸ πυκνότετον ἀχροατήριον, πὺν οὐδέποτε λείπει ἀπὸ τὰς συναθροίσεις τοῦ εἵδους αὐτοῦ :

— Ἄν καὶ πάντες ἀντελήφθῃτε ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἔργου τὸν σκοπὸν καὶ τὴν οἰκονομίαν του, ἐν τούτοις ἂς συνοψίσω ἐν ἐπιλόγῳ ταῦτα ! Σμῆνος ὁλόκληρον κηφῆνων περιεκύκλωσαν ἓνα ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ μίαν φιλάρεσκον γυναῖκα πρὸς χρηματικὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ καὶ ἐρωτικὴν ἐκείνης. Ἡ οἰκογένεια ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀσυνειδήτων αὐτῶν ἀνθρώπων ἦτο ἐν διαλύσει τελείᾳ πλέον, ὅταν ἓνας παλαιὸς φίλος τοῦ ἀτυχοῦς οἰκογενειάρχου, ὁ εὐσυνειδήτος, προσέρχεται ὥς ἀπὸ μηχανῆς καὶ σώζει τὸ ζεῦγος ἐκδιωκόμενον ἐκ τοῦ οἴκου του. Καὶ ἦτο εἰς καὶ μόνον εὐσυνειδήτος καὶ πολλοὶ οἱ ἀσυνειδήτοι, ὅπως συμβαίνει ἀτυχῶς εἰς τὴν κοινωνίαν.

Τοιαῦτα εἶπεν ὁ φίλος μου· ἐν τούτοις τώρα, πὺν δὲν εὐρισκόμεθα πλέον εἰς τὸ ἔτος 1872, ζητῶν συγγνώμην ἀπὸ τὴν σκιάν του ὁμολογῶ ὅτι ἡ γλῶσσα τοῦ ἔργου μου — γλῶσσα κομψίας ! — μοῦ εἶναι πλέον εἰς τὸν διάλογον ἀνυπόφορος. Καὶ οἱ χαρακτηῖρες δὲ τῶν σκηνῶν τοῦ ἔργου εἶναι μὲ περισσὴν ἀδρότητα διαγεγραμμένοι, αἱ δὲ ἰδέαι μετὰ τῶν γεγονότων ἐμφανίζονται εἰς φρασσεολογίαν καὶ εἰς δρασιν τσικουράτην.

Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξε τὸ κριτικὸν συμπέρασμα τοῦ Παπαλεξανδρῆ, ὁ ἐπίλογος τῆς εἰδικῆς ταύτης συνεδριάσεως τοῦ Συλλόγου Βύρωνος.

Τοιμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ Προεδρείου — ὁ Πρόεδρος καὶ δύο Γραμματεῖς — ἐφάνησαν ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸ παραπλευρὸς τῆς αἰθούσης δωμάτιον ἀποκομίζοντες πελώριον στέφανον δάφνης, τὸν ὁποῖον καὶ μοῦ ἐπέρασαν εἰς τὸν λαιμόν. Ἀλλὰ εἰς τὴν πρώτην μου κίνησιν, λόγῳ τοῦ μεγέθους του, μοῦ ἔγινε ζωνάρι. Εὐθὺς τότε φοβηθεὶς μήπως πάσῃ τὸν κατήφορον ἔπιασα τὸν στέφανον μὲ τὰ χέρια μου καὶ τὸν ἐπέρασα ὥς ταινίαν μεγαλοσταύρου...

Η ΖΩΗ ΜΟΥ — ΠΑΙΔΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

Πῶς σκηναί τινες μένουν ἀνεξάλειπτοι εἰς τὴν μνήμην ! Ἐπεριμέναμεν τὴν μάμμην μου καὶ τὰ νεώτερά της τέκνα, τὸ δὲ ἱστιοφόρον πλοῖον, διὰ τοῦ ὁποίου ἤρχοντο, ἔμελλε ν' ἀγκυροβολήσῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Στένης, ὀλίγον ἀπέχοντα τοῦ χωρίου μας. Ἀλλὰ τὰ ἱστιοφόρα δὲν ἔρχονται, καθὼς τὰ ἀτμόπλοια, εἰς ἡμέραν ἐκ τῶν προτέρων γνωστήν, πολλὰ δὲ τὰ κατερχόμενα ἐκ τῆς Μαύρης Θαλάσσης πλοῖα, ὅταν πνέῃ βορρᾶς, καὶ ὅχι ὀλίγα τὰ προσορμιζόμενα εἰς τὸν λιμένα τῆς Στένης. Ἐκ τῶν παραθύρων τῆς οἰκίας μας καὶ ἐκ τῆς παραλίας, ὅπου τότε καθ' ἐκάστην μᾶς ὠδήγει ἡ μητέρα μου, οἱ ὀφθαλμοί της παρηκολοῦθουν ἀτενῶς πᾶν πλοῖον κατερχόμενον τὸν Βόσπορον. Ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν, ἐνῶ ἐβαδίζαμεν ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐν δικάταρτον ἱστιοφόρον ἔστρεφε τὴν προῶραν πρὸς τὴν Στένην. Τὸ πρῶτον συναντηθὲν καίκι μᾶς ἔφερεν ἀμέσως, τὴν μητέρα μου καὶ ἡμᾶς, τὰ δύο μεγαλύτερά της τέκνα, πρὸς τὸ πλοῖον. Ἐοριπτε τὴν ἄγκυραν, ὅτε ἐπλησιάσαμεν. Τὸ προαίσθημα τῆς μητρὸς μου δὲν ἦτο ἀπατηλόν. Ἀνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. Χαρά, δάκρυα, ἐναγκαλισμοί ! Πόσον ἠγάπα ἡ μήτηρ μου τοὺς γονεῖς της, τοὺς ἀδελφούς της, καὶ πῶς μὲ ἔμαθε νὰ τοὺς ἀγαπῶ !

Ἐκτοτε ὁ εἰς Κωνσταντινούπολιν βίος μας μετεβλήθη. Ἡ μήτηρ μου εἶχε τὴν μητέρα της καὶ ἐγὼ εἶχα καὶ πάλιν συντροφους καὶ συμπαίκτορας τὸν Μιχαλάκην (1) καὶ τὴν Φρόσων. Οἱ περίπατοί μας ἔγιναν φαιδρότεροι καὶ ζωηρότεροι. Ὁ συνηθέστερος παρεκτός τῆς παραλίας ἦτο εἰς τὸ δάσος ὀπισθεν τοῦ χωρίου, δάσος πυκνῶν δρυῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐβλάστανε ἀφθόνος καὶ ἀκμαία ἡ πέτρης. Εἰς τὸ μέσον τοῦ δάσους ὑπῆρχεν ὁμαλὴ ἔκτασις ἄδενδρος, ὅπου ἰδίως ἐγίνοντο τὰ παίγνιά μας. Ἐκεῖθεν ὑφοῦντο εἰς τὸν ἀέρα οἱ γάρβινοι ἀετοί, εἰς τῶν ὁποίων τὴν κατασκευὴν ἐπετηδεύετο ὁ Μιχαλάκης· ἐκεῖ ἐπαίζαμεν τὰ *Σκλαβάκια* μὲ τὰ παιδιὰ ἄλλων οἰκογενειῶν. Τὸ δάσος ἀνήρχετο

(1) Τέκνα τῆς μάμμης τοῦ Βικέλα.

μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ὅπου ἔκειτο ἀνεμόμυλος, τέρας πολλάκις καὶ αὐτὸς τῶν περιπάτων μας. Ὁ λόφος ἐκεῖθεν κατήρχετο ἀποτόμῳ· πρὸς κοιλάδα χλοερὰν διασχίζομένην ὑπὸ δι-
αυγῶς οὐρανοῦ. Ἐκεῖ κατεβαίναμεν ἐνίστε, ὅταν δὲν ἔβροσκαν ἵπποι ἀδέσμευτοι. Ἡ κοιλάς στενεύουσα πρὸς τὴν θάλασσαν ἐκαλύπτετο εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἀπὸ βαθυσκίους πλατάνους ριζοβολοῦν-
τας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ οὐρανοῦ. Ὑπὸ τοὺς πλατάνους προχωροῦν-
τες εὐρισκόμεθα καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς προκυμαίας.

Μετὰ δύο ἔτη διήλθαμεν ἐκ νέου τὸ θέρος εἰς τὸ αὐτὸ ἀγα-
πητὸν χωρίον. Τῶν δύο χωριστῶν ἐκεῖ διαμονῶν αἱ λεπτομέρειαι
συγχέονται εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου. Κατὰ τὴν δευτέραν, νομίζω,
ἐπεδόθημεν εἰς τὴν στρατηγικὴν ἀρχηγούντος τοῦ Μιχαλάκη
καὶ ἐδημιουργήσαμεν πρὸς πόλεμον τάγματα ὁλόκληρα χαρτίνων
πετεινῶν, ἕκαστον τάγμα διαφόρου χρώματος. Ὀλιγώτερον ἀνώ-
δυνος ἀπέβη δι' ἐμὲ ἄλλη τοῦ Μιχαλάκη ἔμπνευσις. Ἡθέλησε
νὰ μεταβάλωμεν τὸ σχέδιον τοῦ κήπου. Ἐπεχειρήσαμεν λοιπὸν
μῖαν Κυριακὴν τὴν ἐκορίζωσιν καὶ μεταφύτευσιν τῶν θάμνων,
λησμονοῦντες ὅτι οὐδὲν δικαίωμα εἶχομεν πρὸς τοῦτο. Ἐν ἓκ
τῶν πρώτων διδαγμάτων τῆς μητρὸς μου ἦτο νὰ σέβωμαι τὴν
ξένην ἰδιοκτησίαν. Ποτὲ δὲν ἐπέτρεψε νὰ κόψω ἄνθος εἰς
ξένον κήπον, καὶ τώρα νὰ ἐκορίζω φυτὰ! Ἡ ἐγκληματικὴ μας
πρᾶξις ἐτιμωρήθη αὐστηρῶς. Τότε πρώτην καὶ μόνην φορὰν
ἐχειροτονήην. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπικειμένης ποινῆς ἔτρεχα
ἐντὸς τοῦ κήπου κυνηγούμενος ἀπὸ τὸν πατέρα μου. Δὲν μ' ἐτι-
μώρησεν ὅμως ἐκεῖνος, ὅτε μὲ συνέλαβε. Μὲ ὠδήγησε μετανο-
οῦντα εἰς τὴν μητέρα μου καὶ παρ' ἐκείνης ἔλαβα τὰ ἐπίχειρα
τῆς κακίας μου.

Δύναμαι, νομίζω νὰ καυχηθῶ ὅτι τοῦτο ὑπῆρξε τὸ βαρύ-
τερον παιδικὸν ἁμάρτημά μου. Ἡ πρὸς τὴν μητέρα μου ἀγάπη
μὲ ἀνεχαίτιζεν ἀπὸ πρᾶξιν δυναμένην νὰ τὴν δυσαρρεστήσῃ, ἐπί-
στευα δὲ ἐνδομύχως ὅτι καὶ μὴ παροῦσα μὲ βλέπει. Τόσον βα-
θεῖα ἦτο ἡ τοιαύτη ἐντύπωσις, ὥστε παρόεμεινε καὶ ὅτε μετέβην
εἰς τὰ ξένα. Ἡ ἰδέα ὅτι μὲ παρακολουθεῖ πάντοτε τὸ βλέμμα
τῆς ἰσχυροτέρα καὶ τῆς σκέψεως τοῦ «τί θὰ ἔλεγε, ἂν μ' ἔβλεπε»,
ἐμπόδισεν ἴσως ἐνίστε πρᾶξεις, τὰς ὁποίας δὲν θὰ ἐτόλμων νὰ
ὁμολογήσω πρὸς αὐτήν. Διότι δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ καὶ
ὡς δυνατὴν τὴν ἀπόκρισιν τῆς ἀληθείας πρὸς ἐκείνην. Ὅχι πρὸς

ἐκείνην μόνην. Βάσιν τῆς ἀγωγῆς μου ἡ μήτηρ μου ἐθεώρει τὴν ἀποστοροφὴν τοῦ ψεύδους, Μοῦ τὴν ἐνέπνευσεν ἄνευ κόπου καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος καὶ διὰ διδαγμάτων εὐστόχων. Ἐνθυμοῦμαι εἰς τὸ πρῶτον μου Ἀναγνωσματοάριον τὴν ἱστορίαν τοῦ «Νέου Πέρσου», ὃ ὁποῖος δὲν ἔλεγε ποτὲ ψεῦματα. Συλληφθεὶς ὑπὸ ληστῶν δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν ἀρχιληστήν, ἐρωτῶντα πού εἶχε τὰ χρήματά του. Ὅτε δὲ ὁ ἀρχιληστής ἠπόρησεν διὰ τὴν ἀφέλειάν του, ὁ νέος Πέρσης ἀπεκρίθη ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ παρήγγειλε ποτὲ νὰ μὴ εἴπῃ ψεῦμα. Τοῦτο συνέκίνησε τὸν ἀρχιληστήν, τὸν ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν, ἐς μετάνοιαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Τὴν ἱστορίαν ἐκείνην ἐστόλιζε τόσον διὰ τῶν σχολίων της ἡ μήτηρ μου, ὥστε οὐδέποτε τὴν ἐλησμόνησα.

Ἐπὶ τοῦ ὅλου δὲν ἦτο κακὴ ἡ παιδική μου φύσις. Ἡμῖν ἥσυχος, εὐάγωγος, εὐτακτος. Ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι δὲν ἀπολαύουν δημοτικότητος μεταξὺ τῶν ζωηροτέρων δημῶν των. Συντελεῖ πρὸς τοῦτο τὸ ἀτύχημα ὅτι φέρονται ὡς παραδειγμα εἰς τοὺς ἀτάκτους ἢ τοὺς ἀμελεῖς. Ἡ φιλομάθειά μου ἰδίως μὲ ἐξέθετεν εἰς τὰ σκώμματα τῶν συντρόφων μου. Χάρις εἰς αὐτὴν ἀπέκτησα τὸν τίτλον τοῦ φιλοσόφου ἔφερα δὲ βαρέως τὸν ὀνειδισμόν, τὸν ὅποιον ὑπέκρυπτεν ἡ προσωνυμία. Ἄλλ' ἡ ἀδημονία καὶ ἡ ἀγανότησίς μου, ὅταν μὲ προσηγόρευαν ἐμπαικτικῶς ὡς φιλόσοφον ἀντὶ νὰ ἀποπλίσουν τοὺς συμπαίκτοράς μου, ἐπηύξαναν ἀπεναντίας καὶ ἐπέτειναν τὴν ἐπίθεσιν. Τὸ κακὸν ἐκορυφώθη, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐκάρφωσαν εἰς τὴν ράχιν μου τεμάχιον χάρτου μὲ τὴν λέξιν «Φιλόσοφος» καὶ γελῶντες καὶ φωνάζοντες ἔστησαν χορὸν γύρω μου. Ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψα τὴν αἰτίαν τῆς εὐθυμίας των καὶ μὲ κατέλαβε θρῆνος καὶ κοπετός. Ἐμεσολάβησεν ἡ μήτηρ καὶ ἡ μάμμη μου, οἱ ἔνοχοι ἐτιμωρήθησαν καὶ ἔπαυσεν ἡ καταδρομή. Δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ προΐδουν ἐκεῖνοι, οὔτε ἐγώ, ὅτι ἡ φιλομάθεια, διὰ τὴν ὁποίαν μὲ ἐνέπαιζαν, θὰ ἦτο ἡ σωτηρία μου. Τὶ θὰ ἐγινόμην εἰς τὸν μετέπειτα βίον, πόσον δυσχερεστέρα θὰ ἀπέβαιnen ἡ ὑπαρξίς μου, ἐὰν δὲν μὲ ὑπεστήριζε καὶ δὲν ἔφερε παραμυθίαν ἡ ἔμφυτος κλίσις μου πρὸς τὰ γράμματα! Εὐτυχῶς δὲν τὴν ἐξεργίζωσαν οὔτε οἱ τότε ἐμπαιγμοὶ τῶν δημῶν των, οὔτε βραδύτερον εἰς τὸ Λονδῖνον ἢ εἰρωνεῖα καὶ αἱ προτροπαὶ τοῦ θείου μου Βασιλείου.

Ἄλλ' ὁ κάλαμός μου προτρέχει τῆς χρονολογικῆς τάξεως. . .

Γ'. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

ΕΜ. ΛΥΚΟΥΔΗ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ.

[Εἰσαγωγή. Τὴν 7ην Φεβρουαρίου 1931 ὁ ὑπουργὸς τῆς Παιδείας μετὰ τοῦ κ. Καββαδία, ἐφόρου ἀρχαιοτήτων, ἐπέβησαν ἐπὶ τοῦ ὀπλιταγωγοῦ «Μυκάλη», ἣτις κατηυθύνετο μετὰ τοῦ βοηθητικοῦ πλοίου «Σῦρος» καὶ μιᾶς φορηγίδος εἰς Ἀντικύθηρα πρὸς ἀνέλκυσιν τοῦ ἐκεῖ ἀνακαλυφθέντος ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης ὑπὸ Συμαίων δυτῶν ἀρχαιολογικοῦ θησαυροῦ. Τῆς Μυκάλης ἐπέβαινε καὶ ὁ Ἐμ. Λυκούδης, νομικὸς σύμβουλος τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ὅστις ἐν ἡμερολογίῳ μᾶς δίδει τὰς ἐντυπώσεις του καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς σχετικῆς ἐργασίας]

Ἐν λιμένι Πόρου, ὥρα 6 τῆς πρωΐας τῆς Πέμπτης.

Αποφασίσαντες νὰ εἰσπλεύσωμεν ἐκάμνομεν ἐπανειλημμένως δι' εἰδικῶν φανῶν σπασμοδικᾶς προσκλήσεις τῆς «Σύρου», ὅπως μᾶς ἀκολουθήσῃ, ἀλλ' ἡ ἀπόστασις ἦτο μεγάλη καὶ ἡ «Σῦρος» ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον τῆς πρὸς τ' Ἀντικύθηρα. Ἡμεῖς εἰσπλεύσαμεν εἰς Πόρον τὴν 4ην τῆς πρωΐας καὶ παρεδώσαμεν τὴν φορηγίδα εἰς τὰς φροντίδας τοῦ διοικητοῦ τῆς προπαιδευτικῆς μοίρας. Ἐλπίζομεν ὅτι μέχρι τῆς ἐσπέρας θὰ εἶναι εἰς κατάστασιν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν «Σῦρον», τὴν ὁποίαν θὰ ἀποστείλωμεν νὰ τὴν παραλάβῃ, ἐάν, ἐννοεῖται, τὴν συναντήσωμεν ἐν πελάγει, περὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχουν πολλαὶ ἐλπίδες, διότι ἡ «Μυκάλη» διανύει 11 μίλια καὶ ἡ «Σῦρος» 8. Ἀλλ' ἔχει πρὸ ἡμῶν 4 ὥρων πορείαν, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι μικρόν. Ὅπωςδήποτε ἐπισπεύδομεν τὴν ἀναχώρησιν. Εἶναι ἤδη ὥρα 6η, ὅταν ἐξηρχόμεθα τοῦ λιμένος τοῦ Πόρου.

Ἐν πελάγει, ὥρα 9 τῆς πρωΐας.

Παραπλέομεν τὴν ἀγρίαν ἐρημόνησον Παρὰπόλαν, ἐφ' ἧς περιστεροφικὸς φάρος, μὲ τὴν προῶραν πρὸς δεξιὰ τοῦ Μαλέα. Μακρὸν ἐν ἀλόπτῳ φαίνεται καπνὸς ἀναθρώσκων ἐκ τῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὁρίζοντος. Ὑποτίθεται ὅτι εἶναι ἡ «Σῦρος», ἡ δραπέτις. Μᾶς ἀνακουφίζει αὕτη ἡ ἐλπίς, διότι θὰ ἀποσταλῇ εἰς Πόρον νὰ μᾶς φέρῃ τὴν φορηγίδα. Σπεύδομεν πρὸς τὴν

διεύθυνσιν τοῦ καπνοῦ, ἀλλὰ παραδόξως καὶ τὸ σκάφος ἐκείνο, ἀντὶ τῆς φεύγῃ, σπεύδει πρὸς ἡμᾶς.

Ἄνθρακες ὁ θησαυρός! Δὲν εἶναι ἡ «Σῦρος». Εἶναι φορηγόν, τὸ ὁποῖον μετὰ ἡμίσειαν ὥραν διασταυροῦται πρὸς ἡμᾶς καὶ μᾶς χαιρετᾷ διὰ τριῶν ὑποστολῶν τῆς σημαίας του. Ἡμεῖς ἀπαντῶμεν μὲ μίαν μόνην ὑποστολήν. Οὕτω θέλουν οἱ διεθνεῖς κανονισμοὶ τῆς ναυτικῆς φιλοφροσύνης. Τὰ πολεμικὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι κατὰ τὸ τρίτον μόνον τῶν ἐμπορικῶν ἀβρόφρονα.

Πάντοτε ἐν τῷ πελάγει, ὥρα 3 μ. μ.

Ὁ πουνεντογάρμης μαίνεται καὶ μετ' αὐτοῦ μαίνεται καὶ ἡ βροχή. Εἰς τὸν μολύβδινον ὀρίζοντα διαφαίνεται μακρὰν καὶ πάλιν καπνὸς πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Αὐτὴν τὴν φορὰν εἶναι τέλος πάντων ἡ «Σῦρος» κλυδωνιζομένη. Μετ' ὀλίγον διακρίνονται καὶ οἱ ἱστοὶ τῆς διαγράφοντες ὥς ἐκ τοῦ κυλινδρήματος εὐρύτατα τόξα ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος. Μετὰ δύο ὥρας θὰ πλέωμεν ἐπὶ τέλους πλησίον τῆς καὶ θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συνεννοηθῶμεν.

Πρὸς νότον θολὰ, ἀμυδρὰ διαφαίνονται βουνὰ χιονοσκεπῇ. Τὸ πρῶτον τὰ βλέπω τὰ βουνὰ ταῦτα καὶ παλμοὶ συγκινήσεως συνέχουν τὴν ψυχὴν μου. Εἶναι ἡ Ἰδη καὶ ὅλη αὕτη ἡ μακρὰ ὁροσειρὰ εἶναι εὐρύτατα ἐξηπλωμένη ἐπὶ τῆς Μεσογείου μέχρι τῶν ἄκρων τοῦ ὀρίζοντος ἐσχατιῶν. Πόσον εἶναι ἐγγὺς τῶν ἐλληνικῶν ἀκτῶν! Νομίζει τις ὅτι τὸ φρούριον τῆς Γραμβούσης, τὸ κατάφορτον τόσων ἀναμνήσεων τῶν τουρκοσενετικῶν πολέμων, εἶναι πρὸ τῆς παλάμης ἡμῶν· τόσον εὐκρινῶς διαγράφεται ἡ κατατομή του. Ναί· εἶναι πολὺ ἐγγὺς ἡ Κρήτη εἰς τοὺς βραχίονας τῆς μητρὸς τῆς.

Προσηγγίσαμεν ἤδη ἐπαρκῶς τὴν κλυδωνιζομένην ἡμιολίαν, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ σημάτων συνεννόησις. Οὕτω τουλάχιστον φρονοῦν ἀπὸ τῆς «Μυκάλης». Ἐπαίρονται λοιπὸν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ διάφορα σήματα. Ἐννοια τούτων: «Καταπλεύσατε Πόρον». «Ρυμουλκήσατε φορηγίδα Ποταμὸν Ἀντικυθήρων».

Ἡ «Σῦρος» ὅμως δὲν ἐνόησε τίποτε ἐξ ὅλων τούτων τῶν σημάτων. Εἶναι πεπρωμένον νὰ εἰσπλεύσωμεν ὁμοῦ εἰς Ἀντικύθηρα. Ἀλλὰ τί καιρὸς! Πῶς συρρίζει ὁ πουνεντογάρμης καὶ πῶς μᾶς πλήττει ἡ βροχή. Ἀναντιορήτως δυσμενέστερος καὶ

ἀντιαρχαίο·ογιώτερος καιρὸς ἦτο ἀδύνατον νὰ εὗρεθῃ. Θὰ εἰσπλεύσωμεν μετ' ὀλίγον εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Ποταμοῦ. Τοῦτο μὲ ἀτιμόπλοιον τοῦ ὄγκου τῆς «Μυκάλης» εἶναι ναυτικὸν πραξικόπημα. ἄληθές κατόρθωμα. Ἀλλ' ὁ κ. Θεοχάρης, δὲν εἶναι ἐκ τῶν πλοιάρχων, οἱ ὅποιοι ὀπισθοδροδοῦν πρὸ τῶν δυσχερεϊῶν.

Φαίνεται ἤδη ἐντὸς τοῦ ὄρμου ὁ τροχαντῆρ τῶν τιμίων σπογγαλιέων, τῶν ἀφελῶν Συμαίων, ἀπέναντι τῶν ὁποίων καὶ ἡ ἀρχαιολογία καὶ τὸ ἔθνος δὲν ἔχουν ἐλαφρὰν ὀφειλὴν.

Ἑσπέρα τῆς πέμπτης 8 Φεβρουαρίου. ὥρα 9 μ. μ.

Ἐφθάσαμεν ἐν τῷ λιμένι «Ποταμῷ Ἀντικυθήρων» περὶ ὧραν 5ην μ. μ.

Εὖρομεν ἐκεῖ τοὺς φιλοπάτριδας, τοὺς τιμίους Συμαίους. Δὲν γνωρίζω τί ἐπώνυμον νὰ δώσω εἰς τὸν χαρακτηρὰ των, χαρακτηρὰ, διὰ τὸν ὅποιον καὶ αὐταπάρνησις καὶ ἀφιλοκέρδεια καὶ αὐτοθυσία εἶναι λέξεις ἀνεπαρκεῖς καὶ ὥχραι. Εἶναι ἀκατάληπτος τῶν ἀγαθῶν νησιωτῶν ἡ φιλοπατρία, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον ὀλόκληρον ἀδέσποτον ἀρχαιολογικὸν θησαυρὸν, ἀλλὰ καὶ μὲ μόχθους καὶ κινδύνους, τῶν ὁποίων τὴν φρίκην τίποτε δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ, ἀποσποῦν ἀπὸ βάθους μέγροι 35 ὁργυῶν καὶ προσφέρουν εἰς τὸ ἔθνος. Μόνον τὸν μικρὸν ἐκεῖνον χάλκινον κεληνότα, τὸν ἀδέσποτον ἐν τῷ βυθῷ τοῦ πελάγους, ὅπως οἱ σπύγγοι, ἐὰν ἐπώλουν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, θὰ ἤρκει νὰ ἀπαλαγοῦν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου των τῶν βασάνων καὶ τῶν κινδύνων τοῦ φοβερωτέρου τῶν ἐπαγγελμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ὀδόντες τοῦ καρχαρίου δὲν εἶναι ὁ τρομερώτερος ἀπέναντι τῶν αἰμορραγιῶν τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ νωτιαίου, τῶν κεραυνοβόλων ἐν τῷ βυθῷ ἀποπληξιῶν καὶ τῆς γενικῆς παραλύσεως.

Εἶναι ὅλοι φυσιογνωμίαι ἄδολοι, εἰλικρινεῖς ἀνδρिकाί· κεραμόχοροι μορφαί, τὰς ὁποίας ἔψησεν ἡ ἄλμη καὶ ὁ ἥλιος.

Ἀμα τῇ ἀφίξει μας ἐπεδόθημεν εἰς τὴν ἀνέλκυσιν ἀγαλμάτων, ἅτινα οἱ Συμαῖοι δύναντο δὲν ἠδύναντο νὰ φέρουν ἐκτὸς τῆς ἰσάλου καὶ εἶχον ρυμουλκήσει ὑποθαλασσίως εἰς ὕδατα ἀβαθέστερα ἐν τῷ ὄρμῳ.

Ἐνὸς τούτων τὴν κεφαλὴν, θαναμασίαν κεφαλὴν νεανίου, σωζομένην κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκεραίαν, ἐνεχείρισαν εἰς τὸν ὑπουργόν, ὅστις τὴν ἀπεθαύμαζεν ἐν ἐξάλλῳ χαρᾷ. Ἐπέβημεν τοῦ σπογγα-

λιευτικοῦ καὶ κατέβη κάτω ὁ δύτης, διὰ τὴν πρόσδεσιν τοῦ κορ-
μοῦ· βάθος ὁκτὼ περὶπου ὀργυιῶν.

Μὲ τὴν ὑελίνην διόπτραν παρακολουθοῦμεν τὰς ἐν τῷ βυθῷ
ἐργασίας. Πρηνὴς ἐν αὐτῷ ὁ σκαφανδροφόρος δύτης φαίνεται
ὡς μυθικὸν θαλάσσιον τέρας ἐναγκαλιζόμενον ἐν πτώμα. Τὸ
ἄγαλμα προσεδέθη, ἡ θάλασσα ἐκόχλασε καὶ ἡ μεταλλίνη κεφαλὴ
τοῦ δύτου μὲ τοὺς χρυσταλλίνους τερατώδεις ὀφθαλμοὺς ἐπε-
φάνη. Ἡ ἄκρα τοῦ κάλου προσεδέθη εἰς τὸν γέρανον τῆς «Μυ-
κάλης» καὶ τὸ ἀτμοκίνητον ἱπάρκιον ἤρξατο τῆς ἀνεκλύσεως.
Κατεστραμμένον δυστυχῶς τὸ θαυμάσιον ἄγαλμα, ἀλλὰ διατηρεῖ
τὸ σχῆμά του τὸ θεσπέσιον, τὴν στάσιν τοῦ ἀπαραιμίλλου κάλλους,
καὶ ἡ κεφαλὴ, ἡ μόνη διασωθεῖσα ἀπὸ φθορᾶς, διότι ἦτο βυ-
θισμένη ἐν τῇ ἀμμώδει ἱλύϊ, ἐπιτιθεμένη δίδει εἰς τὸ ὅλον θαν-
μασίαν ἐκφρασιν ζωῆς.

Ἀνεκλύνονται καὶ ἄλλα ἀγάλματα· ἅπαντα δυστυχῶς κατε-
στραμμένα. Τὸ μάρομαρον δὲν ἀντέχει ἐν τῇ θαλάσῃ. ὦ! ἂν τὰ
ἀριστουργήματα ταῦτα ἦσαν χαλκᾶ!

Αὔριον θὰ μεταβῶμεν εἰς τὸν τόπον τοῦ ναυαγίου, ἀφοῦ
προηγουμένως ἀνεκλύσωμεν ταῦρον βυθισμένον εἰς ἄβατῇ ὕδατα.
Ἄλλ' οἱ δῦται διηγοῦνται εἰς ἡμᾶς περιεργότατα καὶ ἀκατάλη-
πτα περὶ τοῦ πυθμένος καὶ τῆς θέσεως, ἐν ἣ εὐρίσκονται τὰ
ἀγάλματα. Ταῦτα λέγουν, εἶναι ὡς κρυμμένα ἐντὸς βαθεῶν σχι-
σμῶν τοῦ βυθοῦ, ἄλλα δὲ καλύπτουν ὀγκόλιθοι πελώριοι, μόλις
διαφαινόμενα κάτωθι αὐτῶν. Ταῦτα εἶναι ὄντως ἀνεξήγητα. Ἡ
πρωτὰ ἴσως λύσις τὸ αἰνίγμα τοῦτο, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔτερον αἴ-
νιγμα ὄχι ὀλιγώτερον ἀνεξήγητον ἐπιπλέκεται: τί ἔγιναν οἱ κορ-
μοὶ καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν εὐρεθέντων μεταλλίνων ποδῶν, οἱ ὁποῖοι
μάτην ἀνεζητήθησαν πανταχοῦ.

Παρασκευῇ, 9 Φεβρουαρίου, ὥρα 9η τῆς πρωῒας.

Ἐξεπλεύσαμεν μὲ τὰ δύο ἀτμόπλοια εἰς τὸν τόπον τοῦ ναυα-
γίου. Ἦδη ἐξηγεῖται ἡ παράδοξος διάθεσις τῶν ἀγαλμάτων ἐν
τῷ πυθμένι: Διατὶ ἀνῶθεν τῶν ἀγαλμάτων ἐπικάθηνται βράχοι·
διατὶ εὐρίσκονται μόνον συντρίμματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· διατὶ ἄλλα
εἶναι ἐνσφηνωμένα εἰς βαθυτάτας σχισμὰς βράχων. Σεισμικὴ δό-
νησις τεραστία ἀνῶθεν τοῦ τόπου τοῦ ναυαγίου, εἰς ἄγνωστον
ἐποχὴν, ἔχει ἀνοίξει δύο μεγάλας χαράδρας ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς

μῆκος ἑκατοστίους μέτρων· παρὰ τὴν θάλασσαν δὲ κατακόρυφοι βράχοι ἔχουν κυλισθῆ ἐπὶ τοῦ ναυαγίου, τοῦ ὁποίου ἢ ἀπὸ τῆς ἀπορρώγος ἀκτῆς ἀπόστασις δὲν εἶναι ἀνωτέρα τῶν 25 ὁργυιῶν. Διὰ τοῦτο συντριβέντες κατεχώσθησαν οἱ κορμοὶ τῶν χαλκίνων ἀγαλμάτων, οὐδαμοῦ τοῦ βυθοῦ δυνάμενοι ν' ἀνευρεθοῦν. Εἰς δύτης κατῆλθεν εἰς βάθος 22 ὁργυιῶν. Μετὰ δέκα λεπτὰ ἀνελθὼν ἀνήγγειλεν ὅτι προσέδεσεν ἓν κατεστραμμένον ἄγαλμα, ὅλα δυστυχῶς τὰ μαρμάρινα κατεστραμμένα. "Ἠρξάτο ἢ ἀνέλκυσις· ἐπὶ δίωρον ἐξηκολούθει ἀγὼν δεινός, χωρὶς νὰ κατορθωθῇ ν' ἀνέλθῃ τῶν βυθῶν πλέον τῆς ὁργυιᾶς.

"Ἄλλ' ὁ κ' Θεοχάρης ἔκαμε προᾶξιν δεινῶς παρακεκινδυνεύμενην· κατώρθωσε νὰ προσεγγίσῃ τὴν «Μυκάλην» ἔγγυς τῶν ἀπορρώγων βράχων παρ' ὅλον τὸν δεινὸν κίνδυνον τοῦ πλαγιάσματος καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὸν κάλον ἐπὶ τοῦ βαρούλκου τοῦ ἀτμοπλοίου. Τὸ ἱπάργιον ἤρξατο κινούμενον. "Ἦδη ἤρξατο νὰ προσινύξῃ ἡ θάλασσα· ἡ συγκίνησις κορυφοῦται· πελώριος ὄγκος ἀναδύεται· εἶναι κολοσσιαῖον ἄγαλμα καθημένου ἀνδρὸς ἐπὶ θρόνου. "Ἀλλὰ μόνον τὰ γενικὰ σχήματα· οὐδεμίαν λεπτομέρεια· ἡ χάρις μόνον τῶν γενικῶν γραμμῶν. Ἡ θάλασσα ἐπὶ τόσους αἰῶνας ὑπῆρξεν ἐχθρὸς ἄσπονδος τοῦ παρίου μαρμαρόν.

Ἡ ἐργασία ἐξακολουθεῖ. Πελώριος βράχος ἐπικάθηται ἄλλων μαρμάρων. Οἱ φιλότιμοι δῦται κατορθώνουν νὰ τὸν περιδέσουν διὰ παχυτάτου κάλου. Ἡ ἄκρα αὐτοῦ φέρεται διὰ λέμβου εἰς τὴν «Μυκάλην» καὶ μετ' ὀλίγας στροφάς ὁ βράχος κατακλύεται εἰς τὴν ἄβυσσον.

"Αμέσως νέα κατὰδυσις τῶν ἡρωϊκῶν δυνάμεων· πολλαπλασιάζουν τὰς καταδύσεις ἀπὸ τὰς παρορμήσεις τοῦ ὑπουργοῦ καὶ ἀνέρονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας σχεδὸν ἡμιθανεῖς. Νέοι κορμοὶ ἀναβιβάζονται· νέα παραμορφωμένα ἀριστουργήματα. Δυστυχῶς ἡ σύλλογὴ τῶν συλητῶν πλουσιωτάτῃ εἰς μάρμαρα, ἤτο πτωχὴ εἰς χαλκᾶ, τῶν ὁποίων οὐδὲν νεώτερον εὑρέθη. Εἰς νεαρώτατος δύτης καταδύεται μὲ τὸν τράχηλον περιτετυλιγμένον διὰ χρυσοκεντήτου μανδηλίου διακοσμῆτον μὲ «ἀργυρὰς πούλιες». Τὸ ἐκέντησε, λέγει, ἡ μνηστή του καὶ διὰ τοῦτο τὸ φέρει εἰς τοὺς βυθοὺς ὡς περιάπτων· βαθύτατος ἔρως καταδυόμενος μέχρι βάθους 35 ὁργυιῶν! Κατὰ τὴν ἀνάδυσιν εἶχεν ἐνηγκαλισμένην θανμασίαν λάγηνον.

Ἀνεϊκύνθησαν καὶ ἄλλοι τινὲς κορμοί, ὅλως κατεστραμμένοι.
Ἐν ὅμως ἄγαλμα σώζει ὅλην τὴν χάριν τῆς σιάσεως, πλαστικότητα ἀνεκφράστου κάλλους. Εἶναι τὸ φάντασμα τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους, ἡ σκιά του, ἡ σιλουέτα του. Τὸ ὅλον, πλαστικώτατα ἀγάλματα λαβόντα ἐν τῇ θαλάσῃ τὴν μορφὴν νεκρῶν τῆς Πομπηίας.

Παρασκευῇ ὥρα 9 μ. μ.

Κατεπλεύσαμεν εἰς Αὐλέμονα Κυθήρων πρὸς προσόρμισιν διὰ τὸ ἄλιμενον τῶν Ἀντικυθήρων. Παρὰ τὴν παραλίαν πολύγωνον ἐνετικὸν φρούριον μεθ' ὁλοῦτας κανονιοθυρίδας καὶ ἄνωθι αὐτῶν ὁ στερεότυπος περρωτὸς λέων τοῦ Ἀγίου Μάρκου. Ἐπὶ ὑψηλῆς κορυφῆς ἡ «Ἀγία Μόνη», μοναστήριον ἀποτελοῦν λαμπρὰν οἰκοδομήν. Ἦτο, λέγουν, ἠρειπωμένη πρὸ τοῦ ἀγῶνος, ὅτε φυγὰς μετέβη ἐκεῖ ἐκ Ζακύνθου ὁ Κολοκοτρώνης. Λέγουν ὅτι εἶπε τότε: «Παναγία μου βοήθησέ με νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα μου καὶ νὰ σὲ χτίσω μεγάλη». Ὅπερ καὶ ἐπραξε μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑθνους.

Ὡρα 10ῃ τῆς πρωΐας.

Ἐπεστρέψαμεν μετὰ τῆς «Μυκάλης» εἰς τὸν τόπον τοῦ ναυαγίου. Οἱ δὲ εἰσγάγοντο ἀπὸ τῆς πρωΐας.

Σωρὸς ἀγαλμάτων κα' ἐστραμμένων ἔχει ἀποπετρωθῇ εἰς μίαν ἐνιαίαν μᾶζαν μετὰ τῶν βράχων.

Ἀνέλκομεν καὶ σήμερον ὄγκους ἀγαλμάτων· ὄγκοι μόνον δυστυχῶς ἀπέμειναν. Ὁ κ. Θεοχάρης, τῆς «Μυκάλης» ὁ ἀκάματος κυβερνήτης, καὶ πάλιν δι' ἀγγαρειῶν τοῦ πληρώματος, διὰ τῶν λέμβων καὶ διὰ τῆς ἐπικινδύνου προσεγγίσεως τοῦ πλοίου βοηθεῖ τὴν ἀνέλκυσιν.

Ἑσπέρα τοῦ Σαββάτου.

Ἐπάθομεν ἀνεπανόρθωτον ἀτύχημα.

Ἐπὶ ὥρας πολλὰς ἀγωνιζόμενοι οἱ δὲ εἶχον προσδέσει μετ' ἀνηκούστους κόπους πελώριον κορμὸν ἵππου ἀκεφάλου. Ἦδυνήθημεν ν' ἀναρτήσωμεν τὸν κάλον ἐπὶ τῆς «Μυκάλης», ὅτε ἦτο ἔτι ἱκανὸν βάθος. Ἀλλ' οἱ κόμβοι τῆς προσδέσεως ἐλύθησαν καὶ ὁ πελώριος κορμὸς κατεκλύσθη εἰς τὴν ἄβυσσον. Κάλιον

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ' 8

ἐν τούτοις τοῦτο διότι, ἂν ἐλύετο, ὅταν θὰ ἠωρεῖτο ἐπὶ τοῦ κα-
ταστροφώματος τῆς «Μυκάλης», αἱ ζημίαι θὰ ἦσαν δυσυπολόγιστοι.

Μετ' ὀλίγον ἡ «Μυκάλη» ἀποπλέει, ὅπως κομίση τὰ κατά-
ληλα μηχανήματα πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν ὑπολοίπων, ἅτινα κατὰ
τὰς παραστάσεις τῶν δυτῶν εἶναι πελώρια.

Ἐπιστημονικὴν ἢ μᾶλλον καλλιτεχνικὴν ἀξίαν δὲν ἔχουν πλέον
ταῦτα. Ἄλλ' ἡ αἴθουσα, (1) ἐν ἣ θ' ἀποτεθοῦν, θ' ἀποτελῇ τὴν
ζωντανωτέραν καὶ τὴν πενθιμωτέραν συγχρόνως παράστασιν τοῦ
καταποθέντος ὑπὸ τῆς θαλάσσης καλλιτεχνικοῦ θησαυροῦ. Ἄν
δὲ εὗρεθῶν καὶ τὰ λοιπὰ χαλκᾶ ὑπὸ τὸ βάθος τῆς χονδρᾶς
ἁμμου, τὸ κέρδος θὰ εἶναι ἀνυπολόγιστον, διότι ταῦτα δὲν
ἐφθάρησαν.

Ὁ ὑπουργὸς παραμένει ἐνθαρρύνων πάσῃ δυνάμει τοὺς
δύας, ὅπως ἐξακολουθήσουν τὸ ἔργον αὐτῶν, τοῦ ὁποίου αἱ
συνθήκαι ἀπέβησαν ἤδη πολὺ *δυσχερέστεραι*.

Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΜΟΥ

(Ἐλεξάνδρεια—Αἴγυπτος 1905)

 ταν ἤμουν μικρὸς δὲν εἶχα συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ μου, δὲν
εἶχα περιοδεύσει σ' ὅλα τοῦ σώματός μου τὰ μέρη, σ'
ὅλες τῆς ψυχῆς μου τὶς φαντασίαις γιὰ νὰ ἀνακαλύψω τὸν ἑαυτό
μου ὅλον, γιὰ νὰ τὸν νοιώσω, γιὰ νὰ τὸν καταλάβω. Τώρα, ποὺ
γύρισα τὸν ἑαυτό μου, τὸν γνωρίζω ἀσχετὰ καλὰ καὶ δὲν ἔχω
ἀνάγκη νὰ βγῶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά μου πιά, ἀπὸ τὸ φρούριό
μου, ἀπὸ τὸ κάστρο μου. Τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ τριγυρνῶ στὸ
σῶμα τοῦ ἔθνους μου, νὰ περπατῶ ἐπάνω στὸ σῶμα τοῦ Ἑλλη-
νισμοῦ, νὰ πάγω ὥς στὰ πρὸ ἀπομακρυσμένα ἄκρα του γιὰ νὰ

(1) Ἔχουν ἤδη ἀποτεθῇ εἰς τὸ δεξιὸν ἐστεγασμένον μέρος,
ἡ Προπύλαια, κατὰ τὴν κυρίαν εἴσοδον τοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν.

τὰ γνωρίσω, νὰ τὰ νοιώσω καὶ νὰ νοιώσω τὴ σημασίαν ἔχουν σχετικὰ μὲ ὁλόκληρο τὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μου.

Πρῶτα ἐγνώρισα τὸ σῶμα μου, *τὸν ἑαυτόν μου*. Τώρα γνωρίζω τὸ σῶμα τοῦ ἔθνους μου, *τὸν Ἑλληνισμό μου*. Πρῶτα ταξίδευσά *σὲ σῶμα μου* ἐπάνω, τριγύριζα καὶ περιώδευσά. Τώρα ταξιδεύω *σὲ σῶμα τοῦ ἔθνους μου* καὶ τριγυρίζω καὶ περιοδεύω

Ἄραγε θὰ ταξιδέψω ἀργότερα σὲ σῶμα τῆς γῆς ; Ὁχι δὲν εἶναι ἀνάγκη, γιατίι μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ μὲ τὸ ἔθνος μου ὅλα τὰ μαθα. Ἡ γῆ δὲν εἶναι ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἔθνος μου ὅ,τι εἶναι ὁ ἑαυτός μου ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἔθνος μου. Ἡ γῆ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ γεωγραφία, δηλαδή μία ἀπὸ τίς πολλές τίς ἐπιστῆμες, ἀλλὰ δὲν εἶναι ζωντανὸ γιὰ μένα, εἶναι ψόφιο. Ζωντανὰ πράγματα γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι μόνο δύο· ὁ *ἑαυτός του* καὶ τὸ *ἔθνος του*. Μ' αὐτὰ τὰ δύο ὑπάρχουν ὅλα τ' ἄλλα. Μ' αὐτὰ τὰ δύο ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἈΝΘΡΩΠΟΣ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ τὰ νοιώσῃ καλὰ, βαθιά, δυνατά, πάρα πολὺ δυνατά, ὅσο μπορεῖ δυνατότερα, *τόσο δυνατά, πὺν νὰ τὰ ξεχάσῃ καὶ νὰ ζήσῃ*.

18

Θέλω νὰ εἶμαι ὡραῖο δείγμα ἀνθρώπου Ἑλλήνος. Νά, σκοπὸς μιᾶς ζωῆς ! Χαίρομαι ἂν εἶμαι κέντρον μερικῶν Ἑλλήνων (πυρὴν — νεῦρο).

21

Μιὰ κόρη Ἑλληνίδα, πὺν εἶχε γεννηθῇ καὶ ἀνατραφῇ στὴν Ρωσία, ἔλεγε μὲ πάθος : Ἀχ ! πῶς μ' ἀρέσουν τὰ τραγούδια, πὺν μᾶς τραγουδοῦσε ἡ μητέρα μας, ὅταν ἤμαστιαν μικροί. Καὶ τραγούδησε αὐτὰ τὰ τραγούδια. Εὐγνωμονῶ ἐκεῖνη τὴν μητέρα, πὺν μέσα στὰ βάθη τῆς Ρωσίας ἐσύνδεσε τίς παιδικὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ τοῦ κοριτσιοῦ μὲ τραγούδια ἑλληνικά. Σοφὴ μητέρα, γνήσια μητέρα, πὺν ἐνοιωσε πῶς ἡ παιδικὴ ἡλικία ἀφήνει τίς περισσότερες καὶ ζωηρότερες ἐνθυμήσεις στὸν ἄνθρωπο καὶ ἐγέμισε τὴν ἡλικία αὐτὴ τῶν παιδιῶν τῆς μὲ τραγούδια ἀπὸ τὴν πατρίδα. Τὰ ἀποτελέσματα τὰ εἶδα ἐγὼ σήμερα στὴν Ἀλεξάνδρεια σ' αὐτὸ τὸ κορίτσι.

Πόλη, 20 'Ιουλίου 1907.

Μερικά τραγούδια ἑλληνικά τὶ παράπονο ἀτέλειωτο ἔχουν μέσα τους ! Καμιὰ φορὰ, ποὺ τὰ θυμοῦμαι ἢ μ' ἔρχεται στὸ νοῦ μιὰ μονάχα στροφή κανενὸς τέτοιου τραγουδιοῦ, τὶ λύπη ποὺ ἀναβρεῖ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου !

Περήφανος γιὰ τὴ γενιά μου τὴν ἑλληνικὴ καὶ χαρούμενος, γιατί ἔβλεπα ξάστερα τὸ ἔθνος μου τυραννισμένο καὶ δυνατό καὶ λεπτὸ καὶ ἐφτάψυχο, ὁμορφο στὴ μοναξιά του καὶ στὴν ἐγκατάλειψη. Μ' ἀρέσει νὰ χώνωμαι στὶς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του. Βλέπω ἀπὸ τὶ πέρασε, κι ὅμως ζῇ καὶ θέλει ἀκόμη νὰ ζήσει. Εὐγενικὴ ἡ γενιά μου· εὐγενικὴ ὅσο καὶ τῶν ἄλλων Εὐρωπαίων καὶ εὐγενικώτερη μάλιστα. Τί μιμοῦνται οἱ Ἕλληνες τὶς εὐρωπαϊκὰς συνήθειες καὶ ἰδέες ! Μαῖς ἔχομε στὸ αἷμα μας μέσα ἕναν πολιτισμὸ καλύτερο ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἐπρεπε νὰ εἴμαστε πιὸ διαγνωστικοὶ καὶ νὰ γινώμαστε πιὸ περήφανοι γιὰ τὸν πολιτισμὸ μας.

9

Κοσμοπολιτισμός.

Μόνο ἡμεῖς, ὅσοι νοιώθομε τὴ δική μας τὴν πατρίδα, μποροῦμε νὰ νοιώσωμε καλὰ καὶ τῶν ἄλλων τὶς πατρίδες, ὅσο καὶ νὰ μᾶς εἶναι ἀληθινὰ ἀδιάφορες. Γιατὶ εἶναι, ἀλήθεια, ἀδιάφορο καὶ γνωστὸ τὸ αἶσθημα τῆς πατρίδας. Ἀλλὰ μέσον του μπορῶ νὰ καταλαβαίνω τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη καὶ ὕστερα τὸν ἄνθρωπο. Μονομιᾶς δὲν μπορῶ νὰ φτάσω στὴν ἔννοια τῆς ἀνθρωπότητας, χρειάζονται στάδια διάφορα. Πρῶτα πρέπει νὰ νοιώσω τὸν ἑαυτὸ μου καλὰ, ἔπειτα καὶ τὸ ἔθνος μου καὶ ἔτσι φτάνω στὰ ἄλλα ἔθνη καὶ στὴν ἀνθρωπότητα. Ὅσοι λένε πὼς εἶναι κοσμοπολίτες καὶ δὲν περνοῦν ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ στάδια, πολὺ λαφροὶ τὸ παίρνουν τὸ ζήτημα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ νοιώθουν τὴν ἀνθρωπότητα. Μονάχα εἶναι κουρασμένοι ἀπ' ὅλα, ἀπὸ κάθε σκέψη καὶ πράξη, καὶ ἀπὸ τεμπελιά καὶ ἀδιαφορία λέγονται κοσμοπολίτες· πρέπει νὰ ξέρῃ κανένας ἐκεῖνο, ποὺ ἀρνιέται.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΑΝ. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑ

[Πρὸς τὸν κ. Ch. Dietrich καθηγητὴν Παν(μίου Μονάχου).

Ἀθήνα, 8 Γεναριοῦ 1897

Ἀξιότιμε κύριε,

Απὸ τὸν κ. Πασαγιάννην ἔμαθα τὴν πάρα πολὺν κολακευτικὴν ἰδέαν, ποὺ ἔχετε γιὰ τὸ ἔργον μου. Σᾶς εὐχαριστῶ κι εὐχομαι τὸ μέλλον νὰ σᾶς δείξῃ ἀληθινόν, ἂν καὶ δὲν τὸ πιστεύω. Ἡ φιλολογία μας, ὅπως καὶ ὅλον τὸ Ἔθνος, βρίσκεται στὴ μεταβατικὴ τῆς ἐποχῆς. Δὲν εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ βγάλῃ μεγάλους ἐργάτες σὲ κανένα κλάδον. Ὅλοι οἱ σύγχρονοι καὶ πολλοὶ ἀκόμη μέλλοντες, ὑποθέτω, δὲν κάνουμε τίποτ' ἄλλο παρὰ νὰ συνάξουμε ταπεινὰ λιθαράκια, τὸ ὑλικόν, ποὺ θὰ εὕρῃ **ἐκείνος** καὶ θὰ χτίσῃ ψηλὸν καὶ πανώριον τὸ παλάτι τῆς μεγαλοφυΐας του. Ὅπως δὴποτε ἐγὼ σᾶς εὐχαριστῶ γιὰ τὴν κρίσιν σας καθὼς καὶ γιὰ τὴν μετάφραση τῆς **Κακοσημαδιᾶς** (1). Σᾶς στέλνω ἐξηγημένους τὶς λέξεις, ποὺ ἐσημειώσατε. Σᾶς στέλνω ἀκόμη τὴν **Δυγερὴν**, διήγημα, ποὺ ἐξέδωκα πρὸ μικροῦ σὲ τόμον, καθὼς καὶ δύο τελευταῖα μου διηγήματα, ποὺ ἐδημοσίευσα τώρα τὶς ἐφορτές. Ἔμαθα ὅτι μετὰ τὸ **Ἀπ' Ἀνατολὴ σὲ Δύση** δὲν εἶδατε ἄλλο ἔργο μου. Θὰ φροντίσω, ἐὰν ἡμπορέσω, νὰ σᾶς στείλω ἀργότερα τὸν **Ζητιάνον**, ἐκτεταμένον διήγημα, ποὺ ἐδημοσίευσα τὸν περασμένον χρόνον ὡς ἐπιφυλλίδα στὴν «Ἐστία» καθὼς καὶ τὰ **Ἡρώων Τέκνα**. Δυστυχῶς ὅμως δὲν ἡμπορῶ καὶ νὰ σᾶς τὸ βεβαιώσω. Εἶναι τόσο δὲν εὐρὴ κανεὶς σειρὰν ἐφημερίδων ἐδωπέρα! Καταντᾷ κι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ μὴν ἔχουμε πολλὰ ἔργα μας.

Τελειώνω τὸ γράμμα μου. Καὶ τὸ τελειώνω εὐχαριστώντας σας πάλιν γιὰ τὴν τιμὴ, ποὺ ἀξιώνετε τὸ ἔργον μου.

Χαίρετε. Προθύμως

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

(1) Διήγημα ἀπὸ τὰ λόγια τῆς Πλώρης.

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Απὸ μακριὰ τὴν ἀποχαιρετοῦσα τὴν Ἀκρόπολιν τὸ βράδυ. ὅσο ἔτρεχε τὸ τραῖνο καὶ κατέβαινα στὸν Πειραιᾶ νὰ μὲ πάρῃ τὸ βαπόρι, ποῦ μὲ πῆρε στὴν Τήνη. Τὴν ἀποχαιρετοῦσα τὴν Ἀκρόπολιν καὶ λυπόμουν. Ἀνοίγει ἡ καρδιά μου, ἅμα πατήσω τὰ χόματα τῆς Ἀθήνας. Ἐλεγα μέσα μου: «Ποῦ ἄλλοῦ θὰ βοῶ τόσους φίλους καὶ ἐφημερίδες τόσες; Ποῦ θὰ γελοῦνε οἱ δρόμοι, ὅπως γελοῦνε στὴν Ἀθήνα;»

Μ' ἄρσαν ὅλα καὶ τὰ καμάρωνα ὅλα. Τὰ βουνὰ ἐκεῖνα τῆς Ἀττικῆς, ποῦ τὰ βλεπα πρώτη φορὰ στὴν Κηφισιά καὶ δὲν μποροῦσα νὰ τὰ χορτάσω, ποῦ θὰ τὰ χαροῦν τὰ μάτια μου τώρα ποῦ φεύγω; Ὅταν ὁ ἥλιος βασιλεύῃ, πέρα πέρα τὰ βουνάκια ροδοσκοτεινιάζουν ἀράδα ἀράδα, τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, λὲς πὼς πλαγιάζοντε νὰ κοιμηθοῦνε· τὸ τελευταῖο βουνάκι κάτω κάτω, ποῦ φαίνεται μόλις, τό χει φιλή καταχνιά κουκουλωμένο καὶ δὲν μπορεῖς νὰ καταλάβῃς ἂν εἶναι σύννεφο, ἂν εἶναι βουνό. Πήγαινε νὰ δῇς καὶ δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ διαβάσῃς μυθολογία μήτε κανένα βιβλίο, ποῦ γράφει γιὰ τοὺς θεοὺς. Τὸ βλέπεις κι ἀνατοχιάζεις. Λὲς ἀμέσως πὼς ἐκεῖ μέσα, νά, στὸ σύννεφο καὶ στὴν καταχνιά, ἐκεῖ θὰ κάθονται θεοί.

Τέτοια θυμόμουν, ὅταν ἀνέβηκα στὸ βαπόρι, κι ἤμουν πολὺ συλλογισμένος. Εἶχα μεγάλον καημό. Τὴν καινούργια τὴν Ἀκρόπολιν, στοχαζόμουν, τώρα, ποῖος καὶ ποῦ θὰ μᾶς τὴν χτίσῃ; Τοὺς καινούργιους μας Θεοὺς σὲ τί βουνό, σὲ τί μέρος θὰ τοὺς δοῦμε!...

9 τοῦ Στανροῦ 1893

ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

28 τοῦ Στανροῦ 1893.

1 Σύρα

Νὰ μὴν ἦταν οἱ παπᾶδες, τί θὰ γίνονται, καὶ γὼ δὲν τὸ ἔξερω. Ὅπου πῆγα, πρῶτος φίλος μου ὁ παπᾶς. Πολὺ τοὺς ἀγαπῶ τοὺς παπᾶδες. Εἶναι προκομμένοι, εἶναι καλοί, εἶναι κι ἑυπνοὶ κι ἀθῶοι. Τοὺς βλέπω καὶ χαμαρώνω. Αὐτοὶ βᾶστα-

ξαν τὸν Ἑλληνισμό καὶ σήμερον ἀκόμη σὲ μέρη πολλά, αὐτοὺς ἔχει πατρίδα ἢ Ρωμιοσύνη. Τί περίεργο πρᾶμα ! Καὶ μένα μ' ἀγαποῦν οἱ παπᾶδες. Ἀλήθεια δὲν τ' ἀξίζω... Στὴ Σύρα ὡς τόσο δὲν εἶδα παπᾶ καλοπέρασας ὅμως καὶ στὴ Σύρα.

Τ' ὠραῖο, τ' ἀγαπημένο νησί ! Τό βάλαι στὴν καρδιά μου. Εἶναι τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ χῶμα, ἢ νὰ τὸ ποῦμε πιὸ σωστά, ἢ πρώτη ἑλληνικὴ πέτρα, πού πάτησα τότε, ὅταν ἦρθα στὴν Ἑλλάδα. Καὶ τώρα πόσο πιὸ ὁμορφὴ μου φάνηκε ἀκόμη ! Ἐφτάσε νύχτα τὸ βαπόρι. Μὲ τὰ φῶτα τῆς ὅλα ἔμοιαζε ἢ Σύρα ἀπὸ μακριά, πού τὴν εἶδα, σὰν ἕνας μικροῦτσικος στρογγυλὸς χουρσοκεντημένος οὐρανός, γεμάτος ἄστρα πηχτοκαρφωμένα. Τί θαυροεῖτε ; Ἐχει κι ἡ Σύρα ἀστερουδάκια δικὰ τῆς. Ξέρουν ἐκεῖ τί θὰ πῇ ἐπιστήμη σου φτειάνουν κατὶ λαμπροὺς γεωγραφικοὺς χάριτες, γράφουν ἱστορικὰ σπουδαῖα βιβλία, σου κάνουν καὶ κομωδίες. Κι ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ φιλονεικοῦνε γιὰ ὅ,τι θέλεις, καὶ γιὰ τὸν Ἰψεν καὶ γιὰ μένα...

Πολὺ ὅμως δυσανεκτήθηκα στὴ Σύρα, ὅταν κατέβηκα στὴν πλατεῖα καὶ δὲν εἶδα παρὰ τ' ἀγάλμα τοῦ Μισαούλη. Πρὸςμενα πὼς θὰ ἦταν καὶ τοῦ Βικέλα. Τοῦ ἔπρεπε, ἀφοῦ εἶναι Συριανός. Κάμποσο θὰ μ' ἄρесе νὰ βλεπα καὶ τὸ Βικέλα.

Ὁραῖα τ' ἀγάλματα κι ἡ τέχνη ὠραία. Σὰν τὴν ὠραιότητα τῆς φύσης τίποτε ὅμως δὲν εἶναι. Κι ἡ τέχνη, γιὰ ν' ἀξίξῃ, τὴ φύση πρῶτα πρέπει νὰ μιμηθῇ. Δὲν πιστεύω ποτὲ στὴ ζωὴ μου νὰ εἶδα ὅ,τι εἶδα στὴ Σύρα, μήτε νὰ τὸ εἶδε κανένας. Τὴ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι δὲν ὑπάρχει πρᾶμα στὸν κόσμον, πού νὰ χυτῇ τῆς Σύρας τὴν ὁμορφιά. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς πρέπει ν' ἀνεβῇς ἀπάνω στὴ στράτα, ὡς πού νὰ δῇς ἕνα καφενέ, πού ἔχει ὄνομα «Ὁρφεύς».

Ἄμα εἶναι ἡσυχία κι ἀγεράκι δὲν φυσᾷ, θώρει τὴ θάλασσα πέρα πέρα, πού γυαλίζει σὰ γυάλινος ἀπέραντος κάμπος. Κοίταξες καὶ τοὺς βράχους, πού γκρεμοῦνε καὶ πᾶν κάτου ὡς τὸ γιολό, ὁλόλαμποι βράχοι, πού ἀστράφτουνε σὰν τ' ἀσήμι. Ἀνέβα ἀκόμα πιὸ ψηλὰ ἄξαφνα στρίβει ὁ δρόμος καὶ λὲς πὼς μπαίνει μέσα στὰ βουνά, στὴ ρεματιά μέσα. Τὰ βουνὰ μοιάζουνε σὰ νὰ ἦταν ἀπὸ ἀτσάλι καμωμένα κι ἀχτινοβολοῦνε. Κάτασπρη ἢ στράτα. Περπατεῖς καὶ τὸ βῆμα σου δὲν τ' ἀκοῦς. Σωπασιὰ μεγάλῃ παντοῦ. Ποῦ εἶσαι καὶ σὺ πιά δὲν τὸ ξέρεις· ξεχνᾷς πὼς ὑπάρχει

ζωή, θαρρείς πώς είσαι φάντασμα και πού βαδίζεις μέσα στο φεγγάρι, στα βουνά του και στον κρεμνόν του, μέσα στο φῶς του.

2. Ἄνδρος.

Καὶ ποῖο νησί στήν Ἑλλάδα δὲ σὲ μαγεύει; Ἡ Ἄντρος πάλι ἔχει καὶ τὴ θάλασσα μαγεμένη. Πρέπει νὰ διῆς τὶς ἀμμουδιὲς ἐκεῖνες βαθιὰ μέσα στὸ λιμάνι μὲ τὰ βουνὰ γύρω γύρω. Ἔρχονται τὰ κύματα φαριὰ μὲ τὸν ἀφρό τους, ἔρχονται καὶ ξαπλώνονται, ξαπλώνονται καὶ φωνάζουν τῆς ἀμμουδιᾶς:

— Ἐλα, ἔλα μαζί μας, ἐσὺ πού μᾶς μαγεύεις καὶ μᾶς τραβᾷς, ἔλα νὰ σὲ τραβήξουμε κι ἐμεῖς, ἔλα νὰ πᾶμε πέρα στ' ἀνοιχτά.

Ἡ Ἄνδρος ἔχει πανώρια βουνά. Τὰ βλέπεις δεξιὰ καὶ σοῦ γελοῦνε εἶναι γιομάτα πρασινάδες, λουλούδια γιομάτα· τὰ βλέπεις ἀριστερά καὶ τρομάζεις· εἶναι ἀπὸ γίγαντες χτισμένα πέτρες καὶ κρεμνά μήτε φύλλα μήτε κλαδί. Ἡ Ἄνδρος τέτοια εἶναι, τ' ἀντρεϊωμένο, τ' ὁμορφο νησί ἔχει δύναμη καὶ χάρη. Οἱ ἀμμουδιὲς τῆς εἶναι χαριτωμένες, τὰ κύματά τῆς φοβερά. Θέλω κι ἡ ποίηση νὰ εἶναι τέτοια, θέλω νὰ μοιάζῃ τῆς Ἄντρος, νὰ εἶναι χαρὰ καὶ τρομάρα.

3. Πάρος.

Αλλή πάλι εἶναι τῆς Πάρου μου ἡ νοστιμιὰ. Ἡ Πάρος βουνὰ δὲν ἔχει· ἔχει ραχοῦλες. Μήτε πολὺ κοῦο κάνει στήν Πάρο, μήτε πολὺ ζέστη. Τὰ σοκάκια τῆς εἶναι μικρά, ὅπως καὶ τὰ σπιτάκια. Ὅλα τῆς εἶναι ἥσυχα, φρόνιμα, καλοῦτσικα, γελαστά, ὅλα τῆς ἔχουν κάποιο μέτρο καὶ κάποιο γοῦστο. Κι ἡ θάλασσα στήν Πάρο δὲν ξέρει ἀπὸ φορτοῦνες· ἐκεῖ κάθε χρόνο, τὸ καλοκαίρι ἔρχονται τὰ σφουγγαράδικα καὶ ψαρεύουνε δίχως φόβο. Κατεβαίνει ὁ βουτηχτής κάτω στῆς θάλασσας τὸ βυθό, μέσα σ' ἓνα λάστιχο· κατεβαίνει μαζί του κι ὁ γλυκὸς ὁ Παριανὸς ἄερας· κάποτε βλέπεις μιὰ φούσκα, μιὰν ἀσπράδα, πού ἀνεβαίνει· θὰ πῇ πὼς ὁ βουτηχτής πῆρε τὴν ἀναπνοή του κι ἔτσι μπορεῖς νὰ καταλάβῃς σὲ τὶ μέρος βρίσκεται ὁ βουτηχτής. Τὰ ἴδια καὶ μεῖς ὅλοι· γυρεύουμε, ψάχνουμε, πολεμοῦμε, καμιὰ ἀλήθεια νὰ φανῇ.

νὰ πάρουμε τὴν ἀναπνοή μας, νὰ διῇ ὁ κόσμος ἀπὸ τὶ μέρος βγαίνει ἀσπράδα. "Ολα τ' ἄλλα ἢ θάλασσα τὰ σκεπάζει.

*
* *

⊖ ἂ τοῦ κάνουμε ἓνα ἄγαλμα λαμπρὸ *Ἐκείνου*, ποῦ θὰ βγῇ νὰ μᾶς πρωτοπῇ τὴν ὁμορφιὰ τῆς Ἑλλάδας, γιατί μοῦ φάνηκε πὼς ἔχουν τέτοιο παράπονο τὰ νησιά. Ποιὸς γυρίζει νὰ τὰ δῇ ; Ἀντὶς νὰ διαβάζετε ξένα καὶ νὰ γράφετε ξένα, τρεχάτε, παιδιά, στὰ νησιά, τρεχάτε καὶ στὴ στεριά. Ἀπὸ σᾶς ὅλους νὰ μάθουμε θέλουμε τὰ κάλλη κάθε χώρας, τὸ μυστικὸ κάθε ψυχῆς. Πολὺ θὰ μ' ἄρεσε καὶ μένα, παιδιά, νὰ μπορούσα κάτι νὰ καταφέρω. Μὰ δὲν ἀδειαίζω· ἔχω ἄλλες δουλειές. Κάποιος τώρα πρέπει νὰ φανῇ. Τὸ ροδάκινο, ποῦ κρέμεται στὸν ἄερα ψηλά, ποιὸς θὰ τὸ κόψῃ. Ποιὸς θὰ ξεχωρίσῃ θάλασσα κι οὐρανό ; Ποιὸς θὰ ζωντανέψῃ καὶ τὶς πέτρες ; Ἐμπρὸς λοιπὸν καὶ μὴ φοβάστε. Ἀγαλμα θὰ τοῦ φτιαξοῦμε, σᾶς λέω. Φέρουμε καὶ μάραρο ἀπὸ τὴν Πάρο.

Φίλτατε Ἀρσένη.

Τὶ νὰ κάμῃ κανεὶς, ὅταν ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ὅσο θέλει ; Σᾶς ἔταξα ἓνα διηγηματάκι καὶ βλέπω, ποῦ δὲν προφταίνω παρὰ νὰ Σᾶς γράψω πάλι ἓνα μικρούτσικο γράμμα. Τί καλὰ ποῦ θὰ ἦτανε νὰ ἦμαστε σάν τ' ἀηδόνια ! Τραγουδοῦν κι ἔννοια δὲν ἔχουν. Ἄμα ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι, βασιτῶ ὦρες καὶ δὲ σώνεται. Ἐμεῖς θέλουμε κούρδισμα καὶ πολλὰς φορὲς μῆτε ξέρουμε σὲ τὶ μέρος ἀφήσαμε τὸ κλειδί. Γυρεύουμε, ψάχνουμε, τίποτα ! δὲν τὸ βρίσκομε. Ἡ τὸ βρίσκομε κι ἄξαφνα στέκεται τὸ ρολόγι δίχως νὰ βλέπουμε τὸ λόγο. Πολεμοῦμε, κάτι νὰ κάμουμε, κάτι νὰ γράψουμε, κάτι νὰ τραγουδήσοῦμε καὶ μεῖς τοῦ χάκου ! χάθηκε τὸ κλειδί, ἔσπασε τὸ ρολόγι κι ἀηδόνι μέσα μας δὲν ἔχουμε, ποῦ νὰ κλαηδᾷ μοναχό του.

Φοβοῦμαι μὴν ἔπαθα κι ἐγὼ κανένα τέτοιο δυστύχημα. Ὅσο κάθουμαι στὴν Ἑλλάδα, δὲ μ' ἄρῃσει πολὺ νὰ γράφω· μ' ἄρῃσει νὰ σεργιανίζω, ν' ἀνοίγω τέσσερα τὰ μάτια μου, γιὰ νὰ

κοιτάζω, τέσσαρα τ' αὐτιά μου, γιὰ ν' ἀκούω. Πόσα δὲν ἔχει
κανεῖς ν' ἀκούσῃ καὶ νὰ δῇ. Ὅπου πατήσης, δύο κόσμοι ζων-
τανεύουνε μπροστά σου, ὁ καινούργιος μας ὁ κόσμος, ποὺ θέλει
μελέτῃ, ποὺ θέλει ψυχὴ νὰ τὸν καταλάβῃς, κι ὁ κόσμος ὁ ἀρ-
χαῖος, ποὺ ἄφησε παντοῦ στὴν Ἑλλάδα ἄγρια μνημεῖα, δνόματα
περίφημα. Περίφημα δνόματα, ποὺ τὰ λέω κι ἀνατριχιάζω !

— Νοέμβρης 1893 —

Ὁ φίλος Σας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΨΥΧΑΡΗΣ

ΑΔ. ΚΟΡΑΗ

Πρὸς τὸν κύριον Ν. Βάμβαν εἰς Κέρκυραν

Ἐκ Παρισίων, 6 Νοβρίου 1828

Περιπόθητε φίλε.

Πᾶσά σου ἐπιστολή, ὅταν λαμβάνω, γίνεται δι' ἐμὲ ἡμέρα
ἐορτῆς καὶ πανηγύρεως· καὶ τοιαύτας ἐορτὰς διὰ τὴν πρὸς
ἐμὲ εὐνοϊάν σου δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἤθελες μὲ προσεξεῖν συχνό-
τερα, ἂν σὲ τὸ ἐσυγχωροῦσαν οἱ πολλοὶ κοινωφελεῖς σου σκοποί.
Ἐγὼ δὲ πάλιν παρὰ τοὺς ὀλίγους κόπους μου ἔχω εὐλογον ἀπο-
λογίαν τῆς σπανιότητος τῶν πρὸς σὲ ἐπιστολῶν μου, τὴν ἀδυνα-
μίαν τῆς ἡλικίας καὶ τῶν συνοδευουσῶν αὐτὴν ὀδυνηρῶν νόσων.
Δὲν σοῦ ἀναφέρω τὰς ψυχικὰς ἀνίας, ἵσως ὅχι μετριωτέρας,
ὅσων πάσχεις σύ, φίλε, διὰ νὰ μὴ σὲ λυπῶ ματαίως.

Ἀλλ' ὅμως παρηγοροῦμαι καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ παρηγο-
ρῇσαι ἐνθιμουμένους τοῦ γλυκυτάτου Εὐριπίδου τοὺς γλυκεῖς
λόγους :

*Δεῖ δὲ σε χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι
θνητὸς γὰρ ἔφης. Κἂν μὴ σὺ θέλῃς,
τὰ θεῶν οὕτω γενόμεναι.*

Μὴν ἀμελήσης, νὰ ζήσης, νὰ μὲ φανερώσης τὴν παραλαβὴν
τοῦ Ἐπικτήτου καὶ τῶν Ἀτάκτων, καὶ προσέξει εἰς τὸν γέροντα
φίλον σου, ὅσας ἐορτὰς σὲ συγχωροῦν οἱ κόποι σου.

Εὐδαιμόνει !

ὁ φίλος σου

ΑΔ. ΚΟΡΑΗΣ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

Δ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙ ΤΕΣΣΑΡΕΣ ΑΔΕΛΦΑΙ

Εκλείσα τὰ μάτια καὶ ἀπεκοιμήθην.

Ἐτετα ἀπὸ ὀλίγην ὥραν εὐρέθην αἴφνης εἰς τὸν Παράδεισον.

Τέσσαρες Νύμφαι γυμνωμέναι μὲ πτερὰ παμμέγιστα, μὲ λευκοὺς διαφανεῖς πέπλους—ἄγγελοι οὐρανίων πασιτάδων — περιῖπτανται ἄνωθὲν μου.

Εἰς τὸ βάθος, ἐν ὀπαλίνῳ φωτί, ἐφάνη τὸ Πνεῦμα μὲ ἓνα χρυσοροδίνον ἄκτινωτὸν γύρω τοῦ μετώπου του.

Ἐπαρουσιάσθησαν πρὸ Αὐτοῦ—τοῦ Αἰωνίου Πατρὸς — αἱ τέσσαρες ἀδελφαί.

Ἦκουσα τότε τὰς μυστικὰς φωνὰς των ν' ἀπηχοῦν ὡς ἁρμονίαι ἁρπας. Καὶ ἔλεγον :

Δικαιοσύνη. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Συνείδησις. Χωρὶς ἐμὲ θὰ ἐβασίλευε τὸ ἔγκλημα. Ἐγὼ προστατεύω καὶ ὁδηγῶ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν Εὐτυχίαν.

Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἐλπίς τοῦ κόσμου.

Επιστήμη. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀλήθεια.

Αἱ ἐφευρέσεις, αἱ ἀνακαλύψεις, αἱ ὁποῖαι εὐηργέτησαν τὸν ἄνθρωπον, εἶναι τέκνα μου.

Ἐγὼ εἶμαι τὸ Φῶς τοῦ κόσμου.

Μνήμη. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ἀθανασία. Ἐὰν ἔλειπα ἐγώ, ἡ Δικαιοσύνη καὶ ἡ Ἐπιστήμη, δὲν θὰ ὑπῆρχον.

Ἐγὼ εἶμαι ἡ Ζωὴ τοῦ κόσμου.

Τελευταία παρουσιάζεται ἡ μικροτέρα, ἡ **Καλωσύνη.** Ἐγὼ δὲν ἀξίζω τίποτε. Ἐρχομαι ταπεινὴ καὶ ζητῶ τὸν οἶκτον. Ὅλους ἀγαπῶ καὶ ὅλοι δι' ἐμὲ εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ.

Ἐγὼ τίποτε δὲν ἀξίζω.

Καὶ ἐγονυπέτησε.

Τὸ Πνεῦμα, ὁ Πατὴρ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν. ἤνοιξε τὴν ἀγκάλην του καὶ περιεπτύχθη τὴν Καλωσύνην.

Κ. ΣΚΟΚΟΥ

Ο ΑΡΡΩΣΤΟΜΑΝΗΣ

Εἶναι διαρκῶς ἄρρωστος. Ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια. Ἀπὸ τί ; Δυστυχῶς... ἀπὸ τίποτε. Ἄν ἦταν πραγματικῶς, θὰ εἶχε θεραπευθῇ. Τώρα ὅμως τὸν παραδέχονται ὅλες οἱ ἀρρώστειες, ὅσες ἀκούει ἢ διαβάζει. Τὶς περνάει ὅμως στὸ πόδι Δὲν εὐκαιρεῖ νὰ πέσῃ στὸ κρεβάτι. Εἶναι πολυάσχολος. Τρέχει δηλαδὴ ἀδιακόπως γιὰ γιατροὺς, φάρμακα, ἀναλύσεις, ἠλεκτρισμούς, ἰατρικὰ συμβούλια, μεταλλικὰ νερά, κινίνα καὶ συναπισμούς.

Ὅλη του ἡ ζωὴ συγκεντρώνεται εἰς ἓνα ἀπελπιστικὸν ἀγῶνα, πῶς νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ Χάρου ! Καὶ αὐτὸς οὔτε κἀν τὸν ἐπρόσεξε καλὰ καλὰ ἀκόμη. Ἐξακολουθεῖ μόνον νὰ ἀσπεῖζεται σκληρῶς μαζί του ἐπισείων τὸ φοβερόν του δρόπανον.

Ἐν τῇ μεταξὺ τρώγει, χωνεύει, πεινᾷ, ξανατρώγει καὶ κηδεύει συγγενεῖς, συναδέλφους, φίλους, γείτονας. Κοντεύει νὰ τοὺς ξεκάνῃ ὅλους. Αὐτὸς ὅμως ξεφεύγει κάθε φορὰν. Ἀμύνεται δλονέν. Ὁ νοῦς του ἐκεῖ πάντοτε : εἰς τὸν ἐνεδρεύοντα ὑπουργὸν ἐχθρόν.

Καὶ λαμβάνει δρακόντια μέτρα. Ἐξετάζει τακτικὰ τὴν γλῶσσάν του εἰς τὸν καθρέπτην. Μετροῦ διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τοὺς κτύπους τῶν σφυγμῶν του ἐπὶ τῆς ἄλλης. Ζυγίζεται κάθε φορὰν εἰς τὴν πλάστιγγα, διὰ νὰ πεισθῇ ἂν τὸν ἀδυνάτισε ἡ τελευταία φανταστικὴ προσβολή. Κατοπτρεύει ἀνησυχῶς τὸν δριῖζοντα. Παρακολουθεῖ μὲ ἀνησυχίαν καὶ τὸ τελευταῖον ἀθῶον συννεφάκι. Συμβουλευέται τὸ βαρόμετρον, τὶ νὰ πάρῃ ἄρα γε : μπαστοῖνι ἢ ὀμπρέλα ; Τὶς προάλλες—συνεργίᾳ ἀστειῶν φίλων—εἶχε πάθει ἀποπληξίαν — ὄχι αὐτός, μπά ! Θεὸς φυλάξοι !— τὸ θεομόμετρόν του τὸ ἐσταμάτησαν κακεντρεχῶς εἰς τοὺς 38 βαθμούς ὦ, δυστυχία ! Ὁ πυρετὸς τῆς γοίπης βέβαια ! Τὶ ἄλλο ; Καὶ δὸς του κινίνο ἐπὶ μίαν ἐβδομάδα ! Ἀλλὰ ἐπρόφθασαν εὐτυχῶς καὶ τοῦ τὸ ἄλλαξαν. Καὶ ἔτσι... τὴ γλύτωσε φθηνά.

Ἐπληροφορήθη σοβαρὰ ὅτι ὁ ὀργανισμὸς διὰ τὴν ἀντέχῃ χρειάζεται ἀδιάκοπον τόνωσιν καὶ ὑπερσιτισμόν. Καὶ τρώγει ὡς θηρίον. Μέχρι δυσπεψίας ἀκόμη, ὁπότε καταφεύγει εἰς καθαρτικά. Τρώγει καὶ πεινᾷ. Εἰς τὸ σπίτι δὲν τὸν προφθάνουν. Ἡ πεθερά του φοβεῖται μήπως φάῃ... καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν.

Ἐσχάτως ἐκρεββατώθησαν ὅλοι στὸ σπίτι : ἡ γυναῖκα του, τὰ παιδιὰ του, ἡ κουνιάδα του. Μόνον ἡ πεθερά του κρατιέται ἀκόμα ! "ὦ ! Καὶ τώρα : Ἄν κολλήσῃ κι αὐτός ; Ποιὸς θὰ τὸν κοιτάξῃ τότε ! Ποιὸς θὰ τὸν περιποιηθῇ ; Τρέξατε πρὸς Θεοῦ ! Λιγάκι ἀκόμα ἂν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπιδημία, τετέλεσται ! θὰ πεθάνῃ... ὅλους γύρω του !

Καὶ τί θὰ γίνῃ ἔπειτα αὐτός, μόνος, κατὰμονος εἰς τὸν τρισάθλιον κόσμον καὶ μάλιστα ἔτσι ἄρρωστος, ὅπως εἶναι :

Κ. ΣΚΟΚΟΥ

Ο ΑΝΤΙΠΡΗΣΙΑΣ

○ τι καὶ νὰ τοῦ κάμειτε, ὅπως καὶ ἂν τοῦ στρέψετε τὸ ζήτημα—ἴσια, ἀνάποδα, λοξά, πλαγίως, δεξιὰ, ἀριστερά, τοῦ κάκου ! δὲν θὰ συμφωνήσῃ ποτὲ μαζί σας. Θὰ σᾶς ἀντικρούσῃ. Ἐτελείωσε ! Θὰ εὔρῃ πάντοτε μίαν ἀντίρρησην. "Ὁχι διότι ἔχει ἰδικήν του γνώμην. "Α, μπά ! Κάθε ἄλλο. Ἀλλὰ διότι ἂν συμφωνήσῃ πρὸς στιγμὴν μὲ τὴν ἰδικήν σας, ἡμπορεῖ νὰ σκάσῃ ὁ κακομοῖρος, νὰ πάθῃ ἀσφυξίαν ὡς ἀπὸ ἔλλειψιν ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, ὡς νὰ τοῦ ἐσφρίζατε τὸ λαρύγγι.

Ἀντιλέγει γενικῶς εἰς ὅλα ! Καὶ εἰς ὅσα πρὸ ὀλίγου ὑπεστήριξε καὶ εἰς ὅσα θὰ ὑποστηρίξῃ ἐντὸς ὀλίγου. Πρέπει νὰ σᾶς ἀντικρούσῃ εἰς κάθε ζήτημα. Πρέπει, εἶναι φυσιολογικὴ δι' αὐτὸν ἀνάγκη, νὰ εὔρεθῇ ἀντίθετος μὲ τὴν γνώμην σας καὶ πρὶν ἀκόμα νὰ τοῦ τὴν ἐκστομίσετε—ἐνίοτε δὲ καὶ πρὶν τὴν διανοηθῇτε. Ἀδιάφορον. Αὐτὸς τὴν ἀρπάζει ἀπὸ μίαν λέξιν σας τυχαίαν ἀπὸ μίαν συνοφρυσίν σας, ἀπὸ ἓν βλέμμα, ἀπὸ ἓνα χάσιμημά σας !

— "Α α α !... Ξεύρω τὴ σκέπτεσθε ! σᾶς λέγει. Ἡ ἰδέα σας ὅμως δὲν εἶναι σωστή... διότι, φίλε μου...

Καὶ ἀρχίζει νὰ ἀντικρούη τὴν γνώμην σας, ποῦ ποτὲ δὲν τοῦ ἐξεφράσατε.

Καὶ θερμαίνεται, καὶ κοχλάζει, κοκκινίζει, χειρονομεῖ, ἰδρωκοπεῖ, φουσκώνει, φλογίζονται τὰ μάγουλά του, σπινθηρίζουν τὰ μάτια του. Ἐπῆρε εἴκοσι μίλλια τὸ δευτερόλεπτον. Ποῦ νὰ τὸν πιάσης πλέον !

Ἄν προσποιηθῇς ὅτι συμφωνεῖς μαζί του, τὸν ἐθανάτωσες. Τὶ νὰ τὴν κάμῃ αὐτὸς τὴν ἀναχωρήν, τὴν εἰρήνην, τὴν σιωπὴν ; Αὐτὸς θέλει πόλεμον, συζήτησιν, καυγάν ! Δὲν συμφωνεῖς μαζί του ; Τόσο τὸ καλύτερον σὲ ἀναικρούει. Εἶσαι σύμφωνος ; Τόσο τὸ χειρότερον καὶ πάλιν σὲ ἀντικρούει !

Ἄν τοῦ πῆς ὅτι σ' ἀρέσει ὁ χειμῶνας, θὰ ὑποστηρίξῃ τὰ θέληγτρα τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἐφάνης ὅτι σὲ ἐπείσε δῆθεν ; ἔξυμνεῖ τὰς συγκινήσεις τοῦ κρούου, τοὺς πάγους, τὰ ξεπαγιάσματα, τὶς χιονίστρες, ἀλλάζει θέσιν καὶ ὅπλα ἀμέσως ! Συζήτησις νὰ γίνηται. Σὲ κτυπᾷ μὲ ὅ,τι τὸν ἐκτυποῦσες πρὸ μιᾶς στιγμῆς.

Εἶσαι κροεφάγος ; Σὲ οἰκτείρει :

Πλανᾷσαι, κύριε ! τὸ κρέας εἶναι ὁ φορεὺς ὅλων τῶν νόσων...

Προσχωρεῖς εἰς τὴν φυτοφαγίαν ; Διεφώνησε ἀμέσως :

— Μωρέ, ὅ,τι ἀξίζει ἓνα μπαρτέκι, δὲν ἀξίζουν ὅλα τὰ χόρτα σου !

Ἦμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ὁ κοῦκος εἶναι τὸ μελωδικώτερον τῶν πτηνῶν, φθάνει νὰ τοῦ πῆς ὅτι τὸ ἀηδόνι εἶναι λιγυφθογγον !

Τὸ πᾶν εἶναι νὰ μὴν εὗρεθῇτε σύμφωνοι, εἰς κανὲν σημεῖον τῆς συζητήσεως. Διότι ἀλίμονον ! Πρὸς ποῖον τότε θὰ ἐξακοντίσῃ τὰς ἀντιρροήσεις του, ὅταν σὺ ὑποχωρῇς μὲ τὸ ναι καὶ μὲ τὸ μάλιστα : Εἰς τὸ κενόν ; Εἰς τὴν ἡχὴ ; Σᾶς ἀφήνει τότε καὶ φεύγει ἀγανακτῶν. Πηγαίνει νὰ εὕρῃ ἄλλους συζητητὰς ἐναντιοφρονοῦντας, νὰ τοὺς ἀποστομώσῃ ! Ὁχι, παίζομε !

Ο ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ

Εσυνήθισαν νὰ παραβάλουν τοὺς καλῶς ὠπλισμένους μὲ ἄστακόν. Ἡ πανοπλία ἐν τούτοις τοῦ ὀρεκτικοῦ τούτου ὀστρακοδόρμου εἶναι τίποτε, ἂν τὴν συγκρίνῃ κανεὶς μὲ τὴν πολεμικὴν ἐξάρτησιν ἑνὸς ἐκ τῶν συμπολεμιστῶν μου.

Διὰ λόγους τοὺς ὁποίους ἀμελῶ ἐπίτηδες νὰ ἐξηγήσω, τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀναμφιβόλως εἶναι λείψανον ἄλλων ἐνδόξων ἐποχῶν τῆς Πλάκας καὶ τοῦ Μεταξουργείου, ἡ ἀρμοδία ὑπηρεσία ἐπροίτισε μὲ ἓνα γκρά, μίαν ξιφολόγχην καὶ ποσότητα φυσίγγιων ἀρκετὴν διὰ τὴν ἀτομικὴν του ἄμυναν. Δὲν ἐπρόκειτο νὰ πολεμήσῃ αὐτὸς ποτὲ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός. Ὁ γκράς, αὐτὸ τὸ θηρίον, τὸ ὁποῖον ξεσχίζει κρέατα καὶ σακατεύει ἀνθρώπους, τοῦ ἐφάνη ἀνεπαρκές. Ἐφρόντισε λοιπὸν νὰ καλέσῃ συγχρόνως εἰς ἐπικουρίαν μίαν τεραστίαν μαυροβουνιώτικην καραπιστόλαν. Ἡ ξιφολόγχη ἐπίσης φαίνεται ὅτι δὲν τοῦ ἐνέπνεε καμμίαν ἀπολύτως ἐμπιστοσύνην, διότι μαζὶ μὲ αὐτὴν ἔκρινε ἀναγκαῖον νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὑπερμεγέθη κρεμαστήν κάμαν. Ἐπρεπε νὰ τὸν ἐβλέπατε ὠπλισμένον. Ἦτο ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος ὅλων τῶν μικρῶν παιδιῶν εἰς τὰ χωρία τῆς Μακεδονίας, ὅπου ὁ στρατὸς εἰσέρχετο νικηφόρος.

Ὑψηλός, μὲ μoustάκας ὡς μακρὰ βοῖδοκέρατα, μὲ τὴν ὄψιν διαρκῶς ἀγριεμένην, ὥς νὰ τοῦ εἶχαν σκοτώσει πρὸ μικροῦ ὅλους τοὺς στενοὺς συγγενεῖς του, μὲ ἓνα γεῖσον πληγίου τετραγώνον ὥς ὑποστέγασμα καταστήματος, μὲ ἓνα πανταλόνι φουσκωμένον ὥς φουφούλα εἰς τὰ γόνατα καὶ σφιγμένον εἰς τὰ σφυρά, ὅπως αὐτὰ τῶν ποδηλατούντων, ἐβάδιζεν ἢ μᾶλλον μὲ τὸν ἓνα ὅμιον σταθερῶς ὑψωμένον ἐκολύμβη πλαγίως ὥς σαργός, ἔχων τὸν γκράν εἰς θέσιν «ἀναρτήσατε», τὰ φυσίγγια τοῦ γκρά χιαστί, ὅπως οἱ ἀντάρται, εἰς τὴν μέσσην του ζωσμένην τὴν καραπιστόλαν, ὑπὲρ τὴν καραπιστόλαν τὰ φυσίγγια τῆς καραπιστόλας καὶ τέλος παρὰ τὴν ξιφολόγχην κρεμασμένην τὴν τεραστίαν κάμαν.

Οὕτω πῶς μετημφιεσμένος παρουσιάσθη κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου πρὸ τοῦ ὑπασπιστοῦ τοῦ σώματος, εἰς τὸ ὁποῖον προσεκολλήθη, καὶ ὁ ὑπασπιστὴς ὥσάν ἐμπαῖζον τὴν πανοπλίαν του τὸν διώρισε, τί νομίζετε : *μάγειρον* τοῦ Ἐπιτε-

λείου ! Πρὸς στιγμὴν ἐνόμισα ὅτι θὰ γεμίσῃ τὸν γκρά, θὰ βγάλῃ τὴν ξιφολόγχην, τὴν καρπιστόλαν, τὴν κάμαν, ὅτι θὰ μεταβάλλῃ τὸ ὑπασπιστήριον εἰς λίμνην αἵματος πρὸ τοιαύτης βαρυτάτης ὕβρεως. Ἀπεναντίας ὅμως, τὸ πρόσωπόν του ἐξέφραξε μίαν ἱκανοποίησιν, τὴν ὁποίαν ἀναλόγως τῆς πανοπλίας του θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκφράσῃ μόνον, ἐὰν τὸν διέτασσον νὰ κάμῃ αὐτὸς καὶ μόνος ἔφοδον ἐναντίον τουρκικοῦ τάγματος.

Ἐπιστεῦσαμεν ὅτι παραλαμβάνων τὰ μαγειρικά σκεύη τοῦ Ἐπιτελείου θὰ ἐλάμβανε καὶ τὴν πρόνοιαν νὰ ἐλαφρώσῃ κάπως τὸν ὅπλισμόν του. Ἄλλ' ἠπατήθημεν. Ὁ ἄθλιος ἔψηνε τὸν καφὲν τοῦ Μερσάρχου εἰς τὸ καμινέτο μὲ ὀλόκληρον τὸν βαρὺν ὅπλισμόν του, εἰς τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ προσέθεσεν ἀργότερον μίαν τουρκικὴν παλάσκαν καὶ μίαν ἀκόμη ξιφολόγχην, τὴν ὁποίαν ἐσκύλευσεν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς δόξης, δύο ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην, εἰς τρόπον ὥστε κατήντησε ἀληθὲς κινήτὸν ὀλοστάσιον.

Ἐν τούτοις δὲν ἐπιθυμῶ διόλου νὰ ἀδικήσω τὸν ἥρωά μου. Ἐδρασεν εἰς πολλὰς κρίσιμους περιστάσεις. Εἰς τὴν ἐποποιίαν τῶν Γενιτσῶν ἔσφαξε δύο χῆνας, τὰς ὁποίας καὶ ἐμάδησε.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάμβανε μέρος εἰς ὅλας τὰς μάχας. Ὅταν δέ, ἐκεῖ ποὺ παρηκολούθει τὸν κοχλασμόν τῆς χύτρας, ἤκουεν ἀπὸ ἀποστάσεως μιᾶς καὶ ἡμισείας ὥρας τὰς ἐχθρικὰς ὀβίδας νὰ ἐκρήγνυνται, ἀνέσπα τὴν κάμαν του, τὴν ἐκράδαινεν εἰς τὸν ἄερα καὶ ἐκραύγαζε στερεοτύπως : Ἄχ ! καὶ νὰ μὴ εἶμαι τώρα ἐκεῖ πάνου νὰ φάω αὐτιὰ καὶ μύτες !

Ἐβάζε κατόπιν τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην της καὶ ἀνακάτευεν ἡσυχῶς τὸ φαγητὸν μὲ τὴν κουτάλαν. Ἦτο θρασὺς καὶ φορτικὸς πρὸς τοὺς συναδέλφους του, ἔγινε δὲ ἀκόμη αὐθαδέστερος, ὅταν ἐννόησεν ὅτι ὁ Μερσάρχος εὗρισκε τῆς ἀρεσκείας του τὰ φαγητά. Ἠσχίσε νὰ διατάσῃ ὅλον τὸν κόσμον, νὰ ἐπεμβαίνει παντοῦ, εἰς τὴν ὑγειονομικὴν, τὴν οἰκονομικὴν, ἀκόμη καὶ τὴν μάχιμον ὑπηρεσίαν. Ἡ μόνη ἐκδίκησις ὧλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ὑπέφεραν τὰς ἐνοχλήσεις του, ὑπῆρξεν ὅτι τὸν ἀπεκάλουν :

— Ὁ κύριος ὑπομέραρχος !

Πράγμα τὸ ὁποῖον, ἀντὶ νὰ τὸν δυσαρρεστῇ, ἀπεναντίας τὸν ἔκαμνε νὰ λάμπῃ ἀπὸ ὑπερηφάνειαν.

Ο ΣΟΥΛΙΩΤΗΣ

Ο Γεροσουλιώτης μάζευε τὸν πόνο του πολὺν καιρό. Σὲ κανέναν ὅμως δὲν ξεμολογιόταν τὸν σκοπὸ του. Χρόνια ἦταν περασμένα, πού τοὺς ξέρασε τὸ κῆμα τ' ἄδικο τῆς μοίρας τῆς σκληρῆς στὸ πράσινο ἀκρογιάλι τῶν Κορφῶν. Κι ἐνῶ οἱ ἄλλοι μ' ἀνθοβότανα γελούσανε τὴν πείνα καὶ τὴν συμφορὰ τους, κι ἐνῶ βροίσκενε κάποια παρηγοριὰ στὰ κάλλη τοῦ φιλόξενου νησιοῦ, ὁ Γεροσουλιώτης εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ του. Ὁλημερῆς ἀγνάντευε τὰ ξεροβούνια τ' ἀντικρινά. Κι ὁλονυχτῆς ὁ πόθος του τὸν πολεμοῦσε.

Κάποτε, ἓνα βράδυ, γύρισε στὸ σπίτι χτυπημένος σὰν ἀπὸ καινούργια συμφορὰ.

Ὁ ἄμοιρος ἐγώ, εἶπε, τί κατάρρα μ' ἤρθε ! Ὁ Θεὸς μ' ὠργίστηκε !

Ἔκαμε τοὺς ἄλλους νὰ τρομάξουν. Παιδιὰ κι ἐγγόνια τὸν τριγύρισαν. Ὁ γέρος χτύπαγε τὰ στήθια του.

— Πάει τὸ Σούλι, φωνάζει. Πάει πιά.

Ἐκλαψε κι ὕστερα σώπασε βλοσυρός. Στὰ φιλικὰ λόγια οὔτε καὶ πρόσεξε. Οἱ Σουλιῶτες οἱ ἄμοιροι συνήθιζαν μὲ τῆς πατρίδας τὸ χαμό. Ἡ ἐλπίδα μοναχὰ περίσσευε ἀπ' τὰ περασμένα τους. Ὁ γέρος ἔδειξε πιὸ ὕστερα νὰ μαλακῶνῃ. Ἐφαγε γελαστός καὶ πλάγιασε. Καὶ τὴν αὐγὴ δὲ βρέθηκε στὸ στρώμα του.

Μὲ ψαροκάϊκο εἶχε περάσει στ' ἀκρογιάλι τὸ στεριανό. Βαστοῦσε τ' ἄρματα του σὰ γιὰ πόλεμο. Ἀδειος ἀπὸ κάθε ἄλλο φόρτωμα. Νησιτικός, ποιὸς ξέρει πόσο, πλανήθηκε, καὶ ποῦ. Κάποτε νύχτωσε ὄξω ἀπ' τὸ Σούλι. Καὶ μπῆκε στὰ χωριὰ ἀθώορητος, ἂν ὑπαρχε κι ἄλλη ἐκεῖ ζωὴ. Χαιρετάει τὸ Σούλι ὁ γέρος καὶ δὲν ἀντιχαιρετιέται. Νὰ τὰ σπίτια τώρα τὰ γειτονικά, ὅλα βουβά ! Κι ἄδεια καὶ νεκρικά. Γυμνὲς χάσκουν οἱ θύρες τους καὶ τὰ παράθυρα.

Μισόπνοος καὶ ζαλισμένος ἀπ' τὴν κούραση ὁ Γεροσουλιώτης, θαρρεῖ πὺς βρίσκεται σ' ἄλλο Σούλι φανταστικό. Στέκεται καὶ φωνάζει κανένα γείτονά του.

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ' 9

— Γειά χαρά σου, καπετάν Λαμπρούση ! Καλῶς σὰς ἦθρα
κι ὅλους σας !

Ἀπόκριση καμιά. Νὰ καὶ τὸ σπίτι τὸ δικό του ! Νάτος κι ὁ
γεροπρίναρος ὁ φουντωτός, νὰ καὶ τὸ ξεροπήγαδο στὴν πέτρινην
αὐλή. Ὅμως ἡ θύρα εἶναι κλειστή. Ἀνοίγει· βλέπει στὴ γωνιὰ
φωτιὰ ζωντανέμενη. Σὰ νὰ χάσε τὸ νοῦ του μόνο μιὰ στιγμή.
Ἐπειτα ὅλα φανήκανε νὰ ξαστερόνουν. Καὶ τὸ ξαστέρωμα ἦταν
ἡ τρέλλα τοῦ Γεροσουλιώτη. Μ' ἀνοιχτόκαρδη ματιὰ κοιτάζει
γύρω. Στρομένον τὸ παραγώνι κι ἡ φωτιὰ λαμπρὴ τὸν κραῖζουν.
Κι ἔτοιμο τὸ τραπέζι τὸ φτωχικό. Κάθεται σταυροπόδι καὶ τοι-
μάζεται νὰ πέσῃ στὸ φαιῖ σὰ θεῖο ὀλονήσιτο. Καὶ τότε θόρυβος
ἀκούγεται ἀπ' τὴν αὐλή. Τρεῖς Ἀρβανίτες μπαίνουνε στὸ σπίτι.
Στέκονται ξαφνιασμένοι. Καὶ κρατοῦνε στὰ χέρια τ' ἄρματα.

— Τ' εἶστε σεῖς ; ρώτησε ὁ γέρος ἡσυχᾶ.

Δὲ συλλογιέται τίποτε κακό. Κι ἄξαφνα ὅλα τὰ φαντάζεται.
Κι δοθὸς καὶ φοβερὸς σὰ σκιάχτρο, καθὼς εἶχε γίνει ἀπ' τοὺς
κόπους κι ἀπ' τοῦ νοῦ του τὸν παρασυρμό, κράζει στοὺς Ἀρ-
βανίτες :

— Ὁρέ, τί θέλετε στὸ Σούλι ἔσεῖς, σπυλιά ; Τὸ Σούλι ψέματα
εἶναι πὼς τὸ πῆρατε ! Τὸ Σούλι ζῆ !

Κι ὥς νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ ὁ Γεροσουλιώτης ἔπεσε νεκρός.

Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Ο ΧΑΙΡΕΚΑΚΟΣ

Ο χαίρεκακος εἶναι καὶ κακόψυχος. Χαίρεται στὸ κακό, κα-
θὼς ὁ φιλόκαλος χαίρεται στὸ καλὸ. Καθένας ἀπὸ τοὺς δύο
τούτους χαίρεται στὰ πράγματα, πὺν μοιάζουν τῆς ψυχῆς του. Καὶ
ὁ χαίρεκακος χαίρεται στὰ κακά, πὺν μοιάζουν τῆς ἰδικῆς του.

Καίεται τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου του ; Ἄν αὐτὸς δὲν ἔχῃ σπίτι,
χαίρεται ὅτι τώρα οὐδὲ ὁ γείτονας του δὲν ἔχει.

Ἀπέθανε τὸ παιδί τοῦ συγγενῆ του ; Ἄ ! μὰ εἶναι ἀπὸ
καιρό, πὺν ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ πᾶνε ὅλα καλά ! Νὰ λά-
βῃ κι ἐκεῖνος μιὰ πίκρα !

Προσηνύεται πόλεμος καὶ αὐτὸς δὲν ἔχει παιδιά νὰ τοῦ

πάφουνε ; ὁ χαιρέκακος εἶναι πολεμικός. Φωνάζει ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ ἐντροφᾷ εἰς τὴν ιδέαν ὅτι κινδυνεύουν τὰ παιδιὰ τῶν ἄλλων.

Νὰ ὑποφέρῃ ὁ κόσμος ! Ἴδου ἡ εὐχαρίστησις τοῦ χαιρέκακου. Τὸ καλὸ τὸν πικραίνει.

Ὁ χαιρέκακος καὶ ἐργάζεται συχνὰ χαιρεκάκως. Ἐβάλληκε ἓνα εὐμορφο σκαλὶ μαρμαρίνο σὲ μίαν οἰκοδομήν ; Τῇ νύχτᾳ ὁ χαιρέκακος τὸ τσακίζει. Τσακίζει τὰ φανάρια τῆς χώρας. Κρημνίζει τὶς λιθίδες εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ξεφλουδίζει τὰ δένδρα. Καὶ κακομεταχειρίζεται τὰ ζῶα ἐδιαφορώντας εἰς τὸν πόνον τοὺς.

Ἄν εἶναι ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως, ἢ ἂν μόνον οἱ περιστάσεις τὸν ἐβάλανε σ' ἀνώτερη θέσιν καὶ ἔχῃ δύναμιν, μεταχειρίζεται τὴν δύναμιν του ἐπὶ κακοῦ· σπέρνει ζιζάνια μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων· προκαλεῖ ἀντιζηλίους μεταξὺ ἐπαρχιῶν.

Ὁ κακόψυχος καὶ διεστραμμένος τοῦτος χαιρέκακος καὶ κακολογεῖ καὶ μέμφεται συχνὰ τὸν γείτονά του, τὸν συγγενῇ του, τὸν φίλον του, τὸν καλύτερόν του, καὶ χορταίνει κακίαν, ἡ ὁποία τοῦ φθείρει τὰ σπλάχνα του.

Ἄν ἀκούσῃ δυστύχημα, τρέχει εὐθύς νὰ τὸ διαδώσῃ ὑποκρινόμενος λύπην.

Ἄν ἀκούσῃ εὐτυχίαν τὸν ἀδελφόν του, λέγει ὅτι χαίρεται. Καὶ πασχίζει νὰ δείξῃ ὅτι χαίρεται, ἀλλὰ δὲν τὸ πιτυχαίνει.

Ὁ χαιρέκακος ἐπιθυμεῖ τὸ κακὸ καὶ κάνει τὸ κακόν, καθὼς ὁ φιλόκαλος ἐπιθυμεῖ τὸ καλὸ καὶ κάνει τὸ καλόν. Ἔτσι, βρῖσκεται σὲ θέσιν, πὺν μπορεῖ νὰ βλάβῃ ; Προτιμᾷ νὰ βλάβῃ τὸν ἰδικόν του, τὸν φίλον του, ἐκείνον τοῦ ὁποίου χρεωστεῖ περισσότερο χρέος, ὥς ὁ φιλόκαλος ἤθελε προτιμήσει νὰ ὠφελήσῃ τὸν ἰδικόν του, τὸν φίλον του, τὸν εὐεργέτην του.

Εὐεργέτησε τὸν χαιρέκακον καὶ θέλει τὸν ἰδῆς νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του ἀπάνου στὸ καλόν, πὺν τοῦ κάνεις, καθὼς τὰ κλείνει ἡ γάτα ἀπάνου στὸ ψωμί, πὺν τῆς δίνεις, ἐπειδὴ ὁ χαιρέκακος εἶναι καὶ ἀχάριστος.

Ο ΥΨΗΛΟΦΡΩΝ

 ὕψηλόφρων ὁμοιάζει κάπως τὸν ὑπερήφανο, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑπερήφανος· εἶναι ὕψηλόφρων. Εἶναι ἄνθρωπος ἁνωτέρων φρονημάτων καὶ εὐγενεστέρων αἰσθημάτων. Ὁ χαρᾶ- κτήρας του εἶναι ἐντιμότερος καὶ δὲν καταδέχεται νὰ κάμῃ τίποτε ἀγενές.

Ἡ ὕψηλοφροσύνη του εἶναι πόρισμα τῆς εὐγενοῦς διαθέσεως τῆς ψυχῆς του καὶ τῶν ἠθικοπνευματικῶν προτερημάτων του.

Μὲ τοὺς κατωτέρους του μᾶλλον εὐπροσέγορος.

Μὲ τοὺς ὁμοιοὺς του εὐγενικός.

Μὲ τοὺς ἁνωτέρους του ὕψηλόφρων.

Ἄν ἔχῃ ἁνώτερη κυβερνητικὴ θέση, ἂν εἶναι ὑπουργός, ἂν εἶναι βασιλεὺς, ὁ ὕψηλόφρων χαρᾶκτηρας του ἀναβιβάζει τὸ ἔθνος καὶ τὸ συσταίνει στὸν ἔξω κόσμον.

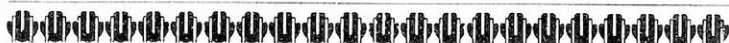
Ἄν εἶναι ἰδιώτης καὶ ἰδιωτεύῃ στὸ σπίτι του, θὰ κάμῃ σε- βαστὴ τὴν οἰκογένειά του. Ἡ ζήλεια καὶ ὁ φθόνος ἡμποροῦν νὰ τοῦ γανυγίζουν ἀπὸ μακρὰν, ἀλλὰ ποτὲ νὰ τότε δαγκάσουνε.

Δέχεται δημόσιες θέσεις καὶ δημόσιες τιμές, ἂν τοῦ προσφέ- ρουνε· ἀλλὰ ποτὲ δὲν πηγαίνει γυρεύντάς τες. Τὸ σιχατερό ἐκεῖνο συνήθειο, τοῦ νὰ ζητῇ ἐμμέσως τιμητικὰς θέσεις καὶ ἐπι- τυχαίνοντάς τες νὰ λέῃ ὅτι τὰς δέχεται παρακαλεσμένος καὶ βια- σμένος ἀπὸ τοὺς φίλους, τοῦ εἶναι ἄγνωστο. Ἡ δημόσια ὑπηρε- σία ἔχει χρεία νὰ ὠφεληθῇ ἀπὸ αὐτόν· αὐτός, καίτοι ἴσως πένης, δὲν ζητεῖ νὰ ὠφεληθῇ ὑπηρετώντας.

Μπορεῖ, ἂν δὲν ἀγαπᾷ τὰ στρατιωτικά, νὰ πασχίσῃ νὰ τ' ἀποφύγῃ, ἀλλὰ μιὰ φορὰ στρατιώτης, ἀποθνήσκει εἰς τὴν μάχην, ἀλλὰ δὲν φεύγει.

Ἄν εἶναι γυναῖκα, ἡ ὕψηλόφρων τούτη ἀπαξιοῖ τὴν καταπι- βαστικὴν γυναικεῖαν φιλαρέσκειαν καὶ βάνει τὸ φιλότιμό της εἰς ἀξιοπροεπότερα ἄλλα, εἰς τὴν μεγαλύτερην ἀνδρωσὴν τῶν φρονη- μάτων της, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματός της, εἰς τὴν κάθα- ρισίαν τῆς ψυχῆς της ἀπὸ δεισιδαιμονίας καὶ προλήψεως, εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μελέτην ἁνωτέρων ὠφελίμων γνώσεων.

Ὁ ὕψηλόφρων χαρᾶκτηρας δίνει κάτι τι πραγματικῶς ἁνώ- τερον εἰς τὴν ψυχὴν καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου.

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

ΑΓ. ΤΑΝΑΓΡΑ

ΕΠΙΤΑΦΙΑ ΑΝΘΗ

Εκεί κάτω, μακριά από όσους αγαπούν, μακριά από τους τόπους, που είδαν τα άνθηρά των νιάτα, κοιμούνται οι νεκροί του διπλού έπους... ο πλατύς στυλοβάτης, που έστήθη ή Μεγάλη Έλλάς!

Έπάνω ο κύκλος των μηνών σκορπίζει γαλήνιος τὰ πολύχρωμα κάλλη του.

Δροσερά άγριολούλουδα και παχειά χλόη, φουντωτούς θάμνους και άγρούς μεστωμένους, που άπλώνει κύματα από χουσάφι τὸ γιγμένο κεφάλι των σταχυών...

* *

Μόλις δλίγαι σπιθαμαί χώματος σκεπάζουν τὸ σῶμά των... που καιρός τότε διὰ τοὺς βαθεῖς τάφους!... και τ' άγριολούλουδα χώνουν τὰς ρίζας των μέσα εἰς τὰ νεανικά στήθη βλαστάνουν σχεδὸν επάνω εἰς τὸ μουσκεμένο χακί ..

* *

Ηρεμοι, λησμονημένοι, γαλήνιοι, κοιμούνται εἰς τοὺς τόπους, που έβρεξαν με τὸ εὐγενικὸ αἷμά των...

Εἰς τὴν σειρὰν των και αὐτοί, εἰς τὴν μεγάλην σελίδα, που έγγραphen ή Έλλάς εἰς τὰς ημέρας μας, έπessan «περὶ ὧν πατρίδι μαρνάμενοι» βάφοντες ακόμη ζωηροτέραν με τὸ αἷμά των τὴν πορφύραν της, προσθέτοντες εν ακόμη δαρνόφυλλον εἰς τὸν στέφανόν της...

Τώρα κοιμούνται γαλήνιοι έπειτα από την θυσίαν των...
Τὸ έργον ἐτέλεσαν... τὴν πίστιν ἐτήρησαν ! Ἀνθὴ εἰς τὴν
ἀνάμνησίν των.

* *

Καὶ ἀπάνω εἰς τοὺς ἀγνώστους τάφους των οἱ πεταλούδες
ἔρχονται νὰ περυσίσουν τρελλαμένες ἀπὸ μύρα καὶ χρώ-
ματα, αἱ μέλισσαι μεταφέρουν ἀκούραστοι τὴν γονιμοποιὸν γυ-
ριν, τὰ χελιδόνια γεμίζουν τὸν ἀέρα μὲ τρελλοὺς λαρυγγισμούς...

* *

Κάτι ἄλλο ὁμως πλανᾶται ἐπάνω μαζὶ μὲ τὸ φῶς, τὰ μύρα,
τὰ χρώματα.
Ὅνειρα, ποὺ μόλις ἐπρόφθασαν εἰς τὴν σύντομον ζωὴν των
νὰ ὑφάνουν τοὺς ἀχνοὺς πέπλους των, εἰδύλλια, ποὺ ἐκόπησαν
τόσον ἀπότομα ἀπὸ τὸ πέρασμα μιᾶς σφαίρας, σιγαλοὶ θοῆνοι
πόθων χαμένων, μοιρολόγια μητέρων, συζύγων, παιδιῶν ..

* *

Καὶ τὸ βράδυ, ὅταν ἀπλώνεται εἰς τὴν φύσιν ὁ κάματος
καὶ ὁ ὕπνος, ὅταν τὰ ἄστρα σιγασταλάζουν μέσα εἰς τὸ
σκοτὸς τὸ ἄνθρον γουρσάρι των, ἀπὸ τὸν κάλυκα κάθε ἀνθου
προβάλλουν κομποὶ ἀξιοματικοὶ μὲ λαμπερὰ ξίφη, αἱματομένοι
στρατιῶται καὶ εὐζῶνοι καὶ αἱ λευκαὶ σκιαὶ των πετοῦν μα-
κριὰ εἰς τὰ πατριὰ των σπίτια, ἐπάνω εἰς τὸν ὕπνον ἐκείνων,
ποὺ ἀγαποῦν.

Ἀγαπημένα ἄσπρα κεφάλια μητέρων, ποὺ ἔσκαψεν ὁ πόνος,
χλομαὶ πρόσωπα, ὅπου δὲν θὰ στερέψῃ πιά ἡ πικρὴ βρυσούλα
τῶν ματιῶν, ἡ ἐλαφρὰ ἐκείνη πνοή, ποὺ χαϊδεύει τὸ μέτωπόν
σας, εἶναι τὸ τελευταῖον φιλὶ τῶν ἀγαπημένων σας...

Ἐκεῖ κάτω, μακριὰ ἀπ' ὅσους ἀγαποῦν, μακριὰ ἀπὸ τοὺς
τόπους, ποὺ εἶδαν τὰ ἀνθηρὰ νιάτα των, κοιμούνται οἱ νεκροὶ
τοῦ διπλοῦ μας ἔπους... ὁ πλατὺς στυλοβάτης, ποὺ ἐστήθη ἡ
Μεγάλῃ Ἑλλάδι.

Ἐπέθαναν διὰ τὴν Ἑλλάδα των... καὶ θεία ἦτο ἡ δάφνη !...

Διαβάται, ὅσοι περναῖτε τώρα τὸ ἐλεύθερον χώμα, χαιρετᾶτε τοὺς τάφους των...

«Τῇδε κεῖνται τοῖς κείνων ρήμασι πειθόμενοι!»

Δάφνη ἄς εἶναι ἡ ἀνάμνησίς των!

M. ΜΗΤΣΑΚΗ

ΕΙΣ ΤΕΙΧΟΣ

Εκ τῶν τεσσάρων τοίχων τοῦ παλαιοῦ πύργου μόνον αὐτὸς ἀπέμεινεν ὀρθὸς ἐκεῖ ἐπάνω ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κωνοειδοῦς λόφου, τοῦ ὑπερκειμένου τῆς λίμνης, αὐτὸς μόνος, ὁ ὀπίσθιος. Τὸν εἶχε κτίσει, ὡς λέγεται, τὸν γηραιὸν πύργον τῶν Κομνηνῶν τις ἄλλοτε πρὸ αἰώνων ὅλων, πολὺ πρὶν νὰ ὑπάρξῃ νέα Ἑλλάς κατὰ τοὺς ζοφεροὺς βυζαντινοὺς καιροὺς φιλοδοξήσας ν' ἀποχωρισθῇ τοῦ λοιποῦ κράτους καὶ νὰ ἰδρῦσῃ ἐδῶ, ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, ἴδιον δεσποτᾶτον. Καὶ ἐν αὐτῇ ἔστησε τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τὴν ἔδραν καὶ τὸ ὄνομά του ἔδωκεν εἰς τὸ κάστρον τοῦτο, ὅπερ οὗτος ὠκοδόμησεν ὀχυρὸν πανταχόθεν καὶ περιόπτον, καὶ εἰς αὐτὸ ἔμενεν ἀνθέντης κυρίαρχος τῆς πέριξ χώρας. Ἐπειτα ἐν τῇ αἰματηρᾷ δίνη τοῦ μεσαιῶνος, καθ' ἣν τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἵνα τὴν λιπάνουν μὲ τὴν σάρκα τῶν ἀπείρων πτωμάτων, ἅτινα ἐσκόρπιζον ἐπ' αὐτῆς, καὶ τὴν ζωογονήσουν διὰ τὸν ἀμνητὸν τοῦ ἐλευθέρου μέλλοντος, διήλυνον μυρία φῦλα καὶ γένη ἐρχόμενα καὶ παρερχόμενα, ὡς νὰ περιεφέροντο ἀσυνειδήτως ὑπὸ τῆς ἀοράτου πέφυγος περπωμένης τρικυμίας, ἀλληλοδιαδόχως ἐστέγασε καὶ τῶν Ἀλβανῶν τὴν ὁρμὴν καὶ τῶν Σέρβων τὴν βίαν καὶ τῶν φράγκων τὴν αὐθαιρεσίαν καὶ τῶν Τούρκων τὴν ὀμότητα καὶ τὴν ὑπεροψίαν τῶν Βενετῶν. Κατόπιν, ὅταν ὁ κοιμώμενος δοῦλος ἤρχισε ν' ἀνασηκῶνῃ τὴν πλάκα τῆς τυραννίας, ὁρματωλῶν καταφύγιον καὶ ἐνδιαίτημα συχνὸν ἡ Ἐπανάστασις τὸν εὔρε. Καὶ ὕστερον ὁ Χρόνος, ὁ Χρόνος δι' ὃν ἐργάζονται, νομίζεις, ὅλοι οἱ ἄλλοι, τὸν παρέλαβεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του,

τὸν ὑπέταξεν εἰς τὴν κυριαρχίαν του. Μόλις τῶν περιστάσεων ἡ φροῶ ἢ ἡ μεταλλαγή τῶν ἐποχῶν ἀπεδίωξεν ἔξ αὐτοῦ καὶ τὸν ἔσχατον τῶν κυρίων του, μόλις εἶδεν αὐτὸν ἀπομείναντα ἔρημον, ὥς νὰ ἔκαιροφυλάκτει τὴν στιγμὴν, ἔσπευσεν αὐτὸς νὰ δομήσῃ ἐπ' αὐτοῦ ὥς ἐπὶ λείας πολυτίμου καὶ ἀόρατος οἰκίτωρ, ἀφανὴς ἐχθρὸς ἐγκαθίδρυσεν ἐν αὐτῷ τὸ Κράτος του. Ὅχι ὅμως διὰ νὰ δεσπόσῃ ἐπ' αὐτοῦ τῆς ἄλλης χώρας, νὰ τὸν μεταχειρισθῇ ὥς ὄργανον ἀπειλῆς ἢ καταστροφῆς ἐναντίον της, νὰ φυλαχθῇ ὑπὸ τὴν ἐρυμνότητά του καὶ νὰ ἀρθῇ ἐπὶ τοῦ ὕψους του, διὰ νὰ εἶναι φοβερώτερος πρὸς ἐκείνην. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους αὐτὸς ἐπ' αὐτοῦ ἐνόει νὰ ἐξασκήσῃ τὴν δύναμίν του, κατ' αὐτοῦ ἐνόει νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰσχύν του. Ὡς ὁ ἀπηνέστερος καὶ ἐπιτηδεϊότερος τῶν πολιορκητῶν ἤρχισεν ἅμα ἐγκαιαστὰς βαθμηδὸν νὰ τὸν ὑπονομεύῃ, νὰ τὸν ἀδυνατίξῃ, νὰ τὸν διασείῃ. Ἐν τῇ ὑπομονητικῇ βραδύτητι, ἐν τῇ ἀσφαλεῖ νοχελίᾳ, ἣν δίδει ἡ βεβαιότης τῆς νίκης, ἀφήρесе κατὰ μικρὸν πᾶν ὅ,τι παρείχε αὐτῷ τὴν ἀλκὴν καὶ τὴν ρώμην τὴν ἄλλοτε. Χωρὶς στρατῶν κίνησιν καὶ μαχῶν ἰαχήν, ἡρέμα καὶ ἀθορύβως κατέρριψεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ τεῖχος, οὐτινος ἔχνη μόλις τινὰ σώζονται. Τοὺς προμαχῶνας, οἵτινες περιέστεφον τὴν ὀφρὺν τοῦ λόφου, κατέβαλε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον. Μίαν μικρὰν ἐκκλησίαν, ἣτις παρέκειτο αὐτῷ μετεποίησεν εἰς σωρὸν λίθων ἠπλωμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἄμορφον τύμβον μαρμάρων. Καὶ ἔπειτα ἤρχισε λυμαινόμενος καὶ αὐτὸν τὸν βαρὺν ὄγκον τοῦ πύργου, ὑπέσκαψε τὰς ρίζας, κατέρριψε τὰς γωνίας, ἤνοιξε ρήγματα, ἔστριψεν, ἔξεσεν, ἐξέδαρεν, ἐγύνωσεν, ἀρεῖλε τὸ χῶμα, ἀρεῖλε τὴν ἄσβεστον, μετεκίνησε τοὺς λίθους, ἐτίναξε τὴν σκέπην χαμαί, συνεμάχησε μὲ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἀέρα, ἐκρήμνισε τὸν ἕνα τοῖχον, ἐκρήμνισε τὸν δεύτερον, ἐκρήμνισε καὶ τὸν τρίτον, τοὺς ἐσώρευσε κατὰ γῆς ὥς ἀθλητάς, ὧν ἄγνωστος χεῖρ καὶ κρηφὴ νόσος κόπτει τὰ γόνατα καὶ λυεῖ τὰ γυῖα, καὶ μόνον ἀφῆκεν αὐτὸν τὸν ὀπίσθιον. Ἀραγε ἔξ ἀδύλου καὶ παραδόξου ἔλεους ἢ διότι ἔχει εἰσέτι τὸ δέον σθένος, τὸ σθένος, ὅπερ ἔλειψε ταχύτερον ἀπὸ τῶν ἄλλων, νὰ ἀντιτάσσεται ἀκόμη εἰς τὸν ἀθέμιον, τὸν ἐπίβουλον ἐπιδρομέα; Τίς οἶδεν; Ἀλλὰ τοῦτο ἄγεσαι μᾶλλον νὰ ὑποθέσῃς βλέπων αὐτὸν πῶς ἐπικάθηται τόσον στερεῶς ἀκόμη ἐπὶ τῆς βάσεώς του.

Ἐσχατος μάρτυς τοῦ τι ὑπῆρχεν ἐκεῖ, φαίνεται ὡς νὰ συνεκέντρωσεν εἰς ἑαυτὸν ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πεπτωκότων ἀδελφῶν του, ὡς νὰ κατέφυγεν εἰς αὐτὸν ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ παλαιοῦ ἔργου. Στενὸς καὶ ὑψηλός, πανύψηλος, ἐγείρει ἐπιβλητικὸν τὸ γιγαντῶδες αὐτοῦ ἀνάστημα, καὶ ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς ἐκνευρίζει καὶ αὐτὸν καθημέραν, καί, ἐνῶ οἱ λίθοι του ἀποσπῶνται ἐπίσης κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν γωνιῶν, καὶ ἐνῶ ἡ φθορὰ ἐπέθεσε καὶ ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀπαισίαν σφραγιδά της, βασιλικὴν ἔχει ἀκόμη τὴν παρὰστασιν, καὶ παρ' ὅλην τὴν γυμνότητα καὶ τὴν μόνωσίν του, θαρρεῖς, ὅτι ὁ λόφος εἶναι ἀκόμη θρόνος δι' αὐτόν. Νομίζεις σχεδὸν θεωρῶν πῶς ἴσταιται ἐπὶ τῶν εὐρέων θεμελίων του ὅτι ἐπίτηδες ἐκαλοκάθισεν ἐπ' αὐτῶν, ὡς διὰ νὰ πέσῃ ποτὲ μεγαλοπρεπέστερον. Καὶ ὑφούται ἐκεῖ σκυθρωπὸς τὴν μορφὴν, σιγῆς, σχεδὸν ἄγριος, ὡς βεβυθισμένος εἰς ἀλλόκοτον ὄνειρον, μὲ τὰς βωβὰς πολεμίστρας του χαινούσας καὶ τὸν παρηγμακότα του λιπόσαρκον κορμόν, τὸν πελιδνὸν τὴν χοιρῶν καὶ ὁμοιάζοντα πρὸς ὄστρεώδη σκελετὸν περιέργου τέρατος. Πολεμιστῆς, θὰ ἔλεγες, στυγνός, τραυματίας καὶ μόνος περισωθεὶς στρατεύματος, γενεᾶς, ἐποχῆς ὅλης. Ἐπὶ τῆς ἐντεῦθεν πλευρᾶς αὐτοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ ἀέτωμα, ἐπιγραφὴ τις διακρίνεται ἡμιεξηλειμμένη, δυσανάγνωστος, εἰς ποῖον λέγουσα ἀνῆκε, τίς τὸν ἔκτισε. Κι ἐπὶ τῆς κορυφῆς του ἐναέριος σπόρος ριφθεὶς ἀπὸ τρελλὴν βέβαια πνοὴν καὶ πῶς ριζώσας εἰς τὸν λίθον ἄδηλον, μία ἀγρία ἀπιδιὰ ἔφρυσεν τοὺς χλωροὺς κλάδους της Ἀλλὰ καὶ ἐκείνη καὶ αὕτη προσθέτουν, νομίζεις, εἰς τὴν σιγαλὴν κατήφειάν του, τὴν καθιστοῦν αἰσθητοτέραν. Τὴν ἐπιγραφὴν ἐκλαμβάνεις ἀκουσίως ἐπιτύμβιον, ὅπερ ἐχαράχθη ἐπ' αὐτοῦ ἐπίτηδες ὥσπερ ἐν γνώσει καὶ προαγγελίᾳ τῆς ἀφεύκτου τύχης, ἥτις τὸν ἀναμένει. Καὶ τὸ φυτόν σου ἐνθυμίζει πόρρωθεν, τόσον παρὰδοξον τόπον ἐκλέξαν νὰ ἀναφυῇ, τοὺς στεφάνους, οἵτινες ἐπιτίθενται εἰς τοὺς νεκρούς. Κι ἐν τούτοις παρ' ὅλην τὴν σκυθρωπότητα καὶ τὴν σιγὴν του λαλεῖ, νομίζεις, λαλεῖ ὁ γηραιὸς τοῖχος δι' ὅλων τῶν πόρων του, διὰ τῶν λίθων του τῶν καταρρεόντων, διὰ τῶν πολεμιστρῶν του τῶν χαινουσῶν, διὰ τῶν ὀπῶν, ἃς ἤνοιξεν ὁ καιρὸς εἰς τὰ διερωγώτα του πλευρά, ἅψ' ὧν ἐκφεύγει κατ' ὀλίγον ἡ ζωὴ του. Ἐν γλώσῃ ἀφράστῃ, ἀλλὰ πόσον εὐλήπτῳ, διηγεῖται πρὸς πάντα δυνάμενον νὰ τὸν ἐννοήσῃ ἱστορίαν ὅλην, τὴν ἱστορίαν τοῦ

πολυκυνμάντου βίου του, τὰς καταγίδας, ἃς ὑπέστη, ἢ τοὺς ἀγῶ-
νας, οὓς ἤγαγε, τὰς λαΐλαπας, ἃς προσεκάλεσεν, ἢ τῶν λαῶν τὰς
συγκρούσεις εἰς ἃς παρέστη, τὰς θυέλλας, ἃς εἶδε, στοιχείων πο-
λέμους, ἀνθρώπων θυέλλας, ὧν ὑπῆρξεν ἥρωος ἢ θεατῆς. Λέγει
τὴν δύναμιν, ἣν ἔσχε, καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἣν ἐνέκλεισε.
Λέγει τὰ θαυμαστά γεγονότα τοῦ παρελθόντος καὶ τὴν βάσιν τῶν
ἐνιαντῶν τῶν μεμακρυσμένων ἀπηγεῖ καὶ μνημονεύει τῶν θορύ-
βων τῶν ἄλλοτε καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἀποικοιμένην μαρτυρεῖ. Καὶ
ὑστερον λέγει τὴν βαθμιαίαν ἐγκατάλειψιν καὶ τῶν καιρῶν τὴν
μεταβολὴν καὶ τὴν ματαίαν κατὰ τοῦ χρόνου, εἰς ὃν οὐδὲν δύναται
ν' ἀντίσταθῃ, πάλιν, καὶ τὸ γῆρας τὸ βραχύ, ἀλλ' ἀδυσώπητον,
καὶ τὴν κατὰ τῆς ἀνηλεοῦς Εἰμασμένης ἄσκοπον ἀντίδρασιν. Καὶ
ἀφοῦ διηγηθῇ πάντα ταῦτα, θορνεῖ τὴν σημερινήν του μόνωσιν
καὶ τῶν ἀδελφῶν του τὴν πτώσιν καὶ τὴν ἄφρευκτον καὶ τυφλὴν
μοῖραν, ἣτις μεταλλάσσει τῶν πραγμάτων τὴν ὄψιν, καὶ ἀφαιρεῖ
τὴν ρώμην καὶ τὴν ὑπαρξίν καὶ μεταστρέφει τῶν ἀναγκῶν τῆς
ἀνθρωπότητος τὴν θέουσαν φύσιν καὶ πότε ἐξαίρει τῶν ἔργων
καὶ τῶν ἰδρυμάτων τοῦ πολέμου τὴν ἀξίαν καὶ τὴν εὐχλειαν, καὶ
πότε τῶν ἔργων καὶ τῶν ἰδρυμάτων τῆς Εἰρήνης ἀναδεικνύει τὴν
χοῆσιν, μελαγχολικὸν ἔρεπτον, πρόγονος ἐνδοξος ἐπιθανάτιος,
ἀνωφελὲς ἀπόμαχος καὶ ἄχρηστος, βλέπει πέραν τὸν κάμπον, τὴν
Αἰτωλίαν πᾶσαν, ἣς ἐπὶ τοσοῦτον ἄλλοτε ἐδέσποζε, τοὺς δρυ-
μοὺς αὐτῆς καὶ τὰς λίμνας καὶ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς καπνοφυ-
τείας καὶ τὴν ἄλλην καλλιευγημένην γῆν καὶ τὸν ἀριτερευκτον σι-
δηρόδρομον διερχόμενον ἐν τάχει καὶ συρρίζοντα ὡς νὰ σαλπίζῃ
ὀξέως τὸ ἐγερετήριο νέας ἐποχῆς, καὶ μυστικὴ ὁργὴ ἐξογκώνει
βεβαίως τὰ ἄνθη στήθι του καὶ συναισθάνεται ἴσως καὶ αὐτὸς
ὅτι εἶναι ξένος πλέον πρὸς τὴν ὑπ' αὐτὸν χώραν καὶ εὐρίσκει πι-
θανῶς καὶ ὁ ἴδιος ὅτι ἀρκετὰ ἔζησε καὶ ὅτι ἀργεῖ νὰ φυσῇ ὁ
ἄνεμος, ὅστις θὰ τὸν ρίψῃ καμίαν νύκτα ἐν πατάγῃ πετρῶν κυ-
λισομένων κάτω τοῦ ὑψηλοῦ θρόνου του...

ΑΝΟΙΞΗ

Τὶ εἶν' αὐτό, ποὺ μᾶς προμηνάει τὴν ἀνοιξή; Εἶναι κάποιο πουλί, ποὺ μᾶς τὴν κελαδάει, εἶναι τὰ φυτά, ἡ ἀνθήση, ποὺ προετοιμάζεται σὰν κάποια νυφούλα γιὰ τὸ γάμο της στὰ γήινα καὶ ὑγρὰ δώματά της, εἶναι ὁ ἥλιος, ποὺ καίει μ' ἓναν ἀλοιώτικο τρόπο, ἀσυνήθιστον ὥς τὰ χτές, εἶναι κάποιο ἀγεράκι τερπνό, ποὺ τὸ νοιώθουμε σὰν ξυπνητήρι τῆς φύσης, σὰ σάλπιγγα γλυκεῖα κι ἀπαλόφωνη, ποὺ μᾶς προκαλεῖ νὰ ξυπνήσουμε ἀπὸ τὴ νύκτι τοῦ χειμῶνα; Δὲν ξέρω. Ξέρω ὅμως πὼς ὁ καθένας μας τὰ ἐνοιώσεν ὅλ' αὐτὰ τρυφερά, εὐεργετικά, χαρμόсуна νὰ ἐσχύνονται καὶ νὰ σκορπίζονται ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς πλάσης καὶ νὰ τοῦ λένε μὲ μιὰ μυστικὴ φωνή:

Ξύπνα, ξύπνα, θνητέ! Ξύπνα ἀπὸ τὸ βάθος τῆς μελαγχολίας σου κι ἀπὸ τὸ χειμωνιάτικο ὄνειρό σου τῶν τόσων μηνῶν. Ἔβγα ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν θλιβερῶν σου στοχασμῶν καὶ τίναξε ἀπὸ πάνω ὅλα τὰ σύννεφα τῆς λύπης. Ὅτι σ' ἔκαμε νὰ λυπᾶσαι χτές, σήμερα γίνεται ἀφορμὴ τῆς χαρᾶς σου. Τὸ δένδρο βιάζεται νὰ γεμίση ἀπὸ πράσινα φύλλα καὶ νὰ σκεπάσῃ ἀπὸ τὰ βέβηλα μάτια τὴν ἐγκαταλειμμένη φωλίτσα, ποὺ ἔρχεται νὰ ξανάβρῃ τὸ ξενιτεμένο πουλί. Ἡ στάλα τοῦ νεροῦ, ποὺ πέφτει, θ' ἀντηχήσῃ ἀλλιώτικα στὴν ψυχὴ σου κι οἱ μορφὲς καὶ τὰ πράγματα ὅλα, ποὺ εἶχες βαρεθῇ νὰ βλέπῃς, θὰ ἰδῇς νὰ σὲ σέφρουν κοντὰ τοὺς ἀγαπημένα. Οἱ θνητοὶ σου ἀλλάζουν σὲ ἥρεμα τραγούδια τώρα καὶ τὸ μῖσος σου κεληδεῖ μέσα σου σὰν κορυδαλλός.

Κοιτάξου στὸν καθρέφτη ἄφοβα πιά καὶ θὰ ἰδῇς πὼς ἔφυγεν ἡ ρυτίδα τῆς κακίας, ποὺ σ' ἀσκήμιζε τόσο πολὺ. Μίλησε δυνατὰ καὶ θ' ἀκούσῃς μ' ἐκπληξὴ σὰν ξένῃ τὴν ἴδια σου τὴ φωνή. Ἡ ἀνάμνηση τῶν περασμένων, ποὺ ἔτρεμες, ὅταν ἐρχόταν νὰ βοῇ τὴν μοναξιά σου, γιὰτὶ τώρα σοῦ εἶναι τόσον ἐπιθυμητὴ καὶ τὴν ἐπικαλεῖσαι μ' ἐπιμονή; Γιὰτὶ ὁ νοῦς σου τρέχει ἐλεύθερος στὰ πράσινα περιβόλια τῆς νιότης σου;

Τίποτε δὲ βρῖσκεις μονότονο πιά κι ἀνοίγεις πρῶτ' πρῶτ' ἡδονικά τὸ παράθυρό σου γιὰ ν' ἀφήσῃς νὰ σοῦ ἔρθῃ ὁ μαγικὸς ἀντίλαλος τῆς ἀλλαγῆς, ποὺ συντελεῖται βαθιὰ στὴ γῆ. Κι ὅλο καὶ

σὲ σπρώχνει πρὸς τὸ ἄνοιγμα, θνητέ! Ὅ,τι εἶχες ἐρημητικά κλει-
σμένο ὥς τὰ τώρα βιάζεσαι νὰ τὸ ἀνοίξης. Τὸ σπῖτι σου, τὰ
παράθυρά σου, τὶς πόρτες σου, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς σου τὰ μά-
τια κι ὅλα σου τὰ αἰσθητήρια ὄργανα κι ὅλους τοὺς πόρους τοῦ
κορμιοῦ σου. Ποιὸ περιμένεις νὰ γυρίσῃ τάχα λατρεμένο σου
πρόσωπο ἀπὸ τὸ μακρινὸ του ταξίδι; Τὴν ἐλπίδα, πὺν ξανα-
γεννιέται μέσα σου μετὰ τὴν νέαν εὐωδιά τῆς πλάσης, τὴν αὔρα
τῆς θάλασσας καὶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς; Κι ὅπου καὶ νὰ σταθῇς
σὲ ἀκρογιάλι θαρρεῖς πὺς βροῖζεσαι, ἀπ' ὅπου καρτερεῖς νὰ
ρθῇ ν' ἀράξῃ ἓνα καραβάκι μετὰ ὀλόλευκα πανιά.

Ὑπάρχει ἄραγε κανεὶς, πὺν νὰ μὴν κἀνῃ τέτοιους συλλογι-
σμοὺς ἢ καὶ καλύτερος ἀκόμα, τὶς ἡμέρες αὐτές, πὺν ἀπὸ
παντοῦ προμηνᾶται ὁ γυρισμὸς τῆς νύφης μετὰ τὰ πράσινα μαλ-
λιά καὶ τὰ γαλάζια μάτια, τῆς βασιλοπούλας τῆς Ἀνοίξης, πὺν
μᾶς φέρνει τὰ λουλούδια καὶ τὰ πουλιά;

Σὲ τέτοια διάθεση θὰ βρισκόμουν ἐξάπαντος, ὅταν ἐδῶ καὶ
δεκαπέντε χρόνια ἔγραφα τοὺς παρακάτω στίχους:

Μέσα στὰ ξερίπια τοῦ χειμῶνα,
δίχως βοή καὶ κορνιαχτό,
μιὰ κρινομέτωπη νυφούλα
χτίζει παλάτι πυργωτό.

Δουλεύουν μύριοι μαστοράδες,
πρῶτοι στὴν τέχνη καὶ στὸ νοῦ,
τ' ἀγέρι, ὁ ἥλιος, τὸ φεγγάρι
κι ὅλα τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ.

Φτειάνουν τὸ θόλο γαλαζένιο,
ὅλη τὴ γῆ χρυσὴ φωλιά
καὶ τῆς σωριάζουν γιὰ στολίδια,
ἄνθη καὶ δένδρα καὶ πουλιά.

Καὶ τὸ ψηλότερο βουνάκι
τὸ φτειάνουν γυάλινο θρονὶ
κι ἐκεῖ βασίλισσα θρονιαίνουν
τὴν ἄνοιξη τὴ γαλανή.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

Η ΕΙΚΟΝΑ

Στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του εἶχε στήσει τὸν καφενέ του ὁ Ζῶης ὁ Ἀζώηρος. Αὐτὸς ἐσερβίριζε τοὺς μουστερηδες καὶ ἡ ἀδελφὴ του, ἡ Κυρὰ Τσεβούλα, ἔβραζε τοὺς καφέδες. Παλιὸς χαμηλὸς τοῖχος ἀπὸ ξερολίθι ἔκλειγε ὁλόγυρα τὸ κτῆμα τοῦτο τ' Ἀζώηρου, ποὺ τὸν μισὸ τόπο ἔπιανε τὸ σπίτι μὲ τὴν αὐλὴ καὶ τὸν ἄλλο μισὸ ὁ κῆπος μὲ τὶς φυτεῖς καὶ μὲ τὰ δέντρα του καλοσκαμμένος καὶ καλοφυτεμένος καὶ φραγμένος μὲ ψηλὴ καλαμιωτὴ. Ἐλαμπε ἀπὸ πᾶστρο ἡ αὐλὴ του. Οἱ βασιλικοὶ μὲ τοὺς χιλιοχρώματους μενεξέδες, ποὺ στόλιζαν ἀραδαριὰ τὶς ἀλτάνες καὶ τὰ πεζούλια της, ἐμοσχοβόλιζαν τὸν ἀέρα καὶ τὸ βουνάκι τῆς Καραβατιᾶς ἀπὸ πάνω κατέβαζε μιὰ δροσιὰ παραδείσια τὴν αὐγὴ καὶ τ' ἀπόσπερνο.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ καλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀμόλευτους καφέδες τοῦ Ζῶη, σὺνάζαν στὸν καφενέ του τοὺς γέροντες τῆς γειτονιάς. Εἶχε καὶ πηγᾶδι μὲ σπάνιο νερὸ ὁ Ἀζώηρος, ὁποῦ δὲν ἄργησαν νὰ τὸ μυριστοῦν κι ἄλλοι καὶ ποὺ κατάντησε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα νὰ διαλαληθῇ σ' ὅλους ἐκεῖνους τοὺς ἀπάνω μαχαλάδες ὁ καφενὲς καὶ νὰ συχνάζουν σ' αὐτὸν ὄχι μονάχα οἱ γερόντοι, μὰ κι ἄλλοι πολλοί. Κι ἔβγαιναν στὸν ἀνήφορο ἐκεῖνο καὶ ἀπὸ τὰ χαμηλότερα σπίτια γιὰ ν' ἀπολάφουν τὴ δροσιὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τ' ἀθάνατο νερὸ τ' Ἀζώηρου, ποὺ ἦτον κατάκρυο καὶ καλοχώνευτο κι ὅπ' εὔρισκαν συχνὰ μέσα του γλωρὰ φύλλα πεύκου κι ὀξιάς καὶ πουρναριοῦ τῶν ψηλωμάτων τοῦ Πίνδου.

Οἱ δραγάτες οἱ Ἀρβανίτες καὶ φυλαχτάδες τῶν μπέηδων καὶ τῶν ἀγάδων τῆς Καραβατιᾶς ὅλοι ἐκεῖ συναντόνταν.

Ἄσε τὴν Πρωτομαγιά καὶ τέτοιες ἄλλες χρονιάρικες μέρες, ὁποῦ δὲν εἶχε ποὺ νὰ βάλῃ τὸν κόσμον νὰ κάτῃ στὸν καφενέ του ὁ Ἀζώηρος. Ἐκόντευαν κάποτε νὰ ξυπνήσουν μέσα του καὶ τὰ παλιὰ ὄνειρα κι οἱ σβησμένοι πόθοι γιὰ ν' ἀρχοντέψῃ καὶ μὲ τὸν καφενέ. Ὅμως τὸν ἐκρατοῦσαν σφιχτὰ δεμένο στὴν τιμιότη τῆς τέχνης του τὰ λόγια τοῦ «μπαμπᾶ», ὅπως τὸν ἔλεγε

τὸν τοῦροκο προβατάρη γείτονά του, πὸν τοῦ θύμιζαν τὰ περασμένα παθήματά του.

Πολλὲς φορὲς γύριζα καὶ γὼ ἀπὸ τὸ γάλα στὸν καφενὲ τ' Ἀζώηρου, τ' ἀνοιξιάτικα ἀνγερινά, πὸν ἀνέβαινα στὸ βουνοῦ χαράματα. Ἐτύχαινε ὅμως νὰ διαβαίνω ἀπὸ ἐκεῖ καὶ τὲς σκόλεις κανέν' ἀπόβραδο. Οἱ συχνότεροι γερόντοι, πὸν εὔρισκα στὸν καφενὲ τ' Ἀζώηρου, ἦσαν ὁ γέρο Καλαμένιος, ἀγαπημένος μου, πὸν τὸν εἶχα γνωρίσει ἀπ' ἄλλοῦ κι εἶχα μάθει τόσα παλαιὰ κι ἀξέτιμητα πράγματα ἀπ' αὐτόν, ὁ Πάνος ὁ Γερακάρης, ὁ Λυγδάς ὁ Λιονταρής, ὁ Θωμᾶς Γοργόλης, ὁ Μάνθος ὁ Μπαλιούλιας κι ὁ Διαμαντῆς ὁ Βάρδας. Ὅλοι κηράδες κι ἀνυφαντῆδες καὶ χονσοκεντιστάδες στὰ νιάτα τους καὶ τώρα ἀπόμαχοι ὅλοι. Ἐμαζευόνταν ἐκεῖ μὲ τὰ δεκανίκια καὶ μὲ τὰ τσιμπούκια τους κι ἔστρωναν ἀδιάκοπες καὶ μακριᾶς κουβέντες ὅλο γιὰ πράματα τοῦ περασμένου καιροῦ τους. Κι ἐγὼ στὴ μέση τους χόρταινα ἱστορίες καὶ σοφὰ λόγια.

Τ' ἀπόγιομα ἐκεῖνο, μόλις προσπέρασα τὸ κατώφλι τῆς ἀνλόπορτας τοῦ Ζώη τ' Ἀζώηρου, κι ἤβρα τοὺς συνηθισμένους μουστεροῦδες του, τοὺς γερόντους κι ἀρβανιτάδες, συμμαζωγμένους σ' ἓνα μπάγκο ἀπανωτούς, μὲ καρφωμένα καὶ μάτια καὶ νοῦν ἀπάνω σὲ μιὰν εἰκόνα, πὸν βαστοῦσε καταμεσῆς ὁ Ζώης στὰ χέρια του. Οὔτε μ' ἔνοιωσαν, ὅταν μπῆκα. Τοὺς ἐσίμωσα κι ἐτήραξα κι ἐγὼ τὴν εἰκόνα. Ἡ εἰκόνα ἦτανε παλιὰ κι ἀξιοπερίεργη. Παράσταине καβαλάρη παλικάρὰ μὲ γιγάντιο ἀνάστημα καὶ μὲ πανώρια μορφή. Εἶχε ἀσπροκόκκινο τὸ πρόσωπο καὶ περίσσια ἔμορφο καὶ καλωσυνάτο κι εὐγενικό, πρόσωπο βασιλικὸ καθαρό. Γρυπὴ τὴ μύτη, τὸ μέτωπο καθάριο καὶ πλατύ. Τὸ γένειο μακρὸν καὶ γιομένο κατὰ ἔμπροσς λίγο καὶ κομμένα τὰ μαλλιά. Ἐφαίνετο σὰν νὰ τοῦ χάρισε ἡ φύση σ' ὅλο του τὸ κορμὶ ἀσύγκριτην ἐπιδεξιότη καὶ ξεχωριστὴ δύναμη. Ἐφόραγε μεγάλῃ σκούφια στὸ κεφάλι του, στολισμένη μὲ ὥραϊα φτερά καὶ μακρὸν μεταξοπράσινο δουλαμά, περιπλουμισμένο μὲ χονσὰ σειρίτια, πὸν φάνταζε θαυμάσια, καμωμένος μὲ πολλὴ μαστοριά καὶ μὲ τέτοια τέχνη ντυμένος, ὅπου σὰ σκέπαζεν ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω τ' ἄρματα. Ἐφαίνονταν καὶ τ' ἄρματα, κι ἔφαινονταν κι αὐτός.

Ἀπὸ τ' ἀλόγου τὸ τρεχιο κυματίζονταν ὁ δουλαμᾶς κι ἄφηνε

νὰ λάμπη στὰ στήθια του ἡ χρυσὴ ἀλυσίδα τοῦ βασιλικοῦ παρὰ σήμου του κι ἓνας διαμαντοκόλλημένος σταυρός, ὅπου φαίνονταν, σὰ νὰ τὸν φύλαε στὸν κόρφο του δίπλα γκόλφι μὲ βαθύτατη εὐλάβεια. Μὲ τὸν κυματισμὸ τοῦ δουλαμᾶ προβάλλαν στὸ φῶς καὶ τὰ μεγάλα κίτρινα ποδήματά του. Λαμασκι σπαθὶ κρέμονταν μὲ χρυσὰ λουριά ἀπ' τὴ ζώνη του κατὰ τὸ ξεροβὸ πλευρὸ καὶ πίσω ἀπὸ τὸ γόνατό του κρύβονταν τὸ κροάνιο ἀπελατικά του· ἀπάνω σ' ὅλ' αὐτὰ ἡ λαμπρόδα τῶν ὀμματιῶν του καὶ τοῦ κορμιοῦ του ἡ λεβεντιά ἔδειχναν ὅτ' ἦτο στὴν καρδιὰ δρόκος τοῦτο· καὶ λιοντάρι στὴ δύναμη. Ἀρχοντιά κι ὁμορφιά καὶ στόλος στὸ ἀνάστημά του ὅλο. Μὲ τὸ ξεροβὸ χέρι βάσταε τὰ χαλινάρια τ' ἀλόγου καὶ μὲ τὸ δεξιὸ τὴ μακριὰ λάντζα, εἶδος κονταριοῦ μὲ σιδερένιο στόκο στὴν κορφή καὶ μὲ μικρὸ κόκκινο φλάμπουρο μὲ τὸν αἰτὸ τὸ δικέφαλο μὲς στὴ μέση.

Τ' ἄλλογό του ἦτον μαῦρο καὶ κατὰ τὸ μέτωπο μοναχὰ λίγο μπάλιο, ντυμένο κι αὐτὸ μὲ χρυσάγουρη σέλα καὶ φαντὰ φάλαρα. Εἶχε περήφανα σηκωμένο κατ' ἀπάνω τὸ κεφάλι του κι ἡ πλούσια καὶ γυαλιστερὴ χαίτη του χύνονταν σὰν κῆμα τρικυμιστὴ στὰ στήθη τοῦ ἀναβάτη. Σπιθοβολοῦσαν τὰ μεγάλα τὰ μάτια του κι ἀφρίζαν τὰ διάπλατα τὰ ρουθούνια κι ἐσπαρτάριζαν, ὥσάν νά χυναν κατὰ πέτρα χλιμίντροισμα ἡχερό. Ἐλύγας σὰν τὴν ὀχιά τὸ κορμί του κι ἐσήκωνε τὴ μαλλιαρὴ οὐρὰ πίσω, ὅπ' ἔπεφτε ἀνεμισμένη κι ἀστραφτερή, σὰν καταροράχτης λαγκαδιᾶς, μέσα σὲ σκοταδερὴ νύχτα, ὅπ' ἀναλάμπει στὴν ἀριὰν ἀστροφεγγιά. Τὰ πόδιά του τ' ἀνεμόφτερα δὲν ἐπατοῦσαν ὀλότελα γῆ κι ἐλαμποκοποῦσαν καὶ τὰ τέσσερ' ἀσημοπέταλά του.

Κι ἀποκάτου ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴ τῆς φράγκικα χαραγμένη καὶ πλουμερή, ὅπου ἔδειχνε τ' ὄνομα τοῦ παλικάρῳ καβαλάρη καὶ τὸν τόπο, ὅπου ἰστορήθη, τὴν ξακουσμένη Φλωρεντία.

Οἱ γέροι κι οἱ Ἀρβανίτες, ποὺ τὴν τηροῦσαν καταπλακωμένοι, δὲν ἐγνώριζαν νὰ ξεδιαλέξουν τὰ φράγκικα καὶ πλουμερὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς κι ἐπασχαν ἀπὸ τὴ μορφή κι ἀπὸ τ' ἄρματα τοῦ καβαλάρη νὰ πεικάσουν. Κι ἄλλος τὸν ἔλεγε "Αἱ Γιώργη, κι ἄλλος "Αἱ Δημήτρη, ἄλλος ἀρχαῖον "Ελληνα, κι ἄλλος στρατιώτῃ παλιὸ τῆς Φραγκιάς καὶ τῆς Φλάντρας. Ἀφοῦ διάβασα τὴν ἐπιγραφὴ τῆς ἐγώ, τὴν ἐξανακοίταξα μὴ φορὰ πάλι καλύτερα τὴν εἰκόνα καὶ ρώτησα τὸν καφετζὴ τὸν Ἀζώηρο ποῦ

τὴν εἶχε βρεῖ. Πρὶν ὅμως μ' ἀπολογηθῇ τοῦτος, ὁ γέρο Καλαμένιος, ὁ φίλος μου, ἔστρεψε κατὰ πάνω μου τὰ δυὸ ματογυάλια του—σὰ νὰ μοῦ γνώρισε τὴ φωνὴν κι ἐγύρευσε νὰ ἰδῇ ἂν εἶμαι ὁ ἴδιος—καί, σὰ μὲ εἶδε κοντὰ του, γύρισε κατὰ τοὺς ἄλλους καὶ εἶπε :

— Σταθῆτε καὶ τὸ δασκαλόπουλο θὰ μᾶς δείξῃ τί φανερόν ἢ εἰκόνα, μωρὲ παιδιά. Τὸ γνωρίζω γώ, ἔχει πολλά πράματα αὐτὸ καὶ θὰ τὸ ἐξηγήσῃ.

Ἐχαιμογέλασα μὲ τ' ἀγαθὰ λόγια τοῦ γέρον· γλυκοκοιτάζοντας τον, εἶπα :

— Δὲν τὸν γνωρίζετε τὸ βασιλιά μας ;

Βουβαμάρα χύθηκε γιὰ λίγην ὥρα στὴ μέση μας μὲ τὰ λόγια μου αὐτὰ καὶ μ' ὀλάνοιχτα βλέφαρα καὶ μὲ σφιγμένα χεῖλη κατὰματα μ' ἐκοίταζαν ὅλοι, σὰν νὰ θείαν μὲ τὴ δύναμη τῆς ματιᾶς των νὰ ξεθάσουν ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια μου τὸ μυστικὸ τ' ὄνομα τοῦ βασιλιᾶ τούτου.

Καὶ σὰ δὲν ἔχρινα ἐγὼ ἀκόμα, ἄρχισαν νὰ ξανατηρῶν τὴν εἰκόνα αὐτοῖ καὶ νὰ λέν :

— Ὁ Γεώργιος ; οἱ γερόντοι.

— Ὁ Σουλτάνος ; οἱ Ἀρβανίτες.

— Τί Γεώργιος καὶ τί Σουλτάνος μοῦ λέτε... Ὁ Βασιλιάς τῶν Ἡπειρωτῶν εἶναι τοῦτος.

Οἱ Ἀρβανίτες οὔτε μίλησαν τότες. Ἐμούδιασαν κι οἱ γερόντοι. Κι αὐτὸς ὁ Ζώης ὁ Ἀζώηρος ὁ καφετζής, ὅπ' οὔτε αὐτὸς ἤξερε τί ἀξετίμητην εἰκόνα εἶχε τόσα χρόνια μέσα στὸ σπίτι του. Μοναχὰ ὁ γέρο Καλαμένιος γύρισε πάλι κατ' ἐμένα τὰ ματογυάλια του καὶ μ' ἐρώτησε ἀγάλια ἀγάλια :

— Ὁ Πύρρος, παιδί μου ;

— Μπύρ, μώρ' Μπύρ. Χλαλόησαν παρευθὺς τὰ στόματα τῶν Ἀρβανιτῶν.

— Ὁ Σκεντέρμπεης...

Δὲν ἐπρόφθασα ν' ἀποσώσω τ' ὄνομα, μωρὲς παιδιά, κι ἀστραποβόλησαν μὲ μιᾶς ὅλων τὰ μάτια ὀλόγυρα καὶ χούμησαν ἀπανωτοὶ κι ἐσκέπασαν τὴν εἰκόνα μὲ φιλήματα.

ΜΕΛΕΤΑΙ

Ι. ΔΡΑΓΟΥΜΗ

ΠΗΓΗ ΖΩΗΣ

Ο λαός ο ελληνικός ολόκληρος είναι πολιτισμένος. Η γνησία ζωή του τωρινού ελληνικού λαού είναι άπλή, πολλά πράγματα δὲν τῆς χρειάζονται, ἴσως γιατί καὶ τὸ κλίμα εἶναι ἥμερο. Ἐχει ὅμως κάποια λεπτότητα ὁ λαὸς αὐτός, τὴ λεπτότητα κάθε εὐγενικῆς καταγωγῆς, κάθε μακρινοῦ πολιτισμοῦ, πὺν ἀδιάκοπα πολλοὺς αἰῶνες ἐνήργησε ἀπάνω του. Οἱ Πελαγοὶ ἦσαν πολιτισμένοι (αἰγαῖκος πολιτισμός), οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολιτισμένοι (ἐλληνικός πολιτισμός), οἱ Βυζαντινοὶ καὶ αὐτοὶ πολιτισμένοι (βυζαντινὸς πολιτισμός). Τόσων αἰώνων πολιτισμὸς μπῆκε πιά στὸ αἷμα καὶ στὰ νεῦρα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐπότησε ὡς καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ κορμιοῦ του καὶ τὸ μελούδι τῶν κοκκάλων. Ὁ σκελετός, τὰ νεῦρα, τὸ αἷμα τοῦ Ρωμιοῦ, μ' ὅλην τὴν ἐπιμύξια του μὲ ξένους λαούς, εἶναι παλιὰ καὶ πολιτισμένα. Εἶναι γερὸ κόκκαλο ὁ Ἑλληνισμός, πὺν βάσταξε ὕστερα ἀπὸ τόσους πολιτισμοὺς καὶ ταίριασε μὲ τόσες ἐναντιότητες. Νὰ ἡ δύναμι καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς φυλῆς αὐτῆς, πὺν ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνες καὶ τόσους πολιτισμοὺς καὶ τόσες ἐπιδρομὲς καὶ ἐπιμύξεις ἔμεινε καὶ εἶναι ἐλληνική.

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν εἶναι δουλεμένοι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς παλαιότερους πολιτισμοὺς, πὺν πέρασαν ἀπάνω τους, πολιτισμοὺς πὺν μὲ τὴν ἴδια τους ἰδιοφυΐαν αὐτοὶ τοὺς ἐπλάσαν.

Τὰ στερνὰ τὰ κύματα τὰ ἀργοπορινὰ τοῦ βυζαντινοῦ πολιτισμοῦ ξεσποῦν ἀκόμα καὶ τώρα, μὰ ὅλο καὶ πὺν ἀδύναμι καὶ πὺν σιγανὰ, σὰ νὰ σιγοπεθαίνουν στὴν ἀκρογιαλιά τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα. Τὰ πρῶτα κύματα τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ δειλὰ δειλὰ ἄρχισαν νὰ ξεχύνονται ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, μὰ δὲν ἐπρόλαβαν καλὰ καλὰ νὰ φανερωθοῦν τὰ σημάδια του καὶ πλάκωσε ὁ Τοῦρκος. Ἄν δὲν ἔρχονταν ὁ Τοῦρκος νὰ μᾶς πνίξῃ, ἔβαζε πλώρη ἡ φυλὴ κατὰ ἕναν

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ' 10

καινούργιο πολιτισμό και ὁ ξαναγεννημός, πὺν θαυποχάραζε στὴν ψυχὴ τοῦ ἔθνους ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν τελευταίων αὐτοκρατορῶν, θὰ ἔπαιρνε δρόμο, καὶ λίγο νωρίτερα ἢ ἀργότερα ἀπὸ τὴν Ἰταλία ἢ καὶ μαζί της θὰ ἀνθίξε τρανὸς καὶ στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή. Τὸ ἔθνος καταπλακωμένο καθὼς ἦταν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, δὲν μποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ ἄλλο ἀπὸ μίαν ἐπανάστασι. Ἐπρεπε νὰ δουλέψῃ ἢ στενοχώρια τόσο, ὥστε νὰ ἀποζητήσῃ τὸ ἔθνος τὴν πολιτικὴν του ἀνεξαρτησίαν πρῶτα γιὰ νὰ ξανοίξῃ τὸ δρόμο του καὶ νὰ ξαναδημιουργήσῃ κατὶ.

Δύο παραδόσεις μᾶς κληροδότησε ὁ βυζαντινὸς πολιτισμός, μιὰ τὴ λογιώτατη καὶ μιὰ τὴ λαϊκὴ δημοτικὴ. Αὐτὴ ἡ δευτέρη παράδοσι εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς καὶ γνησιώτερος κώδικς, πὺν μᾶς συνδέει μὲ τοὺς παλαιότερους ἑλληνικοὺς πολιτισμοὺς ὅλους. Ἡ ἄλλη μόνο φαινομενικὰ καὶ ἐξωτερικὰ μᾶς θυμίζει τὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ καὶ ἑλληνιστικὸ πολιτισμὸ καὶ βαστάει ἀκόμα μερικὰ ξόφλοια τῆς ψυχῆς μας, ἐπειδὴ κολλήθηκε κίόλα τοῦ χριστιανισμοῦ, πὺν εἶναι ἡ θρησκεία τοῦ βυζαντινοῦ καιροῦ, σὰν ἓνα ξερὸ φύλλο, πὺν δὲν ἔπεσε ἀκόμα ἀπὸ τὸ δέντρο. Ὁ κορμὸς τοῦ δέντρον εἶναι ἡ δημοτικὴ παράδοσι. Αὐτὴ ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς πολλῆς ποίης δημιουργήσῃ κανένα πολιτισμὸ ἢ ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ εἶναι ἡ ζωντανὴ πηγὴ κάθε πολιτισμοῦ ἑλληνικοῦ ἀπὸ τότε, πὺν πλάστηκε ὁ Ἕλληνας στὰ ἑλληνικὰ χῶματα, ὡς τότε, πὺν θὰ λείψῃ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς. Εἶναι σὰν ἓνα ξεστὸ ρεῦμα ζωῆς, πὺν περὶ αἰῶνες τώρα στὰ κατὰβaths τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ βαστᾷ μὲ τὴν αἰώνια ροὴν του τὴν ἐνότητα ἢ ὁμοιότητα τῆς μορφῆς της. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντιδοῦν στὴν παραμόρφωσι, πὺν κάθε τόσο ἐξωτερικὰς ἐπιφορὰς πολεμοῦν νὰ τῆς καθίσουν. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ δέχεται ἀπὸ τὴς ἐξωτερικὰς ἐπιφορὰς ὅ,τι μπορεῖ νὰ ἀφομοιώσῃ καὶ διώχνει ὅ,τι τῆς εἶναι ἀληθινὰ ξένο καὶ θὰ χαλοῦσε τὴν ἀρχικὴ μορφὴ της.

Ὡστόσο ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, πὺν διαφύει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ της γιὰ κατὶ καλύτερο ἀπὸ τὸν ἐαυτὸ της, πὺν ὅλα τὰ προσέχει καὶ λαχταροῦ νὰ γνωριστῇ μὲ ὅλα καὶ μαθαίνοντας τὸν κόσμον νὰ τὸν καταστήσῃ, ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, πὺν ἀνοίγει γιὰ νὰ δεχτῇ καθεὶ ἀνθρώπινόν, μόνο τοὺς πολιτισμοὺς ἐχτιμᾷ ἀληθινὰ καὶ καταδέχεται, μ' αὐτοὺς καταπιάνεται, τὰ ἄλλα ὅλα τὰ ἔχει γιὰ κατώτερα.

εἶδη. Τὰ δοκιμάζει γιὰ νὰ τὰ ἀρνηθῇ ἔπειτα, γιὰτὶ θέλει νὰ ἔσῃ τὸ τί ἀρνιέται. Ὅσο δουλεμένη καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ τοὺς παλαιότερους πολιτισμοὺς, φτάνει νὰ καλλιεργηθῇ πάλι καὶ θὰ ξεπετάξῃ ξανά τὸν ὥραϊο ἀνθρώ, θὰ ἀνθίσῃ ἕναν πολιτισμό, γιὰτὶ βαστᾷ στὸ βάθος τῆς τὴν πρωτινὴ πνοή, ποὺ ἔλαβε γιὰ νὰ ζήσῃ, νὰ ἀδείξῃ καὶ νὰ προκόψῃ.

Ἡ δημοτικὴ παράδοση εἶναι μέσα μας σὰν τὸ χνάρι τῆς ψυχῆς μας· αὐτὴν ἀκολουθώντας καὶ ἀνεβαίνοντας βρίσκομε τὴν ψυχὴ μας, τὴν ἀληθινὴ πηγὴ τῆς νεοελληνικῆς ζωῆς. Ἡ δημοτικὴ παράδοση θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ νὰ ζυγώσωμε ὥς στὴν πηγὴ αὐτὴ τῆς ζωῆς καὶ νὰ ποτιστοῦμε. Γιὰ νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ψυχὴ μας πρέπει νὰ γνωριστοῦμε καλὰ μ' αὐτὴν ὅσο παίρνει καί, γιὰ νὰ γνωριστοῦμε, ἔχομε ὀδηγήτρια τὴν παράδοση τῆ δημοτικῆ. Μὰ, ἐνῶ εἶναι δική μας, πῶς δὲν τὴν γνωρίζουμε; Μᾶς τὴν ἐθόλωσαν ἡ λογιώτατη παράδοση καὶ ἡ εἰσβολὴ ἑνὸς ξένου, τοῦ εὐρωπαϊκοῦ λεγόμενου πολιτισμοῦ, τόσο, ποὺ πήγαιναν νὰ πνίξουν τὴ δημοτικὴ παράδοση καὶ θὰ τὴν ἐπνίγαν, ἂν δὲν ἦταν ἐφτάψυχη.

Π. ΝΙΨΑΝΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΜΟΡΦΗ

⊙ α. Ἄσφοφ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὸν ὄρον «Μις—Ἑλλάς». Γι' αὐτὸν ὁ ἰδανικὸς ὑπὸς τῆς ἑλληνικῆς ὁμορφιᾶς εἶναι ἡ «Πεντάμορφη».

— Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς, εἶπε ἀφοῦ ἀναγκάσθη νὰ μιλήσῃ, πρὶν ἐφευρεθοῦν τὰ σημερινὰ καλλιστεῖα, εἶχε πάντα ἕνα ἰδανικὸ γυναικεῖας ὁμορφιᾶς: τὴν Πεντάμορφη. Καὶ δὲν ἔπαισε ποτὲ νὰ τὸ ἀναζητῇ.

— Φαντάζεσθε, τὸν ρωτήσαμε, πῶς τὸ ἰδανικὸ αὐτὸ ἦταν ἕνα συγκεκριμένο ἰδανικόν;

— Βεβαίωτατα! ἀποκρίθηκε, χωρὶς δισταγμό. Ἡ Πεντάμορφη εἶναι ὁ τύπος μᾶς ὁμορφιᾶς, αὐστηρὰ καθωρισμένης στὴν αἰσθητικὴ συνείδηση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Δὲν εἶναι ἀπλῶς ὥραία, ποὺ ἀρέσει στὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον. Δὲν εἶναι οὔτε

ἡ ὠραιότερη μέσα σ' ἓναν κύκλον ὠραίων γυναικῶν. Εἶναι κανόνας ὁμορφιάς. Κανόνες μαθηματικούς.

— Πῶς τὸ συμπεραίνετε, ἀγαπητὲ δάσκαλε ;

— Δὲν τὸ συμπεραίνω. Τὸ πληροφοροῦμαι ἀπλούστατα ἀπὸ τὸ παραμῦθι τῆς πεντάμορφης. Γίνεται κι ἐκεῖ ἓνα εἶδος καλλιτελείων. Παρουσιάζονται οἱ ὁμορφες. Ἡ μιὰ ἀποροίπτεται ὕστερ' ἀπὸ τὴν ἄλλή. Ὁ κοιτῆς, χωρὶς νὰ παραγνωρίζῃ τὴν ὁμορφιὰ τῆς καθεμιᾶς, τῆς δίνει νὰ καταλάβῃ ὅτι αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ :

Ὅμορφὴ σαι καὶ καλὴ σαι,
μὰ Πεντάμορφη δὲν εἶσαι

— Τί σημαίνει αὐτό, παρακαλῶ ; Σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἓνας κανόνας ὁμορφιάς, ἓνας συγκεκριμένος τύπος ὁμορφιάς, πὺν δὲν φτάνει αὐτή, πὺν διεκδικεῖ σὰ καλλιστεῖα τοῦ παραμυθιοῦ τὸν τίτλο τῆς Πεντάμορφης, δηλαδή, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερον φράγκικα, τῆς Μίςς.

— Ἀλλὰ ποῖος εἶναι τότε, δάσκαλε, ὁ τύπος αὐτός ;

— Δὲν τὸν γνωρίζω. Τοῦτο ὁμως δὲν σημαίνει πὺς δὲν ὑπάρχει στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ. Ἐλεῖψε μονάχα ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ λαὸ ὁ γλύπτης ἢ ὁ ζωγράφος, πὺν θὰ μᾶς ἔδινε χειροπιαστά, ὅπως μᾶς ἔδωκε ὁ ἀρχαῖος γλύπτης τὸν τύπο τῆς ὁμορφιάς τῆς ἐποχῆς του. Ἀπ' τὸν τύπον αὐτὸ βγαίνει ἓνας κανόνας. Οὔτε ἡ Ἀφροδίτη τῆς Μήλου, οὔτε ὁ Ἑρμῆς τοῦ Προξεντέλους εἶναι πιστὸ ἀντίγραφο ἑνὸς ἀνθρώπινου μοντέλου. Θὰ ἦτανε δύσκολο καὶ στὴν ἀρχαιότητα ἀκόμη, πὺν τὸ γυμνάσιο καὶ ἡ παλαιστρά στάθηκαν ἐργαστήρια εὐγονισμοῦ καὶ ἀνθρωποκαλλιτεργείας, νὰ βοεθῇ τέλειο μοντέλο, πὺν χρειάζότανε σιδὸν τεχνίτη γιὰ τὴν παράστασι τῆς ἰδανικῆς ὁμορφιάς. Ὁ τεχνίτης εἶχε τὸ μοντέλο μέσα του. Εἶχε δηλαδή μέσα του τὸν κανόνα. Ἐνα κανόνα σοφῶν ἀναλογιῶν, πὺν τίς εἶχε μελετήσῃ πρωτίτερα μέσα στὴ φύση.

— Θέλετε νὰ πῆτε, δάσκαλε, ὅτι τὸ ἔργο τοῦ ἀρχαίου τεχνίτη ὑπῆρξε ἔργο σοφίας καὶ ἐπιστήμης ;

— Βεβαίωτα αὐτὸ θέλω νὰ πῶ. Ἡ ὁμορφιά, κάθε ὁμορφιά, καὶ στὴ φύση ἀκόμη, δὲν εἶναι κάτι τι ἀνθαίρετο καὶ τυχαῖο. Εἶναι ἔργο σοφῶν ἀναλογιῶν, πὺν πηγάζουν ἀπὸ μιὰ βαθύτερη ἀνάγκη ζωῆς. Ὅσο τελειότερο εἶναι τὸ φυσικὸ ἔργο, τόσο περισσότερον πραγματοποιεῖ τίς μαθηματικὰς αὐτὲς ἀναλογίας. Ὁ τῶ-

πος, πὸν κατασκευάζει ἡ Φύσις ἓνα λουλούδι, πὸν κατασκευάζει ἓναν ἄνθρωπον· τὸ μᾶλλον τοῦ μίσχου ἑνὸς λουλουδιοῦ καὶ ἡ ἀπόσταση τοῦ ἑνὸς φύλλου ἀπ' τὸ ἄλλο, ὅπως καὶ τὸ μᾶλλον τῶν ποδιῶν ἑνὸς ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀπόσταση τοῦ ἑνὸς ματιοῦ του ἀπὸ τὸ ἄλλο—γιὰ νὰ περιορισθῶ σὲ δύο στοιχειώδη παραδείγματα— κανονίζονται ἀπὸ ἀνάλογες ἀνάγκες καὶ ἀνάλογες σκοπιμότητες. Οἱ ἀνάγκες καὶ οἱ σκοπιμότητες αὐτὲς δίνουν τὸν κανόνα, τῆς τελειότητος στὴ φυσικὴ δημιουργία, πὸν εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ὁ κανόνας τῆς ὁμορφίᾳς.

— Πῶς συμβαίνει ὁμοίως, δάσκαλε, ἡ ἴδια ἡ Φύσις νὰ ἔχῃ τόσο λίγες ἐπιτυχίες στὴ δημιουργία τῶν ἀνθρώπων ;

Ὁ κ. Ἀσφορὸς δέχτηκε τὴν τελευταία ἐρώτηση μὲ ἐξαιρετικὴ εὐχαρίστηση

— Μοῦ κάνεις, ἀγαπητέ μου φίλε, εἶπε, μιὰ ἐρώτηση, πὸν μοῦ ἀνοίγει τὸ δρόμο γιὰ τὸ συμπέρασμα, πὸν βιάζομαι νὰ φτάσω. Ἄν ἡ Φύσις δημιουργῇ τόσα λίγα ἀποτυχημένα λουλούδια καὶ τόσο πολὺ ἀποτυχημένους ἀνθρώπους, εἶναι γιατί ὁ ἄνθρωπος παρεμβαίνει στὸ ἔργο τῆς καὶ τῆς τὸ καταστρέφει.

— Μὲ ποιὸ τρόπο ;

— Ἀπλούστατα, μὲ τὴν ἀπομάκρυνσίν του ἀπὸ τὸ φυσικὸ κανόνα τῆς ζωῆς. Δηλαδή μὲ τὸν πολιτισμὸ του. Ζώντας ἔξω ἀπὸ τὸν φυσικὸ κανόνα, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐμποδίζει τὴν κανονικὴ καὶ ρυθμικὴ του ἀνάπτυξη, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο γεννᾷ πλάσματα μὲ κακὰς κληρονομικότητες, πὸν διαιωνίζουν τὴν ἀσχημιὰ. Καὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ πιὸ μεγάλη σημερινὴ ὑπόθεση εἶναι νὰ ξαναγυρίσῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴ φυσικὴ ἀγωγή στὶς πηγὲς τῆς ζωῆς, ἀπὸ τίς ὁποῖες τὸν ἀπομάκρυνε ἓνας ψεύτικος πολιτισμὸς, νὰ ξανακερδίσῃ ὅ,τι ἔχασε ἀπὸ τὴ φυσικὴ του τελειότητα καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ δημιουργῇ μὲ μιὰ συνειδητὴ προσπάθεια «ἐθγονισμοῦ» γενεὲς τελειότερες καὶ ὡραιότερες ἀπ' τὴ δική του. Στὸν ἀγῶνα αὐτὸ τῆς νέας ἀνθρωπότητος, τὰ καλλιστεῖα δὲν εἶναι βέβαια μιὰ δευτερεύουσα προσπάθεια. Ἰσως νὰ εἶναι ἀπὸ τίς πρῶτες. Ἀρχεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἓνα κριτήριο σοβαρώτερο ἀπ' αὐτό, πὸν ἔχει ὡς τώρα.

— Τί ἐννοεῖτε, δάσκαλε, κριτήριο σοβαρώτερο ;

— Ἐννοῶ ἓνα κριτήριο ἐπιστημονικόν. Ἐνα κριτήριο, πὸν σὲ κάθε ἀγῶνα καλλιστεῖων θὰ μᾶς δίνη τὴν Πεντάμορφη, ὅχι τῆς αὐθαίρετης αἰσθητικῆς τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου ἢ τῆς αἰ-

αθητικῆς τῆς μόδας, ἀλλὰ μιᾶς αἰσθητικῆς βασισιμένης ἐπάνω στὸν κανόνα σοφῶν ἀναλογιῶν. Ἐναν κανόνα, ποὺ ὑπάρχει — δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ὑπάρχῃ — στὴ Φύση καὶ ποὺ ἀναζητώντας τὸν προσεκτικὰ θὰ μπορέσουμε νὰ τὸν προσδιορίσουμε μ' ἓναν τρόπο μαθηματικό. Ἔτσι μονάχα θ' ἀναστηθῇ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη ἡ Πεντάμορφη τοῦ παραμυθιοῦ. Καὶ γιὰ τὴν ἀνάσταση τῆς Πεντάμορφης καμιὰ θυσία δὲν εἶναι ὑπερβολικὴ. Ἀκόμα καὶ ἡ θυσία μερικῶν Μίσσες — Ἑλλάδων.

Π. NIPBANA

ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΨΥΧΕΣ

Αν ὁ ἀθλητισμὸς ἔπρεπε νὰ ἐννοηθῇ σὰν ἀποκλειστικὴ καλλιέργεια σωμάτων, χωρὶς μιὰ παρόλληλη καλλιέργεια ψυχῶν, οἱ νίκες του δὲν θ' ἀξίζαν χωρὶς ἄλλο τοῦς «ἀναξιφόροις ὕμνους» τοῦ Πινδάρου, οὔτε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν τοῦ τὸ κλαδί τοῦ κοτίνου. Ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμὸς βγαλμένος ἀπὸ τὸ στάδιο καὶ τὴν παλαίστρα στάθηκε ἡ λαμπρότατη σύνθεσις τῆς σωματικῆς καὶ ψυχικῆς εὐρυθυμίας.

Ὁ νέος μας ἀθλητισμὸς δὲν ἔχει πραγματοποιήσει ἀκόμα τὴ διπλὴ αὐτὴ εὐρυθυμία. Δὲν ξέρω πόσα «ρεκόρ» ἔχει κατακτήσει ὥς τώρα καὶ πόσες νίκες ἔχει κερδίσει. Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀξιόλογος. Μὰ προτιμοῦσα λιγώτερο τὶς ὑλικές του νίκες, ἂν εἶχε νὰ παρουσιάσῃ ἀνάλογα φανερώματα ψυχικῆς καλλιέργειας. Ἀνυστοχῶς οἱ ψυχὲς ἔμειναν ἀπελπιστικὰ πίσω ἀπὸ τὰ σώματα. Καὶ σφίγγεται ἡ καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου ἀντιζυζόντας τὸ θλιβερὸ θέαμα τοῦ μονόπλευρου αὐτοῦ ἀθλητισμοῦ σὲ κάποια τελευταῖα του ὑλικά φανερώματα.

Εἶναι ἀλήθεια πόνος ψυχῆς καὶ μόνον νὰ τὰ καταγράψῃ κανεῖς. Ἀλλὰ πῶς νὰ κλείσῃ τὰ μάτια του ὁ παρατηρητὴς μπροστὰ στὰ ἄκοσμα θεάματα, ποὺ ἀκολουθοῦν κανονικὰ κάθε συνάντησις σχεδὸν τῶν ἀθλητικῶν μας ὁμάδων; Οἱ εὐγενικώτεροι ἀγῶνες μεταμορφώνονται σὲ χυδαίους καυγάδες, ὅπου δὲν ξέρει κανεῖς ἂν πρόπη νὰ λυπηθῇ περισσότερο τοὺς νικητὲς ἢ τοὺς νικημένους. Στὸ τέλος ὅλοι εἶναι θλιβερὰ νικημένοι. Εἶναι χρεσινὴ ἡ ἱστορία τῶν νικητῶν ἑνὸς ποδοσφαιρικοῦ ἀγωνίσματος,

που είχαν προετοιμάσει ολόκληρη σκηνοθεσία, για να ποιήσουν τους αντιπάλους των, αν κέρδιζαν την νίκη. Και συμβολικές νεκροφόρες ακόμα είχαν μετακομισθῇ στο στίβο για την κηδεία των νικημένων και νεκρώσιμα ξτοιμα να κολληθοῦν στους τοίχους. Καί χρειάσθηκε σὲ δημόσια μέρη νὰ ἐπέμβῃ ἡ Ἀστυνομία μεταξὺ νικητῶν καὶ νικημένων, γιὰ νὰ τοὺς χωρίσῃ, ὅπως συμβαίνει, γιὰ νὰ χωρίσῃ τοὺς μεθυσμένους, χυδαίους ταξαξίας, πὺν ἀπειλοῦν τὴ δημοσίᾳ τάξιν...

Τὸ ἀποκαρδιωτικώτερο ὅμως θέαμα, πῶ ἀποκαρδιωτικὸν ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν ἥττα μας, τὸ παρουσίασε ἡ τελευταία ἀνέλπιστη ἀτυχία μας στὴ Ρουμανία. Ποτὲ νικημένος δὲν δέχτηκε μὲ τόση μικροφυζία—εἶναι ἡ κυριολεξία— τὴν ἥττα του, ὅπως τὴ δεχτήκαμε ἡμεῖς. Μᾶς ἔλειψε κάθε ὑπερηφάνεια. Κλαυθμυρισμοί, παράπονα, γυναικεῖοι ὑστερισμοί, νεῦρα, δάκρυα. Γιὰ ἡμέρες ολόκληρες οἱ στήλες τῶν ἐφημερίδων ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τὸν ἐπιτάφιο θρῆνο. Καὶ προσπαθοῦσαν νὰ ἐξηγήσουν : «Διατὶ ἐνίκηθμεν εἰς τὴν Ρουμανίαν». Μᾶς ἔφταιξε τὸ χορτάρι τοῦ ρουμανικοῦ στίβου, μᾶς ἔφταιξαν οἱ ἐπαγγελματίες ἀθλητὲς τῶν ἀντιπάλων μας, μᾶς ἔφταιξαν θεοὶ καὶ δαίμονες. Ἀλλὰ ὅ,τι καὶ ἂν μᾶς ἔφταιξε, ὅσον ἄνισοι ὄροι καὶ ἂν εἶχαν δημιουργηθῇ εἰς βάρος μας, ὁ ἀδικημένος σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις γυρνεὶ τὸ δίκαιον ἀντιγίαια μὲ τὸ μέτωπο ψηλά, καὶ ὄχι μὲ κλάματα καὶ παράπονα. Καὶ εἶδαμε κατὰ ἀποκαρδιωτικώτερον ἀκόμα : «Ὅταν οἱ ἀθληταὶ μας γύρισαν ἀπὸ τὴν ἄτυχον ἐκστρατείαν τους, ἐκεῖνοι πὺν πῆγαν νὰ τοὺς προῦπαντήσουν, ἔφτασαν στὸ βαπόρι μὲ τὸ θλιβερὸν ὕψος, πὺν πηγαίνει κανεὶς σὲ σπῖτι νεκροῦ. Καὶ σφίγγοντάς τους τὸ χερί—ἀντιγράφω ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες—τοὺς εἶπαν μιζοχλαίνοντας : «Ὑπομονή, παιδιά. Μὴ στενοχωριόσαστε. Ἄλλη φορὰ θὰ τοὺς... φῶμε». Καὶ τὰ παιδιά, ἀντὶ ν' ἀποκρούσουν τὰ ἀνάξια συλλυπητήρια μ' ἓνα περὶ φανὸ χαμόγελον στὰ χεῖλη, ἐδάκρυσαν. Ἀλλ' ἂν δὲν εἶναι ὅλα αὐτὰ μικροφυζία, τί εἶναι μικροφυζία !

Ἀπλούστατα, ὁ νέος μας ἀθλητισμός, ἂν ἐδημιούργησε ἀθλητικὰ σώματα, δὲν ἐδημιούργησε ἀκόμα ἀθλητικὰς ψυχὰς. Ἀπὸ τὸν ἀθλητισμὸν μας λείπει ἡ μεγαλοφυζία, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἀντιπάλου, ἡ γενναιοφροσύνη καὶ ἡ ἀξιοπρέπεια. Γιατὶ λείπει πρῶτα ἀπ' ὅλα ἡ συνείδησις τῆς σημασίας τῆς νίκης καὶ τῆς ἥττας

στοὺς ὀραίους ἠθικοὺς ἀγῶνες. Γιατὶ λείπει ἡ ἀντίληψη ὅτι
στοὺς ἠθικοὺς ἀγῶνες οὐσιαστικὰ δὲν ὑπάρχουν νικητὲς καὶ
νικημένοι. Ὑπάρχουν μόνο νικητὲς. Ὅλοι ἀγωνίζονται γιὰ τὸν
ἴδιο ὀραῖο σκοπὸν. Γιὰ τὴν νίκη τῆς ἰδέας. Καὶ ὁ νικημένος μὲ
τὴν ἥττα τοῦ ὑπηρετεῖ τὸν κοινὸν ἀγῶνα, ὅπως ὑπηρετεῖ ὁ
νικητὴς μὲ τὴν νίκη του. Ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ χαρὰ τῆς νίκης
πρέπει νὰ εἶναι κοινὴ γιὰ νικητὲς καὶ νικημένους. Καὶ σ' αὐτὸ
ἀκριβῶς διαφέρουν οἱ μεγάλοι ἀνιδιοτελεῖς ἀγῶνες ἀπὸ τοὺς
ἀγῶνες, ποὺ τοὺς κινοῦν ταπεινὰ καὶ πρόστυχα ἐλατήρια. Αὐτὴ
τὴν ἀντίληψη τῶν εὐγενικῶν ἀγώνων εἶχαν ἐκεῖνοι, ποὺ ἐδη-
μιούργησαν στὴ γῇ αὐτῇ τὸ θαῦμα τῆς διπλῆς σωματικῆς καὶ
ψυχικῆς εὐθυμίας, ποὺ ὑπῆρξε ὁ ἐλληνικὸς πολιτισμός. Ὁ
πολιτισμός, ποὺ τὸν συμβολίζει στὴν παλαιότερα— ὠραιότερο
σύμβολο δὲν ἐπραγματοποίησε ποτὲ ἡ ἀνθρωπίνη εὐγένεια - ὁ
νικητὴς σφίγγοντας τὸ χέρι τοῦ νικημένου, βοηθώντας τον ἀδερ-
φικὰ νὰ σηκωθῇ ἀπὸ τὸ χῶμα, καὶ μοιράζοντας μαζί του τὸ
ἴερό κλαδί τοῦ κοτίνου.

Ἄν ὁ νέος μας ἀθλητισμὸς δὲν ἀξιωθῇ μαζί μὲ τὰ ἀθλη-
τικὰ σώματα νὰ δημιουργήσῃ ἀθλητικὰς ψυχάς, θ' ἀπομείνῃ
πάντα ἕνας ἀθλητισμὸς μονόπλευρος, ἔξω ἀπὸ τὴν μεγάλη ἐλλη-
νικὴ παράδοσιν. Καὶ θὰ εἶναι μιὰ θλιβερὴ παρεξήγησις.

ΣΠΥΡ. ΜΕΛΑ

ΟΙΚΛΕΦΤΕΣ

Ὅσο ν' ὁ κλέφτης ζωντανὸς Τοῦρκο δὲν προσκυνάει,
κι ἂν πέσῃ τὸ κεφάλι του δὲν μπαίνει σὲ ταγάρι
τὸ παίρνουν οἱ σταυῖρατοι νὰ θρέψουν τὰ παιδιὰ τους
νὰ κάμουν πῆχνη τὸ φτερό καὶ πιθαμὴ τὸ νύχι.

Απὸ τὴν ἐθνικὴ ἱστορία τίποτα δὲ θὰ χουμε νοιώσει, ἂν δὲν
καθαρίσουμε καλὰ ὅτι, τριάντα αἰώνων πολιτισμὸς κληρονο-
μία ἔποσνεῖδρη, ἀλλὰ πάντα ζωντανὴ μέσα στὸν Ἕλληνα, οὔτε
τὸν κοῦρασε, οὔτε νοσηρὰ τὸν λέπτυνε τόσο ποτέ, ὥστε νὰ
χάσῃ τὴν πολεμικὴ ἀρετὴν ὅτι αὐτὸς, ὁ ναυτικὸς κι ὁ ἐμπόρος

ὁ φίλος τῆς ἡσυχίας, τῆς ἡμερότητας, τῶν μουσῶν καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ κέρδους, εἶναι σύγχρονα λαὸς φωτιάς, ἱκανὸς ν' ἀναπτύξη, ὅταν ἱστορικὲς περιστάσεις τὸ καλοῦν, στρατιωτικὰ προτερήματα, ὅσα οὔτε ἴσως οἱ πιὸ φημισμένοι πολεμικοὶ λαοί. Εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ συγκλονιστικὰ τὸ ἱστορικὸ θέαμα τῶν Ἑλλήνων, πὺν μετὰ τὸ πρῶτο μούδιασμα τοῦ πόνου ἀπὸ τὸ τρομερὸ χτύπημα, πὺν κατάφερε ὁ κατακτητὴς στὸ ἔθνικὸ σῶμα, συγκεντρώνονται στὸν ἑαυτὸν τους κι εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα βρίσκουν, χαράζουν καὶ περπατοῦν τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας. Εἶναι βαθύτατα συγκινητικὸ νὰ παρακολουθῇ κανένας ἀνάμεσα, ἔστω κι ἀπ' αὐτὰ τὰ κουρελάκια τῶν πληροφοριῶν, πὺν μᾶς δίνουν ἀτελεῖς πραγματεῖες, πὺς ὁ ἀποκεφαλισμένος κι ὁρφανὸς ἑλληνικὸς λαὸς, σπρωγμένος μόνον ἀπὸ τὸ ἀλάθευτο ἔνστικτό του, κατεργάζεται τὰ μέταλλα καὶ μ' ἐπιμονὴ ἀφάνταστη φτεῖναι μέρα μετὰ τὴν ἡμέρα καὶ στιγμὴ μετὰ τὴν στιγμὴ τὸ ἐργαλεῖο, πὺν θὰ συντρίψῃ τὶς βαριεὲς ἀλυσίδες του. Αὐτὸ εἶναι ἡ κλεφτουριά: Στρατός, πὺν συγκροτεῖ σιγὰ σιγὰ, γυμνάζει, ὁργανώνει καὶ διευθύνει ὁλομόναχο τὸ λαϊκὸ ἔνστικτο· οἱ πιὸ ζωντανοὶ ξεκόβουν ἀπὸ τὴ μᾶζα τῶν ραγιαδῶν. Ἀκριβὸν τοὺς ὄνειρο, μόνον φροντίδα, μὰ καὶ πόρος ζωῆς γίνεται τὸ ντουφέκι καὶ τὸ σπαθί. Εἶδηση δὲν ἔχει κανένας ἀπὸ ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ κόσμον ἀρχαῖο. Μαζὶ ὅμως μετὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ζοῦν ἀποτραβηγμένοι ἀναπτύχθηκε σ' αὐτοὺς ἀγάπη βαθύτατη τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Στὰ βουνά, τὰ ἐλάτια, τὶς κρυσταλλένιες πηγές, ἐύπηρε καὶ ξανακαινούργισε τὸ κοιμισμένο παλαιότατο καὶ γνήσιο πνεῦμα τῆς φυλῆς. Κανένος ἄλλου λαοῦ τὰ τραγοῦδια δὲν ἐκφορᾶν σὲ ὅμοιαν ἀλήθεια χάρι, ἀλλὰ κι ἐπιμονή, φυσιοκρατικὸ αἶσθημα τόσο ἀκαμαῖο σὰν τὰ κλέφτικα τῶν Ἑλλήνων. Ἀγγίζον τὴν εἰδωλοκρατικὴν ἔκστασι, τόσο διάφορη ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν καὶ τόσο περίεργη γιὰ ψυχρὰς χθεσινῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Βυζαντίου. Γέροντας ἀπὸ σκληρὴ ἀνάγκη στὴν πλατειὰν ἀγκάλῃ τῆς αἰώνιας μάννας ἐπαιρναν ἀνεπίγνωστα τὸ μεγάλο μάθημα μιᾶς ἀπόλυτης καὶ τρομερῆς ἐλευθερίας—τὸ δομὸν γιαντρικόν, πὺν χορφαζότανε στὴν ἀρρώστια τους. Καὶ ἂν τὴ Λαμπρόν, τ' Ἀθ. Γιωργίου ἢ ἄλλη καλοκαιριὰτικὴ γιορτὴ ἀνέβαινε στὰ ὄρεϊνὰ χωριά, στὰ μοναστήρια, ἢ ἀκόμα ψηλότερα, στ' ἀπάτητα λιμέρια, μ' ἐκπληξὴ θὰ βλέπετε ἀναστημένη ἄεσφα τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα—κι ὡς μὴν εἶχαν ἀκούσει νὰ μιλεῖν ποτὲ γιὰ αὐτὴν—στοὺς

λεβέντες τῆς κλεφτουριᾶς, ποὺ παρὰβγαιναν στὸ λιθάρι, τὸ πήδημα, τὸ τρέξιμο, τὶς ομάδες. Αὐτὰ τ' ἀθλητικὰ παιγνίδια ξανά-παίρνουν τὴν παλαιὰ τους σημασία. Ξανάδεναν ἀσυναίσθητα τὴν ἀρχαία λαμπρὴ παρὰδοση τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς. Δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἡλικία, ποὺ νὰ ἐξαιρῆται. Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Κολοκοτρώνης, περασμένα τὰ πενήντα του, στὴ Μάνη ἐτοιμάζοντας τὴν ἐπαγασταση ἐγύμναζε τὸ κορμὶ του, ὅσες ὥρες ἄδειαζε. Ὁ κατὰσκοπος, ποὺ εἶχαν οἱ Τούρκοι στελεῖν νὰ παρατηρήσῃ τὰ κινήματά του, γύρισε καὶ τοὺς εἶπε :

— Βοήκα ἓνα γέρο ἥσυχο, ποὺ παίζει τὶς ομάδες !

Σὰν τὸ σκυλί, ποὺ, ὅταν ἀρρωστήσῃ, πάει μοναχὸ μὲ τὴ μουσουλὰ καὶ βρῖσκει τὴν «ἀγριῦδα», ποὺ τοῦ χρειάζεται νὰ γιαιτρευτῇ, τὸ λαϊκὸ ἔνστικτο ξανασῆκωσε τὴν ἀξία τῆς ρώμης : Κορμὶ πρώτα ! *Ἡ ἐλευθερία θέλει ἄνδρες ἀτσαλένιους, δὲν πάει μὲ τοὺς κακομοίρηδες.*

Οἱ σωματικὲς ἐπιδόσεις καλλιεργημένες ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ ἔφτασαν σ' ἀπίθανα ὅρια. Πήδαγαν μ' ἓνα πῆδημα ἄλογα στὴν ἀράδα. Ἐφταναν στὸ τρέξιμο ἄτια, ποὺ κάλπαζαν. Καὶ κανένας ποτὲ στρατὸς τοῦ κόσμου δὲν εἶχε στελέχη γυμνασμένα σ' ἄρματα μὲ τὴν τελειότητα τῆς κλεφτουριᾶς. Ἡ δεξιότητά τους στὸ σπαθὶ σήμερα φαίνεται παραμυθί. Μὲ μιὰ μοναχὴ ἀστραπὴ γιαιταγανιοῦ χωρίζαν τὸ κεφάλι τοῦ σφαχτοῦ ἀπὸ τὸ κορμὶ του. Κι οἱ πιὸ καλοὶ μάλιστα χωρὶς νὰ κουνήσουν διόλου τὸ ἄλλο σῶμα. Μὲ μιὰ καὶ μόνο γιαιταγανιὰ χωρίζαν καὶ τὸ σφαχτάρι σὲ δυὸ ἀπὸ τὸν ὅμο στα μεριά. Καὶ στὸ ντουφέκι γίναν τόσο ἄξιοι, ποὺ ἦταν ἀσκηση κοινὴ νὰ περνᾶνε τὸ βόλι ἀπὸ δαχτυλίδι. Αὐτὸς ὁ στρατὸς εἶχε τὶς περὶφέρειές του καὶ τ' ἀρχηγεῖα του, τὰ καπετανᾶτα του, ἓνα μικρὸ σύστημα κληρονομικῆς καὶ κατ' ἐκλογὴν διαδοχῆς : Τὸ «καπετανᾶτο» ἦταν κληρονομικό, σπάνια ἔβγαινε ἀπ' τὴν οἰκογένεια. Μονάχι ποὺ δὲν κληρονόμαγε τὴν ἀρχηγία ὁ πρωτότοκος, μὰ ὁ πιὸ ἄξιος. Ἐτσι παρουσιάστηκε αὐτὸ τὸ μοναδικὸ καὶ πρωτάκουστο, λαὸς δουλωμένες μὲ παρὰδοση τῶν ἀρμάτων καὶ τῆς φυσικῆς τακτικῆς, ποὺ οἱ ρίζες τῆς χανόντανε πολλὰς φορὲς ἔξω κι ἔφτά γενιὲς πίσω !

Εἶχε ἀκόμα ὁ στρατὸς αὐτός, ποὺ ἐπελήδησε ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῶν
 ραγιαδῶν τὴν ἱεραρχία του καὶ τοὺς βαθμοὺς του, τὸν καπετά-
 νιο, τὸν ὑπαρχηγὸ ἢ τὸ πρωτοπαλίκαρο, πρώτη, δεύτερη, τρίτη
 τάξη, κλέφτες καὶ τέλος τοὺς μαθητευόμενους ἢ τοὺς ψυχογυιούς.
 Εἶχε τοὺς ἀγράφους, ἀλλὰ ὅμως αὐστηροὺς κανονισμοὺς του
 ποινές, ὅπως τὸ κούρεμα γιὰ ἔξευτελισμό, τὴν ἀποβολὴ ἀπὸ τὸ
 σῶμα κι αὐτὸ τὸ θάνατο· εἶχε τὶς ἀμοιβές του, προαγωγές, διά-
 κριση στὴ μοιρασίᾳ τοῦ πλιάτσικου καὶ δῶρα. Τὸ σέβας στὴ γυ-
 ναῖκα ἦταν νόμος. Κι ὑπῆρχαν παραδείγματα κλεφτῶν, ποὺ θά-
 νατώθηκαν ἀπ' τοὺς συντρόφους των, γιατί πειράζανε Τουρκά-
 λες. Μάχη καὶ θάνατος ἦταν τὸ ἀδιάκοπο καθημερινὸ γυμνάσιον
 αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. Καὶ «καλὸ βόλι» εὐχὴ καθηρωμένη. ὅταν
 πῖναν τὸ κρασί τους. "Ὅταν παίρνανε νὰ λυώσουν τὰ χιόνια,
 ὅταν πρασίνιζε τὸ χορτάρι καὶ τὰ «μάτια» τῶν κλαριῶν ἀνοιγαν
 χαρούμενα στὸ φῶς κι ἡ φύση στολιζότανε μὲ τὰ αἰώνια νιάτα
 της, σὰν τὰ ὄρνια καὶ σὰν τ' ἀγρίμια, ποὺ νοιώθουν τὴ «θέρμη
 τῶν ὀνύχων τους», ὅπως λέει ὁ ποιητὴς (1), ὥρμουσαν στὸ θή-
 ραμά τους. "Αναβε τὸ ντουφεκίδι. Ὁ Τοῦρκος μποροῦσε νὰ
 στρατοπεδεύσῃ στὴ Βιέννη. Ὁ Σουλτάνος μποροῦσε νὰ λέγεται
 «μέγιστος τῶν βασιλέων καὶ ὑπερτάτος τῶν μοναρχῶν τοῦ αἰῶ-
 νος, κύριος τῶν δύο στερεῶν καὶ τῶν δύο θαλασσῶν, ἀντοκρά-
 τωρ τῶν δύο Ἀνατολῶν καὶ τῶν δύο Δύσεων, θεράπων τῶν
 δύο ἱερῶν πόλεων, ὀφθαλμὸς τῶν θνητῶν καὶ κόρη πάσης ὑψη-
 λίου, κύριος τῆς ἀσφαλείας τῶν κατοίκων ὅλης τῆς οἰκουμένης
 καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν καρδιῶν τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ, τρο-
 παιοῦχος καὶ νικητὴς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίστου, μεγαλειό-
 τatos, φοβερώτατος καὶ κραταιώτατος»· αὐτὰ ὅλα καὶ τὸ στρατό
 τοῦ καὶ τὴν ἀρμάδα του οἱ κλέφτες τὰ γραφαν στὰ παλιά τους
 γουρνοτσάρουχα Μέσα σ' αὐτὲς τὶς πολιτεῖες ἔσπερναν μερικὲς
 φορὲς τὸν τρόμο. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη τῶν πασάδων τιμω-
 ροῦσαν τυραννίσκους, χτύπαγαν, ἔκαιγαν, ἀοραζαν....

(1) Κάλβος.

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΟΥ ΗΣΑΝ ΠΡΩΤΑ ΑΝΔΡΙΚΑ

Υπάρχουν μερικά επαγγέλματα, που φαίνονται σήμερα τόσο γυναικεῖα ὅσο ἀνδρικὰ ἐφαίνοντο ἄλλοτε.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ὑφαντουργοῦ, τοῦ κεντητοῦ, τοῦ ράπτου γυναικεῖων φορεμάτων, τοῦ τηλεφωνητοῦ, τοῦ δακτυλογράφου, τοῦ νοσοκόμου καὶ ἄλλα ἀκόμη ἦσαν στὰ χέρια ἀνδρῶν ἀρχικῶς. Τώρα ἔχομε περισσότερες γυναῖκες ὑφάντριες παρὰ ὑφαντουργούς, περισσότερες κεντίστρες, περισσότερες μοδίστες παρὰ ράφτες γυναικεῖων φορεμάτων. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ δουλειὰ τοῦ τηλεφώνου ἢ τῆς γραφομηχανῆς, σχεδὸν κανένας δὲν θὰ βοεθῇ τώρα ἄνδρας αὐτῶν. Οἱ γυναῖκες ἐπῆραν ἀποκλειστικῶς τὶς δυὸ αὐτὲς δουλειές στὰ χέρια των, πὺν ἀρχικῶς ἀνῆκαν στοὺς ἄνδρες. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ δουλειὰ τοῦ νοσοκόμου ἀπὸ τὰ ἀνδρικὰ χέρια ἔφυγε καὶ περιῆλθε κυρίως στὰ χέρια τῆς γυναίκας καὶ ἡ δουλειὰ τοῦ μαγείρου ἔγινε καὶ αὕτη γυναικεῖα κυρίως δουλειά.

Κάθε νίκη τῆς γυναίκας σὲ ἓνα ἐπάγγελμα γίνεται μὲ ἀγῶνα τεράστιο, μὲ κόπο, μὲ ἑξαιρετικὴ προσπάθεια. Οἱ ἄνδρες δὲν ἀφήνουν τὶς δουλειές τους καὶ χρειάζεται ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ ὑπομονή· τὸ πείσμα τῆς γυναίκας, γιὰ νὰ ἀνοίξῃ ἓνα ἐπάγγελμα τὴν θύρα του καὶ σ' αὐτήν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ φανῇ ὅτι εἶναι νέα ἢ πάλι. Ἰσως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πὺν ἔγινε ἡ πρώτη ἀνθρωπίνη κοινωνία, ἀρχισε ὁ ἀγῶνας τῆς γυναίκας γιὰ νὰ πιάσῃ καὶ αὕτη στὰ χέρια της τὰ ἐπαγγέλματα, πὺν εἶχε ὁ ἄνδρας. Ὑστερα, ὅσο ἡ γυναῖκα ἐπεβάλλετο σὲ ἓνα ἐπάγγελμα, ὁ ἄνδρας τὸ ἐγκατέλειπε— ἀναγκαστικὰ ἢ θεληματικὰ— καὶ τὸ ἐπάγγελμα κατανοῦσε πλέον νὰ θεωρῇται γυναικεῖο. Ἡ ἱστορία ἔχει ξεχάσει κιόλας τοὺς ἀγῶνες τῆς γυναίκας γιὰ νὰ μπῇ σ' ἓνα ἐπάγγελμα καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἄλλης γενεᾶς ἐθεωροῦσαν φυσικὸ γυναικεῖο ἐπάγγελμα αὐτό, πὺν πρῶτα ἀποκλειστικὰ ἀνῆκε στοὺς ἄνδρες.

Ἄν θελήσουμε νὰ ἀπασχοληθοῦμε εἰδικῶς μὲ τὴν Ἑλλάδα, θὰ ἰδοῦμε καὶ σὲ μᾶς τὴν ἴδια εἰκόνα.

Πρὸ ἐξήντα ἐβδομηντα ἀκόμη χρόνων ἐλάχιστες γυναῖκες

ἦσαν ράπτριες. Τὰ γυναικεῖα φορέματα ἐρράβοντο ἀπὸ τούτων ἄνδρες. Καὶ σήμερα ἀκόμη σὲ πολλὰ χωριά τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Μακεδονίας οἱ λεγόμενοι τερζῆδες ἢ ραφτάδες ράβουν τὰ γυναικεῖα ἐγχώρια φορέματα. Ἡ γυναῖκα κάνει μεγάλον ἀγῶνα στὰ μέρη αὐτά, γιὰ νὰ εἰσέλθῃ στὸ ραπτικὸν ἐπάγγελμα. Μεγαλύτερον ἀγῶνα ἴσως ἀπὸ ὅσον κάνουν οἱ Ἀθηναῖες γιὰ νὰ ἀποκτήσουν πολιτικὰ δικαιώματα.

Ἡ τέχνη τοῦ ὑφαντουργοῦ καὶ αὐτὴ παλαιότερα ἀνῆκε σιτοῦς ἄνδρες, ἐνῶ ἡ γυναῖκα ἀπησχολεῖτο μὲ τὸ γνέσιμο. Τὸ Συροράκο, οἱ Καλαρύτες, τὸ Ματσούνι, ἡ Σαμαρίνα, χωρία τῆς Ἡπείρου, στὰ ὁποῖα τόσο ἤκμασεν ἡ ὑφαντουργικὴ, μόνον ἄνδρες ὑφαντουργοὺς ἐγνώριζαν ἐδῶ καὶ ἑκατό, ἑκατὸν πενήντα χρόνια. Τώρα ἡ ὑφαντουργικὴ θεωρεῖται καθαρῶς γυναικεῖο ἐπάγγελμα καὶ μόνο μερικοὶ γέροι ἀντιπροσωπεύουν τοὺς ἄνδρες ὑφαντουργοὺς στὰ μέρη αὐτά. Καὶ τὸ Ζάροχο τῶν Τρικκάλων, ποὺ ὅλος σχεδὸν ὁ ἀνδρικός του πληθυσμὸς ὕφαινε βαμβακερὰ πανιά, ἔχασε τώρα τὸ ἀνδρικὸ μονοπώλιο στὴν τέχνη.

Τὸ κέντημα καὶ αὐτὸ εἶναι σήμερα στὰ γυναικεῖα χέρια. Λίγοι ἠλικιωμένοι κεντῆται βρίσκονται τώρα στὴν Ἡπειρο, στὴ Θεσσαλία καὶ στὴ Μακεδονία, ποὺ θεωροῦνται πιά ὅτι κάνουν γυναικεῖο ἐπάγγελμα. Ἦτο ὁμῶς καὶ ἡ δουλειὰ αὐτὴ τόσο ἀνδρική, ὥστε νὰ σώζωνται ἀκόμη σὲ διάφορες ἐκκλησίες ἄμφια καὶ ἄλλα ἱερὰ κεντήματα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν παράδοση τὰ ἐκέντησαν χέρια ἀνδρῶν. Τὸ κέντημα ὁμῶς ὡς τέχνη φαίνεται ὅτι πολὺ νωρὶς κατώρθωσαν οἱ γυναῖκες νὰ τὸ πάρουν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀνδρῶν.

Θὰ μπορούσα νὰ ἀναφέρω καὶ τόσα ἄλλα ἐπάγγελα, ποὺ τὰ εἶχαν ἀρχικῶς μόνον οἱ ἄνδρες καὶ ποὺ σήμερα τὰ βλέπομε τόσο φυσικὰ στὰ γυναικεῖα χέρια.

Πόσες γυναῖκες δασκάλες ὑπῆρχαν στὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἐθνικὴ μας ἀποκατάστασι ;

Ἡ ἱστορία δὲν μᾶς ἀναφέρει καμίαν. Τώρα εἶναι χιλιάδες, ὄχι μόνον στὰ σχολεῖα θηλέων, ἀλλὰ καὶ στὰ μικτά. Ποιὸς θημᾶται τώρα ἢ ποιὸς συλλογίζεται ἢ ποιὸς φαντάζεται τι ἀγῶνες ἔκανε ἡ γυναῖκα γιὰ νὰ μπῇ στὴ δουλειὰ τοῦ δασκάλου καὶ πόσο σημαντικὴ νίκη ἐθεωρήθῃ ὁ διορισμὸς τῆς πρώτης δασκάλας γυναικός ; Τώρα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δασκάλου,

τουλάχιστο στή στοιχειώδη εκπαίδευση, θεωρείται περισσότερο γυναικεῖο παρὰ ἀνδρικό. Ἀλλὰ θὰ φθάσῃ ἀσφαλῶς ἐποχή, πού ὅλη ἡ δημοτική εκπαίδευση θὰ παραδοθῇ στὰ χέρια τῶν γυναικῶν. Θὰ ἔρθῃ ἐποχή, πού τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δημοδιδασκάλου θὰ θεωρῇται καθαρῶς γυναικεῖο ἐπάγγελμα, ὅπως θεωρεῖται τέτοιο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ νηπιαγωγοῦ.

Ἄν πάρῃ κανεῖς ὥς ἀρχὴν ὅτι ὅλα τὰ βιοποριστικὰ ἐπάγ-
γέλματα καὶ ὅλες οἱ τέχνες ἀνῆκον ἀρχικῶς στοὺς ἄνδρες, θὰ
μπορέσῃ νὰ καταλάβῃ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ γυναικεία νίκη
στὸν ἀγῶνα τὸν κοινωνικό.

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

X. ANNINOV

ΝΟΟΜΑΝΤΕΙΑ

Από τινος μεγάλην μοῦ ἔχουν προξενήσει αἰσθήσιν αἱ νεώ-
τεραι ἀνακαλύψεις τῆς ἐπιστήμης, νυχθημερόν δὲ καταγί-
νομαι προσπαθῶν νὰ ἐμβαθύνω εἰς αὐτάς. Διότι δὲν τὸ λέγω διὰ
νὰ καυχηθῶ, ἀλλ' εἶναι ἀληθές ὅτι εἶμαι ἄνθρωπος πολὺ φιλο-
μαθὴς καὶ πολὺ περίεργος, δὲν δύναμαι δὲ νὰ εὕρω ἀνάπαυσιν,
ἐὰν δὲν ἀνακαλύψω πρότερον τὴν ἐξήγησιν φαινομένου τινὸς ἐλ-
κύνοντος τὴν προσοχήν μου. Παρηκολούθησα ἐπισταμένως πάν-
τας τοὺς μέχρι τοῦδε ἀναφανέντας ἐπιστημονικοὺς συρμούς. Ὅτε
π. χ. πρὸ δύο ἐτῶν ὑπῆρχεν ἡ μανία τῶν κινουμένων τροπέζων,
κατέβαλον ἀτρύτους κόπους περιορχόμενος τὰς ἐνταῦθα Τροπέζας,
ὅπως συνάψω μικρὸν τι δάνειον, ὀφείλω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι
οἱ κόποι μου ἀπέβησαν μάταιοι, ἐπεὶ καμία Τροπέζα δὲν ἐκί-
νήθη... εἰς οἶκτον ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἐπειτα ἦλθε τὸ ζήτημα τοῦ
Ὑπνωτισμοῦ καὶ τόσον ἐπεδόθη εἰς αὐτό, μετὰ τόσου ζήλου
ἐπελήφθη τῆς ἐξετάσεώς του, ὥστε κατήντησα νὰ κοιμῶμαι 22
ὥρας τὸ ἡμερονύκτιον ἀναγινώσκων τὰς περὶ αὐτοῦ γραφομένας
διαφόρους πραγματείας. Τώρα δὲ μετὰ τὴν ἀθρόαν ἀφίξιν τῶν
νοομάντεων, ὅτε ὁ Σασανιὼν καταδιώκει τὸν Μπίσοπ καὶ ὁ Μπί-
σοπ καταδιώκει τοὺς θεατάς, τὸ πνεῦμά μου ἀδιακόπως καταδιώ-

και αυτω μιαν ιδεαν, δηλαδη τινι τροπω να γινω κι εγω νοομάντις.

Τα πάντα κατορθοῦνται δια τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς, χάρις δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς κόπους καὶ τὴν ἐπιμονὴν μου κατώρθωσα τῷ ὄντι νὰ φθάσω εἰς εὐχάριστα ἀποτελέσματα, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἐξῆς πειραμάτων, ἅτινα λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐκθέσω εἰς τοὺς εὐμενεῖς ἀναγνώστας μου.

Καὶ ἰδοὺ ἠδυνήθην ν' ἀνεύρω ἀντικείμενον καὶ μάλιστα βελόνην χορμυμένην. Κύριος οἶδε πρὸ πόσου χρόνου, εἰς μέρος ὅπου οὐδὲ κατὰ διάνοιαν ὑπώπτευν.

Ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς μῆνας μόλις κατεκλινόμην, ἡσθάνομην ὀδυνηρὸν νυγμὸν εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματός μου τὴν ἐνενηκοστὴν πρώτην ἡμέραν ἀπεφάσισα ἀνάψας τὸ κηρίον νὰ ἔξετάσω τὴν κλίνην καὶ μετὰ λεπτομεροῦ ἔρευναν κατώρθωσα ν' ἀνακαλύψω βελόνην ἐμπηγμένην ἐντὸς τοῦ στρώματος.

Δεύτερον πείραμα σπουδαιότερον. Ἀνεύρεσις ἀγνώστου ἡμερομηνίας. Πρὸ τινος καιροῦ εἰσῆλθε πρῶταν τινὰ εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἡ ἀξιότιμος κυρα Ζαφείρω, ἡ οἰκοδέσποινά μου, ἧς τὴν περιγραφὴν ἀναβάλλω, λέγων μόνον ὅτι, ἂν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸ θέλημά της, ὁ βίος μου θὰ συνετέμετο κατὰ τὰ εἰκοσιεννέα αὐτοῦ τριακοστὰ τὴν φλογερὰν ἐπιθυμίαν ἔχει ν' ἀνατέλλῃ καθ' ἑκάστην, εἰ δυνατόν, ἡ πρώτη τοῦ μηνός.

— Ξέρετε τί μέρα ἔχομε σήμερον; μοῦ εἶπε μὲ ὕψος βλοσυρόν.

Δὲν ἐγίνωσκον ποσῶς. Σημειωτέον ὅτι ἔχω συνήθειαν ἐντὸς τοῦ δωματίου μου νὰ μὴν ἀφήνω, οὔτε ἡμερολόγια οὔτε ἡμεροδείκτας, οὔτε ἄλλα παρόμοια ἐνοχλητικὰ ἀντικείμενα ὑπενθυμίζοντα ἀνεκπληρώτους ὑποχρεώσεις. Ἀλλ' ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐμάντευσας ἀμέσως τὴν ἡμερομηνίαν:

— Ἔχομεν πρώτην τοῦ μηνός, τῆς εἶπον ἀδιστακτικῶς.

— Καλύτερα, ὅπου τὸ γνωρίζεις, ἀπήντησε καὶ ἀπῆλθεν ὑπερηφάνως.

Ἀλλὰ τὸ θαυμασιώτατον πάντων ἦτο τὸ τρίτον πείραμα.

Ἐκεῖ παρὰ τὴν νέαν ἀγορὰν συνήνητσα λίαν πρῶτ' ἓνα γείτονά μου, μεθ' οὗ πρὸ ἡμερῶν συνεχίζουσιν, ἐκμυστηρευόμενος εἰς αὐτὸν τὰς εἰς τὴν νοομαντείαν καθημερινὰς προόδους. Ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του τεμάχιον εὐμέγεθες χονδροῦ ἰχθύος καὶ δέσμην σκόρδων. Χωρὶς νὰ χάσω καιρὸν ἤρχισα μετ' αὐτοῦ τὴν

συνήθη συνομιλίαν· καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς προέβαλλε μερικοὺς διαταγμοὺς καὶ ἀντιρρήσεις, τοῦ εἶπα ἀλαζονικῶς :

— Πολὺ καλὰ ! διὰ νὰ σὲ πείσω ἰδοὺ ! δύνamai νὰ σοῦ εἶπω τώρα, αὐτὴν τὴν στιγμήν, τί διανοεῖσαι νὰ πράξεις σήμερον.

— Λέγε μου, ἀπήντησεν ἐκεῖνος προκλητικῶς.

Λαμβάνων τότε ἐγὼ ἐπίσημον καὶ ἐμπνευσμένον ὕφος τοῦ εἶπα :

— Διανοεῖσαι νὰ φάγῃς ψάρι μαγιάτικο σκορδαλιά !

Τόσῃ ἐκπλήξιν ἐνεποίησεν εἰς αὐτὸν ἡ μαντεία μου, ὥστε, ἀφοῦ ἔμεινεν ἀκίνητος ἐπὶ ἀρχετὰς στιγμὰς, ἔξτεται τοὺς βραχίονας καὶ με ἐνηγκαλίσθη, ἠσθάνθη δὲ ἐπὶ τῆς μιᾶς μου παρειᾶς τὴν ἐπαφὴν τοῦ ἰχθύος καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἐπαφὴν τῶν σκόρδων.

— Εἶσαι μέγας, ἀνέκραξε ! καὶ ἐτραπή ἀμέσως εἰς φυγὴν.

Ἐνθαυρονθεὶς μετὰ τοὺς τοιοῦτους θριάμβους ἀπεφάσισα νὰ μεταβῶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν κ. Μπίσοπ, διὰ νὰ πεισθῶ κατὰ πόσον εἶναι αὐτὸς ὑπέρτερος κατὰ τὴν τέχνην ταύτην.

— Κύριε, τοῦ εἶπα ἅμα εἰσελθὼν, ἤκουσα ὅτι εἰσθε ἱκανοὶ ν' ἀνευρίσκετε πράγματα κρυμμένα ἢ χαμένα. Ἐχασα χθὲς τὸ ἐσπέρας μίαν παρτίδα σκαμπίλι εἰς τὸ καφενεῖον. Ἦμπορεῖτε νὰ τὴν ἀνεύρετε ;

Ὁ κ. Μπίσοπ μὲ ἠτένισεν ἀπορῶν.

— Ἦξεύρω τί διανοεῖσθε, ἐξηκολούθησα ἀταράχως, διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι νοομάντις, διανοεῖσθε νὰ ἀνεύρετε αὐτὸ τὸ σκαμπίλι καὶ νὰ μοῦ τὸ δώσετε κατὰ πρόσωπον, ἀλλὰ προσέξατε νὰ μὴν τὸ πράξετε, διότι θὰ σὰς κάμω νὰ φύγετε ἀπὸ τὴν μπίσοπ... πόρτα !

— Κύριε, μοῦ ἀπήντησεν ὀργίλως ὁ βρετιανὸς νοομάντις, ἔχασα πλέον τὴν ὑπομονὴν μου...

— Προσπαθήσατε ν' ἀνεύρετε καὶ αὐτήν, τοῦ εἶπα ψυχρῶς· κάπου ἐδῶ μέσα θὰ εἶναι...

Ὁ κ. Μπίσοπ ἠρεύνησε τῷ ὄντι ἐντὸς τῆς αἰθούσης, ἀλλ' ἀντὶ τῆς ὑπομονῆς εὗρε χονδρὰν ράβδον εἰς μίαν γωνίαν.

— Ράβδος ἐν γωνία, ἄρα θὰ μοῦ τὶς βρῇ!... ἐσκέφθην.

Καὶ οὕτω χάρις εἰς τὴν μαντικὴν μου δύναμιν ἐνοήσας τὸν σκοπὸν του κατήλθον κατεσπυσμένως τὴν κλίμακα καὶ ἐξῆλθον σῶος.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Π Ο Ι Η Μ Α Τ Α

ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΜΙΚΡΑ ΕΠΗ

ΝΙΟΒΗ

Κάν ἄφησέ με μία....

ΟΒΙΔΙΟΣ

Ἐφτά λεβέντες κι ἕξι παρθένες ! Τὰ κορμιά των
γοργὰ τὸ ἓνα μὲ τ' ἄλλο κυλοῦνε στὰ χορτάρια,
κυνηγητὰ, σβησμένα κι ἀπὸ τῶν δυὸ Ἀθανάτων
τ' ἀλάθειτα δοξάρια.

Ἀνάμεσα στὸν κάμπον ἐκεῖνο τοῦ θανάτου,
ποτάμι αἱματομένο γεννήθηκε καὶ πάει,
τὰ δεκατρία τ' ἀδέρφια μὲ τὸ μουρμουρησιμὰ του,
θαρρεῖς, θρηνηλογάει.

Ναί, δὲν τολμάει κανένας πρὸς τ' οὐράνια πλάτη
τὰ μάτια νὰ σηκώσῃ στὸ μανιωμένο ταῖρι,
γιατὶ τῶν Ἀθανάτων σκοτώνει καὶ τὸ μάτι
ὅπως χτυπάει τὸ χέρι.

Καὶ μιὰ πηχτὴ μανούλα, ποὺ ἀστροπελέκτα κρύβει
τῆς δοξασμένης χώρας γεμίζει τὸν ἄερα,
καὶ στὸ παλάτι τρέμουν καὶ στὸ καλὸ βῆμα
τὴ θεϊκὴν φοβέρα.

Τέτοια νυχτιά καὶ ἡρώων τὸ αἷμα στὶς φλέβες κόβει . . .

Παντοῦ φυγὴ καὶ τρόμος καὶ συμφορὰ καὶ ζάλη
μονάχα μιὰ δὲ φεύγει, μονάχα μιὰ ἡ Νιόβη,
βασίλισσα ἡ μεγάλη !

Ἐκεῖ μπροστά της νοιώθει χυτὰ καὶ παγωμένα
τὰ σπλάχνα τὰ δικά της· ἀλλὰ γιὰ ἰδές, τῆς μένει
ἀκόμα ἓνα παιδί της, ἡ τελευταία γέννα
κι ἡ πλέον χαϊδεμένη.

Βασίλισσα ἡ Νιόβη, πὺν δὲν τὴ δευτερώνει
Θεὰ στὴν περηφάνεια, γυναῖκα στὸ καμάρι,
νά ! σὰν καλάμι γέρονει καὶ σὰ λαμπάδα λυώνει
καὶ σπαρταράει σὰν ψάρι.

Βασίλισσα ἡ Νιόβη, πὺν τῶν Τιτάνων ρέει
μέσα της πύρινο αἷμα, νά ! γονατάει κεῖ πέρα
καὶ σκύβει καὶ ξεσπάει σὲ δέηση καὶ λέει
καὶ δέρονται ἡ μητέρα :

« Ἐσὺ τῶν Ἀθανάτων μητέρα, ἔσὺ μεγάλη,
πρόσπεσε στῶν παιδιῶν σου τὴν παντοδυναμία,
κάμε νὰ τὴν ἀφήσουν στὴν ἔρημὴ μου ἀγκάλῃ
τὴν ὕστερνή, τὴ μία !

Κι ἄλλα ζητᾷς : Δὲν ἔχεις χορτάσει ἀκόμη : Στάσου !

Ἔχεις τὰ δεκατρία κλωνάρια μου κομμένα,
κι ἐμὲ ξεφυλλιασμένη, γονατιστὴ μπροστά σου,
Θεά, τ' ἀκοῦς ; ἔμένα !

Σκλάβα σου πλέον, σ' ἐσένα κάθε μ' ἐλπίδα βάνω».

Κι ἐκεῖ πὺν μὲ λαχτάρα καὶ σὰν τρελλὴ προσμένει
νά ! καὶ ἡ στερνὴ της πέφτει στὸν κόρφο της ἐπάνω
αἱματοκυλισμένη.

Πάει τὸ στερνὸ παιδί της καὶ πάει τὸ καρδιοχτύπι
μαζὶ καὶ τὸ στερνὸ της· τίποτε δὲν τὴ δένει
μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου . . . τὴν πέτρωσεν ἡ λύπη
καὶ πέτρα πάντα μένει.

— Ὡ Πέτρα ἔσὺ τῆς λύπης, πὺν δὲ γνωρίζεις ταίρι,
γιατὶ δουλειὰ δὲν εἶσαι περαστικοῦ τεχνίτη,
καὶ σ' ἐπλάσεν ὁ πόνος ὅχι μ' ἀνθρώπου χέρι,
μπροστά σου ὁ νοῦς μου φρίττει.

Ὅτι γιὰ σὲ ἔχει γράφει δὲν τὸ ξεγράφ' ἡ Μοῖρα,

καμιά δύναμη πλέον, καμιά δὲ σὲ ξυπνάει,
ἀκόμα κι ἂν ἀκούσης τ' ἀντρός σου ἢ θεία λύρα
νὰ σοῦ χτυπᾷ στὸ πλάϊ.

Τ' ἀντρός σου ἢ θεία λύρα ἔκαμε νὰ ξυπνήση
τὴ θεία ψυχή, ποὺ μέσα βαστοῦν καὶ τὰ λιθάρια,
ποὺ κρύβεται ἢ ἀστράφτει σ' ὁλόκληρη τὴ φύση
ἀπ' τ' ἄστρα ὧς τὰ χορτάρια.

Ἀλλὰ ἡ δική σου ἢ νέκρα τέτοια προβάλλει ἔμπρός μου,
ποὺ λέω Δὲ σ' ἀνασταίνει κανείς· μιὰ ρημαγμένη
μητέρα, σὰν ἐσένα, μὲς στὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου
μόνη ἄψυχη ἀπομένει.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΔΙΓΕΝΗ

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆ τότε τρομάσσει.
Βροντᾷ κι ἀστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέτ' ὁ ἅπανω κόσμος,
κι ὁ κάτω κόσμος ἀνοιξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια,
κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχίᾳ πῶς θὰ τότε σκεπάσῃ·
πῶς θὰ σκεπάτῃ τὸν αἰτὸ τῆς γῆς τὸν ἀντρωϊωμένο.
Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπήλιο δὲν τὸν ἐχώρει,
τὰ ὄρη τὰ διασκέλιζε, βουνοῦ κορφὲς ἐπῆδα,
χαράκι ἀδιαδόλογαγε καὶ ριζιμιά ξεκούνει.
Στὸ βίτσιμά πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
στὸ γλάκιο καὶ στὸ πῆδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.

Ζηλεύγει ὁ Χάρος μὲ χωτιά, μακρὰ τότε βιγλίζει,
κι ἐλάβρωσέ του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ του πῆρε.

ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ μικρὸς καὶ ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρωμένος
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν,
ποὶ κι ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαῦρους τὸν στὸν πλάτανὸ δεμένους.
Τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερά τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρά ξεριζώνει.
Κι ἐκεῖ ποὺ τρώγαν κι ἔπιναν καὶ ποὺ χαροκοποῦσαν
πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στὴν τάβλα.
Δὲν κελαηδοῦσε σὰν πουλί, δὲν ἔλεε σὰν ἀηδόνι,
μὲν ἔλαοῦσε κι ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ κουβέντα:
— Ἐσεῖς τρώτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδάτε
καὶ πίσω σὰς κουρσεύουνε Σαρακηνοὶ κουρσάροι.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παῖδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη.
Ὅποτε νὰ στρώσῃ ὁ Κωνσταντῖνός καὶ νὰ σελώσῃ ὁ Ἀλέξης,
εὐρέθη τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλάρι.
— Γιὰ σῶρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα νὰ βιγλίσης
κι ἂν εἶν' πενήντα κι ἑκατό, χύσον μακέλεψέ τους,
κι ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε, μίλησέ μας.
Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίση.
Βλέπει Τουρκιὰ Σαρακηνοὺς κι Ἀράπηδες κουρσάφους
οἱ κάμποι ἐπρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν
ἄρχισε νὰ τοὺς διαμετράῃ, διαμετρημοὺς δὲν εἶχαν.
Νὰ πάῃ πίσω ντρέπεται, νὰ πάῃ ἐμπρὸς φοβάται.
Σκύβει φιλεῖ τὸ μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ρωτᾷ:
— Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξης;
— Δύνομαι, ἀφέντη, δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω,
κι ὅσους θὰ κόψῃ τὸ σπαθὶ τόσους θεὰ πατήσω.
Μόν δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἓνα χουσὸ μαντήλι,
μὴν τύχῃ λάκκος καὶ ριχτῶ καὶ πέσης ἀπ' τὴ ζάλη.
— Σαῖτες μου ἀλεξαντριανές, καμιά νὰ μὴ λυγίσῃ,
καὶ σὺ σπαθὶ μου δαμισκί, νὰ μὴν ἀποστομώσης.
Βοήθα μ', εὐχὴ τῆς μάννας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια.

εὐχή τοῦ πρώτου μ' ἄδερφου, εὐχή καὶ τοῦ στενοῦ μου.
Μαῦρε μου, αἰνίτε καὶ μπουμε, κι ὅπου ὁ Θεὸς τὰ βγάλη !
Στὰ ἔμπα του μπήκε σὰν αἰτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης.
Στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸ καλὸ τὸ γύρισμα κανένα δὲν ἀφήνει.

Πῆρε τ' Ἀλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα, τὴ γυναῖκα,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλο, τὴν ἀροαβωνιασμένη.
Προσγονατίζει ὁ μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.
Στὸ δρόμον ὅπου πήγανε σέρνει φωνὴ περισά.
— Ποῦ εἶσαι, ἀδερφέ μου Κωνσταντή κι Ἀλέξη ἀντρειωμένε !
ἂν εἶστε ἔμπρός μου φύγετε κι ὀπίσω μου κρυφτῆτε,
εἰ θόλωσαν τὰ μάτια μου, μπροστά μου δὲ σὰς βλέπω.
καὶ τὸ σπαθὶ μου ἐρράγισε, κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι ὁ μαῦρος λιγοκάρδισε πατώντας τὰ κούφάρια.

Κ. ΚΡΥΣΤΑΛΛΗ

ΤΟ ΚΕΝΤΗΜΑ ΤΟΥ ΜΑΝΤΗΛΙΟΥ

Στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ ξανθὴ κάζεται κόρη
καὶ ὀριόπλοιο λευκὸ χουσοκεντάει μαντήλι,
μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου τῆς κανίσκι.
Τὴ θάλασσα κεντάει μὲ τὰ νησιά τῆς ὅλα
κεντάει τὸν οὐρανὸ μὲ τὰ λαμπρὰ τῶν ἀστερία,
τὴ γῆ μὲ τὰ πολλὰ καὶ μὲ τὰ ὥραϊα λουλούδια
κεντάει κι ἓνα βουνὸ ψηλὸ ψηλὸ καὶ μέγα,
τὸ χάραμα γλυκὸ προβάλλει στὴν κορφή του
καὶ βάφεται ἢ κορφή καὶ τ' οὐρανοῦ ἢ λουρίδα
ροδόλευκη. Νερὰ καθαρία κι ἀσημένια
τὰ διάπλατα πλευρὰ ξετρέχουν κι αὐλακώνουν,
χιλιοχρονα παλιά, βαθιά, ἡσκιωμένα ὁρμάνια,
κεντάει στίς λαγκαδιὰς μὲ πράσινο μετὰξι
στοὺς ὄχτους, στὰ ριζά, κοπάδια ἀσπρολογάνε
καὶ φαίνονται βοσκοὶ καὶ στ' ὄμορφο κεντίδι,
φλογέρες, λές, κι ἀκούς, λές καὶ γροικᾷ τραγούδια
βελάσματα βοραχνὰ καὶ ἀχούς ἀπὸ τροκάνια.

Στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ κεντάει γαλάζια λίμνη
 μὲ καλαμιὲς χουσές. Ἕνας ψαράς στὴν ἄκρη
 πεζόβολον κρατεῖ καὶ δόλωμα ἐτοιμάζει.
 Κάμπον πλατὺν πλατὺν μὲ σμαραγδένιο νῆμα
 δλόγυρα κεντάει. Στὴ μέση ἀπὸ τὸν κάμπο
 ποτάμι σιγαλὸ καὶ φιδωτὸ ξομπλιάζει
 μὲ δάφνες μὲ μυρτιές καὶ μὲ δασιὰ πλατάνια.
 μ' ἀηδόνια, μὲ φωλιές καὶ στὸ πανώριο ξόμπλι
 τὸ φλοῖσβο τοῦ νεροῦ, θαρρεῖς, κι ἀκοῦς, τῆς δάφνης
 τὸ μύρο, τῆς μυρτιάς, θαρρεῖς ὅτι ἀνασαίνεις,
 πὼς τὸν κεληδισμό τῶν ἀηδονιῶν ξανοίγεις,
 πὼς νοιώθεις τ' ἀπαλὸ τῆς φυλλουριάς μουρομούρι.
 Στὴν ἀκροποταμιάν ἐλ ἄφι ζωγρα ρίξει,
 ποὺ σκύφτει τὰ νερά νὰ πιῇ τὰ κρυσταλλένια,
 καὶ ξάφνου σαῖτιά στὴν πλάτη τὸ λαβώνει
 στρέφει^ο αὐτό, κοιτάει μὲ πόνο τὴν πληγὴ του,
 πάσχει ν' ἀπαλλαχθῇ, δὲ δύνεται τὸ μαῦρο
 κι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κι ἀπὸ τὰ δένδρα γύρα,
 βοήθεια, λές, ζητάει.

—ο—

Ὀλόγυρα ἀπ' τὸν κάμπο
 πλῆθος μικρὰ χωριά κεντάει, χωράφια ἄλλοῦθε
 μ' ὀλόχουσα σπαρτά, μὲ θυμωνιές μὲ ἁλώνια.
 πράσιν' ἀμπέλια ἄλλου μὲ κίτρινα σταφύλια,
 κίτρινα σὰν φλουριά, κι ἔμορφα κοπελούδια,
 ποὺ μπαίνουν μὲ πλεχτὰ καλάδια καὶ τρυγᾶνε.

—ο—

Γάμον ἀρχοντικὸ σ' ἓνα χωριὸ πλοῦνιζει
 μὲ νύφη, μὲ γαμπρό, μὲ φλάμπουρα, μὲ ψίκι
 δοόμους ἄλλου κεντάει καὶ λάμιες καὶ νεράιδες,
 κεντάει κι ἓνα γιαλὸ μὲ ζαφειρόνια πλάτια
 στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ τὴν ἴδια τὴ θωριά της
 ὀλόφαντη ἱστορεῖ ἀπὸ ἔμορφα καὶ νιότη
 καὶ πλοῦτον κι ἀρχοντιά καὶ στὰ λευκά της χέρια
 τ' ἀργόχειρο κρατεῖ, τὸ ὠριόπλουμο μαντήλι,
 μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμον της κανίσκι,
 ἀνάγια τὸ κεντάει κι ὅλο τοῦ λέει τραγούδια...

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σὰν ἦρθεν ἡ βραδιά σου λέω τὴν προσευχή μου :
Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἐβλαψα στὸν κόσμον ἅπ' τὴ δική μου.
Ἐκεῖνοι ποὺ μὲ ἐπλήγωσαν ἦσαν ἀγαπημένοι.
Τὴν πίκρα μου τὴ βάσταξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.
Μ' ἀπαρηθῆκαν οἱ χαρές. Δὲν τίς γυρεύω πίσω.
Προσμένω τὰ χειρότερα. Εἶν' ἁμαρτία νὰ ἐλπίσω.
Σὰν εὐτυχία τὴν ἀγαπῶ τῆς νύχτας τὴ φοβέρα,
Στὴν πόρτα μου ἄλλος δὲ χτυπᾷ κανεὶς ἅπ' τὸν ἀγέρα.
Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἥσυχα τὰ ἔργα, ποὺ ἔχω πράξει.
Ἄκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύση ἔχω κοιτάξει.
Ἔδωκα στὰ παιδιὰ χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρισα, ποὺ γύριζαν τὸ βράδυ.
Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ ναι τέτοια ἐλπίδα.
Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .
Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους, ποὺ εἶδα.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Η ΔΕΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

Καὶ προβαίνει ἡ Μαρία λίγη νὰ πάρη
δροσιὰ στὰ σωθικὰ τὰ μαραμμένα·
εἶναι νύχτα γλυκεῖα καὶ τὸ φεγγάρι
δὲ βγαίνει νὰ σκεπάσῃ ἄστρο κανένα·
περίσσια, μύρια, σ' ὅλη τους τὴ χάρη
λάμπουν, ἄλλα μονάχα, ἄλλα δεμένα·

κάνουν καὶ κείνα Ἀνάστασι, πού πέφτει
τοῦ δλόστρωτου πελάου μὲς στὸν καθρέφτη.

—Τὰ μαλλιά σέρνω στὰ λιγνά μου στήθη,
δένω σταυρὸ τὰ χέρια· Οὐράνια, θεῖα !
πέστε Ἐκείνου, πού σήμερα ἀναστήθη,
νὰ ἐλεηθῇ τὴ μαύρη τὴ Μαρία
μέρα εἶναι ἀγάπης, Ἄδης ἐνικήθη·
καίονται τὰ σπλάγχνα, καίονται τὰ στοιχεῖα
καὶ ἡ πυρκαϊὰ τοῦ Κόσμου ἀναγαλλιάζει,
καὶ κατ' Αὐτὸν τὴ σπίθα της τινάζει.

Ὁ Οὐρανὸς Ἀλληλούϊα ἠχολογᾷ
κατὰ τὴν γῆν ἐρωτεμένος κλίνει
ζῇ τοῦ νεροῦ καὶ ἡ στάλλα, ὅπου κολλᾷ
στὸ ποτήρι· Ἀλληλούϊα ἐγὼ κι ἐκείνη
ὅταν ἡ Πύλη ἀκούστηκε νὰ σπάῃ,
τὶ χλαλοὴ στὸν κάτω κόσμῳ ἐγίνη·
χαίρεται μέσα ἡ ἄβυσσος καὶ ἀσπρίζει
ὁ περασμὸς τοῦ Αὐτῶνι σφυρίζει.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
πὺρ μὲ βιὰ μετράει τὴ γῆ.

2

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πιτταμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκατοροῦσες,
ἔλα πάλι νὰ σοῦ πῇ.

4

Ἀργε νὰ λθῇ ἐκείνη ἡμέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σιλαβιά.

5

Δυστυχής ! παρηγορία
μόνη σου ἔμενε νὰ λῆς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς

11

Ἄλλος σου ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ' ἀνάσασθαι καμιά
ἄλλος σου ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φρόνιτά !

6

Καὶ ἀκατέρει, καὶ ἀκατέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαι τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

12

Ἄλλοι ὦϊμέ ! στὴ συμφορά σου,
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
Σῦρε νὰ βρῇς τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε, ἔλεγαν οἱ σκληροί.

7

κι ἔλεες ποτε, ἅ ! ποτε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἐρμιές ;
καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές !

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι,
καὶ ὀλογλήγορο παιεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χοιτάρι,
ποὺ τὴν δόξα σου ἐνθυμεῖ,

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάῦματα θολὰ
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

14

ταπεινότητα σου γέρονει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν φτωχοῦ, ποὺ θυροδένει
Κι εἶναι βάρος του ἡ ζωή.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματομένα,
ξέρω ὅτι ἔργαινες κουφά,
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

15

Ναί, ἀλλὰ τώρα ἀντιπαύει
κάθε τέκνο σου μὲ δομή,
πρὺν ἀκατάπαυτα γυρεύει
ἢ τὴν νίκη, ἢ τὴν θανά.

10

Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
Ἐξανάλθες μοναχὴ
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουροταλῇ.

16

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρεῖωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε Ἐλευθεριά !

17

Μόλις εἶδε τὴν ὁρμή σου
ὁ οὐρανός, πὺν γιὰ τ' ἐχθρούς
εἰς τὴν γῆ, τὴν μητρικὴ σου
ἔτρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς.

18

ἐγαλήνευσε καὶ ἐχύθη
καταχθίνια μία βοή,
καὶ τοῦ Ρήγα σου ἀπεκρίθη
πολεμόκραχη ἡ φωνή.

19

ὅλοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράξαν,
χαιρετώντας σε θεομά,
καὶ τὰ στόματα ἐφωνάξαν
ὅσα αἰσθάνετο ἡ καρδιά.

20

Ἐφωνάξανε ὥς τ' ἀστέρια
τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

21

μ' ὅλον πού ναι ἄλυσωμένο
τὸ καθένα τεχνικά,
καὶ εἰς τὸ μέτωπο γραμμένο
ἔχει Ψεύτρα Ἐλευθερία.

28

ἄλλο ἐσὺ δὲν συλλογιέσαι
πάρεξ ποῦ θὰ πρωτοπᾶς.
δὲν μιλεῖς, καὶ δὲν κουνιέσαι
στὲς βρυσίδες, ὅπου ἀγροικᾶς

29

Σὰν τὸν βράχον, ὁποῦ ἀφήνει
κάθε ἀκάθαρτο νερὸ
εἰς τὰ πόδια του νὰ χύνη
εὐκολόσβηστον ἀφρό,

30

Ὅπου ἀφήνει ἀνεμοζάλη,
καὶ χαλάζει καὶ βροχή,
νὰ τοῦ δέρονουν τὴν μεγάλη,
τὴν αἰώνια κορυφή.

31

Δυστυχία του, ὦ, δυστυχία του,
ὅποιανοῦ θέλει βρεθῇ
στὸ μαχαίρι σου ἀποκάτου,
καὶ σ' ἐκεῖνο ἀντισταθῇ.

35

Ἴδου ἐμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
τώρα τρόμου ἀστροπελέκι
νὰ τῆς οἴξης πιθυμᾶς

39

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστροάρφτει
λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

44

Ἀκούω κούφια τὰ τουφέκια,
ἀκούω σιμίζιμο σπαθιδῶν,
ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
ἀκούω τρίζιμο δοντιῶν.

45

Ἄ ! τί νύκτα ἦταν ἐκεῖνη,
ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμός ;
ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
πάρῃς θάνατος πικρός.

46

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
οἱ κραυγές, ἡ ταραχή,
ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος,
τοῦ πολέμου καὶ οἱ καπνοί,

47

καὶ οἱ βροντῆς καὶ τὸ σκοτάδι,
ὅπου ἀντίσκοφετ ἡ φωτιά,
ἐπαράσταιναν τὸν Ἄδην,
ποῦ ἀκατέριε τὰ σκυλιά.

59

Κτυποῦν ὅλοι ἀπάνου κάτου
κάθε κτύπημα, ποῦ ἐβγῇ
εἶναι κτύπημα θανάτου,
χωρὶς νὰ δευτερωθῇ

60

Κάθε σῶμα ἰδρώνει, ρέει
λὲς κι ἐκεῖθεν ἡ ψυχὴ,
ἀπ' τὸ μῖσος, ποῦ τὴν καίει,
πολεμáει νὰ πεταχθῇ.

61

Τῆς καρδιᾶς κτυπιὲς βροντᾶν
μὲς στὰ στήθια τους ἀργά,
καὶ τὰ χέρια, ὅπου χουμᾶνε
περισσότερο εἶν' γοργά.

63

Τόση ἡ μάνητα καὶ ἡ ζάλη,
ποῦ στοχάζεσαι, μὴ πὼς
ἀπὸ μιὰ μεριά καὶ ἀπ' ἄλλη
δὲν μέινη ἓνας ζωντανός.

64

Κοίτα χέρια ἀπελπισμένα
πὼς θεορίζουνε ζωές !
χάμου πέφτουνε κομμένα
χέρια, πόδια, κεφαλές

65

Καὶ παλάσκες καὶ σπαθία
μὲ ὀλοσκορπιστα μυαλά,
καὶ μὲ δλόσχιστα κρανία
σωθικά λαχταριστά.

72

Σὰν ποτάμι τὸ αἷμα ἐγίνη
καὶ κυλάει στὴ λαγκαδιά,
καὶ τ' ἀθῶο χόρτο πίνει
αἷμα ἀντὶς γιὰ τὴν δροσιά.

73

Τῆς αὐγῆς δροσάτο ἀέρι,
δὲν φουστᾶς τώρα ἐσὺ πλιά
στῶν ψευδόπιστων τὸ ἀστέρι
φύσα, φύσα εἰς τὸ ΣΤΑΥΡΟ.

74

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἑλευθεριά !

75

81

Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι· Καὶ πεσμέναι εἰς τὰ χορτάρια
δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχὰ ἐπεθαίνανε παντοῦ
εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει τὰ θλιμμένα ἀπομεινάρια
εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

76

82

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία
τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηγεῖ, πού ὅ,τι θέλεις ἡμπορεῖς
τὰ λαλήματα ἡ φλογέρα, εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί, ματωμένη περπατεῖς!

77

83

Τρέχουν ἄροματα χιλιάδες, Στὴ σκιά χερσποιασμένους
σὰν τὸ κύμα εἰς τὸ γιαιλό, στὴ σκιά βλέπω κι ἐγὼ
ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικοράδες κρινοδάχτυλες παρθένες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό, ὅπου κάνουνε χορό.

78

85

ὦ τρακόσιοι! σηκωθῆτε Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει
καὶ ξανάλθετε σ' ἐμὰς, πὼς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
τὰ παιδιὰ σας θελ' ἰδῆτε γλυκοβύζαστο ἐγοιμάζει
πόσο μοιᾶζοῦνε μὲ σᾶς, γάλα ἀνδρείας καὶ ἐλευθεριᾶς.

79

86

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται, Μὲς στὰ χόρτα, στὰ λουλούδια
καὶ μὲ πᾶτημα τυφλὸ ἀπὸ ποτήρι δὲν βασιῶ
εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται, φιλελεύθερα τραγοῦδια
κι ὅλοι γάνονται ἀπ' ἐδῶ σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

80

87

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὁλέθρου Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
πεῖνα καὶ θανατικό, τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
πού μὲ σχῆμα ἑνὸς σκελεθροῦ καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο, χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

88

Πῆγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
μέρα πού ἀνθισαν οἱ λόγγοι,
γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

97

Μὲ φωνὴ πού καταπείθει,
προχωρώντας ὁμιλεῖς
«σήμερ', ἄπιστοι, ἐγεννήθη,
ναί, τοῦ κόσμου ὁ Λυτρωτής».

89

Σοῦ ἦλθε ἔμπρὸς λαμνοκοπόντας
ἡ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρόν
καὶ τὸ δάχτυλο κινώντας,
ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανόν.

103

Ἡ γῆ αἰσθάνεται τὴν τόση
τοῦ χεριοῦ σου ἀγδραγαθία,
πού ὅλη θέλει θανατώσει
τὴ μισόχριστη σπορά.

90

Σ' αὐτό, ἐφώνησε, τὸ χῶμα
στάσου ὁλόγρη, Ἐλευθερία
καὶ φιλώντας σου τὸ στόμα
μπαίνει μὲς στὴν Ἐκκλησιά.

104

Τὴν αἰσθάνονται, καὶ ἀφορίζουν
τὰ νερά, καὶ τ' ἀγροικῶ
δυνατὰ νὰ μουμουρίζουν,
σὰν νὰ ρυάζεται θηριό.

94

Ἄ! τὸ φῶς πού σὲ στολίζει
σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει
δὲν εἶναι, ὅχι, ἀπὸ τὴν γῆ.

105

Κακορίζικοι, πού πάτε
τοῦ Ἀχελώου μὲς στὴν ροή,
καὶ πιδέξια πολεμάτε
ἀπὸ τὴν καταδρομὴ.

95

Λάμπριν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός
φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
κι ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

106

Νὰ ἀποφύγετε! τὸ κῦμα
ἔγινε ὅλο φουσκωτό
ἐκεῖ εὐρήκατε τὸ μνήμα
πρὶν νὰ εὐρῆτε ἀφανισμό.

96

Τὸ σπαθί σου ἀντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατάς,
σὰν τὸν πύργον μεγαλώνεις,
καὶ εἰς τὸ τέταρτο κτυπᾷς.

107

Βλασφημάει, σκούζει, μουγκρίζει
κάθε λάρυγγας ἐχθροῦ,
καὶ τὸ ρεῦμα γαργαρίζει
τὲς βλασφήμιες τοῦ θυμοῦ.

108

Σφαλερά τετραποδίζου
πληθὺς ἄλογα, καὶ ὀρθά,
τρομασμένα χλιμιτρίζου,
καὶ πατοῦν εἰς τὰ κορμιά.

109

Ποιὸς στὸν σύντροφον ἀπλώνει
χέρι, ὥσάν νὰ βοηθηθῇ,
ποιὸς τὴν σάρκα του δαγκώνει,
ὅσο ὅπου νὰ νεκρωθῇ.

110

Κεφαλὲς ἀπελπισμένες
μὲ τὰ μάτια πεταχτά
κατὰ τ' ἄστρα σηκωμένες
γὰρ τὴν ὕστερη φορὰ.

111

Σβιέται, — αὐθαίνοντας ἡ πρώτη
τοῦ Ἀγγελώου νεροσυρμή, —
τὸ χλιμιτρίσμα, καὶ οἱ κοτόι,
καὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ γογγυσμοί.

112

Ἔτσι ν' ἄκουα νὰ βουίξῃ
τὸν βαθὺν Ὠκεανό,
καὶ στὸ κύμα του νὰ πνίξῃ
κάθε σπέρμα Ἀγασηνό.

113

Καὶ ἐκεῖ πού ναι ἡ Ἁγία Σοφία,
μὲς στοὺς λόφους τοὺς ἐπτά,
ὅλα τ' ἄψυχα κορμιά,
βραχосύντριφτα, γυμνά.

114

Σωριασμένα νὰ τὰ σπρώξῃ
ἡ κατάρρα τοῦ Θεοῦ,
κι ἅπ' ἐκεῖ νὰ τὰ μαζώξῃ
ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φεγγαριοῦ.

115

Κάθε πέτρα μνημα ἄς γένη
καὶ ἡ Θρησκεία, κι ἡ Ἐλευθεριά,
μ' ἀργοπάτημα ἄς πηγαίῃ
μεταξύ τους, καὶ ἄς μετροῦ.

122

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
ποὺ μὲ βιά μετροῦε τὴ γῆ.

123

Εἰς αὐτὴν εἶν' ἔραυσιμονο,
δὲν νικιέσαι ἐσὺ ποτέ·
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἔξένο
καὶ τὸ πέλαιο γιὰ σέ.

124

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ξαπλώνει
κύματ' ἄπειρα εἰς τὴν γῆ,
μὲ τὰ ὁποῖα τὴν περικλύει,
κι εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

125

Μὲ βουχίσματα σαλεύει,
ποὺ τρομάζει ἡ ἀκοή·
κάθε ξύλο κινδυνεύει
καὶ λιμένα ἀναζητεῖ.

126

Φαίνεται ἔπειτα ἡ γαλήνη
καὶ τὸ λάμπιμο τοῦ ἡλιοῦ,
καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
τοῦ γλαυκώτατου οὐρανοῦ.

127

Δὲν νικέσαι εἶν' ἔακουσμένο.
στὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτέ,
ὅμως, ὄχι, δὲν εἶν' ἔξένο
καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

128

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάφτια,
καὶ σὰν λόγγος στριμωχτὰ
τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
τὰ δλοφούσκωτα πανιά.

129

Σὺ τὲς δυνάμεις σου σπρώχνεις,
καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἶν' πολλές,
πολεμώντας, ἄλλα διώχνεις,
ἄλλα παίρνεις, ἄλλα καίς.

130

Μὲ ἐπεθύμια νὰ τηρᾷς
δὺο μεγάλα σὲ θωρῶ,
καὶ θανάσιμον τινάζεις
ἐναντίον τοῦς κεραινοῦ.

131

Πιάνει, αὐξάνει κοκκινίζει,
καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
καὶ τὸ πέλαο χρωματίζει
μὲ αἱματόχροη βαφή.

132

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμάροχοι,
καὶ δὲν μνέσκει ἓνα κορμί
χάρου, σκιὰ τοῦ Πατριάρχη,
ποὺ σὲ πέταξαν ἐκεῖ.

135

Ὅλοι κλαῦστε ἀποθαμένους
ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησιᾶς
κλαῦστε, κλαῦστε κορμασμένους
ὥσάν νά τανε φονιάς.

136

Ἔχει ὀλάνοιχτο τὸ στόμα,
π' ὄρες πρῶτα εἶχε γευθῇ
τ' Ἅγιον Αἶμα, τ' Ἅγιον Σῶμα
λὲς πῶς θὲ νὰ ξαναβγῇ.

137

Ἡ κατάρα, ποὺ εἶχε ἀφήσει
λίγο πρὶν νὰ ἀδικηθῇ,
εἰς ὁποῖον δὲν πολεμήσῃ
καὶ ἡμπορεῖ νὰ πολεμῇ.

138

Τὴν ἀκούω, βροντᾷ, δὲν παύει
εἰς τὸ πέλαγο, εἰς τὴν γῆ,
καὶ μουγκρίζοντας ἀνάβει
τὴν αἰωνίαν ἀστραπή.

139

Ἡ καρδιά συγχοσπαράζει...
πλὴν τί βλέπω ; σοβαρὰ
νὰ σωπάσω μὲ προστάζει
μὲ τὸ δάχτυλο ἡ Θεά.

140

Κοιτάει, γύρω εἰς τὴν Εὐρώπην·
τρεῖς φορὲς μὲν ἀνησυχία,
προσηλώνεται κατόπι
στὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀρχινᾷ.

146

Ἀπὸ στόμα, ὅπου φθονάει,
παλικάρια, ἃς μὴν πωθῇ
πὼς τὸ χέρι σας κτυπάει
τοῦ ἀδερφοῦ τὴν κεφαλὴν.

141

— Παλικάρια μου, οἱ πολέμοι
γιὰ σᾶς ὅλοι εἶναι χαρά,
καὶ τὸ γόνα σας δὲν τρέμει
στοὺς κινδύνους ἐμπροστά.

147

Μὴν εἰποὺν στὸ στοχασμό τους
τὰ ξένα ἔθνη ἀληθινά,
ἐὰν μισοῦνται ἀνάμεσό τους,
δὲν τοὺς πρέπει ἐλευθεριά.

142

Ἀπ' ἐσᾶς ἀπομακραίνει
κάθε δύναμη ἐχθρική·
ἀλλ' ἀνίκητη μιὰ μένει,
ποὺ τὰς δάφνες σας μαδεῖ.

148

Τέτοια ἀφήστενε φροντίδα
ὅλο τὸ αἷμα, ὅπου χυθῇ
γιὰ θρησκεία γιὰ πατρίδα,
ὅμοιαν ἔχει τὴν τιμὴν.

143

Μία, ποὺ ὅταν, ὥσάν λύκοι,
ξαναρχόστενε ζεστοί,
κουρασμένοι ἀπὸ τὴ νίκη
ἄχ! τὸν νοῦν σας τυραννεῖ.

149

Στὸ αἷμα αὐτό, ποὺ δὲν πονεῖτε,
γιὰ πατρίδα, γιὰ θρησκεία,
σᾶς ὀρκίζω, ἀγκαλιασθῆτε,
σὺν ἀδέρφια γκαρδιακά.

144

Ἡ διχόνοια, ποὺ βαστάει
ἓνα σκῆπτρο ἢ δολερήν,
καθενὸς χαμογελάει,
πάρ' το, λέγοντας καὶ σύ.

150

Πόσον λείπει, στοχασθῆτε,
πόσο ἀκόμη νὰ παρθῇ
πάντα ἡ νίκη, ἂν ἐνωθῆτε,
πάντα ἐσᾶς θ' ἀκολουθῇ.

145

Κεῖο τὸ σκῆπτρο, ποὺ σᾶς δείχνει
ἔχει ἀλήθεια ὠραία θωριά.
Μὴν τὸ πιάστε, γιατί ῥίχνει
εἰς σὲ δάκρυα - θλιβερά.

151

Ὡ ἀκουσμένοι εἰς τὴν ἀνδρεία!
καταστήστε ἓνα σταυρό,
καὶ φωνάζετε μὲ μία,
βασιλεῖς κοιτάξτε ἐδῶ.

152

Τὸ σημεῖο, ποὺ προσκυνᾶτε
εἶναι τοῦτο, καὶ γι' αὐτὸ
ματωμένους μᾶς κοιτᾶτε
στὸν ἀγῶνα τὸν σκληρό.

153

Ἀκατάπαντα τὸ βορίζουν
τὰ σκυλιὰ καὶ τὸ πατοῦν
καὶ τὰ τέκνα μου ἀφρανίζουν
καὶ τὴν πίστη ἀναγελοῦν.

154

Ἐξ αἰτίας σου ἐσπάρθη, ἐχάθη
αἷμα ἁθῶο χριστιανικό,
ποὺ φωνάζει ἀπὸ τὰ βάθη
τῆς νυκτός· «Ν ἁ κ δ ι κ η θ ὤ».

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμανρη ράχη
περπατώντας ἡ Δόξα μονάχη
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλικάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ
γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποὺ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ

Α'.

Ἄκρα τοῦ τάφου σιωπὴ στὸν κάμπο βασιλεύει
λαλεῖ πουλὶ, παίρνει σπειρὶ κι ἡ μάννα τὸ ζηλεύει.
Τὰ μάτια ἡ πείνα ἐμαύρισε· στὰ μάτια ἡ μάννα μνέει
στέκει ὁ Σουλιώτης ὁ καλὸς παρὰμερα καὶ κλαίει·
— Ἔρμο τουφέκι σκοτεινὸ, τί σ' ἔχω γὼ στὸ χέρι;
ὁποῦ σὺ μοῦ γίνες βαρὺ κι ὁ Ἀγαρηνὸς τὸ ξέρει».

[Εἰσαγωγικὴ παρατήρησις: Ἡ ζωὴ, ποῦ ἀνα-
σταίνεται μὲ ὅλες τῆς τὲς χάρες ἀναβρύζοντας ὁλοῦθε, νέα,
Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ'. 12

λαχταριστή, περιχυνόμενη εἰς ὅλα τὰ ὄντα· ἡ ζωὴ ἀκέραιη ἀπ' ὅλα τῆς φύσης τὰ μέρη θέλει νὰ καταβάλλῃ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ· θάλασσα, γῆ, οὐρανός, συγχωνευμένα, τὰ ὅποια πάλι πολιορκοῦν τὴν ἀνθρώπινη φύσιν στὴν ἐπιφάνεια καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς.

Ἡ ὠραιότες τῆς φύσης, ποὺ τοὺς περιτριγυρίζει, αὐθαίνει εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῇ ἀνυπομονησίᾳ νὰ πάρουν τὴ χαριτωμένη γῆ, καὶ εἰς τοὺς πολιορκημένους τὸν πόνο ὅτι θὰ τὴ χάσουν].

Ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν Ἔρωτα χορεύουν καὶ γελοῦνε,
κι ὅς' ἄνθια βγαίνουν καὶ καρποὶ τόσ' ἄρομα σὲ κλειοῦνε.
Λευκὸ βουνάκι πρόβατα κινούμενο βελάζει,
καὶ μὲς στὴ θάλασσα βαθιὰ ξαναπετιέται πάλι,
κι δολόλεγκο ἐσύσμιξε μὲ τ' οὐρανοῦ τὰ κάλλη.

Καὶ μὲς στῆς λίμνης τὰ νερά, ὅπ' ἔφθασε μ' ἀσπιδά,
ἔπαιξε μὲ τὸν ἥσκιο τῆς γαλάζια πεταλούδα,
ποὺ εὐώδισσε τὸν ὕπνὸ τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο·
τὸ σκουληκάκι βρίσκεται σ' ὥρα γλυκεῖα κι ἐκεῖνο·
Μάγεμα ἡ φύσις κι ὄνειρό στὴν ὁμορφιὰ καὶ χάρῃ,
ἡ μαύρη πέτρα δολόχουση καὶ τὸ ξερὸ χόρταρι·
μὲ χίλιες βρούσες χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κραίνει·
ὅποιος πεθάνῃ σήμερον, χίλιες φορὲς πεθαίνει.

Τρέμ' ἡ ψυχὴ καὶ ξεστοχᾷ γλυκὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς.

Γ'

1

Μητέρα μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα,
κι ἂν στὸ κρυφὸ μυστήριό ζοῦν πάντα τὰ παιδιὰ σου
μὲ λογισμό καὶ μ' ὄνειρο, τὶ χάρ' ἔχουν τὰ μάτια,
τὰ μάτια τοῦτα νὰ σὲ ἴδουν μὲς στὸ πανέρομο δάσος,
ποὺ ξάφνου σοῦ τριγύρισε τ' ἀθάνατα ποδάρια,
(κοίτα) μὲ φύλλα τῆς Λαμπροῦς, μὲ φύλλα τῶν Βαΐων!
Τὸ θεϊκό σου πάτημα δὲν ἄκουσα, δὲν εἶδα,
ἀτάραχη σὰν οὐρανός μ' ὅλα τὰ κάλλη πῶχει,
ποὺ μέρη τόσα φαίνονται καὶ μέρη ναι κρυμμένα·
ἀλλὰ, Θεά, δὲν ἠμπορῶ ν' ἀκούσω τὴ φωνή σου,
κι εὐθύς ἐγὼ τ' Ἑλληνικοῦ κόσμου νὰ τὴ χαρίσω·
(Ἡ Θεὰ ἀπαντάει εἰς τὸν ποιητὴ καὶ τὸν προστάζει νὰ ψάλλῃ τὴν
πολιορκία τοῦ Μεσολογγίου).

Ἔργα καὶ λόγια, στοχασμοί, στέκομαι καὶ κοιτάζω,
λούλουδα μύρια, λούλουδα, πὺν κρύβουν τὸ χορτάρι,
κι ἄσπρα, γαλάζια, κόκκινα, καλοῦν χρυσὸ μελίσοι,
ἐκεῖθε μὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἐδῶθε μὲ τὸ Χάρο.

Μὲς στὰ χαράματα συχνά, καὶ μὲς στὰ μεσημέρια,
καὶ σὰ θολώσουν τὰ νερά, καὶ τ' ἄστρα σὰν πληθύνουν,
ξάφνου σκιοτοῦν οἱ ἀερογιαλιές, τὰ πέλαγα κι οἱ βράχοι.

« Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιᾶς τόπ' Ἀγγλου !
Πέλαγο μέγα πολεμᾷ βαρεῖ τὸ καλυβάκι.

κι ἀλιά ! σὲ λίγο ξέσκεπα τὰ λίγα στήθια μένουν
ἀθάνατή σαι, πὺν ποτέ, βροντή, δὲν ἦ τυχαῖεις ; »

Στὴν πλώρη πὺν σκιρτᾷ, γυρτός, τοῦ τὰ π' ὁ ξένος ναύτης·
δειλιάζουν γύρου τὰ νητιά, πιακκοῦν καὶ κλαῖνε
καὶ μὲ λιβάνια δέχεται καὶ φῶτα τὸν καημό τους
ὁ σταυροδόλωτος ναὸς καὶ τὸ φτωχὸ ξωκλήτι

Τὸ μῖσος ὅμως ἔβγαλε καὶ κείμεν τὴ φωνή του·
« ψαροῦ, τ' ἀγκίστρι π' ἄφητες, ἀλλοῦ νὰ ὀίξη; ἄμε »

μὲς στὰ χαράματα συχνά, καὶ μὲς στὰ μεσημέρια,
κι ὅταν θολώσουν τὰ νερά, κι ὅταν πληθύνουν τ' ἄστρα,
ξάφνου σκιοτοῦν οἱ ἀερογιαλιές, τὰ πέλαγα κι οἱ βράχοι·
γέρος μακριά, π' ἀπίθωσε σ' ἀγκίστρι τὴ ζωὴ του,
τὸ πέταξε, τ' ἀστόχητε, καὶ περιτριγυρνώντας :

« Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς, βόλι Τουρκιᾶς, τόπ' Ἀγγλου !
Πέλαγο μέγ', ἀλίμονον ! βαρεῖ τὸ καλυβάκι·

σὲ λίγην ὥρα ξέσκεπα τὰ λίγα στήθια μένουν
ἀθάνατή σαι, πὺν βροντή. ποτὲ δὲν ἦ τυχαῖεις,
πανερημιὸς τῆς γνώρας μου, θέλω μ' ἐμὲ νὰ κλάψης.

Δὲν τοὺς βαραίν' ὁ πόλεμος, ἀλλ' ἔγινε πνοή τους
κι ἐμπόδισμα δὲν εἶναι
σιτὲς κορασιές νὰ τραγουδοῦν, καὶ στὰ παιδιὰ νὰ παίζουν.

Ὁ Πειρασμός.

Ἔστησ' ὁ Ἐρωτας χορὸ μὲ τὸν ξανθὸν Ἀπρίλη,
κι ἡ φύσις ἤρθε τὴν καλὴ καὶ τὴ γλυκεῖά της ὥρα,
καὶ μὲς στὴ σκιά, πὺν φούντωνε καὶ κλεῖ δροσιές καὶ μόσχους,

ἀνάκουστος κελαηδισμός καὶ λιποθυμισμένος.
 Νερὰ καθάρια καὶ γλυκὰ, νερὰ χαριτωμένα,
 χύνονται μὲς στὴν ἄβυσσο τὴ μοσχοβολισμένη,
 καὶ παίρνουνε τὸ μόσχο τῆς, κι ἀφήνουν τὴ δροσιά τους,
 κι οὔλα στὸν ἥλιο δείχνοντας τὰ πλούτια τῆς πηγῆς τους
 τρέχουν ἐδῶ, τρέχουν ἐκεῖ, καὶ κάνουν σὰν ἀηδόνια.
 Ἐξ' ἀναβρούζει κι ἡ ζωὴ, σ' γῆ, σ' οὐρανό, σὲ κῆμα
 ἀλλὰ στῆς λίμνης τὸ νερό, π' ἀκίνητό ναι κι ἄσπρο,
 ἀκίνητ' ὅπου κι ἂν ἰδῆς, καὶ κάτωσπρ' ὥς τὸν πάτο,
 μὲ μικρὸν ἥσκιον ἄγνωρον ἔπαιξ' ἡ πεταλούδα,
 πού χ' εὐωδίζει τ'ς ὕπνους τῆς μέσα στὸν ἄγριο κρίνο.

Ἀλαφροῦσκιοτε καλέ, γιὰ πὲς ἀπόψε τί δες
 νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια !
 χωρὶς ποσῶς γῆς, οὐρανός, καὶ θάλασσα νὰ πνέει
 οὐδ' ὅσο κἂν ἡ μέλισσα κοντὰ στὸ λουλουδάκι,
 γύρου σὲ κάτι ἀτάραχο, π' ἀσπρίζει μὲς στὴ λίμνη,
 μονάχο ἀνακατώθηκε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι,
 κι ὁμορφὴ βγαίνει κορασιά ντυμένη μὲ τὸ φῶς του.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Εἰς τὸν Θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάιρον

1

Λευθεριά, γιὰ λίγο πάψε
 νὰ χτυπᾷς μὲ τὸ σπαθί.
 τώρα σίμωσε καὶ κλάψε
 εἰς τοῦ Μπάιρον τὸ κορμί.

3

Προῦτοι ἄς ἔλθουν οἱ Σουλιῶτες
 καὶ ἀπ' τὸ λείψανο αὐτὸ
 ἄς μακραίνουν οἱ προδότες,
 κι ἀπ' τὰ λόγια, ποὺ θὰ πῶ.

2

Καὶ κατόπιν ἄς ἀκλουθοῦνε
 ὅσοι ἐπράξαν λαμπρὰ
 ἀποπάνου του ἄς χτυποῦνε
 μόνον στήθια ἡρωϊκά.

4

Φλάμπουρα, ὅπλα τιμημένα,
 ἄς γιοθοῦν κατὰ τὴ γῆ,
 καθὼς ἦτανε γιομένα
 εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανή.

5

Ποῦ βαστοῦσε τὸ μαχαίρι,
ὅταν τοῦ λειψῇ ἡ ζωή,
μέσ' στ' ἀνδρόφονό του χέρι
καὶ δὲν τ' ἄρηνε νὰ βγῇ.

7

Καὶ γιγνέμενοι στὸ πλευρό τους
οἱ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ
μύρια βλέπουν στ' ὄνειρό τους
ἐψυχίσματα τοῦ ἐχθροῦ.

9

Ἔχει πλάγιασμα θανάτου
καὶ ἄλλος ἀντρας φοβερός,
εἰς τὰ πόδια τοῦ ἀποκαίου,
καὶ εἶναι ἀντίχρον τοῦ ὁ ναός.

11

Μέσαθε ἐπαιρνε ὁ ἀέρας
μὲ δροσόβολη πνοή
τὸ λιβάνι τῆς ἡμέρας
καὶ τοῦ τό φερν' ὡς ἐκεῖ.

13

Καθὼς βλέπεις καὶ μανοῖζει
ἥσκιος νέου κυπαρισσιῶ
ἂν τὴν ἄκρη του δὲ γγίξῃ
αὐτὰ ζέφυρον λεπτοῦ.

15

Σκιαῖζεσαι ἴσως μὴ χουμήθουν
ξάφνου οἱ Τοῦρκοι τὸ προῶ
καὶ τὸ στράτευμα νικήσουν
π' ἔχει ἀνίκητην δομή :

6

Ὅταν στῆς νυχτὸς τὰ βάθη
τὰ πάντα ὅλα σιωποῦν,
καὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ πάθη,
πού ναι ἀνίκητα, ἀγρυπνοῦν.

8

Αὐτὸς ἀγρυπνὸς στενάζει
καὶ εἰς τὴν πλάκα τὴν πικρή,
ποῦ τὸν Μτότσαρη σκεπάζει
γὰ πολλὴ ὥρα ἀργοπορεῖ.

10

Ἀκριβὸ σὰν τὴν ἐλπίδα
π' ἔχει πάντοτε ὁ θνητός,
γλυκοφέγγει ἀπ' τὴ θυρίδα
τὸ Ἅγια Τράπεζας τὸ φῶς.

12

Δὲν ἀκοῦς γύρου πατήματα
μόν' τὸν ἥσκιο του θωρεῖς,
ὁποῦ ἀπλώνεται στὰ μνήματα
ἔρμος, ἄσειστος, μακρός.

14

Πές μου, ἀνδρεῖε, τί μελετοῦνε
οἱ γενναῖοι σου στοχασμοί,
ποῦ πολλὴ ὥρα ἀργοποροῦνε
εἰς τοῦ Μάρκου τὴν ταφή :

16

Ἦ σοῦ λέει στὰ σπλάχνα ἡ φύσις
μ' ἕνα κίνημα κουφό :
— «Τὴν Ἑλλάδα θὲ ν' ἀφήσης
γὰ νὰ πᾶς στὸν οὐρανό ;»

17

Βγαίνει μάγεμα ἀπ' τῇ στάχτη
τῶν ἡρώων καὶ τὸν βασιᾶ
καὶ τῇ θέλῃσῃ τοῦ ἀδράγει
τότε αἰσθάνεται μὲ μιά,

18

Τὴν ἀράθυμῃ ψυχῇ του,
ποὺ μὲ φλόγα ἀναζητεῖ
νὰ τοῦ σύρῃ τὸ κορμὶ του
σὲ φωτιά πολεμική.

Α. ΚΑΛΕΟΥ

Εἰς τὸν ἱερὸν Λόχον

1

Ἄς μὴ βρέξῃ ποτὲ
τὸ σύννεφον, καὶ ὁ ἄνεμος
σκληρὸς ὥς μὴ σκορπίσῃ
τὸ χῶμα τὸ μακάριον,
ποὺ σᾶς σκεπάζει.

2

Ἄς τὸ δροσίξῃ πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρά της δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος κόρη
καὶ αὐτοῦ ὥς ξεφτυρώνουν
αἰῶνια τ' ἀνθῆ.

3

ὦ γνήσια τῆς Ἑλλάδος
τέκνα ψυχαί, ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν Ἠρώων,
καύχημα νέον.

4

Σᾶς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην,
καὶ ἀπὸ μυριὰ σᾶς ἔπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέφανον ἄλλον.

5

Ἄλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἡ μύθος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον,
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπάρισσον.

6

Ἕλληνες, τῆς πατρίδος
καὶ τῶν προγόνων ἄξιοι
Ἕλληνες σεῖς, πῶς ἤθελεν
ἀπὸ σᾶς προκοιθεῖν
ἄδοξος τάφος.

7

Ὁ γέρον φθονερός,
καὶ τῶν ἔργων ἐχθρός,
καὶ πάσης μνήμης, ἔρχεται.
Περιορέει τὴν θάλασσαν
καὶ τὴν γῆν ὅλην.

8

Ἄλλ' ὅτε πλησιάσῃ
τὴν γῆν, ὅπου σᾶς ἔχει,
θέλει ἀλλάξῃ τὸν δρόμον του
ὁ χρόνος τὸ θαυμάσιον
χῶμα σέβάζων

9

Ἀπο τὴν στάμναν χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει.
Χάνονται οἱ πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

10

Αὐτοῦ, ἀφοῦ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκήπτρον
δώσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρειν τὰ τέκνα τῆς
πᾶσα μητέρα.

11

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσειν
κόνιν καὶ εἰπεῖν : τὸν ἔνδοξον
λόχον, τέκνα, μιμήσατε,
λόχον Ἡρώων.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΚΛΕΦΤΗ ΤΟ ΚΙΒΟΥΡΙ

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε καὶ ὁ Δῆμος παραγγέλλει :
Σύρτε, παιδιά μου, στὸ νερό, ψωμί νὰ φᾶτ' ἀπόψε,
καὶ σὺ Λαμπράκη μ' ἀνιψιέ, ἔλα κάτσε κοντά μου,
νὰ σοῦ χαρίσω τ' ἄρματα, νὰ γένης καπετάνος.

Παιδιά μου, μὴ μ' ἀφήνετε στὸν ἔρημο τὸν τόπο
γιὰ πάρτε με καὶ σύρτε με ψηλὰ στὴν κοῦα βοῦση,
πού ναι τὰ δέντρα τὰ δασιά, τὰ πυκναραδιασμένα.
Κόψτε κλαδιὰ καὶ στρώστε μου καὶ βάλτε με νὰ κάσω,
καὶ φέрте τὸν πνευματικὸ νὰ μὲ ξομολογήσῃ,
γιὰ νὰ τοῦ πῶ τὰ κρίματα, ὅσα χω καμωμένα
δώδεκα χρόνια ἀρματωλός, σαράντα χρόνια κλέφτης.
Καὶ βγάλτε τὰ χαντζάρια σας φκειάστε μ' ὠριὸ κιβούρι,
νά ναι πλατὺ γιὰ τ' ἄρματα, μακρὸν γιὰ τὸ κοντάρι.
Καὶ στὴ δεξιὰ μου τὴ μεριά ν' ἀφῆστε παραθύρι,
νὰ μπαίνει ὁ ἥλιος τὸ πρωῒ καὶ τὸ δροσιὸ τὸ βράδυ,
νὰ μπαينوβγαίνουν τὰ πουλιά, τῆς ἀνοιξῆς τ' ἀηδόνια.

ΠΑΤΡΙΔΑ

Πατρίδα, σὰν τὸν ἥλιο σου, ἥλιος ἄλλοῦ δὲ λάμπει
 πῶς εἰς τὸ φῶς του λαχταροῦν ἡ θάλασσα κι οἱ κάμποι,
 πῶς λουλουδίζουν τὰ βουνά, τὰ δάσ', οἱ λαγκαδιές,
 στέλνοντάς σου θυμιάμα μυριάδες μυρωδιές !
 Ἀφρολογοῦν οἱ ρεματιές καὶ λαχ' ἀρῶν ἡ λίμνη,
 χίλιες πουλιῶν λαλιές ἤχοῦν, τῆς ὁμορφιάς σου ὕμνοι·
 σ' ἄπειρ' ἀστράφτουν χρώματα παντοῦ λογῆς λογῆς
 τ' ἀγέρος τὰ πετούμενα, τὰ σερπετὰ τῆς γῆς.
 Κι αὐτὸς σηκώνει τ' ἀλαφρὸ τῆς καταχνιάς μαγνάδι,
 κι ἡ κάθε στάλ' ἀπὸ δροσιὰ γυαλίζει σὰν πετράδι,
 ἡ κάθε ἀχτίδα του σκορπᾷ μὲ τὴν ἀναλαμπὴ
 χαρά, ζωὴ καὶ δύναμη κι ἐλπίδα, ὅπου κι ἂν μῇ.

Φαντάξεις σὰν τὸν ἥλιο σου, ἐσύ, καλὴ πατρίδα,
 καὶ μάγια σὰν τὰ μάγια σου σὸν κόσμον ἄλλοῦ δὲν εἶδα.
 Ἡ γῆ σου εἶναι παρὰδειςος κι αἰώνια γαλανὸς
 γύρω σου καθρεφτίζεται στὸ πέλαγ' ὁ οὐρανός·
 Κι οἱ νύχτες σου μὲ τ' ἄστρα τους, μὲ τὴ γαλάζια πᾶστρο
 μὲ τ' ἀηδονολαλήματα, τρεμμένα σὰν τ' ἄστρα,
 μὲ τὸ φεγγάρι, ποὺ περνᾷ σὰν ὄνειρο εὐτυχιάς,
 στὴ μέση τῆς ἀπέραντης οὐράνιας ἡσυχιάς,
 οἱ νύχτες σου δροσοβολοῦν χιλιόπλουμα λουλούδια
 καὶ στῶν παιδιῶν σου τὲς καρδιές ἀμάραντα τραγούδια·
 σταλάζουν εἰς τὰ σπλάχνα τους θεράπειο λησμονιάς
 ἐλευθερίας ἀγάλλιαση καὶ μῖσος τυραννιάς.

Μάγεμ' ἀσημοῦφαντο, φῶς μαργαριταρένιο
 λυώνονται σ' ἓνα χάραμα ξανθό, μαλαματένιο.
 Γιομαῖτος μόσκους καὶ δροσιές ὁ Ζέφυρος τερπνᾷ,
 μέσ' ἀπ' ἀγάπης φαντασιές τὰ πλάσματα ξυπνᾷ.
 Κι ἀνάμεσα στὰ χρώματ' ἀπὸ χίλια οὐράνια τόξα.

προβαίνει πάλ' ὁ ἥλιος σου εἰς ὅλην του τὴ δόξα,
καί, σὰν τοῦ μεγαλείου σου σύμβολο φωτεινό,
ἕως στὸ χρυσὸ βασίλειμα λάμπει στὸν οὐρανό.
Ἐλλάς, τὸ μεγαλεῖο σου βασίλειμα δὲν ἔχει
καὶ δίχως γνέφια τοὺς καιροὺς ἡ δόξα σου διατρέχει.
Ὅσες φορὲς ὁ ἥλιος σου νὰ σὲ φωτίσῃ ἐρῇ
θὲ νὰ σ' εὐρῇ πεντάμορφη, στεφανωμένη, ὁρῇ.

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Ο ΘΕΙΟΣ ΒΡΑΧΟΣ

Ἐσ' εἶσαι, πὺν κορώννα σου φορεῖς τὸ Βράχο ; Ἐσ' εἶσαι,
Βράχε, πὺν τὸ ναὸ κρατᾷς, κορώννα τῆς κορώννας ;
Ναέ, καὶ ποῖος νὰ σ' ἔχτισε, μὲς στοὺς ὠραίους ὠραίῳ,
γιά τὴν αἰωνιότητα, μὲ κάθε χάρη Ἐσένα ;
Σ' ἐσὲ ἀποκάλυψη ὁ ρυθμός, κάθε γραμμὴ, καὶ Μοῦσα
λόγος τὸ μάγμαρο ἔγινε, κι ἡ ἰδέα τέχνη καὶ ἥρθες
στὴ χώρα τὴ θαυματουργή, πὺν τὰ στοχάζεται ὅλα
μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ὁρῶν τῶν καλομετροημένων,
ἥρθες ἀπάνου ἀπ' τοὺς λαοὺς κι ἀπάνου ἀπ' τὶς Ὀρησκειές
κυκλώπειε, λυγερόκορμε, καὶ σὰ ζωγραφισμένε.
Ὅμοια τὰ πολύτιμα παντοτινὰ μαγνάδια,
ἴδια στὴ στέγνια, στὴ νοτιά, στὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι,
πὺν χέρι δὲν ξεῦφαινει τα, καὶ χρόνια δὲν τὰ φτεῖρουν,
καὶ μάτι δὲν μπορεῖ νὰ βοῇ πῶς ἀπ' ἀρχῆς πλεχτήκαν,
κι ἀνήμερ' εἶναι ἡ μαστοριά νὰ τὰ ξαναρχινήσῃ,
στοιχεῖα γιατί τ' ἀργάστηκαν ἀπὸ δροσοσταλίδες
καὶ νέραϊδοι μέ τοὺς ἀφροὺς καὶ Ἀγγέλισσες μὲ ἀχιτίδες.
Ἔτσι καὶ σύ. Οὔτε δύνουσιν ἄλλοῦ, ναέ, νὰ ζήσης,
παρὰ ὅπου πρωτοφύτρωσες Ἀνθός, κι ἡ Ἀθήνα γάστρα.
Ἐδῶ τοῦ ἀθάνατου ἡ πηγὴ, τῆς ἐριμῆς τώρα ἡ κλάψα.
Στὴν ἴδια γῇ, στῶν ἰδίων σου Θεῶν τὸ κατατόπι,
καθὼς φυτρῶναν ἀπὸ τῶν ἀθάντων τὰ δάκρυα
καὶ ἀπὸ μακάρων αἵματα, πὺν στάζαν ἐδῶ κάτω,
καὶ βοήθαγαν τὴ γέννα τους, φύτρωσες, ὥς φυτρώνουν

οἱ νάρκισσοι κι οἱ θάκινθοι καὶ οἱ δάφνες κι οἱ ἀνεμῶνες
 κι ὅσα ἀπ' τ' ἀνθρώπου τὸ κορμὶ τοῦ λουλουδιοῦ περνοῦσαν.
 Κι ὅπου σου πήρανε βλαστὸ καὶ σπόρο ὅπου σου κλέψαν
 τὸ ξαναφύτρωμα ἄμοιαστο, καὶ πάει τοῦ κάκου ὁ σπόρος.
 Ναέ, τὰ θέμελά σου ἐσὲ δὲν εἶναι ριζωμένα
 σὰ νὰ τὴ γγίξαν τρίσβαθα τὴν τέλειωση τοῦ κόσμου,
 μηδὲ τὸ μέτωπό σου ἐσὲ πάει πέρα ἀπὸ τὰ γνέφια,
 σὰν πυραμίδας κολοσσὸς ἀπάνου σ' ἐρμιοτόπι
 τῆς Ἀφροικῆς. Ἀνάλαφρα κρατᾶν ἐσὲ τοῦ ἀέρα
 τὴ διαφανάδα τὴ γλαυκὴ τῶν Ὀλυμπίων τὰ χέρια.
 Κι ἡ ἀρχοντικὴ κορφή σου ἐσὲ δίχως θρασυὰ νὰ πάη,
 γιὰ νὰ χαθῇ στὰ ἀπέραντα, πὺν μάτι δὲν τὴ φτάνει,
 τὸ Πνεῦμα πρὸς τ' ἀπέραντα ξέρει ἀπαλὸ καὶ φέρνει.
 Ἐσένα δὲ σὲ χτίσανε τυραγνισμένων ὄχλοι,
 καματερὰ ἀνθρωπώμορφα στρωμένα ἀπ' τὴ βουκέντρα
 φαρμακερὰ καὶ ἀλύπητα δυνάστη αἱματοπότη.
 Ἐσένα μὲ τὸ λογισμὸ κι ἐσὲ μὲ τὸ τραγούδι
 σὲ ὑψῶσαν τῶν ἐλευτέρων οἱ λογισμοὶ ἐκεῖ ὅπου
 καὶ ὁ Νόμος σὰν πρωτόγινε τῆς πολιτείας προστάτης,
 μὲ τὸ ρυθμὸ πρωτόγινε κι ἦταν κι αὐτὸς τραγούδι,
 καὶ ὁ δαμαστής σου μάρομαρο, Ναέ, καὶ ὁ πλαστοουργὸς σου,
 δίχως νὰ ἰδρῶση νικητῆς, δίχως ἀγῶνα πλάστης.
 Κι ἀκοῦστε! Πρέπει κι ὁ ἄνθρωπος, κάθε φορὰ πὺν θέλει
 νὰ ξαναβοῇ τὰ νιάτα του, νὰ ρχεταὶ στὸ ποτάμι
 τῆς Ὁμορφιᾶς νὰ λούζεται. Σ' ὅλα μπροστά τὰ ὄραϊα,
 νὰ στέκεται ἀδιαφόρευτα καὶ γκαρδιακὰ νὰ σκύβη
 προσκυνητῆς, ξερωτευτῆς, τραγουδιστῆς, διαβάτης.
 Κι ἀφοῦ ὅλων πάη ταξίματα καὶ μεταλάβη ἀπ' ὅλα,
 πάλι καὶ πάντα νὰ γυρνᾷ σ' ἐσένα μ' ἓναν ὕμνο.
 Μ' ἐσένα τὸ ξανάνιωμα μ' ἐσὲ νὰ παίρνῃ τέλος.
 Ποῦ νὰ τὴ βρῶ, καὶ σὰν τὴ βρῶ, ποῦ νὰ τὴν καταλάβω
 τῆς καλλονῆς σου τὴν ψυχὴ, Ναέ, καὶ τῆς ψυχῆς σου
 τὸ μυστικὸ πῶς νὰ τὸ πιῶ, τὶ δάχτυλα, ποιά χέρια
 θὰ μοῦ τὸ παίξουνε, καὶ ποιά λνοὴ θὰ μοῦ κυλίσῃ
 τὸ μυστικὸ σου μέσα μου σὰ ροδοκόκκινο αἶμα
 γιὰ νὰ τὸ κάμω λάλημα, πὺν νὰ τ' ἀξίξῃ ἐσένα ;

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ

Είδα την θέσιν την κενήν ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος,
ὅπου ὑψοῦτο ἡ Παλλὰς ἡ κόρη τοῦ Φειδίου.
Παρέσυρε τὸ ἄγαλμα ὁ διαρρέων χρόνος,
καὶ τίποτε δὲν σώζεται, οὐδ' ἔχνος τοῦ μνημείου.

Καλύτερον δὲν ἀγαπῶ ρυτίδας εἰς τὸ κάλλος,
δὲν ἀγαπῶ ἐρείπια καὶ ὄγκον συντριμμάτων,
γλυκύτερος ὁ θάνατος ἢ τῶν ἐτῶν ὁ σάλος,
ἀργὰ φορῶν τὴν ὑπαρξιν καὶ ράκη ἀναπλάττων.

Ἐξευτελίζει τῶν ἐτῶν ἡ σαρκώδης πάλη,
παραιορφοῦσα, φθειρόουσα, ἀθάνατα μνημεῖα
δὲν εἶναι πλέον ἄγαλμα τοῦ λίθου ἢ σκυτάλη
καὶ νικημένη φαίνεται ἡ μεγαλοφυΐα.

Τὶ ἔγινε τὸ ἄγαλμα ; οὐδεὶς γνωρίζει πλέον,
οὐδεὶς τὸ εἶδεν ἄμορφον παλαιὸν πρὸς τὸν χρόνον
ἀκμαῖον τὸ ἀπῆλυσαν, τὸ ἔχασαν ἀκμαῖον,
καὶ μένει ζῶσα ἡ εἰκὼν τῆς καλλονῆς του μόνου.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ

Τὴν κεφαλή σου μόνον ὁ χρόνος ἔχει πάρει,
δὲν μπόρεσε νὰ πάρῃ καὶ τὴ ζωὴ μαζί·
ζωῆς μαρμαρωμένης αἰώνιο ἀπομεινάρι
τ' ἀκέφαλο κορμί σου στηλώνεται καὶ ζῇ.

Ζωντανεμένη ἡ πέτρα δὲν σέρονται στὸ χῶμα
τὴν κάνει φῶς, ἀέρα, ἡ τένην ἡ φτερωτή·
Ζητώντας σκαλοπάτι γιὰ νὰ ψηλώσῃ ἀκόμα
ξεψηχισμένον κύκνο τὸ πόδι σου πατεῖ.

Εἶσαι θεά, νεοαῖδα μητέρα ἢ παρθένα ;
πατρίδα ἔχεις τ' ἀγέρι, τὸ νερό ;
Δὲν θέλω νὰ τὸ μάθω, τὸ βλέπω—εἶσαι γιὰ μένα
ὅ,τι ἀγαπῶ, πιστεύω, λατρεύω, λαχταρῶ.

Τὴν κεφαλή σου, ὁ χρόνος ἂν ἴσως ἔχει κόψει,
μὲ τὴ δική του γνώμη καὶ τὴν ἐπιθυμίᾳ
καθένας σοῦ χαρίζει καὶ μιὰ καινούργιαν ὄψη·
ἀλλάξεις χίλιες ὄψεις καὶ μένεις πάντα μιὰ.

ὦ ! σὲ γνωρίζω ! Εἶσαι ὁμορφιὰ αἰώνια
καὶ ὁ ἄηρυχος ὁ κύκνος, πού ἐμπρὸς ἐκεῖ πατεῖς
μὲ τόση περσφάνεια, μὲ τόση καταφρόνια
ὁ κύκνος, τὸν γνωρίζω ποιὸς εἶναι : ὁ ποιητής.

N. PETIMÉZA

ΑΡΧΑΙΑ ΠΗΓΗ

Ἀπόψε, ἀρχαία πηγὴ, ποθῶ μαζί σου ἓνα ξενύχτι,
πλάι στοῦ κισσοῦ τὸ φύλλωμα,
Νὰ μᾶς τυλίγῃ ἡ Ἀρτεμις σ' ἓνα ἀσημένιο δίχτυ
στοῦ βράχου ἐκεῖ τὸ κοίλωμα.

Ν° ἀκούω μὲς τῇ γλυκεῖᾳ νυχτιά τὸ φλοῖσβο σου νὰ πέφτει
σὲ χίλια ἀσμάτων ἄσματα,
Καὶ ν° ἀντικρύξῃ ἡ ὄψη μου στὸ μάγο σου καθρέφτη
τοῦ χρόνου τὰ περάσματα.

ΑΘΗΝΑ

Ὁ κόρφος, τὰ νησιά, οἱ λόφοι, οἱ κάμποι
τῆς Ὁμορφιάς τὸ Κάστρο . . . στὸν αἰῶνα
πεντάμορφη, γλυκειά, ἡ Ἀθήνα λάμπει.
Ἐδῶ μιὰν ἀνοιξη καὶ τὸ χειμῶνα
μᾶς φέρον' ἡ γεναριάτικη λιακάδα.
Καὶ μὲς τὸ φωτοπέλαο . . . Τοῦ ἐλαιῶνα
ἡ πινελιά, τοῦ κάμπου ἡ πρασινάδα,
στὸν κόρφο ταξιδιάρικο πανάκι . . .
Μιὰν ἀφραστη λιγώνει με γλυκάδα
κι ἐνῶ ξεχνῶ τὸ πὺν μὲ τρώει σαράκι,
στῶν στίχων μου ρυθμοί, ρίμες καὶ μέτρα,
ὁ κάθε μαχαλᾶς, κάθε σοκάκι,
καὶ τὸ ξερὸ χορτάρι Σου καὶ ἡ πέτρα, (1)

Λ. ΠΟΡΦΥΡΑ

ΤΑ ΜΑΡΜΑΡΑ

Σκόρπιοι ναοί! Κατάλευκοι ρυθμοὶ καὶ χαλασμένοι
μᾶς Ἀπολλώνιας μουσικῆς ἦχοι μαρμαρωμένοι,
ποὺ τὸ βουβὸ τραγούδι Σας κρυφά ἢ ψυχὴ τ' ἀκούει
ἢ σιωπὴ στὴν ἄρπα τῆς τὴν αἴλη νὰ τὸ κρούη.

Ναυάγια στὸν Ἀττικὸ τὸ βράχο συντριμμένα
οἷς χαιρετῶ, μ' ἀπάνω Σας δὲν γέρονω λυπημένα
Ὁ ἥσκιος Σας περήφανος κι ἀθρόνητος ἄς πέφτη
μὲς τὸν τερπνὸ τοῦ Ἰδανικοῦ κι ἀθόλωτο καθρέφτη.

Ἀπὸ μακριὰ Σᾶς χαιρετοῦν τῆς φοινικιάς τὰ τόξα,
κλαδιὰ σεμνὰ ἀργοκίνητα, ποὺ τὰ σαλεύει ἡ δόξα,
τὴ νίκη σὰ νὰ νοσταλγοῦν, π' ἀνοιξε τὰ φτερά της
ἔρμη τὴν γκρεμισμένη της ἀφήνοντας φωλιά της.

(1) Θὰ ἐννοήσωμεν τὸ ρῆμα γίνονται.

Ὁ χρόνος στὴ σκληράδα Σας τὸ διάβα του σκαλίζει,
μὰ ἡ τεχνίτρα ἡ Ἀνοιξη τάχα πὼς ξαναχτίζει,
τὸ ραγισμένο τρίγλυφο καὶ τὴ νεκρὴ ὑδρορροή
γεμίζει μὲ μι' ἀνώφελη τὶς χαρμαμάδες γλῶη.

Τυλίγει μάταια γύρω σας τὴ νύχτα καὶ τὴ μέρα
ὁ ἅγιος κύκλος τοῦ φωτὸς στὸ σιωπηλὸν ἀγέρο.
ἔσεῖς μὲ τὰ μαρμάρινα, μὲ τ' ἄλνωτα σας χρόνια
σκεπάζετε τὴν κορυφὴ τῆς Ὀμορφιάς αἰώνια.

Ὡ! μιὰ αὐγὴ—μιὰ ὄνειρου αὐγὴ—στὰ βάθη Σας χαράζει,
ποὺ ὅλη τὴν λάμψη της, στεφνὴ σπουδὴν ἀργοσταλάζει,
νὰ φέγγῃ μὲς στὴ σκοτεινιά τῆς Λήθης τὸ Θεό Σας
λὲς καὶ δὲν ἔσβησε γι' αὐτὸν ὁ λύχνος στὸ σηκό Σας.

Γ. ΔΡΟΞΙΝΗ

ΜΕ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΟΝΟ ΜΟΥ

[Ὁ ποιητὴς ζητᾷ νὰ ἡσυχάσῃ τὴν ψυχικὴν του ἀνησυχίαν ἐντὶ μονώσει, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ κοσμικῇ δόξῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐπιτυγχάνει. Μόνον ἡ τέχνη πρᾶναι καὶ τέρπει τὴν ἀνήσυχον ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ].

Σ' ἔνα κελὶ ἔμεινα
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου.
Καὶ τὸ κελὶ στενόχωρο
κι ὁ πόνος μου μεγάλος.
Τὸ τίναξε, τὸ σκόρπισε
στοὺς τέσσερες ἀνέμους.

Σὲ μιὰ ἐκκλησιά σφαλίστηκα
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου.
Κι ἡ ἐκκλησιά ἦτον ταπεινὴ
κι ὁ πόνος μου μεγάλος.
Καὶ ράγισε καὶ χώρισε
τῆς ἐκκλησιᾶς τοὺς τοίχους.

Σ' ἓνα παλάτι ἀνέβηκα
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου.
Καὶ τὸ παλάτι ἀπλόχωρο,
μὰ ὁ πόνος πιδὶ μεγάλος.
Τὸ τράνταξε, τὸ σώριασε,
χάλασματα καὶ σκόνῃ.

Στερνὰ σ' ἔσένα πέταξα
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου.
σ' ἔσένα ἔσκεπο ἱερὸ
μὲ τοὺς πεσμένους στύλους.
Κι ἐσὺ τὸν καλοδέχτηκες
στὴ μαρμαρένια ἀγκάλῃ.

Ἀπ' τὴ δική σου ἀσκεπασία
στά οὐράνια πάει ὁ πόνος μου
κι ἀπ' τοὺς πεσμένους στύλους σου
περνᾷ, φεύγει καὶ φτάνει,
πέρα στ' ἀπόμακρο βουνά
καὶ στοῦ πελάου τὰ βάθη.

Προσκυνητὴς στά πόδια σου
μὲ τὸ μεγάλο πόνο μου,
θυσιά κι ἀφιέρωμα
δικό σου τὸν ἀφήνω
μενεξεδοστέφανωτη
θεά, Ἀθηνᾶ Παρθένο!

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΦΗΜΙΟΣ

Κάποιο θεὸ θὰ πείσμωνσα κάποιο μεγάλο χοῖμα
Μ' ἔσπρωξ' ἐδῶ μαζί σας.
Ἐγὼ εἶμ' ὁ καθαρὸς ρυθμός, τ' ἀκάθαρτο εἶστε κῆμα
Τῆς τύφλας καὶ τῆς λύσσας.

Τὸν Τερπιάδῃ μ' ἔσπρωξε μίαν ἄδικη κατάρα

Σὲ μαύρη καταδίκη.

Καὶ σμίγει τὸ τραγούδι τῆς χρυσόχορδῃ κιθάρα

Μὲ τὸ οὐρλιασμὰ σας, λύκοι.

Ἐμένα ὠνειρευτήκατε ὑπάκοο στόμα, σκλάβο

Γιὰ τὸ ξεφάντωμά σας :

Δὲν εἶμ' εὐκολοσύνητρι βαρκούλα ἐγὼ τὸν κάβο

Δὲν τρέμω τῆς ψευτιᾶς σας.

Λεῖπει στὰ ξένα ὁ βασιλιάς, καὶ εἶν' ἄδειο τὸ παλάτι.

Χυθῆτε, χαροκόποι !

Τοῦ παλατιοῦ κάθε γωνιά καὶ πλατωσιά, γιομάτη

Ἀπὸ τὴν Πηνελόπη.

Κι ἂν τώρα τὴν ὀρέγεστε, καὶ λάγνα πρὸς ἐκείνη

Τ' ἀπλώνετε τὰ χέρια,

Τὴν παραστέκουν οἱ θεοί γύρω τῆς πάντα εἰρήνη

Καὶ δύναμη ἀπ' τ' ἀστέρια.

Καὶ νύχτα μέρα μάχεται, καὶ ὑφάντρα καὶ χαλάστρα

Ὑφαίνει καὶ ξεῦφαίνει,

Ὅσο πὺν νά ρθῇ ὁ ἄντρας τῆς, ἢ μιὰ γιὰ πάντα πλάστρα

Χαρά, πὺν τὴν προσμένει.

Καὶ θὰ γυρίσῃ ἐκδικητὴς ὁ ἄντρας, τὸ μεγάλο

Δοῦξοι θὰ τεντώσῃ.

Κι ὅλους ἀλύπητα, τὸν ἕνα πάνω ἀπὸ τὸν ἄλλο,

Στὰ ὄρνια θὰ σᾶς δώσῃ.

Καὶ μοναχὰ τοῦ δοξαριοῦ τὸ δρόμο θὰ ποδίσῃ

Τοῦ τραγουδιοῦ μου ἡ χάρη,

Ρήγας κι ἐγὼ κι ὁ βασιλιάς, πὺν θὰ ξαναγυρίσῃ

Στὸ πλάι του θὰ μὲ πάρῃ.

Τὴν Πηνελόπη θὰ κυκλώσῃ Ὀλύμπια λαμπεράδα

Στὸν ἀργαλειὸ σκυμμένη,

Κι ὅλα πλατιά, κι ἡ πὺν στενὴ θὰ φέξῃ χαρμαμάδα

Μὲ φέγγος, πὺν ἀνασταίνει.

Κι ἐκεῖ πού τὰ σκουξίματα τῶν τσακαλιῶν θά δέρονται
Γύρω σας τὸν ἄέρα.
Ἐμένα τῆς πολύμνιας τὰ χέρια θ' ἀεροφέρουν
Πρὸς τὴ γαλάζια μέρα !»

Στῶν πονηρῶν ἀνάμεσα τὸ ἀπόκοτο κοπάδι
Τέτοια προφήτης ἔβλεπες καὶ τέτοια μελετοῦσες
Πρὸς τὴν κιθάρα σου κλιτός, ὦ Φῆμιε Τεοπιάδη,
Κι ἅπ' τὴ νυχτιὰ τοῦ πόνου σου τραγοῦδια πλαστουργοῦσες.
Παρόμοια κι ἅπ' τὴν πίσσα
Γίνονται κάποις χρώματα, πού λάμπουνε περὶσσα.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

Η ΛΥΓΕΡΗ ΣΤΟΝ ἈΔΗ

Καλὰ τό χουνε τὰ βουνά, καλόμοιρ' εἶν' οἱ κάμποι,
πού Χάρο δὲν παντέχουνε, Χάρο δὲν καρτεροῦνε,
τὸ καλοκαίρι πρόβατα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνια.

Τρεῖς ἀντρειωμένοι βούλονται νὰ βγοῦν ἀπὸ τὸν Ἀδῆ.
Ὁ ἕνας νὰ βγῇ τὴν ἀνοιξη, κι ὁ ἄλλος τὸ καλοκαίρι,
κι ὁ τρίτος τὸ χινόπωρο, ὅπου εἶναι τὰ σταφύλια.
Μιά κόρη τοὺς παρακαλεῖ, τὰ χέρια σταυρωμένα :
— Γιὰ πάрте με, λεβέντες μου, γιὰ τὸν Ἀπάνου κόσμο.
— Δὲν ἠμποροῦμε, λυγερή, δὲν ἠμποροῦμε, κόρη.
Βροντομαχοῦν τὰ ρούχα σου κι ἀστράφτουν τὰ μαλλιά σου,
χυπάει τὸ φελλοκάλιγο καὶ μᾶς ἀκούει ὁ Χάρος.
— Μὰ γὼ τὰ ρούχα βγάνω τα καὶ δένω τὰ μαλλιά μου,
κι αὐτὸ τὸ φελλοκάλιγὸ μὲς στὴ φωτιά τὸ ρίχνω.
— Πάρτε με, ἀντρειωμένοι μου, νὰ βγῶ στὸν Πάνω κόσμο,
νὰ πάω νὰ ἰδῶ τὴ μάννα μου πῶς θλίβεται γιὰ μένα.
— Κόρη μου ἔσένα ἡ μάννα σου στὴ ρούγα κουβεντιάζει.
— Νὰ ἰδῶ καὶ τὸν πατέρα μου πῶς θλίβεται γιὰ μένα.

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ'. 13.

- Κόρη μου, κι ὁ πατέρας σου στὸ καπηλιὸ εἶν' καὶ πίνει.
- Νὰ πάω νὰ ἰδῶ τ' ἀδέρφια μου πῶς θλίβονται γιὰ μένα.
- Κόρη, ἐσέν' τ' ἀδέρφια σου ρίχνουνε τὸ λιθάρι.
- Νὰ ἰδῶ καὶ τὰ ξαδέρφια μου πῶς θλίβονται γιὰ μένα.
- Κόρη μου, τὰ ξαδέρφια σου μέν' στὸ χορὸ χορεύουν.

Κι ἡ κόρη ν' ἀναστέναξε βαθιὰ στὸν Κάτω κόσμῳ,
κι ἀνάψανε τὰ καπηλειά, κι ἐκάηκαν οἱ ροῦγες,
ἐκάη καὶ τὸ λιθόρεμα, πῶροχταν τὸ λιθάρι,
ἐκάη κι ἡ δίπλη τοῦ χοροῦ, π' ἐχόρευε ἡ γενιά της.

Μ. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝ

ΜΑΝΝΑ

Τῆς χαρᾶς ἀνθάκια θέλοντας νὰ μάσω
τὴ μορφὴ σου μόνο, ἀγόρι μου ἀντιχρῶζω.
Κι ἀπὸ σὲ σταλτοὺς καημοὺς γιὰ νὰ ξεχάσω.
τὸ κεφάλι σου στὰ στήθια μου στηρίζω.

Φλόγα ἀκοίμητη ἡ φροντίδα μου γιὰ σένα
ἀναδεύει ἀπ' τὴ λαμπάδα τῆς ζωῆς μου
καὶ τὴν ἀσωτεύει. Ὡς εἶναι ἐδλογημένα
ὅσα σοῦ χαρίζει ἡ θέρη τῆς εὐχῆς μου...

Φύλλο τῆς καρδιάς μου! Ξέρω πὺς με χρόνια.
ὅταν οἱ φτεροῦγες σου ἀντοχὴ καρδίσουν,
θὰ μοῦ ταξιδεύης σὰν τὰ χελιδόνια
καὶ τὰ ξένα ἀγύριστα ἴσως σὲ κρατήσουν...

Ξέρω· θὰ φροντίξῃς μόνο τὴ φωλιά σου
κι ὅλοι οἱ στοχασμοί σου ἐκεῖ θὰ φτερουγᾶνε.
Δὲν παραπονιέμαι· φτάνει μου, σιμά σου
ξέπνια ἡ θύμησή μου ἐνὸς ὑπάρχω νά ναι.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΝΕΚΡΙΚΗΣ ΚΛΙΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΕΣΣΑΛΑ

Μόλις ἐφήβου.

Ὁργωνε ὁ Χάρος, ὥργωνε τὴ γῇ, ποῦ τότε τρέμει,
Τ' ἀλλάκια του εἶναι μνήματα. ὁ σπόρος του φαρμάκι...
Ὁργωνε ὁ Χάρος, ὥργωνε ! Τὰ μαῦρα του τὰ βόδια
φουσομανοῦν στὸ κέντημα τῆς ἀσπλαχνῆς βουκέντρας.
Ὅθε περάση τὸ γενί, ξαναγυρίζει δέντρα,
ξεθεμελιώνει ριζιμιὰ καὶ συνεπ ἰρνεὶ κόσμους.
Καὶ σὺ βλαστάρι τρυφερό, στὸ δρόμο του τί θέλεις ;...
Στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας σου, στὸν κόρφο τοῦ πατέρα
νὰ σὲ ποτίζῃ τὸ φιλί, νὰ σ' ἀνατρέφῃ ἡ ἀγάπη,
παιδί, γιατί δὲν ἔμενες ;... Σοῦ φάνηκε ποῦ εἶναι
γλυκὸς ὁ ὕπνος μὲς στὴ γῇ παιδί, καὶ δὲ γνωρίζεις
πὼς θέλει ὁ τάφος συντροφιά καὶ σὺ στὴ σκοτεινιά σου
θὰ μείνης ἔρμος κι ὁρφανό. Ἐκεῖ ποῦ κατεβαίνεις
δὲ θὰ βρῇς τοῦ πατέρα σου τὰ κόκκαλα στρωμένα,
θὰ πέσης ὁλομόναχο... Παιδί, γιατί νὰ φύγῃς ;

Καὶ κείνο, ποῦ μᾶς ἄκουσε, τὴν ὥρα ποῦ χιλιάδες
κόσμου κι ὄνειρατα χροσὰ δλόγυρά του ἐλάμπαν,
ἐχαμογέλασε γλυκά, σὰν νὰ λεγε «Πατέρα,
δὲν εἶν' ὁ τάφος ἐρημιὰ, εἶναι ζωὴ κι ἀγάπη».

Πατέρα, μάνα, ἐπέταξε. Ἐκλείστηκε τὸ μνήμα,
φρηθῆτε τὸ παιδάκι σας. Στὸ μακρινὸ ταξίδι
μὲ τὸ στερνό σας τὸ φιλί, μὲ τὸ πικρό σας δάκρυ
θὰ ν' ἀρμενίσῃ σὰν πουλί... ὦ ! νὰ μουνά μαζί του,
νὰ βλεπ' ἀκόμη μιὰ φορὰ κι ἐγὼ τὴ θυγατέρα !...

ΣΤΟ ΠΕΘΑΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ ΜΟΥ

1

Ἡμερὰ καὶ πρόσχαρὰ
τὰ χρόνια σου σκορποῦσες,
ὄλους τοὺς ἐγγύθεν,
ὄλους τοὺς ἀγαποῦτες.

2

Σ' ὁμορφα καὶ σ' ἄσχημα
σὲ ξένα καὶ διζὰ σου,
τὰ φιλάκια ἀσώτενες,
τὰ παίχιδίσματά σου.

3

Ὅσο πού τὸν Θάνατο
ἀπάντησες μιὰ μέρα,
καὶ τὸν σφιχταγκάλιασες,
τὸν πῆρες γιὰ πατέρα !

4

Στὸ ταξίδι, πού σὲ πάει
ὁ μαῦρος καβαλάρης,
κοίταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάρης.

5

Κι ἂν διψάσῃς, μὴν τὸ πιῇς
ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο,
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς,
φτωχὸ κοιμένο δυνόμο !

6

Μὴν τὸ πιῇς, κι ὁλότρελα
κι αἰώνια μᾶς ξεχάσῃς·
βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσῃς.

7

Κι ὅπως εἶσαι ἀνάλκιτρο
μικρὸ σὰ χελιδόνι,
κι ἄρματα παλικάριοῦ
δὲν σοῦ βροντοῦν τὴ ζώνη.

8

Κοίταζε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστρησε σιγὰ, κουφὰ
καὶ πέταξ' ἐδῶ πάνω.

9

Καὶ στὸ σπίτι τ' ἄραχνο
γυρνώντας, ὦ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ γλυκοφίλησέ μας.

ΚΟΜΜΑΤΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ "ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥΣ.,

Ξύπνα, δροσιά τῆς αὐγῆς καὶ φεγγάρι,
 Ξύπνα, τῆς νύχτας, ὁ Ἀπρίλης κι ὁ Μάης,
 Μ' ὅλα τὰ ρόδα καὶ μ' ὅλη τὴ χλόρη,
 Σὲ καρτερᾶν· κι οἱ χειμῶνες οἱ γέροι
 Σὲ καρτερᾶν ἡλιόλουστοι, ξύπνα!
 Στὸ λιμανάκι τ' ἀπάνεμον, ὅπου
 Τ' ἀσπριδερὸ περιγιάλι τῶν βοράχων
 Τὸ περιγιάλι τῶν κήπων ξανοίγει.
 Πράσινο ἀγνάντια ἓνα σπίτι
 Σὲ καρτερεῖ μιὰ βαρκούλα στὸ μῶλο,
 Σφιχτοδετὴ καρτερεῖ σε κι ἐκεῖνη.
 Ἕνα χιονᾶτο ἀλογάκι παρῆκει
 Σὲ καρτερεῖ θὰ σὲ φέρῃ ἡ βαρκούλα
 Στὸ ἐρημικὸ τ' ἀκροτόπι νὰ μάσης
 Τ' ἀκρογιαλιοῦ τὰ κοχύλια, τὰ κρίνα
 Τῆς ἀμμουδιᾶς. Θὰ πάη τ' ἀλογάκι
 Στὸ μονοπάτι, πὺν στρίβει σὰ φίδι
 Πρὸς τὸ πολύκαρπο κλῆμα νὰ κόψης
 Τὶς ροδοκόκκινες ρόγες, ὦ, ξύπνα!
 Σὲ καρτερᾶν μιὰ παιδούλα, ἔν' ἀγόρι.
 Σὲ καρτερᾶν στὴ γωνίτσα, πὺν ξέρεις,
 Τριανταφυλλιᾶς τρεῖς σὲ τρεῖς μέσα γάστρες.
 Ἡ μιὰ στ' ἀγόρι τὰ ρόδα της δίνει,
 Καὶ στὴν παιδούλα ἡ ἄλλη τὰ δίνει.
 Ὅμως ἡ τρίτη ζηλιάρα τὰ κρύβει
 Κι ὅλο στοὺς κλώνους τῆς μάχης ἑπάνω
 Νὰ τὰ κρατήσῃ καὶ λέει τῆς δροσοῦλας:
 «Φύγε, δροσιά!» καὶ τὴ μέλισσα διώχνει
 καὶ τῆς χρυσῆς πεταλούδας δὲ θέλει
 Τ' ἀεροφίλημα. Κάποιο χεράκι
 Μέρες καὶ νύχτες προσμένει, κι ἐκεῖνο
 Μῆτε πὺν φαίνεται, μῆτε γυρίζει.
 Καὶ τὰ τριαντάφυλλα ρεῦνουν...."Ω! ξύπνα

Σὲ καρτεροῦν τρελλότερ' ἀπ' ὅλα
Καὶ δυὸ καρδιές· ποιὲς καρδιές· τίς γνωρίζεις.
Μὴ μοῦ ζητᾷς νὰ τίς πῶ... Κάποιους πόνους
Δὲν τοὺς χωράει κι ὁ πλατύτερος θοῖνος.

Γ. ΖΑΛΟΚΩΣΤ

Η ΧΑΡΟΚΑΗΜΕΝΗ

Ἦτον ὄνειρο;

[Ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ εἶχε πληρωθῇ λύπης ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δύο τέκνων του. Ἀπέθανεν ἥδη καὶ τὸ τρίτον, ἐξ οὗ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Ζαλοκώστας ἔγραψε τὸ κατωτέρω ποίημα προσπαθὼν νὰ παρηγορήσῃ τὴν ἀπαρηγόρητον σύζυγόν του.]

1

Ὡσὰν ὄνειρο βλέπω στὸ νοῦ μου
τὲς ἀχτίδες τῆς πρώτης χαρᾶς σου,
ὅταν εἶχες στὴ δόλια ἀγκαλιά σου
τὴν ἀφράτη μορφὴ τοῦ παιδιοῦ μου.

2

Ἀχ! ὁπότεν γελοῦσε μὲ χάρι
λησιμονοῦσες τὸ πρῶτο κακό μας,
τὰ μαρτύρια, ποὺ ἀφῆκε στοὺς δυὸ μας
τὸ διπλὸ τῶν ἀγγέλων ζευγάρι.

3

Τὸ ποτήρι τῆς μοίρας γιομάτο
δοκιμάσαμε κι εἶπαμε «φθάνει»,
φοβερὴ τῶν ἐλπίδων μας πλάνη.
Ἦταν καὶ ἄλλο φαρομάκι στὸν πάτο.

4

Συμφορᾶς εἶχε σπῶρο ριμμένο
Ἕνα χέρι κονρὸ στὴ χαρὰ μας.
Τὸ ἀγγελούδι ἐμαρῆθη μπροστά μας,
μαῖς στιγμῆς λουλουδάκι ἀνθισμένο.

5

Δυστυχί! μὴ τὰ στήθια σου δέρονται,
Σβῆς τὴν φλόγα τῆς λύπης τῆς τόσης!
Καὶ ἂν τὴν μαύρη καρδιά ξεριζώσης,
Ἀποκεῖ, ποὺ εἶναι αὐτό, δὲν τὸ φέρνεις.

Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

Ήταν νύχτα, στή στέγη έβογγούσε
ό βοριάς, καί φιλό έπεφτε χιόνι·
τί μεγάλο κακό νά ξιμνούσε
ό βοριάς, πού τ' αρνάκια παγώνει !

Μές στο σπίτι μιá χαροχαμένη,
μιá μητέρ' από πόνους γεμάτη,
στού παιδιού της τήν κούνια σκυμμένη
δέκα νύχτες δέν έκλεισε μάτι.

Είχε τρία παιδιά πεθαμένα,
άγγελούδια, λευκά σάν τó κρίνο,
κι ένα μόνο τής έμεινε, ένα !
καί στόν τάφο κοντά ήταν κι εκείνο.

Τό παιδί της μέ κλάμα έβογγούσε,
σάν νά εξήταε τó δόλιο βοήθεια
κι ή μητέρα σιμά του έθρηνούσε
μέ λαχτάρα χερπώντας τά στήθια.

Τά γογγύσματα εκείνα καί οί θοήνοι
έπληγώναν βαθιά τήν ψυχή μου·
σύντροφός μου ή ταλαίπωρος εκείνη !
"Α ! καί τ' άρρωστο ήταν παιδί μου !

Στού σπιτιού μου τή στέγη έβογγούσε
ό βοριάς, καί φιλό έπεφτε χιόνι,
άχ ! μεγάλο κακό μου ξιμνούσε
ό βοριάς, πού τ' αρνάκια παγώνει.

Τό γιατρό καθώς είδε, έσηκώθη
σάν τρελλή. "Όλα γύρω έσωπαΐναν·
φλογεροί τής ψυχής της οί πόθοι
μέ τά λόγια άπ' τó στόμα της βγαΐναν.

ὦ ! κακὸ πού μ' εὗρηκε μεγάλο !

τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου !

Ἐνα τό χω, δὲν μοῦ μείνει ἄλλο...

σῶσε μού τὸ καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρὸς μὲ τὰ μάτια σκυμμένα

πολλὴν ὥρα δὲν ἀνοίξε στόμα.

Τέλος πάντων — ἄχ ! λόγια χαμένα —

Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀζόμα !

Κι ἐκαμώθη πὼς θέλει νὰ σκύψη

στὸ παιδί, καὶ νὰ ἰδῇ τὸ σφυγμό του.

Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κούψη,

πὺν κατέβη εἰς τ' ὄχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴ στέγη ἐβογγούσε

ὁ βοριάς, καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

Ἄχ ! μεγάλο κακὸ μᾶς μηνόυσε

ὁ βοριάς, πὺν τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο

τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώσῃ τὸ μάτι,

ὅταν ἔχῃ βασιὰ ξαπλωμένο

τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεβάτι !

Α. ΠΟΡΦΥΡΑ

LACRIMAE RERUM

Ἄμοιρον ! Τὸ σπιτάκι μας ἐστοίχειωσεν

Ἀπὸ τὴν ὁμορφιά σου τὴ θλιμμένη

Στοὺς τοίχους, στὸν καθρέφτη, σὰ εἰκονίσματα,

Ἀπὸ τὴν ὁμορφιά σου χάτι μένει.

Κάτι σὰ μόσχον μερωδιὰ, κι ἀπλώνεται,

Καὶ τὸ φτωχὸ σπιτάκι πλημμυρίζει,

Κάτι σὰ φάντασμα, θολὸ κι ἀνέγγιχτο,

Κι ὅπου περνᾷ σιγὰ τὸ κάθε ἀγγίζει.

Ὅξω, βαρύ, μονότονο ψιγάλισμα
Δέρνει τη στέγη μας· καὶ τότε ἀντάμια
Τὰ πράγματα, πὺν ἀγιάσανε τὰ χέρια σου
Ἀρχίζουν ἓνα κλάμα... κι ἓνα κλάμα...

Κι ἀπ' τὴ γωνιά, ὁ καλὸς τῆς Λήθης σύντροφος,
Τ' ἀγαπημένο μας παλιὸ ρολόϊ,
Τραγουδιστὴς τοῦ χρόνου, κι αὐτὸς κλαίοντας,
Ρυθμίζει ἀργά, φριχτά, τὸ μοιρολόϊ...

N. PETIMEZA

Ο ΟΔΥΣΣΕΥΣ

Μέτρα σφυροί μου τὸν παλμὸ στὰ στήθη, πὺν δὲν παύει
σ' ἓναν καρδιόχτυπο τρελλό.
ὦ! πόσο ἀργεῖς στὰ χέρια μου ν' ἀρματωθῇς, καράβι,
καὶ νὰ σὲ ρίξω στὸ γιאלό!

Πνεύματα, μάγια, ὀνείρατα, κόσμοι, ἀνθισμένοι τόποι,
μεριάσατε ὅλοι οἱ πειρασμοί,
φτάνει ὥς ἐδῶ καὶ τοῦ ἀργαλειοῦ σου ὁ ἦχος, ὦ Πηνελόπη,
καὶ τῆς καρδιάς σου οἱ στεναγμοί.

Χτύπα με, νότε, παγωνιά, βοριά, κάψε με, λίβα!
ὦ Ποσειδῶνα, ὦ Καλυψώ,
Κι ὦ Ναυσικᾶ: Λίγο καπνὸ στὴν πατρικιά καλύβα
νὰ ἰδῶ νὰ βγαίνῃ, πῶς διψῶ!

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΦΥΣΙΝ

K. ΠΑΛΑΜΑ

ΡΟΔΟΥ ΜΟΣΧΟΒΟΛΗΜΑ

Ἐφέτος ἄγρια μ' ἔδειρεν ἡ βαρυνχειμωνιά,
πὺν μ' ἔπιασε χωρὶς φωτιά καὶ μ' ἠῆρε χωρὶς νιάτα,
κι ὥρα τὴν ὥρα πρόσμενα νὰ σωριαστῶ βαριά
στὴ χιονισμένη στράτα.

Μὰ χτὲς καθὼς μὲ θάρρεψε τὸ γέλιο τοῦ Μαρτιοῦ
καὶ τράβηξα νὰ ξαναβρῶ τ' ἀρχαῖα μονοπάτια,
στὸ πρῶτο μοσχοβόλημα ἑνὸς ὁδὸν μαζοῦ
μοῦ δάκρυσαν τὰ μάτια.

Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΜΕΣ ΣΤΟ ΜΕΝΕΞΕΔΕΝΙΟΝ ΟΥΡΑΝΟ

Μὲς στὸ μενεξεδένιον οὐρανὸ
τριανταφυλλένια σύννεφα περνοῦνε
μὲς στῆς ψυχῆς τὶς ἄσπρες καταχνιές
κάτι θολὰ φαντάσματα περνοῦνε.

Εἶναι οἱ χαρὲς, χαρὲς ποὺ δὲ γελοῦν,
οἱ λύπες, ποὺ δὲ ξέχουνε νὰ κλαῖνε,
ποὺ σὰν τῆς Μοίρας τὸ γοαφτὸ βουβὲς
ἐκείνες δὲ γελοῦν κι αὐτὲς δὲν κλαῖνε.

Ποιὰ μάγισσα μὲ ξόρκια πρὶν τρανὰ
θὰ μάθῃ τ' ὄνομά τους σὰν περνοῦνε ;
— Μὲς στὸ μενεξεδένιον οὐρανὸ
τριανταφυλλένια σύννεφα περνοῦνε...

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΒΡΑΔΙΑ

Ἐδιάβαζα. Σὰ γνέφι ἀγάλι, γάλι,
τὸ βραδινὸ σκοτεινιασμένο ἀέρι
στὰ μάτια ἀσχينوῦσε ὁμπρὸς τὰ βάλι,
κι εἶχα τοῦ κάκου τὸ βιβλίον στὸ χέρι.

Δὲ μένω ἀργός· τ' ἀνάγνωσμά μου ἀλλάζω
ἀπὸ ξένο περνᾶω τραγούδι θεῖο (¹)
καὶ δίχως κόπο ἀθάμπτω διαβάζω
στ' ἀρχαῖο τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ βιβλίον.

(¹) Ἐννοεῖ τὴν Κόλασιν τοῦ Δάντη.

Ἡ μέρα σβίεται. Ὅπου κοιτάξης, ὅπου
τ' αὐτί σου γίρη, ἀσάλευτη γαλήνη,
ποῦ καὶ στὸ στήθος τοῦ ζηημένου ἀνθρώπου
γλυκὰ γλυκὰ τὸ βάλαμό της χύνει.

ὦ! κάμε ἀπὸ τὸν κόσμο, ἀγάπης ὥρα,
νὰ πάψη κάθε ἀφωρεσμένη μάχη!
Νά, πλαστήκανε ἀντίπαλοι, καὶ τώρα
γλυκοφιλιῶνται ἀπὸ τὸ κῆμα οἱ βράχοι.

Δέχεται ὁ κρίνος τὸ χρυσὸ μελίτσι,
ποῦ τὴν πρώτη γλυκάδα εἶχε του πάρε·
μὲς στὸν κόρφο του, ἰδὲς, νὰ ξενοχτήση
γενναῖα τοῦ δίνει εὐωδιαστὸ κλινάρι!

Στὸν οὐρανὸ κάθε λουλούδι χύνει
λιβάνισμα ἐδῶθε κάτου,
κι ὁ γαλάζιος ναὸς γιὰ εὐγνωμοσύνη
τ' ἀνθία ποτίζει μὲ τὴ θεία δροσιά του.

Ἡ θάλασσα γελαίει τὴν ἀργυρώνει
τὸ φεγγάρι, ποῦ πάει κατὰ τὴ Δύση,
λὲς καὶ γιὰ τοῦτο ἀπὸ χαρὰ φουσκώνει
δίχως αἶφα καμιά νὰ τὴ βοηθήση.

Σὰ γλυκάδα ὥς αὐτή, ποιά νά ναι ἡ θλίψη,
ποῦ ξάφνου μὲ νικάει χωρὶς αἰτία,
καὶ πολεμάει στὰ μάτια μου νὰ κρύψῃ
τοῦ ἀτάραχου βραδιοῦ κάθε μαγεία;

Ὅλα γύρω σιγοῦν. Μὴ τὰ θυμώσης
ἐμὲ τοῦ γέρον, ἀγαπημένο βράδυ,
μ' ἓνα τέτοιο ἀποκοίμισμα τῆς φύσης,
ποῖον ὕπνο εἶμαι κοντὰ νὰ βρῶ στὸν Ἄδη;

Μὲ αὐτὴ τὴν ὥρα, ὅπου κανένα γνέφι
τὴν ὄψη της δὲν ἔχει ἀποσκεπάσει,
χαρὰ στον ὅπου ἐλπίδα οὐράνια θρέψῃ
καὶ ἡ στερνὴ τῆς ζωῆς του ὥρα νὰ μοιάσῃ.

Τὸ ἐλπίζω· καὶ ἀγκαλὰ κάπως προλέω
πὼς ἤσυχα τὰ μάτια ἔχω νὰ κλείσω,
ἄχ! μοῦ πονεῖ τὸν κόσμον τὸν ὄραϊτό,
ποὺ ὀμπροστά μου γελᾷ, νὰ παραιτήσω.

M. MALAKASH

ΣΥΝΤΡΙΜΜΑΤΑ

1

Τὸ δάσος, ποὺ λαχτάριζες
Ὡσπου νὰν τὸ περάσης,
Τώρα νὰν τὸ ξεχάσης
Λιαβάτη ἀποσπερνέ.

2

Μιὰν ἀγνὴν τὸ κούρσεψαν
Ἀνίδρωτοι λοτόμοι,
Κι ἐκεῖ εἶναι τώρα δρόμοι,
Λιαβάτη ἀποσπερνέ.

3

Τὸ τριόβαθο ἀναστέναγμα,
Ποὺ ἀγγίξε τὴν καρδιά σου
Κι ἔσπασε τὰ γόνατά σου,
Αὐτὸ θὰν τ' ἀκούσης πλιά.

4

Τὸ πήρανε στὰ διάπλάτα
Περίτρομα φτερά τους,
Καὶ τό καμὸν λαλιά τους
Τὰ νύχτια πουλιά.

5

Τὸ σιγαλὸ τραγούδιμα,
Ποὺ σ' ἔσερνε, διαβάτη,
Σὲ μαγικὸ παλάτι,
Αἶχως ἐλπίδα αὐγῆς.

6

Τὸ πήρανε, γιὰ κοίταξε,
Στερογὴν ἀνατριγίλα,
Τὰ πεθαμένα φύλλα,
Ποὺ ἀπόμειναν στὴ γῆς.

7

Κι ἡ ἄρπα μὲ τὸν ἦχό της,
Ποὺ σὲ γλυκομεθοῦσε,
Μὰ κρύφια σοῦ χτυποῦσε
Θανάτου μουσική.

8

Χάθηκε μὲ τὴν ἀγγιχτή,
Ποὺ τὴν κρατοῦσε κόρη,
Στὰ πέλαγα στὰ ὄρη,
Νὰ μὴν ξανακουστῇ.

9

Τὸ δάσος, ποὺ λαχτάριζες
Ὡσπου νὰν τὸ περάσης
Γιὰ πάντα θὰ ξεχάσης,
Λιαβάτη ἀποσπερνέ.

10

Γενῆξαν νεκροκρέββατα
Τ' ἄγρια δεντρού του τώρα
Καὶ θὰ τὰ βοῇς στὴ χώρα,
Λιαβάτη ἀποσπερνέ.

ΡΗΜΑΔΙΑ

1

Μὲς τοῦ πύργου τὸ ρημάδι,
στὰ συντριμμία τὰ παλιά,
ἔμεινε ζωῆς σημάδι
μιά χελιδονοφωλιά.

3

Κι ἀπαντοῦν τοῦ πύργου οἱ θόλοι:
— Γύρω στὴν καμάρα αὐτὴ
κάποτε ἦταν περιβόλι,
κρίνοι ἀνθοῦσαν ζηλευτοί.

5

Μὲς τοῦ πύργου τὸ ρημάδι,
στὰ συντριμμία τὰ παλιά,
ἔμεινε ζωῆς σημάδι
μιά χελιδονοφωλιά.

7

Τὸ φθινόπωρο προβάλλει,
νέφη ἀδιάκοπα περνοῦν,
καὶ τὰ χελιδόνια πάλι
γιὰ ταξίδι ξεκινοῦν.

2

Κι ἐρωτοῦν τὰ χελιδόνια:
— ποῦ ν' ἡ πρόσγελη κυρά,
ποῦ σὲ περασμένα χρόνια
ἐσκορποῦσε τὴ χαρά;

4

Τώρα χέρσο ἔχει ἀπομείνει
μὲ τ' ἀγκάθια τὰ ξερά...
"Οπου μίσεψαν οἱ κρίνοι,
ἐκεῖ πῆγε κι ἡ κυρά.

6

Καὶ πετοῦν τὰ χελιδόνια,
κι ἡ φωνὴ των ἡ συρτὴ
ἀπ' τὰ περασμένα χρόνια
κάποιο ἀντίλαλο ζητεῖ.

8

Καὶ στὴν ἐρημιὰν ἐκείνη,
μὲς στ' ἀγκάθια τὰ ξερά,
τίποτε δὲν θ' ἀπομείνῃ
νὰ ρωτᾷ γιὰ τὴν κυρά.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

Ο ἈΣΠΡΟΣ ΠΥΡΓΟΣ

Στέκεις ἀκόμα μισογκρεμισμένος
καὶ φαίνεσαι σὰν βυθισμένος
σ' ὄνειρο χρόνων ἀπωτάτων.
Ἀπλώνουνε στὰ πόδια σου τὴν ὁμορφιά των
πέλαγα νησοστόλιστα καὶ λόγγοι καὶ λαγκάδια.
Ἐκεῖ μὲ τῶν ξεφύρων τῶν θαλασσινῶν
καὶ τῶν πνοῶν τῶν στεριανῶν

τὰ ζωοπάροχα τὰ χάδια,
χαρούμενες φουντώνουν
καὶ τὴν ὁλόδροσὴ των στέγη ἀπλώνουν
ἐλιές, συκές, κληματαριές
καὶ ροδοδάφνες καὶ μυρόλτοις λιγαριές.

Μὲς στὴ σιγὴ καὶ μὲς στὴν ἐρημία
τὸ πνεῦμα τῆς γαλήνης σου λαλεῖ σιγά,
κι ἄγρια γέρω σου μοιρολογᾷ
τῶν θαλάσσων ἢ τρικυμίας.

Ἄλλοτε τὸ κυκλώπειο κορμὶ σου
ὕψωνετο μὲ περηφάνεια
καὶ καθρεφτιζέτο στῆς γαλιανῆς ἀβύσσου
τὴν λάμπουσα ἐπιφάνεια.

Καὶ μέσα στοὺς κινδύνους σκοτεινῶν αἰώνων,
αἰώνων ἀρπαγῆς, σκλαβιᾶς καὶ φόνων,
στεκόσουν, Ἄσπερ Πύργε, σύ,
σὰν γίγαντας προστάτης στὸ νησί.

Μέσα στὰ μαρμαρένια,
στὰ δυνατά σου τείχη

ὅπλων κλαγγὴ νύχτα καὶ μέθ' ἀντήχει.
Καὶ φύλακες μ' ἀνησυχία κι ἐννοια
κατασκοπεύανε μ' ἄγρυπνο μάτι
ἀπὸ τὸ δῶμα σου τῆς θαλάσας τὰ πλάτη.
Διατὶ ἔξαφνα ἀπὸ τὰ μάκρη πέρα
οἱ ἄγριοι πλάκωναν κουρσάροι σὰν ἀντάρα,

τῶν νησιωτῶν φοβέρα,

τῶν νησιωτῶν τρομάρα.

Ἄλλ' ἔπειτ' ἀπ' τοὺς χρόνους τοὺς βαρβάρους,
ὅταν τὸ κῆμα ἐλευθερώθῃ ἀπ' τοὺς κουρσάρους
ἐγίνες, Ἄσπερ Πύργε, εἰρήνης στέγη.

Ὁ ἀρχαιογνώστης ἔτσι λέγει,

ποὺ κτίρια ξεχώνει γρομμισμένα
καὶ μελετᾷ στοὺς λίθους των τὰ περασμένα.

Ὅχι, ὄχι πλέον ὅπλ' ἀγομισμένα
γιὰ τὸν ληστὴ καὶ τὸ φονιά,

ἀλλ' ἄροτρα γερόμενα στὴ γωνιά,

ὄργανα εἰρήνης βλογημένα.

Ὅπλιτες ὄχι πλέον, ἀλλὰ γεωργοὶ
μὲ ξέννοιασθη, ἥρεμη καρδιά
σὲ κατοικοῦσαν. Τὰ εὖρωστιά των τὰ παιδιὰ,
ποὺ δούλευαν γερά τῇ γῇ,
θρεμμένα ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὸ μύρο,
ἐστολίζαν τὸ φτωχικὸ τραπέζι γύρω.
Ἀπὸ τὸ στόμα σου, ποὺ τῶν φρουρῶν τὸ μάτι
ἀνερευνοῦσε τὰ πελάγη τ' ἀχανῆ,
ἡ κόρη; ἡ λιγερὴ τοῦ ζευγολάτη
ἐκοίταξε πότε θ' ἀσπρίσῃ τὸ πανί
τοῦ καθαριοῦ, ποὺ τὸν καλὸ της φέρνει.
Ὅλα ὁ καιρὸς τὰ συνεπαίρνει.
Σωριάστηκες στὴ σιγαλιά.
Ὁ σκοῖνος ὁ μυριόκλωνος ριζώνει
μέσα στὰ ἔρεϊπια καὶ τὰ ζώνει
μὲ πράσινη ἀγκαλιά.
Καὶ ἡ φαντασία ἡ μυθοπλάστρα,
ποὺ σιγοπλέκει μὲς στὰ γκρεμισμένα κάστρα,
στολίζει τώρα μὲ τὰ μαγικά της πλάσματα,
ὦ Πύργε, τὰ ἱερά σου τὰ χαλάσματα.

Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ

ΑΣΠΡΗ ΓΑΛΗΝΗ

Ἀσπρη γαλήνη. Σιγαλιά.
Τὸ κῆμα μόλις ἀνασαίνει
στὴν ἀκρογιαλιά.
Ἡ θάλασσα μαρμαρωμένη
ἀπλώνεται σὰν ὀπτασία ὀνείρου
ἕως στ' ἀγέρινα θεμέλια τοῦ Ἀπείρου.
Σιγοῦν τ' ἀνήσυχα ἀκρωτήρια.
Ὅλα τοῦ βάθους τὰ μυστήρια
λάμπουνε κάτω καθαρά.
Βαθιά στῶν βράχων τὰ πλευρὰ
δροσόλουστα σαλεύουν φύκια.
Σμικτὰ σμικτὰ καὶ ταιριαστά,

πολύχρωμα καὶ γναλιστά,
στρώνονται κάτω τὰ χαλίκια.
Μιά γέννα μικροσκοπική,
κομψά, χαριτωμένα ψάρια,
γυρνοῦν, γλυστροῦν, ἐδῶ κι ἐκεῖ
ἀπάνω στὰ λιθάρια.

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΣΥΝΝΕΦΑ

ΠΛΑΣΜΑΤΑ ἀέρινα, σύννεφα ἐσεῖς,
Ἄρχίζετε ἀπὸ κεῖ,
Ποὺ τῶν φθαρτῶν πλασμάτων ἡ ζωὴ
Τελειώνει.
Κάποτε σὺς βουνοκορφὲς ἀσάλευτα
Γεφύρια στήνετε ἀπ' τ' ἀκρόκορφα
Πρὸς τ' ἀφθαστα.

Μὰ πλιότερο,
Ψηλάρμενα καράβια
Μὲ στοιχειωμένες πλώρες, ταξιδεύετε.

Κατάρα κι εὐλογία τὸ πέρασμά σας !

Μ' ἓνα ἀστραπόβολο
Σωριάζει στάχτη τὸ ψηλόκορμο ἔλατο.
Καὶ καρπερὸ μεστώνει τὸ σιτάρι
Μὲ τὸ δροσόλουσμά σας.

Στοῦ λογισμοῦ τὰ δίχτυα ἄπιαστα ἐσεῖς.
Καὶ σῶν ματιῶν τὸ κοίταγμα ἀσαΐτευτα,
Φεύγοντας παίρνετε μαζί σας
Σὰν κάτι ἀπ' ὅσα ἔχασαμε,
Καὶ τίποτε ἀπ' τοὺς πόθους μας
Δὲ φέρνετε
Στὸν ἐρχομό σας.

Σ' ἔσαῖς ἀνθοῦν ἀθέριστα μαγιάπριλα
Τῇ χαραυγῇ,
Καὶ χρυσοφέγγουν Βενετιᾶς ἀγέραστες,
Τὰ βασιλέματα.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΒΟΣΚΟΥ

Νά, μιὰ βοσκούλα στὸ βουνό, ποὺ κάθεται καὶ κλαίει
καὶ τὰ παράπονα ἢ σπηλιὰ γλυκὰ τὰ ματαλέει.
Ἐφῆς μοῦ ἀπέθανε ὁ βοσκὸς καὶ τέσσεροι στὸν ὄμο
μοῦ τὸν ἐπῆραν, τέσσεροι στὸν ὕστερό του δρόμο.
Βραχνόφωνα ὁ καλόγερος ἀνάδενε τὰ χεῖλα
τοῦ νεκροκρέββατου συχνὰ ἐτρίζανε τὰ ξύλα.
Θυμοῦμαι, ποὺ ἐκαθόμαστε ἀντάμα ἐκεῖ στὴ βρούση
ποιὸς ἀπ' ἐμᾶς, ἐλέγαμε, περσσότερο θὰ ζήσῃ ;
Καὶ λέγοντας· Ποιὸς ἀπ' ἐμᾶς περσσότερο θὰ ζήσῃ ;
Φθὺς κατ' ἐμᾶς ἐβρούξε φοιχτὰ τὸ Π ο ι ὸ ς θ ᾶ ζ ῆ σ ῃ .
Τότε ὁ ἀγαπημένος μου ἐστέναξε ἀπ' τὰ στήθη,
καὶ τοῦ πα Τί ἔχεις στὴν καρδιά ; Κι αὐτὸς δὲν μ' ἀπεκρίθη.
Δυστυχησμένη συντροφιὰ ! Ποὺ τὸ χαρούμεν' ἀνθὶ
τῆς νιότης μας τῆς τρυφερῆς ὀγλήγορα ἐμαράνθη.
ὦ θάνατε, λυπήσου με, λυπήσου με, καὶ φθάσε·
ἓνα ἀναστέναγμα γλυκὸ μοῦ φαίνεται πὼς θὰ σαι.
Μοῦ πανε πὼς μεσάνυχτα τὲν βάνουνε στὸ μνημα,
κι ἐξέδωκα τὸ ροῦχο μου γιὰ τὸ στερνό του ἐντύμα.
Φωνάζω, σκούζω δυνατά, στὸν τάφο του γιρμένη,
μὰ δὲν ἀκοῦνε τὶς φωνὲς στὸν τάφ' οἱ πεθαμένοι.
Κεῖνοι, ποὺ θὰ μὲ θάψουνε, ἀκόμη ἂν μ' ἀγαποῦνε,
ᾧς βάλουνε τὰ χέρια μας νεκρὰ ν' ἀγκαλιασθοῦνε.

ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΑΪΤΟ

Ἀπὸ μικρὸ κι ἀπ' ἄφαντο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
παίρνεις κορμὶ μὲ τὸ καιρὸ καὶ δύναμη κι ἀγέρα
κι ἀπλώνεις πῆχες τὰ φτερά καὶ πιθαμὲς τὰ νύχια
καὶ μὲς στὰ σύγνεφα πετᾷς, μὲς τὰ βουνὰ ἀνεμίζεις.
Φωλιάζεις μὲς στὰ κράκoura, συχνομιλᾷς μὲ τ' ἄστρο,
μὲ τὴ βροντὴ ἐρωτεύεσαι κι ἀπιδρομᾷς καὶ παίζεις
μὲ τ' ἄγρια ἀστροπέλεκτα καὶ βασιλιὰν σὲ κρᾶζουν
τοῦ κάμπου τὰ πετούμενα καὶ τοῦ βουνοῦ οἱ πετρίτες.

Ἔτσι ἐγεννήθηκε μικρὸς κι ὁ πόθος μου στὰ στήθη,
κι ἀπ' ἄφαντο κι ἀπ' ἄπλερο πουλάκι, σταυραϊτέ μου,
μεγάλωσε, πῆρε φτερά, πῆρε κορμὶ καὶ νύχια
καὶ μοῦ ματώνει τὴν καρδιά, τὰ σωθικά μοῦ σκίζει.
Κι ἐγινε τώρα ὁ πόθος μου αἰτός, στοιχειὸ καὶ δράκος,
κι ἐφώλιασε βαθιὰ βαθιὰ μὲ σι' ἄσαρκο κορμὶ μου
καὶ τρώει κρυφὰ τὰ σπλάχνα μου, κουφοβοσκάει τὴ νιότη.
Μπεζέρισα νὰ περπατῶ στοῦ κάμπου τὰ λιοβόρια.
Θέλω τ' ἀηήλου ν' ἀνεβῶ, ν' ἀράξω θέλω, αἰτέ μου,
μὲς στὴν παλιά μου κατοικιά, στὴν πρώτη τὴ φωλιά μου,
θέλω ν' ἀράξω στὰ βουνὰ, θέλω νὰ ζῶ μ' ἐσένα.
Θέλω τ' ἀνήμερο καρδί, τ' ἀρκούδι, τὸ πλατόνι,
καθημερινή μου κι ἀκριβὴ νὰ τὰ ζω συντροφιά μου.
Κάθε βραδούλα, κάθε αὐγή, θέλω τὸ κρῦο τ' ἀγέρι
νὰ ρχεται ἀπὸ τὴ λαγκαδιά, σὰν μάννα, σὰν ἀδέσφι,
νὰ μοῦ χαϊδεύῃ τὰ μαλλιά καὶ τ' ἀνοιχτά μου στήθη.

Θέλω ἡ βρουσούλα, ἡ ρηματιά, παλιὲς γλυκειές μου ἀγάπες,
νὰ μοῦ προσφέρουν γιαιτρικὸ τ' ἀθάνατα νερά τους.
Θέλω τοῦ λόγγον τὰ πουλιὰ μὲ τὸν κεληθισμὸ τους
νὰ μὲ κοιμίζουν τὸ βραδύ, νὰ μὲ ξυπνοῦν τὸ τάχυν,
καὶ θέλω νὰ ζω στρώμα μου νὰ ζω καὶ σκέπασμά μου
τὸ καλοκαίρι τὰ κλαδιὰ καὶ τὸ χειμὸ τὰ χιόνια
κλωνάρια ἀπ' ἀγριοπρίναρα, φουρκάλες ἀπὸ ἐλάτια
θέλω νὰ στρώνω στοιβανιὲς κι ἀπάνουν νὰ πλαγιάζω,
ν' ἀκούω τὸν ἦχο τῆς βροχῆς καὶ νὰ γλυκοκοιμῆμαι.

Ἀπὸ ἡμερόδενδρον, αἰτέ, θέλω νὰ τρώω βαλάνια,
 θέλω νὰ τρώω τυροὶ ἀλαφιοῦ καὶ γάλα ἀπ' ἄγριο γίδι.
 Θέλω ν' ἀκούω τριγύρω μου πεῦκα κι ὀξίεζ νὰ σκούζουν,
 θέλω νὰ περπατῶ γκρεμούζ, ραϊδιά, ψηλὰ στεφάνια,
 θέλω κρεμάμενα νερὰ δεξιὰ ζερβιά νὰ βλέπω.
 Θέλω ν' ἀκούω τὰ νύχια σου νὰ τὰ τροχᾶς στὰ βοάχια
 ν' ἀκούω τὴν ἄγρια σου κραυγή, τὸν ἥσκιο σου νὰ βλέπω.
 Θέλω, μὰ δὲν ἔχω φτερά, δὲν ἔχω κλαπατάρια
 καὶ τυραννιέμαι καὶ πονῶ καὶ σβιέμαι νύχτα μέρα.
 Παρακαλῶ σε, σταυραῖτέ, γιὰ χαμηλώσου ὀλίγο
 καὶ δός μου τὶς φτεροῦγες σου καὶ πάρε με μαζί σου.
 Πάρε με ἀπάνω στὰ βουνά, τὶ θὰ μὲ φάῃ ὁ κάμπος !

Λ. ΠΟΡΦΥΡΑ

Τ Α Σ Υ Ν Ν Ε Φ Α

Ἀργά, βουβὰ καὶ μαῦρα ἀπόψε βράδυ,
 Τὰ σύννεφα στὸν ἔρημο οὐρανὸ κυλοῦνε.
 Γλιστροῦν καὶ φεύγουν, φεύγουν στὸ σκοτάδι.
 Δὲ βρέχουνε, τὸν πόνο τοὺς νὰ ποῦνε.
 Ἀργά, βουβὰ καὶ μαῦρα ἀπόψε βράδυ.

Ἄλλα σὰ στάχτη κι ἄλλα ὥσάν τὴν πίσσα
 Σκεπάζουν τὰ βουνά καὶ πνίγουν τ' ἄστρα.
 Προσκυνητὲς θαλοὶ στὰ ἐρημοκλήσια,
 Καὶ μαῦροι καβαλόρηδες στὰ κάστρα,
 Ἄλλα σὰν στάχτη κι ἄλλα ὥσάν τὴν πίσσα.

Ἀπόψε πᾶνε, πᾶνε καὶ γυρίζουν
 Σιμὰ στὰ κάστρα τ' αἶδια καὶ χορεύουν,
 Σιμὰ στὰ ἐρημοκλήσια καὶ τ' ἀγγίζουν.
 Κάποια καλὰ στὴ νύχτα ἐκεῖ γυρεύουν.
 Κι ἀπόψε πᾶνε, πᾶνε καὶ γυρίζουν.

Κάποια καλά, μὰ ὁλότελα χαμένα,
Μέσα στὴ νύχτα ἐκεῖ καὶ στὸν ἀγέρα.
Τὰ σύννεφα, γιὰ ἰδέξ τα ὥσάν ἐμένα
Γυρεύουν, ἄχ ! ἀπόψε, πέρα ὡς πέρα,
Κάποια καλά, μὰ ὁλότελα χαμένα.

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟ

Α Σ' Τ Η Β Α Ρ Κ Α

"Ασ' τὴ βάρκα στὸ κῦμα, ὅπου θέλει νὰ τρέχει
ἄς ὀρίζη τὸ ἀέρι τιμόνι...πανί,
τὰ φτερὰ ἀπλώσε πλέρια, ἄκρη ὁ κόσμος δὲν ἔχει,
εἶναι πιὸ ὁμορφοὶ οἱ ἄγνωστοὶ πάντα γιαλοί.
Ἡ ζωὴ μιὰ δροσιὰ εἶναι, ἓνα κῦμα' ἄς τὸ φέρον,
ὅπου θέλει τὸ ἀέρι, ὅπου ξέρει τὸ ἀέρι.

"Ας ἀλλάζουν λιβάδια μὲ βοράχους καὶ δάση,
γύρω ἄς φεύγουν ποὺ πύργοι, ποὺ καλύβας καπνός,
εἴτε εἰδύλλιο γελούμενο ἀπλώνεται ἡ πλάση,
εἴτε ἀντάρες καὶ μπόρες κρεμᾷ ὁ οὐραγός,
μὴ θαρρεῖς τὸ πανί σου μορφεῖς νὰ βαστάξῃς,
ὅπου θέλει τὸ κῦμα μαζί του θ' ἀράξῃς.

Τί γυρεύεις, τί θέλεις μὴ καὶ σὺ τὸ γνωρίζεις ;
κι' ἔχεις πιάσει ποτέ σου τὸ τί κυνηγᾷς ;
μὴ, ὅπου σπέρνεις καλὸ, τὸ κακὸ δὲ θεορίζεις ;
δὲ σκοντάβεις σὲ ρώτημα σ' ὅ,τι ρωτᾷς ;
Κι ὅ,τι σ' ἔχει μαγέψει κι ὅ,τι σοῦ ἔχει γελάσει
τὸ ἔχεις μόνος κερδίζει, μοναχὸς ἐτοιμάσει ;

"Ασε τὸ κῦμα, ὅπου θέλει νὰ σπάξῃ,
ἄσ' τίς ζάλες νὰ σέρουν τυφλὰ τὴν καρδιά,
κι ἂν τριγύρω βογκᾷ, κι ἂν ψηλὰ συννεφιάξῃ,
κάπου ὁ ἥλιος σὲ κάποιον γιαλὸ θὰ γελᾷ,
κι ἂν πικρὸ τὴν ψυχὴ σου τὸ δάκρυ τὴ ραίνει,
πάντα κάπου κρυφὴ μιὰ χαρὰ τὴν προσμένει.

ΟΡΘΟ ΣΤΕΚΕΣΑΙ

Ὅρθο στέκεσαι ἀντίκρου μου, δλόμορφο βουνό,
βουνό με τ' ἄσπρα μάρμαρα καὶ τὰ σγουρά τὰ πεῦκα,
γλαρό, ἱλαρό πρὸς τὸν γλαυκὸν ὑψώνεσαι οὐρανὸ
καὶ λιγερόκορμο, καθὼς τῶν λαγκαδιῶν σου ἡ λεύκα.

Ὀλόγυμνη ἡ χαλκόμαβη χυτὴ σου κορυφή
στὰ πλάγια σου σὰ με χλωρὰ σμαράγδια ἄριοντυμένο,
ἔτσι χρυσὸ στὸ δειλινὸ καθὼς ἔχει βαφῇ,
ὥσάν δλόφωτο ὄνειρο φαντάξεις ὑψωμένο.

Ὀλόρθο, δλόφωτο ὄνειρο, ποὺ ἡ κορυφή ψηλὰ
ἀνέννοιαστη, ἂν στὰ πόδια της κοιλάδα πρασινίζει
καὶ ἂν τραγουδοῦνε τὰ πουλιὰ καὶ τὸ νερὸ κυλᾷ,
ἀτάραχη πρὸς τὸ γλαυκὸ περίγυρα ἀντικρύζει.

Καὶ μόνο τὴ γαλήνη της ἀφήνει νὰ συρθῇ
ἥσκιος στὴ ράχη ρόδινο καὶ στὴν πλαγιά ν' ἀπλώσῃ,
καὶ μόνο τὴν ἀνάσα της σκορπίζει νὰ χυθῇ
τὸ ράθυμο τὸ δειλινὸ γλυκὰ νὰ βαλσαμώσῃ.

Μὲ τὸ νερὸ στὰ βάθη σου, βουνό, ποὺ ἱεροκυλᾷ
καὶ με τὸ πεῦκο δλόγυρα τὸ δάσος, ποὺ τὸ κλείνει,
καὶ τὸν ἄερα χαίρεται, ποὺ φτάνει ἀπὸ ψηλά,
καὶ στὰ κλαδιά του χύνεται κύμα καὶ φλοῖσβος σβήνει.

Μὲ τὴν κοιλάδα ἐμὲ ἡ ζωὴ καὶ τὴ πλαγιά ἀδεορφή,
δὲ φτάνει μήτε ὡς ὄνειρο τὸ ψῆλος σου νὰ γγίσῃ.
ὦ ! ἄς ἦταν τὴ γαλήνη της μονάχα μιὰ κορυφή
καὶ στὸ δικό της δειλινὸ ροδόχρωμη νὰ χύσῃ.

ΣΙΓΑ Η ΠΗΓΗ

Σιγά ή πηγή στη λαγκαδιά κυλά μες στά χαλίκια,
σιγά κι άργά τά ήσκιώματα γλιστρούν του δειλινού
στά θάμνα σκόρπια βόσκουνε πηδώντας τά κατσίκια
στών βράχο τόν ορθόψηλο του απόγκρεμνου βουνού.

Κι άνάγια τά κουδούνια τους άκούονται στη ράχη
δλόχη έδω, κομμένα έκει, βραχνόφωνα άλλα ήχουν,
λές σήμαντρα πολύλαλα και κρέμονται στά βράχη
κι οί άχοί τους φιύγουνε ψηλά κι άνάεροι ξεφυχούν.

Και τó αεράκι άνάλαφρα τά πεύκα άργοαναδεύει
και ήσκιώνουν κι όλο ήσκιώνουνε τά πλάγια χαμηλά
και μιá κατσικά απ' τις πολλές παράμερα αλαργεύει
και πάει και όλόρθη στέκεται σέ μιá κορφή ψηλά.

Κι άκίνητη, σά χάλκινη στημένη έκει, καρφώνει
άσάλευτο τó βλέμμα της σάν πρós τόν ουρανό,
όθε τó βράδυ πιό χλομά τά γιούλια του όλο άπλώνει
κι όλο πιό άχνά τά ρόδα του σκορπίζει στο βουνό.

Κι εΐναι, καθώς έκει θωρεΐ, σάν κάτι νά κοιτάζει,
κάτι στά μάκρη αλαργινό, πού δέ θωρεΐς έσύ
κι όλόρθη πάντα στέκεται και τó βουνό χλομαΐζει
μιá λάμψη μόνο τήν κορφή τώρα φωτίζ' χρυσή.

“Όσο πού άργά και σιγαλά σβήνει στερνά κι εκείνη
κι άπλώνει ένα μισόφωτο θαμπά, χαλκά λευκό,
μισόφωτο, πού σούρουπο σιγά σιγά έχει γίνει,
πού και ή κατσικά χάνεται χαλκή μες στο χαλκό.

Κι όπως στη ράχη βόσκοντας μακραίνει τó κοπάδι,
κάπου ένα μόνο άπόβαθα κουδούνι τώρα ήχει
σάν κλάμα, σάν παράπονο, πού σκέπασε τó βράδι
στ' αλαργινά ό,τι αλαργινó ζητούσε μιá ψυχή.

ΨΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΝΟΣ

Σάν τὸ στάσιμο νερὸ ἡ ψυχὴ
 κείται ἄβουλη στὴ μοναξιά της.
 Τίποτε δὲν νοιώθει. Καὶ βουβὴ
 μένει στὴν ὑπνίαρα ἀκινήσιά της.

Μὰ προβάλλει ὁ πόνος ξαφνικά
 καὶ σιμώνοντας τὴν ἀγκαλιάζει.
 Καὶ τώρα ἐντὸς της σπασταρᾷ,
 κάτι τὴν ταράζει.

Καὶ τὸ λήθαργό της ἡ ψυχὴ ἀπαρνιέται
 κι ἔντονους παλμούς ἀφήνει
 κι ὅλη ὁρμὴ ξανάβει, ξεπετιέται
 καὶ τριγύρω φλογισμένα λόγια χύνει.

Καὶ τὰ λόγια, ποὺ τριγύρω χύνει,
 εἶναι σὰν κεληδισμένοι θοῖνοι,
 ποὺ τοὺς διαλαλοῦν ἀπὸ ξερὰ κλαδιά
 κάτι λαβωμένα—ἀγιάτρευτα—πουλιά.

Κι ὅσο ὁ πόνος σφίγγει τὴν ψυχή,
 τόσο πιὸ ἀπαλὸ καὶ πιὸ τρεμάμενο
 τὸ ἄσμα σέρονται καὶ διώχνει τὴ σιωπὴ
 σὰ γλυκόλαλο νερὸ τρεχάμενο.

Μυστικὴ κιθάρα εἶναι ἡ ψυχὴ
 κι εἶναι ὁ πόνος μας τὸ χέρι,
 ποὺ σὰν τὴν ἀγγίξει, ξέρει
 νὰ τῆς παίρνῃ ξεπλανεύτρα μουσική.

Θέ μου, ἂν κάτι θὰ θελήσῃς νὰ μοῦ δώσῃς
 δὸς μου ἑτοῦτο μόνο :
 "Ὅσο ζῶ, νὰ μὴ λυτρώσῃς
 τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὸν πόνο . . .

ΣΤΟ ΔΡΟΣΙΝΗ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Πῶς ἀλλιῶς
νὰ σὲ πῶ; Ὁ συνοδοιπὸρος
χαῖρε, ὁ πιὸ γέρος, ὁ πιὸ παλιὸς
γιὰ τ' ἀνέβασμα στοῦ τραγουδιοῦ
τ' Ἀγιονόρος.

Μὲ τὸ γέλασμα τοῦ παιγνιδιοῦ,
μὲ τὸ γνοιάσιμο τοῦ κόπου,
δουλεμένο βιβλίον μου καριτερεῖ
τὴ ματιά Σου, θρόμμα ἀνθρώπου,
ποὺ δὲν εἶναι στὴ ζωὴ του μιὰ στιγμή,
μιὰ ματιά στὴν ὑπαρξή του—δίχως
νὰ ταράξῃ τὴ σκέψη ὁ στίχος.

ΣΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

Συνοδοιπόροι ναί, μαζί κινήσαμε
στῆς τέχνης τὸ γλυκοξημέρωμα, ὅμως
μὲ τοῦ καιροῦ τὸ πέρασμα χαράχτηκε
τοῦ καθενὸς μας χωριστὰ ὁ δρόμος :

Ἐσὺ τ' ὥραϊα μὲς τὰ μεγάλα ζήτησες,
κι ἐγὼ στὰ ταπεινά κι ἀπορριμμένα·
καὶ δούλεψες τὸν μπροῦντζο καὶ τὸ μάγμαρο,
κι ἄφησες τὸν πηλὸ τῆς γῆς σ' ἐμένα.

Στὶς ἄλπινες χιονοκορφές ἀνέβηκες,
καὶ στάθηκες στὶς λιόφωτες ραχοῦλες·
ἀρχόντισσες καὶ ρηγίσσες οἱ μοῦσες Σου,
κι ἐμένα ψαροποῦλες καὶ βοσκοῦλες.

Ἐσὺ στῆς δάφνης τ' ἀροκλώνορα ἀπλωσες
κι ἐγὼ σὲ κάθε χόρτο καὶ βοτάνι·
στεφάνι ἔχεις φορέσει ἀπὸ δαφνόφυλλα,
λίγο θυμάρι τοῦ βουνοῦ μὲ φτάνει.

ΣΟΝΕΤΑ

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

ΠΑΤΡΙΔΕΣ

Α' (1)

“Οπου βογγάει τὸ πολυκάραβο λιμάνι,
Ἐπ’ ἄγριο κύμ’ ἀπλώνεται δαρμέν’ ἡ χώρα
Καὶ δὲ θυμᾶται μήτε σὰν ὄνειρον πλάνη
Τὰ πρωτὶνὰ μετὰξια τῆς τὰ πλουτοφόρα.

Πολύκαρπα τ’ ἀμπέλια τὴν πλουτίζουν τώρα,
Τὸ κάστρο τῆς φορεῖ παλαιὸν στεφάνι,
Δίψα τοῦ ξένου, Φράγκου, Τούρκου, ἀπὸ τὴν ὥρα
Ποῦ τὸ διπλοθεμέλιωσαν οἱ Βενετσάνοι.

Ἐνα βουνὸ ἀποπάνω τῆς ἀγρυπνοστέχει,
Κι ὁ Παρνασσὸς λευκοχαράζει στὸν ἀέρα
Βαθιά, κι ὁ Ρουμελιώτης ὁ Ζυγὸς παρέχει.

Αὐτοῦ πρωτάνοιξα τὰ μάτια του στὴ μέρα,
Κι ἡ μνήμη μου σὰν ὄνειρο τοῦ ὄνειρου πλέκει
Γλυκεῖα μισοσβησμέν’ εἰκόνα, μιὰ μητέρα.

(1) Τὸ 1 σονέτο ἀναφέρεται εἰς τὰς Πάτρας, τὸ 2 εἰς τὸ Με-
σολόγγι, τὸ 3 εἰς τὰς Ἀθήνας.

Β'

Στὴ νησόσπαρτη λίμνη, ποὺ τὸ μαῖστροάλι
 Ἄπὸ θαλασσινὴ δυναμωμένο ὄρμυρα
 Ταράζει πέρα τὸ φυκόστρωτο ἀκρογιάλι,
 Μ' ἔρριξε ἐκεῖ πεντάρρανο παιδιάκι ἡ Μοῖρα

Ἐκεῖ ὁ Βοριᾶς μὲ τὴ Νοτιᾶ, ἐκεῖ ἡ πλημμύρα,
 Σὲ μάχη μὲ τὴ ρήχη βρίσκεται μεγάλη.
 Μακρυᾶ, μὲς στὸν πελάγον τὸν καταποτῆρα
 Τοῦ ἥλιου χάνεται τὸ ὑπέρολαμπρο κοράλι.

Ἐκεῖ ἀπ' τῆς τριζόρφης Βαράσσοβας τὰ ὕψη,
 Σὰν ἀπὸ πύργου δῶμα δέσποινα ἡ Σελήνη
 Στὰ ὀλόστρωτα νερὰ τὴν ὄψη της θὰ σκύψη.

Μὰ τὴν ἀθώα ἐκεῖ παιδιάτικην εἰρήνη
 Καὶ πουθενὰ δὲ γνώρισα' μόνο τὴ θλίψη
 Καὶ τὴ σπῖθα τοῦ νοῦ, ποὺ μιὰ φωτιά ἔχει γίνει.

Γ'

Ἐδῶ οὐρανὸς παντοῦ κι ὀλοῦθε ἥλιου ἀχτίνα,
 Καὶ κάτι ὀλόγυρα σὰν τοῦ Ὑμηττοῦ τὸ μέλι,
 Βγαίνουν ἀμάραντ' ἀπὸ μάρμαρο τὰ κρίνα,
 Λάμπει γεννήτρα ἑνὸς Ὀλύμπου ἡ θεία Πεντέλη.

Στὴν ὁμορφιὰ σκοντάβει σκάβοντας ἡ ἀξίνα
 Στὰ σπλάχνα, ἀντὶ θνητούς, θεοὺς κρατᾷ ἡ Κυβέλη,
 Μενεξεδένιο αἶμα γοργοσιάζ' ἡ Ἀθήνα,
 Κάθε ποὺ τὴ χτυπᾷν τοῦ δειλinoῦ τὰ βέλη.

Τῆς ἱερῆς ἐλιάς ἐδῶ ναοὶ καὶ κάμποι
 Ἀνάμεσα στὸν ὄγλο ἐδῶ, ποὺ ἀγοσσαλεύει,
 Καθὼς ἀπάνω σ' ἀσπρολόλουδο μιὰ λάμπη.

Ὁ λαὸς τῶν λευράνων ζῇ καὶ βασιλεύει
 Χιλιόφυχος' τὸ πνεῦμα καὶ στὸ χῶμα λάμπει
 Τὸ νοιώθω μὲ σκοτάδια μέσα μου παλεύει.

Λ Ε Σ Β Ο Σ

Νεραΐδα ! ἀπ' τοῦ πελάγου μέσα τὴν ἀγκάλη
 σὰ Θεοῦ χαμόγελο ἀφρογέννητη μιὰ μέρα
 ἀνάτειλες κι ἀπλώθηκες χυτὸ ἀνθογυάλι
 καὶ μύρωσες τὸ μουσικὸ τριγύρω ἀγέρο.
 Τοῦ τραγουδιοῦ πηγὴ, τῆς ἁρμονίας μητέρα,
 ἀπ' τὴ στιγμὴ τὴ θρυλική, πὺν τὸ κεφάλι
 τοῦ Ὁρφέα κυματοκύλιστο ἀπ' τὴ Θοράκη πέρα
 στὸ βλογημένο σου ἦρθε κι ἄραξε ἀχρογιάλι.
 Θεά, στὸ φῶς ἀστραφτερὴ ἡ μορφὴ Σου ὑψώθη.
 Γύρω ὑποταχτικοὶ σου οἱ Ἰμεροὶ κι οἱ Πόθοι.
 Καὶ μέσα ἀπὸ τῆς τέχνης τὴ χουσιὴ κλοντήρα,
 πὺν χέρια κορασιῶν τὴν εἶχανε γιομίσει,
 τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς αἰῶνες κέρασες — ὦ λύρα ! — (1)
 τῆς Ὀμορφιάς καὶ τῆς ἀγάπης τὸ μεθύσι.

ΘΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ

Μ Ι Σ Ε Μ Ο Σ

Κι ἂν ἀπ' τοὺς θησαυροὺς, πὺν ἀνάερα στῶναι
 τὸ δειλινὸ — τριαντάφυλλα δεμάτια ! —
 κι ἀπ' τοὺς γυαλοὺς, πὺν ὁ ἥλιος τοὺς χουσιώνει,
 πάντα ἂν μοῦ μένη ἡ λάμψη μὲς στὰ μάτια,
 τώρα τῆς ξενιτειᾶς τὰ μονοπάτια,
 πὺν πάλι παίρνω, μαῦρο χελιδόνι,
 μὰ τῆς καρδιάς μου μεῖναν τὰ κομμάτια
 σὲ κάθε προῶμα ἀγαπημένο — ὦ πόνοι ! —
 Κι ἂν τρυφερὸ μὲ συνοδεύῃ ἀγέρι
 ἀπὸ φιλιὰ καὶ χαῖρε στὰ ἔρμα μέρη,
 πὺν γράφει ἡ Μοῖρα νὰ τραβήξω μόνος,
 στὴ μαννούλα μου πλαῖν τὴν πικραμένη,
 νοσταλγικὴ ἡ ψυχὴ μου πίσω μένει,
 ὁ πιὸ βαθύς, πὺν μὲ ξεσκίζει πόνος.

(1) (ὦ λύρα, ὑπαινιγμὸς διὰ τὴν Σαπφώ).

ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

— Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
 Γυναῖκες διώχνει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 Ἐδῶθε. — Ἐχῶ ἓνα ἀνίφι, τὸν Εὐκλέα,
 Τρία ἀδέρφια, γυιό, πατέρα, Ὀλυμπιονίκες·
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει Ἑλλανοδίκες,
 Καί ἐγὼ νὰ καμαρώσω μὲς στὰ ὦραῖα
 Κορμιά, πὺν γιὰ τὸ ἀγρίλι τοῦ Ἡρακλέα
 Παλέβουν, θανμαστὲς ψυχρὲς ἀντροίκιες.
 Μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες δὲν εἶμαι ὅμοια.
 Στὸν αἰῶνα τὸ σόϊ μου θὰ φαντάζη
 Μὲ τῆς ἀντρείας τὰ ἀμάραντα προνόμια·
 Μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 Σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμαροῦ
 Ὕμνος χροσὸς τοῦ ἀθάνατου Πινδάρου.

ΕΛΙΑ

Στὴν κουφάλα σου ἐφώλιασεν μελίσσι,
 Γέριχη ἐλιά, πὺν γέρονεις μὲ τὴ λίγη
 Πρασινάδα, πὺν ἀκόμα σὲ τυλίγει
 Σὰ νὰ θελε νὰ σὲ νεκροστολίσῃ.
 Καὶ τὸ κάθε πουλάκι στὸ μεθύσι
 Τῆς ἀγάπης πιπίζοντας ἀνοίγει
 Στὸ κλαρί σου ἐρωτάρικο κυνήγι,
 Στὸ κλαρί σου, πὺν δὲ θὰ ξανανθίσῃ.
 Ὡ πόσο στὴ θανὴ θὰ σὲ γλυκάνουν
 Μὲ τὴ μαγευτικὴ βοή, πὺν κάνουν,
 Ὅλοζώντανης νιότης ὁμορφάδες,
 Πὺν σὰ θύμησες μέσα σου πληθαίνουν.
 Ὡ νὰ μποροῦσαν ἔτσι νὰ πεθαίνουν
 Καὶ ἄλλες ψυχρὲς, τῆς ψυχῆς σου ἀδερφάδες.

ΝΥΧΤΑ ΜΕ ΦΕΓΓΑΡΙ

Όταν ἡ νύχτα ξάστερη προβαίνει,
τῶν πιδ γλυκῶν ὀνείρων εἶναι φίλη.
Τὰ φυλλομουρμουρίσματα καὶ οἱ γρούλλοι
καὶ τ' ἄστρα εἶναι ἡ χαρὰ ἡ τραγουδημένη.

Σιγὰ καὶ τὸ φεγγάρι θ' ἀνατείλῃ
γεμᾶτο ἀπ' τὴν κορφούλα τὴ γραμμένη
στὴ λίμνη τ' οὐρανοῦ τὴν κοιμισμένη
σὰ νούφαρο ἢ σὰν κάτασπρο κοχύλι.

Καὶ τότε ἀγιάζουν ὅλα μὲς στὴν Πλάση,
τότε κι ὁ πόνος σου, ἄνθρωπε, ἡμερώνει
Καὶ φῶς πίνει ἡ ψυχὴ σου νὰ χορτάσῃ.

Τότε ἀσημένια γίνεται κι ἡ σκόνῃ
τοῦ δρόμου, πὺ μακριὰ λαμποκοπᾷ
στὸν οὐρανό σου, Θε μου, νὰ μᾶς πάῃ!

ΣΤ. ΜΑΡΤΖΟΚΗ

ΕΙΚΟΝΑ

Βαθὺ βλέμμα, ὥραϊο μέτωπο, ἀχνὸ χροῶμα,
φρύδια πυκνά, μισόξανθα μαλλιά,
μύτη μικρὴ, κοντὸς λυγρὸς τὸ σῶμα,
μέτριο σαγόνι, χεῖλη φρουσχωτά.

Γοργὸς στὸ βῆμα πάντα καὶ στὸ στόμα,
κορμὶ γεστὸ γεμᾶτο δυστυχία,
φρόνιμος, ταπεινός, τρελλὸς ἀκόμα,
δειλία καὶ θάρρος κλειῶ μὲς στὴν καρδιά.

Κανείς, κανείς στὸν κόσμον δὲ μὲ ξέρει·
γιὰ νὰ μὴν πάσχω ἀδιάκοπα γελῶ.
Πόσα ἡ ψυχὴ μου βάσανα ὑποφέρει !

Φλογίζομαι ἀπὸ δόξα καὶ ὅλο γράφω·
ὅ,τι ἀγαπῶ, θαρρεῖς πὼς τὸ μισῶ.
Θὰ μὲ γνωρίσουν οἱ ἀνθρώποι στὸν τάφο.

Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΦΩΣ

Μεσουρανῆς ἡ δόλοφeggi Σελήνη
λαμποκοπᾷ καὶ ἀστράφτει πέρα ὡς πέρα·
τὸ φῶς της μὲς στὸν ἔρημον αἰθέρα
τῆς νύχτας ὅλα τ' ἄλλα φῶτα σβήνει.

Μὰ ἐκεῖ βαθειά, ποῦ ροδοφέγγει ἡ μέρα,
ὅταν μικρὴ ζωὴ στὴ νύχτα μείνῃ,
ἐν' ἀστροῦ λίγο, μὰ δικό του, γύνει
φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἀγνωστὴ του, σφαῖρα.

Κι εἶπα : τέτοιο καλὸ μακριὰ ἀπὸ μένα,
ἀφοῦ κοντὰ σὲ μεγαλεῖα ξένα
ὅ,τι σημῶνει τὸ δικό του χάνει.

Καλύτερα μακριὰ καὶ μοναχός μου !
σὲ μιὰ ἀγνωστὴ κρυφὴ γωνιά τοῦ κόσμου
λίγο, μὰ καὶ δικό μου φῶς μὲ φτάνει.

Ι. ΓΡΥΠΑΡΗ

ΘΑΝΑΤΟΣ

Καλῶς νὰ ρηθῇ σὰν ἔρθ' ἡ στερνὴ ὥρα
τὰ μάτια μου γιὰ πάντα νὰ μοῦ κλείσῃ
καὶ ὅποτε νὰ ναι, ἢ τώρα ἢ ἀργήσῃ
φτάνει νὰ μὴν ἐρθῇ σὰν ἄγρια μπόρα.

Ἄνοιξη βέβαια νά ναι, σάν καί τώρα,
κι ἀκόμα μιὰ γλυκειά γλυκούλα δύση
κι ἔτσι νά πάρη μιὰ αἴρα νά φυσήσῃ
καί νά πέσῃ ἡ ψυχούλα ἡ λευκοφόρα

σάν ἀνθη τῆς μηλιάς· κι ὅπου τὸ βγάλλῃ
ἡ ἀγνή νεροσυρμή, πὺν ῥέει ἀγάλη
σὲ δεντροόκηπους μέσα καὶ βραγιές,

κι ὅπου τὸ πάη κι ὅπου ἀκόμα μείνῃ
ἀπ' τὶς παλιές μονάχα τὶς φωνές
ν' ἀκούσῃ τὸ χαῖρε, πὺν θὰ κλαίῃ ἡ Κορήνη.

Λ. ΜΑΒΙΛΗ

Λ Η Θ Η

Καλότυχοι οἱ νεκροί, πὺν λησμονοῦνε
τὴν πίκρα τῆς ζωῆς. Ὅταν βυθίσῃ
ὁ ἥλιος καὶ τὸ σούρουπο ἀκλουθήσῃ
μὴν τοὺς κλαῖς, ὁ καημός σου ὅσοι καὶ νά ναι.
Τέτοιαν ὥρα οἱ ψυχὲς διψοῦν καὶ πᾶνε
Στῆς λησμονιάς τὴν κρουσταλλένια βρούση.
Μὰ βοῦρκος τὸ νεράκι θὰ μαυρίσῃ,
Ἄν στάξῃ γι' αὐτὲς δάκρυ ὅθε ἀγαπᾶνε.
Κι ἂν ποιοῦν θολὸ νερὸ ξαναθυμοῦνται,
Διαβαίνοντας λιβάδια ἀπὸ ἀσφοδήλι,
Πόνους παλιούς, πὺν μέσα τους κοιμοῦνται.
Ἄν δὲν μπορῇ παρὰ νὰ κλαῖς τὸ δεῖλι,
Τοὺς ζωντανούς τὰ μάτια σου ἄς θρηνήσουν,
Θέλουν, μὰ δὲν βολεῖ νὰ λησμονήσουν.

ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

Γ. ΣΟΥΡΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΟΡΟΝ ΤΩΝ ΜΕΤΗΜΦΙΕΣΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Μὲ χαρά μου βλέπω πάλι πὼς μαζεύτηκαν ἔδῳ
μασκαράδες τοῦ διαβόλου, πού εἶχα χρόνια νὰ τοὺς δῶ.

Τζαμπατζῆδες μασκαράδες,
γιὰ σᾶς θριάμβος καὶ νίκη,
ποὺ χωρὶς ψωροπαράδες
θέλετε μασκαραλῆχι.

Τὶ τραβήξαμε κι ἐφέτος γιὰ νὰ γίνῃ κομιτᾶτο !
τὶ φωνές τὶ παρακάλια, τὶ τρεχάλες ἄνω κάτω.
Μὰ δὲν ἤθελε κανένας νὰ πληρώσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ,
γιὰ νὰ μὴν γελάσουν ἄλλοι στὴν καμπούρα τοῦ κουτοῦ.
Φαίνονται κοντὰ καὶ κλούβια τὰ Ρωμαῖικα τὰ κεφάλια,
ποὺ γιὰ κάθε τι πληρώνουν, μάλιστα τὰ Καρναβάλια.

Τὶ κουτὸ τὸ καρναβάλι,
σὰν ξοδεύεται παράς,
καὶ καθένας ἅς προβάλῃ
Τζαμπατζῆς καὶ μασκαράς.

Κάνετε μας δωρεὰν λίγο νὰ γελάσωμε,
κάνετε μας δωρεὰν κόσμο νὰ χαλάσωμε.
Μπάριμπα, μέσα στὸ χορὸ τζάμπα πάρε με κι ἐμένα,
ὅπου θὰ συχωρεθοῦν ὅλα σου τὰ πεθαμένα.

Ἡ καινούργια Ρωμιοσύνη τζάμπα καὶ τὸ κομιτᾶτο
τῆς μασκαροσύνης θέλει,
νά ναι τὸ σκυλὶ χορτᾶτο,
μὰ κι ἄκέριο τὸ καρβέλι.

Τζάμπα θέλει νὰ φυτρώσουν καὶ καράβια καὶ στρατός,
τζάμπα θέλει νὰ τῆς δώσουν ὅ,τι σήμερα ζητεῖ.
Τζάμπα πίνετε καὶ τρῶτε,
μασκαράδες πατριῶται.

Τζάμπα κι ὁ χορὸς ἄς γίνη
τζάμπα φέρτε τὰ βιολιά,
κι ὅλη ἡ νέα Ρωμιοσύνη
τζάμπα ζῇ μὲ τὰ παλιά.

Γ. ΣΟΥΡΗ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΥ

Α'.

Ἐγώ, Γεώργιος Σουρής, ἱππότης τοῦ Σωτήρος,
καὶ Χιώτης διαβολόλωλος ἀστείου χαρακτῆρος,
ἐπιχειρῶ νὰ σᾶς εἰπῶ ξερῶς κι ἐν συντομίᾳ
τὰ μᾶλλον σπουδαιότερα τοῦ βίου μου σημεῖα,
προτοῦ οἱ βιογράφοι μου καθ' ὅλα μ' ἀνατάμουν
καὶ εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον ρεντίκολο μὲ κάμουν.

— ο —

Κατ' ἄλλους εἶμαι γέννημα τῆς ἡρωίδος Χίου
καὶ λέγουν πὼς ἔξ εὐγενεὺς κατὰγομαι στοιχείου,
πλὴν ἄλλοι παραδέχονται πατρίδα μου τὴν Σῦρον
καὶ ἄλλοι περισσότεροι τὴν νῆσον τῶν Κυθήρων.
Ἀλλὰ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι πάντα Χιώτης,
μὰ κάποτε καὶ Συριανὸς κι ἔσθ' ὅτε Ῥαιγιώτης

— ο —

Ἡ μήτηρ μου μετήρχετο τὰ γυναικεῖα ἔργα
καὶ πότε πότε μ' ἔδερνε μὲ ξύλο καὶ μὲ βέργα,
ὁ δὲ πατήρ μου ἔμπορος ἐλέγετο πὼς ἦτο
καὶ μὲ τὸ Δοῦναι καὶ Λαβεῖν πολὺ ἐνησχολεῖτο
ἀπολαμβάνων πάντοτε οἰκιακῆς εὐδότης...
πλὴν λωποδύται κάμποσοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης,
στὸ μαγαζί του ἐτρούπωσαν μιὰ νύχτα σκοτεινὴ
κι οὐτ' ἓνα Ἀμερικάνικο δὲν τ' ἄφησαν πανί.
Καὶ ἀπὸ τότε ὁ πατήρ εἶχε μεγάλο χάλι,
ὥσπου ἐμουφλούζεψε καθὼς καὶ τόσοι ἄλλοι.

— ο —

Ἐγὼ δὲ τότε ἐσύχναζα μετὰ μεγάλου ζήλου
εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ γνωστοῦ κυρίου Θεοφίλου...

— ο —

Β'.

Ἄρτι μὲν ἔπαυσα φοιτῶν εἰς τὰ Διδασκαλεῖα
κι ἐπούλησα τὰ λεξικά καὶ τ' ἄλλα μου βιβλία
κι ἐφόρτωσα τὰ γράμματα στὸν πετεινὸ ἀπάνω,
σκεπτόμενος νυχθημερὸν τί δαίμονα νὰ κάμω.

— ο —

Κι ἐνῶ τὸ μέλλον ἔβλεπα ἔμπρός μου μελάνον
ἐφάνησαν στὸν ὕπνον μου δυὸ ἄνδρες σκεπτικοί,
καθὼς ἐφάνησαν ποτὲ εἰς τὸν Λουκιανὸν
ἢ τῶν γραμμάτων Ἀνασσα κι ἡ Ἑρμογλυφική.

— ο —

Ὁ εἷς ἐκ τούτων ἔλεγε πῶς εἶναι ὁ Ἀπόλλων,
ὁ τῆς ποιήσεως πατήρ με βλέμμα ἀκτινοβόλον,
ὁ δ' ἄλλος ἦτον ὁ Ἑρμῆς μ' ἐμπορικὰ τεφτέρια
μὲ πῆγες, μέτρα καὶ σταθμὰ, καὶ ῥόζους εἰς τὰ χέρια.

— ο —

Λοιπὸν μὲ παίρνει ὁ Ἑρμῆς με τρόπο κατὰ μέρος
κι ἔλα νὰ γίνῃς ἔμπορος μοῦ λέγ' ἰδιαιτέρως.
Κι ἀφοῦ μοῦ εἶπε ἀρχετὰ με τὸν γνωστὸν τὸν δόλον,
μὲ πιάνει ἀπὸ τὸν γαυὰ ὁ κύριος Ἀπόλλων,
καὶ ποιητὴς νὰ βαπτισθῶ κρυφίως με προτρέπει,
γιατὶ νὰ γίνω ἔμπορος καθόλου δὲν μοῦ πρόπει.

— ο —

Ταῦτα εἰπόντες ἔφυγαν κι οἱ δύο με δρόμῳ
κι ἀμέσως με πρέσσουναν ἡγέρθην φαντασίαν,
ἀλλ' ὅμως ἀπεφάσισα ν' ἀζούσω τὸν Ἑρμῆν
καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔφυγα κι ἐπῆγα εἰς Ρωσίαν.

— ο —

Τὸ τί ἐτραβήξα ἐκεῖ στῆς ξενιτειᾶς τὸν δρόμον
τὸ περιγράψω ἔκτενῶς στὸν πρῶτον μου τὸν τόμον...

— ο —

Ἐπανελθὼν στήν πάτριον ἀμέσως ἐνθυμήθην
πῶς εἶχε μέγα δίκαιον ὁ κύριος Ἀπόλλων,
καὶ τότε τὸ ἐμπόριον παρέδωκα εἰς λήθην
καὶ πρὸς τὰς μούσας ἔστρεψα τὸν ἑρωτὰ μου ὅλον.

— ο —

Μακρὰν τῆς τύφῃς τῶν πολλῶν, μακρὰν τῶν ἐπιγείων,
ἐρρέμβαζα εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς ἐρημίας·
τὸ πρῶτον μου δὲ ποίημα ὑπῆρξεν ἔλεγείον
εἰς ἄνδρα βελτιώσαντα τὰ τῆς Ἀστυνομίας
κι αὐτὸ ἐν μέσφ' φίλων του κι ὀλίγων συγγενῶν του
ὁ ἴδιος ἀπήγγειλα εἰς τὸ μνημόσυνόν του
μ' ἓνα σακκάκι μπλὲ μαρὲν καὶ ἄσπρο παντελόνι
καὶ ὁ ἰδὼν τὸ μαρτυρεῖ καὶ σᾶς τὸ βεβαιώνει.

— 0 —

Κατόπιν τούτου ἔγραψα καὶ ἄλλα ἔλεγεία,
καὶ πάντοτε ἀνάπανσις, ραχάτι καὶ ἀργία.
Ὅταν κανεῖς τὰ τίναζε τὸ εἶχα γιὰ χαρὰ μου
καὶ ὅλο ἔψαχνα νὰ βρῶ κανένα κελεπούρι
καὶ ὁ Ἑρμῆς ἐρχόμενος συχνὰ στὰ ὄνειρά μου
μοῦ ἔδινε φτυσίματα καὶ φάσκελα στὴ μούρη.

Δ'.

Τὰ μετὰ ταῦτα περιττὸν νομίζω νὰ τὰ πῶ
καὶ ὅλα τὰ πολὺ γνωστὰ τὰ παρασιωπῶ.
Διότι θὰ γνωρίζετε, καθὼς δὲν ἀμφιβᾶλλω,
πὼς ἐχορημάτισα κι ἐγὼ φαντάρος μιὰ φορὰ
καὶ συλλογὴν ἐξέδωκα, εἰς τὴν ὁποίαν ψάλλω
ὅσους πολέμους ἔκαμα μὲ ἄσφαιρα πυρὰ.
Πρὸς τούτοις θὰ γνωρίζετε πὼς σ' ἄλλας περιστάσεις
εἰς τὸν Σμετέλον(1) ἔδωσα σπουδαίας ἐξετάσεις
καὶ ἀπερρίφθην καμψηφει μετὰ πολλῶν ἐπαίνων
γενόμενος ὑπόδειγμα τῶν ἐξεταζομένων.

— 0 —

(1) καθηγητῆς τῆς μετρικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἐκτοτε δὲ γνωστότερον κατέστη τ' ὄνομά μου,
τὸ δὲ Πανεπιστήμιον μ' εὐγνώμονεϊ ἀπείρως,
καὶ διὰ τοῦτο, φαίνεται, τὸ πραξικόπημά μου
τὸ ἀργυροῦν παράσημον ἐπῆρα τοῦ Σωτήρος.

— ο —

Καὶ τώρα βγάζω τὸ Ρωμιὸ ἀπὸ τεσσάρων χρόνων
τιμᾶται δὲ ὁλόκληρος δραχμὰς τριάντα μόνον
καὶ τῆς Ἑλλάδος τραγουδῶ τὸ κλασσικὸν βασίλειον
κι ἐμμέτρως ἀεροβατῶν περιορῶ τὸ ἥλιον.

Κ. ΣΚΟΚΟΥ

ΕΙΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Μὴν ἀκοῦς τὶ φλυαροῦνε !
μήπως ξέρουνε τί λένε ;
Γράφεις δράματα—γελοῦνε,
γράφεις κωμωδίες—κλαῖνε.

ΕΙΣ ΚΥΡΙΑΝ ΘΡΗΣΚΟΛΗΠΤΟΝ

Τρέχει στὸν πνευματικὸ
γιὰ νὰ πῇ τὰ κοίματά της,
λέει τὰ ξένα : τὸ καὶ τό,
μὰ ξεχνάει τὰ δικὰ της.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

ΠΙΝΑΞ

ΚΑΤ' ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΗΝ ΣΕΙΡΑΝ ΤΩΝ ΑΓΝΩΣΤΩΝ
ΛΕΞΕΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Π. ΤΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ
ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ.

Α

- Ἀγαρηνοί*, ἄρσ. οἱ μωαμεθανοὶ τὴν θρησκείαν ἀνεξαρτήτως
ἔθνότητος.
- Ἀγούρι* καὶ *γούρι*, οὐδ. λεξ. τουρκικὴ, εὐτυχία, καλὸς οἶωνός, τύχη.
- Ἀγκαλά*, ἐπίρ. ἀλλά, ὅμως.
- Ἀδελφὸς τοῦ φεγγαριοῦ*, ἓνας ἀπὸ τοὺς τίτλους τοῦ Σουλτάνου.
- Ἀκαμάτης*, ἐπίθ. ὀκνηρὸς, τεμπέλης, μεταφορ. ἀνωφελής.
- Ἀλγερεῖνοι*, οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀλγερίου τῆς Ἀφρικῆς.
- Ἀλικος*, ἐπίθ. ἀνοικτὸς κόκκινος.
- Ἀλλάχ*, τὸ ἀραβικὸν ὄνομα τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ.
- Ἀμόλευτος*, ἐπίθ. ἀμόλυντος, καθαρὸς (α—μολεύω).
- Ἀναγέννησις*, ἂν λέγεται ἡ ἐποχὴ τοῦ ΙΔ—ΙΣ αἰῶνος ἐν τῇ
Δύσει, καθ' ἣν ἀνεγεννήθησαν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι.
- Ἀναισχυντῶ*, ρ. ὀνειδίζω.
- Ἀναξифόρμιγγας Ὕμνους τοῦ Πινδάρου*, ἔννοεῖ τοὺς ὕμνους
τοῦ Πινδάρου διὰ τοὺς νικητὰς τῶν ἀγώνων.
- Ἀπανωτός*, ἐπίθ. ὁ εἷς ἐπὶ τοῦ ἄλλου.
- Ἀπεικάζω*, ρ. ἀπεικονίζω, παραβάλλω, ἔννοῶ, συμπεραίνω.
- Ἀπελατίμι*, οὐδ. τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄπλον τῶν ἀπελατῶν (σιδη-
ροῦν ῥόπαλον ἀκανθωτόν).
- Ἀποκούμπι*, οὐδ. βοήθημα, στήριγμα (ἀκουμβῶ).
- Ἀπόσπερνο*, ἐπίρ. μετὰ τὸ νύκτωρ.
- Ἀραδιά* καὶ *ἀραδαριά*, ἐπίρ. κατὰ σειρὰν.
- Ἀράπικο ποδάρι*, ἔννοεῖ ὁ ποιητὴς τοὺς Ἀραβας πολιορκητὰς
τοῦ Ἰμπραήμη.

- Ἀργαστήρια**, οὐδ. ἐργαστήρια, γενικῶς τὰ καταστήματα.
Ἀργέστης, ἄρσ. Β. Δ. ἄνεμος.
Ἀρίζικος, ἐπίθ. ὁ χωρὶς ῥιζικόν, τύχην, κακότητος.
Ἀσκέρι, οὐδ. λέξ. τουρκική, στρατός, μεταφ. πλήθος.
Ἀυτιάζω, ρ. τρέμω, φοβοῦμαι, μέσον ξαφνίζομαι.

Β

- Βαράσοβα**, θηλ. ὄρος τῆς ἐπαρχ. Μεσολογγίων, ἄρχ. Χαλκίς.
Βαρβαρέζοι, οἱ κάτοικοι τῆς Βερβερίας, Χ. τῆς Β. Ἀφροικῆς.
Βαργωμισμένος, μετοχ. ρ. βαργωμίζω, (βαρυννωμῶ), βαρυνθιμῶ
 δυσανασχετῶ, ἐκφέρω ἁράς.
Βάρδια, θηλ. λέξ. ἱταλ. (guardia) φρουρά, φυλακή, φρουρός,
 φύλαξ.
Βασιλάδι, οὐδ. τὸ παρὰ τὸ Μεσολόγγι ἱστορικὸν νησίδιον.
Βελῆς, υἱὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ.
Βενετιᾶς ἀγέραςτες, Ἑνετικοὶ πολύχρωμοι φανοί, ἐδῶ ὁ ποιη-
 τὴς ἐννοεῖ τὸ ἡλιοβασίλευμα.
Βεντερούγα, θηλ. ἡ ραχίτις νόσος.
Βίσεκτος καὶ δίσεκτος, ἐπίθ. ἰδίᾳ κατὰ πληθυντικόν, δυστυχής,
 ἄσχημος.
Βολετός, ἐπίθ. εὐχερής, κατορθωτός, πρόσφορος.
Βουρνούζια, οὐδ. λέξ. τουρκική, μεγάλη ἐξ ἐρίου χλαμὺς μετὰ
 καλύπτρας, τὴν ὁποίαν φέρουν οἱ Ἀραβες.
Βουτσινάτος διαγωνισμός, φιλολογικὸς διαγωνισμὸς ἰδρυθεὶς
 ὑπὸ τοῦ Βουτσινᾶ (1862—1877) καὶ μετ' Ἑλλανόδικον Ἐπι-
 τροπὴν καθηγητᾶς τοῦ Πανεπιστημίου.
Βραγιά, θηλ. ἀντὶ **φραγιά**, πρασιά, χωρισμένον μέρος τοῦ κή-
 που λαχανόσπαρτον ἢ ἀνθόσπαρτον.
Βρίζα, θηλ. δημητριακόν, ἢ σίκαλη, τροφή ἰδίᾳ τῶν ζώων.

Γ

- Γαλάρες**, θηλ. αἶγες, πρόβατα, κλπ. ἅτινα μετὰ τὴν γέννησιν
 ἔχουν γάλα.
Γιασμάκι, οὐδ. λ. τουρκική, καλύπτρα τοῦ προσώπου τῶν Ὀ-
 θωμανίδων, τὸ κάλυμμα γενικῶς.

Γκόλφι, οὐδ. ἐγκόλπιον, φυλακτόν, μεταφ. πολύτιμον προῖγμα.
Γλυτήρι, οὐδ. ἐκλυτήριον, ἀναπνηστήριον, τυλιγάδι.
Γολέτα, θηλ. λ. γαλ. ἱστιοφόρον μὲ δύο ἱστους ταχύ, ἡμιολία.
Γραμματαλλαγὴ, θηλ. ἀνταλλαγὴ γραμμάτων, ἐπιστολῶν.
Γρόσι, οὐδ. λ. τουρκ. μονὰς τοῦ τουρκικοῦ νομισμ. συστήματος.
 ἰσοδύναμος μὲ 22 λεπτὰ τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς.

Δ

Δαμασκή σπαθί, οὐδ. σπαθί κατασκευῆς τῆς Δαμασκοῦ, φημι-
 ζομένης διὰ τὴν βιομηχανίαν τῶν χαλυβδίνων ἐλασμάτων.
Δεκανίκια, οὐδ. ράβδος, ἰδίᾳ τῶν χωλῶν.
Δὲν ἴδρωνε τὸ μάτι του, (ἀλλαχοῦ δὲν ἴδρωνε τ' αὐτί του)
 φράσις δηλοῦσα ἀφοβίαν.
Δὲν τὰ βγάξω στὸ κεφάλι, φράσις σημαίνουσα: δὲν εἶμαι
 ἱκανὸς νὰ τὰ βγάλω πέρα, νὰ κατορθώσω τι.
Δουλαμάς, ἄρσ. λ. τουρκική, ἐπενδύτης φουστανελάδων.
Δραγάτης, ἄρσ. ἀμπελοφύλαξ, ἀγροφύλαξ.
Δράκος, ἄρσ. κατὰ τὴν ἑλλην. λαϊκὴν παράδοσιν θηρίον ὀφιο-
 ειδὲς τεράστιον, συνήθως φύλαξ θησαυρῶν μὲ βλέμματα φό-
 βερὸν καὶ πνοὴν θανάτηφόρον οὐχὶ δὲ σπανίως πολυκέ-
 φαλον.
Δραγιά, θηλ. βλέπε βραγιά.
Δυσόσμος, ἡδύοσμος, ἀρωματικὴ βοτάνη.

Ε

Ἐκλικμίζω, ρ. λιχνάω.
Ἐπασχαν, ρ. προσπαθῶ, πασχίζω.

Ζ

Ζαγάρι, οὐδ. λ. τουρκ. κυνηγετικὸς κύων, κυνάριον.
Ζέρβιος, ἐπίθ. ἀριστερός.
Ζόρικος, ἐπίθ. δύσκολος, δυσήνιος.

Ζουπάω, ρ. ὀνοματοποιία, πιέζω, θλίβω.

Ζυγός, ὄρος τῆς ἑπαρχ. Μεσολογγίου, ἀρχ. Ἀράκυνθος.

I

Ἰψεν, ὁ μέγιστος τῶν δραματικῶν συγγραφέων τῆς Νορβηγίας (1828—1906).

Ἰστορῶ, ρ. ζωγραφῶ.

K

Καβούκια, οὐδ. λ. τουρκική, φλοιός, περίβλημα, ὄστρακον, κάλυμμα.

Κακοτράχαλος, ἐπίθ. ἀπότομος, κακοφτειασμένος.

Καλιβώνω ἢ *Καλιγώνω*, ρ. πεταλώνω, προσαρμόζω τὰ πέταλα.

Καλωσυνάτος, ἐπίθ. πλήρης καλωσύνης.

Κάνε, ἐπίρ. τουλάχιστον (κάν).

Κανίσκι, οὐδ. ὑποκορ. τοῦ κανέου, μικρὸν κάνιστρον, μεταφ. δῶρον.

Καπότο καὶ *α*, οὐδ. λ. ἰταλ. ἐγγώριος μάλλινος ἐπενδύτης τῶν χωρικῶν μας.

Καραβατιά, συνοικία ἐν Ἰωαννίνοις.

Καρδάρα, θηλ. δοχεῖον ξύλινον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀμέλγουν τὸ γάλα.

Καρπός, ἀρσ. ὁ ἐλαιόκαρπος, ὡς κύριον προϊόν τῆς νήσου Κερκύρας.

Κατάμερον, οὐδ. τὸ μέρος ἐνθα βόσκουν τὰ πρόβατα.

Καταπόδι, ἐπίρ. κατόπιν, κατὰ πόδας.

Κατάστημα, οὐδ. ἐνεχειροδανειστήριον (ἐν Κερκύρᾳ).

Κελάρι, οὐδ. λ. λατινική, ἀποθήκη.

Κιάσο, οὐδ. λ. ἰταλική, συμβάν, ἐπείσодιον.

Κιβούρι, νεκρικὸν φέρετρον, μεταφ. τάφος.

Κινούμεναι τράπεζαι, μικραὶ καὶ λεπταὶ τρ. τὸ γνωστὸν μέσον τῶν πνευματιστῶν.

Κιουταχής, Τοῦρκος στρατάρχης πολιορκητῆς τοῦ Μεσολογγίου.

Κλοντήρα, θηλ. ἢ κροντήρα καὶ κροντήρι, πῆλινον δοχεῖον, κανάτιον.

Κολίγας, ἀρσ. ἐκ τοῦ λατ. collega, συνεταῖρος, ἐπίμορτος καὶ λειογρητής.

Κοπανιστή, θηλ. τυρὸς μαλακὸς τριμμένος, δριμύς τὴν γεῦσιν.
Κόντες, ἄρσ. λ. γαλ. τίτλος εὐγενείας ἀπὸ τῶν φεουδαρχικῶν
 χρόνων· ἐκ τούτου ἡ κοντέσσα—κυρία, καὶ ἡ κοντεσσίνα—
 δεσποινίς.

Κοντράκι, οὐδ. κοντρί, βράχος, πέτρα.

Κορφοί, ἄλλη ὀνομασία τῆς νήσου Κερκύρας.

Κουρσάρος ἢ **Κορσάρος**, ἄρσ. λ. νεολατινική, πειρατής.

Κουρσεύω, ρ. λεηλατῶ ὡς πειρατής, μεταφορ. ὑλοτομῶ.

Κρανένιος, ἐπίθ. ὁ κατασκευασμένος ἐκ ξύλου κρανείας.

Κύρης, ἄρσ. πατήρ ἢ καὶ πάππος (κύριος).

Λ

Λάμια, θηλ. ἀρχαία Λαμία, μυθολ. τέρας, φόβητρον τῶν
 παίδων.

Λίτρα, θηλ. (ἐκ τοῦ λατ. libra) μονὰς βάρους, διάφορος κατὰ
 τόπους καὶ ἐποχάς.

Λογῆς-λογῆς, ἐπίρ. παντὸς εἶδους.

Μ

Μανουσάκι, οὐδ. τὸ ἄνθος νόρκισσος ὡς καὶ Ἴον τὸ εὖοσμον.

Μαντάτο, οὐδ. λ. λατιν. ἀγγελία, εἶδησις, νέον.

Μαούνα, θηλ. λ. ἀραβική, φορηγίς.

Μάσω, ρ. μαζεύω.

Μαχαλάς, ἄρσ. λ. τουρκ. συνοικία, συνοικισμός.

Μεντέρι, οὐδ. λ. τουρκ. διβάνιον, καναπέ· ἢ καὶ στρώματα
 καναπέ.

Μήδεια, θηλ. πόλις τῆς Ἀνατ. Θράκης μετὰ λιμένος ἐπὶ τοῦ
 Εὐξείνου.

Μνέω, ρ. ψυχομαχῶ.

Μ(ι)νέσκω καὶ μνήσκω, ρ. μένω.

Μουδιά(ξ)ω, ρ. ἐδῶ μεταφορ. χάνω τὴν δριμύνη μου, σιωπῶ.

Μουστερῆς, ἄρσ. λ. ἀραβική, ἀγοραστής, πελάτης.

Μουφλουζεύω, ρ. χρεωκοπῶ, πτωχεύω.

Μπάλιος, ἐπίθ. ἀρχ. βαλῖος, ὁ ἔχων στίγματα λευκά.

Μπαλταλιμάνι, οὐδ. χωρίον παρὰ τὴν Κων)πόλιν ὡς καὶ ἡ Στένη.

Μπαρμπαριά, Βερβερία, χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς

Μπίσοπ, νομιάντης κατὰ τὸ 1886 ἐν Ἀθήναις.

Μπουγαρίνι, οὐδ. ἄνθος λευκόν, ἀρωματικὸν λίαν (ἴσχυος ὁ ἀραβικός).

N

Νεραῦδες, θηλ. κατὰ τὴν δημοτικὴν μυθολογίαν παρθενικαὶ θεότητες τῆς φύσεως.

Νούφαρο, οὐδ. φυτὸν ὑδροβίον, νυμφαία ἢ λευκή.

Ντέρτι, οὐδ. λ. τουρκ. ἐπιθυμία διακαῆς, ψυχικὸν βάσανον.

Π

Ξανοίγω, ρ. ἐννοῶ, ἀκούω.

Ξιδερός, ἐπίθ. ξενιτεμένος.

Ξηρολίθι, οὐδ. τοῖχος χωρὶς πηλόν.

[E] *Ξομπλιάζω*, ρ. σχεδιάζω, κεντῶ, μεταφορ. κατηγορῶ.

Ο

Ὀδρύσαι, λαὸς Θρακικός.

Ὀντάς, ἀρσ. λ. τουρκ. θάλαμος, δωμάτιον.

Ὀρμάνι καὶ Ρουμάνι, οὐδ. λ. τουρκ. παρθένον δάσος, λόχη.

Ὀχιά, θηλ. ὁ ὄφις ἔχιδνα.

Π

Παλάγκο, οὐδ. λ. ἰταλ. τροχαλία σύνθετος, πολύσπαστον.

Παντιέρα, θηλ. λ. ἰταλική, σημαία.

Πάντοβα, πόλις τῆς Β. Ἰταλίας, πρωτ. ὁμωνύμου νομοῦ.

Παπάζι, οὐδ. παχὺς καὶ μακρὸς θύσανος φρεσίον, φούντα.

Πάστρα, θηλ. καθαριότης.

Πατερημά, ἄκλιτον, ἡ προσευχή· πατέρ ἡμῶν...
Πεξόβολος, ἄρσ. μικρὸν ἀλευτικὸν δίκτυον εἰς σχῆμα κώνου.
Περασμός, ἄρσ. πέρασμα, διάβασις.
Περιπλουμισμένος, μετοχ. ὁ περιπλουμίζω, πεποικιλμένος με
 σχέδια κλπ.
Πισελί, οὐδ. ζακέτα γυναικεῖα χρυσοκέντητος, πολύτιμος.
Πιστομωτά, ἐπίθ. ἐπίστομα, μετὰ τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν γῆν.
Πλουμερές, ἐπίθ. κεντηταί, (ῥ. πλουμίζω).
Πλουμίζω, ποικίλλω, κεντῶ, διακοσμῶ με σχέδια κλπ.
Πορτάρης, ἄρσ. φύλαξ τῆς πύλης.
Πουνεντογάρμπης, ἄρσ. Ν. Δ. ἄνεμος λιβοξέφυρος.

Ρ

Ρεντίκολο(ς), ἐπίθ. λ. ἰταλική, γέλοιος.
Ρηχός, ἐπίθ. ἀβαθύς, μεταφορ. ἐπιπόλαιος, μικρόνους.
ΡΙζά, οὐδ. αἱ ρίζαι, πρόποδες τοῦ ὄρους.
ΡΙζιμιό, οὐδ. βράχος ἐρριζωμένος, βράχος φυσικὸς ἀκλόνητος.
Ρυάζομαι, ῥ. ὠρύομαι.

Σ

Σαλβάριον, οὐδ. λ. περσική, βρακοειδὲς φόρεμα.
Σασανιῶν, νοομάντις κατὰ τὸ 1886 ἐν Ἀθήναις.
Σερβέτα, θηλ. λ. τουρκ. μανδήλιον δι' οὗ καλύπτουν τὴν κε-
 φαλὴν οἱ μουαμεθανοί.
Σερμαγιά, θηλ. λ. περσική, χοήματα, κεφάλαιον, τὸ πρῶτον κε-
 φάλαιον.
Σίδερο στὴ μέση του, φράσις δηλοῦσα ὑγείαν ἢ εὐχὴν δι'
 ὑγείαν.
Σιμοτινός, ἐπίθ. ὁ πλησίον, ὁ γείτων. (ἐκ τοῦ ἐπιρ. σιμά).
Σκαμπίλι, οὐδ. λ. ἰταλ. εἶδος χαρτοπαιγνίου, μεταφ. ράπισμα.
Σκαπουλάρω, ῥ. λ. ἰταλική, ἐλενθερόνομαι, διαφεύγω τὸν κίν-
 δυνον, σώζομαι.
Σκεντέρμπεης, (Γεώργιος Καστριώτης) Σλαῦος τὴν καταγω-
 γὴν (1404—1468). Ἀναγνωρισθεὶς ἀρχηγὸς τῶν Ἑπειρω-

τῶν ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε ἐπανειλημμένως τοὺς Τούρκους
θεωρηθεὶς πρόμαχος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Σκιπιτάρικος, ἐπίθ. λ. ἀλβανική, (σκιπ(ε)ιτάρ), ὁ ἀνήκων εἰς
τὸν Ἀλβανόν, Ἀλβανικός.

Σκόλη, θηλ. σχόλη, ἀργία, εὐκαιρία.

Σκότα, θηλ. λ. ἰταλική, πους τοῦ ἱστίου.

Στανικῶς, ἐπίρρ. μετὸ στανιό, διὰ τῆς βίας.

Στόκος, ἄρσ. λεπτή καὶ μακρὰ αἰχμή, ξίφος μετ' ὀξυτάτην αἰχμήν.

Στόλος, ἄρσ. στόλισμα, στολισμός.

Στόφα, θηλ. λ. ἰταλ. πολύτιμον ὕφασμα μετὰ ξίνα ποικίλματα.

Στρατολάτης, ἄρσ. (στράτα—ἐλαύνω) πεζοδρομὸς, διαβάτης.

Τ

Ταρσανάς, ἄρσ. λ. τουρκική, ναυπηγεῖον, ναύσταθμος.

Τεξ(ι)άχιον, οὐδ. λ. τουρκική, τράπεζα ξυλουργείου, τράπεζα
ἐν ἣ ἐργάζεται τις.

Τερτικά, οὐδ. τρυγοκόφισμα, κάλαθοι μεγάλοι.

Τεφτέρι καὶ **δεφτέρι**, οὐδ. λ. περσ. κατὰ στίχον λ)σμών.

Τούνεξι, οὐδ. Τύνις, χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς, ἥδη γαλλικὸν προ-
τεκτοῦτον.

Τούμβα, θηλ. λ. τύμβος, ὕψωμα.

Τριτσόνια, οὐδ. παιγνίδιον ξύλινον προκαλοῦν θόρυβον.

Τρουκάνι, οὐδ. βαρὺς κώδων τῶν προβάτων.

Τσού, ὄϋ, ἐπιφωνήματα δι' ὧν προτρέπουν τὰ κτήνη.

Τσουρέκι, οὐδ. λ. τουρκική, ἄριστος πολυτελείας, ζυμαρικὸν πολυ-
τελείας.

Φ

Φάγο(υ)σα, θηλ. ἡ νόσος φαγέδαινα.

(Υ)Φανταί, ἐπίθ. ρ. (ὕ)φαινω, ὁ ὕφαντός, ὁ ὕφασμένος.

Φελλοκάλιγο, οὐδ. ὑπόδημα μετὰ πέλους ἐκ φελλοῦ.

Φερμάνι, οὐδ. λ. περσική, τὸ σουλτανικὸν διάταγμα, διάταγμα βασιλικόν.

Φλάμπουρα, θηλ. σημαία πολεμική (ἐκ τοῦ λατ. *flamula*).

Φλάντρα, ἄλλοτε κομητεία περιλαμβάνουσα μέρη τοῦ Βελγίου, Ὁλλανδίας καὶ Γαλλίας· ἐν Φλάντρα τὸν ΙΣ καὶ ΙΖ αἰῶνα μεγάλως ἤκμασεν ἡ ζωγραφικὴ εἰς τὴν ρεαλιστικὴν ἀπεικόνισιν τῆς φύσεως ὥς καὶ τῶν σκηνῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου.

Φούμαρα, οὐδ. τὰ κενὰ λόγια, μάταιαι ἐπιδείξεις.

Φτώχος Ἅγιος, αἱ τοποθεσίαι, τὰ βουνά, κλπ. τοῦ διηγήματος ἐν τῇ νήσῳ Σκιάθῳ.

X

Χαντζάρι, οὐδ. λ. τουρκική, εἶδος μακροῦς μαχαίρας.

Χαραμάδα, θηλ. μικρὸν σχίσμα, χαραγματιά.

Χαραμοφάς, ὁ τρώγων τὸ φαγητὸν ἀθεμίτως καὶ ἄνευ σκοποῦ.

Χλαλοῶ, ρ. φωνάζω δυνατά, προξενῶ ὀχλοβοήν.

Χ(ο)υμάω, ρ. ὀρμῶ.

Χουρσίτ, Χ. πασάς, ὁ νικητὴς τοῦ Ἀλή.

Ψ

Ψίκι, οὐδ. ἡ συνοδία τοῦ γάμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΕΞ ΩΝ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΤΕΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

"Αννινος Χαράλαμπος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργοστόλιον τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1934 εἰς Ἀθήνας. Προξενικὸς ὑπάλληλος, ὑπάλ. ὑπ. Παιδείας, δημοσιογράφος, λογοτέχνης. **"Εργα του :** **ποιήματα :** Λυκανγές. **Θεατρικά :** Ἡ νίκη τοῦ Λεωνίδα. Νίκη κατὰ βαρβάρων, Ζητεῖται ὑπερέτης, Οἰκογένεια τοῦ Παραδαρμένου, **Πεζά :** Ἀττικαὶ ἡμέραι, Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, Δύο Ἕλληνες ποιηταί, Ἱστορικὰ σημειώματα, βραβευθέντα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας κ. ἄ. ὥς καὶ πλείστα μεταφράσεις ξένων ἔργων. Ἐδημοσίευσε διαφόρους κριτικὰς κ. ἄ. μελέτας ὥς καὶ πλείστα χρονολογήματα καὶ εὐθυμογραφήματα. Μετὰ δὲ τῶν : Τσοκοπούλου καὶ Δημητρακοπούλου συνειργάσθη εἰς τὴν συγγραφὴν θεατρικῶν σατυρικῶν ἐπιθεωρήσεων. Τὸ 1914 ἐτιμήθη μὲ τὸ Ἀριστεῖον τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν.

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1897 εἰς τὴν νησίδα Μαδουρήν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Γενεύην καὶ Παρίσιους χωρὶς καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν γενέτειραν. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Πατρίδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τῆς ὁποίας ὕμνησε τοὺς ἀγῶνας μὲ τὴν ποίησίν του ὥς δημιουργὸς ἡρωϊκοῦ ἄσματος ἀντλῶν ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνθουσιώδη ἔμπνευσίν του. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων ἀντιπροσώπευσε τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα ὥς βουλευτής. **"Εργα του :** **Ποιήματα :** Στιχομνημῆματα, Μνημόσυνα, Κυρὰ Φροσύνη, Ἀθανάσης Διάκος, Ἀστροπόγιαννος, Φωτεινὸς τὸ καὶ ἀριώτατον ἀπὸ φιλολογικῆς ἀπόψεως, ἃν καὶ ἔμεινε ἡμιτελὲς λόγῳ τοῦ θανάτου τοῦ ποιητοῦ· ἐν αὐτοῖς ἐναλλάσσονται εἰκόνες ἡρωϊκαί, σκληραί, φοβικαστικά, ρομαντικά, ἀλλὰ καὶ φίλτρον, συμπαιθείας καὶ ἔρωτος. Τὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ἡ βιβλιοθήκη Μαφασίῃ κ. ἄ.

Βιζυηνὸς Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Βιζύνην τῆς Θράκης τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του εἰς τὸ φρενοκομεῖον τὸ 1896. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Γερμανίᾳ. Ποιητὴς δοκιμώτατος καὶ ὁ πρῶτος Ἕλλην διηγηματογράφος ἀντλῶν τὰ θέματά του ἐκ τῆς ζωῆς τῆς πατρίδος του. Τὰ διηγήματά του τὰ διακρίνει τεχνικὴ ἀφήγησις μετὰ βαθυτάτης ψυχολογικῆς ἐρευνῆς τῶν χαρακτήρων. Ἔργα του: **ποιητικά:** Κόδρος, Ἄρες μάρες κουκουνάρες, Ἀτθίδες αἰοραὶ κ. ἄ. **Πεζά: Διηγήματα:** Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρὸς μου, Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον, Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου κ. ἄ. **Ἐπιστημονικά:** Περὶ καλοῦ, Λογικῆ καὶ ψυχολογία, Ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα, μοναδικὴ μελέτη περὶ βαλλισμάτων (Μπαλλάντας) κ. ἄ.

Βικέλας Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σῦρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1908. Νεώτατος ἐγκατεστάθη χάριν ἐμπορίας εἰς Ἀγγλίαν καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους. Τέλος ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀφιερῶθη τελείως εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς κοινωνικοὺς σκοποὺς. Ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὴν ἰδρυσιν τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὀφελίμων βιβλίων, δρῶντος λίαν ἐποφελῶς μέχρι σήμερον καὶ κατόπιν τοῦ Οἴκου τῶν τυφλῶν, τῆς Μπελλενίου προτύπου σχολευτικῆς σχολῆς καὶ τῆς Σεβαστοπούλειον ἐργατικῆς σχολῆς. **Ἔργα του: Ποιήματα.** Στίχοι. **Πεζά: Διηγήματα:** Λουκῆς Λάρας, ἱστορικὸν διήγημα ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως, μεταφρασθεὶς εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκάς γλώσσας, Διηγήματα. **Ἐντυπώσεις:** Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν, Διαλέξεις καὶ ἀναμνήσεις. **Μελέται:** Γυναικεία ἀγωγή, Σουηδία, Περὶ Βυζαντινῶν κ. ἄ. **Μεταφράσεις:** Ἔργων τοῦ Ρακίνα, τοῦ Ἰσπανοῦ Ἐλισεγάρα καὶ τοῦ Σαϊκσπέρου. **Ἀπομνημονεύματα:** Ἡ Ζωή μου.

Βλαχογιάννης Γιάννης Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868. Λογοτέχνης καὶ ἱστοριοδίφης, διευθυντὴς τῶν Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ κράτους. Ἐσπούδασε φιλολογίαν χωρὶς νὰ πάρῃ δίπλωμα ἐπιδιοθεὶς εἰς ἱστορικὰς μελέτας. **Ἔργα του:** Ἱστορίες, Προπύλαια—περιοδικόν, Ἀθηναϊκὸν ἀρχεῖον τ. Α΄, Ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη τ. Α΄ καὶ Β΄, Χιακὸν ἀρχεῖον τ. Α΄, Μεγάλαι χρόνια, τὰ ἐκλεκτότερα διηγήματα ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸ Σούλι καὶ τὴν ἐπανάστασιν, Πετεινός, Πεταλούδα, Τοῦ

χάρου ὁ χαλασμός, Γῦρος τῆς Ἀνέμης, Λόγοι καὶ ἀντίλογοι, Ἔρμος κόσμος. Ὁ Βλ. εἶναι εἰς τῶν ἀρίστων χειριστῶν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ δυνατὸς ζωγράφος τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς.

Γρυπάρης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1872, ἐσπούδασε εἰς τὴν μεγάλην τοῦ γένους Σχολὴν ἐν Κων/πόλει καὶ ἔπειτα ἐν τῇ φιλοσοφ. σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν γενόμενος ἀριστοῦχος διδάκτωρ τῆς φιλολογίας· ἤδη εἶναι διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του· ἡ **ποιητικὴ συλλογὴ**· Σκαρβαῖοι καὶ τερρακότες, εἰς ἣν περιλήφθησαν τὰ ποιήματά του καὶ δι' ἣν ἡξιώθη τοῦ ἀριστείου τῶν γραμματίων καὶ τεχνῶν. **Μεταφράσεις.** Ὁρέστεια τοῦ Αἰσχύλου, Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, Προμηθεὺς δεσμώτης, ἔχει δὲ ἔτοιμα πρὸς ἔκδοσιν τὰ ἅπαντα τοῦ Αἰσχύλου. Ἡ Μοῦσά του εἶναι ὑπονοητική, καθαρὰ, ὑψηλὴ, πλέουσα εἰς ποιητικὸν ἡμίφως.

Δάφνης Στέφανος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Θρασυβούλου Ζωϊοπούλου. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἄργος τὸ 1882. Διετέλεσε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν καὶ ἤδη ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ἔργα του· **Ποιητικαὶ συλλογαί**· Φθινοπωρινὲς αὔρες, Μαγνήτες, Ἑλληνικοὶ ἀγῶνες, Ὁ κύκλος τῶν δώδεκα θρύλων, Ὁ ἀνθισμένος δρόμος, Ἀνοιχτὸ παράθυρο βραβευθὲν εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. **Πεζά**· Διάφορα διηγήματα δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια, Κριτικαὶ μελέται ἀναφερόμεναι πρὸ παντὸς εἰς τὴν δημῶδη ποίησιν, Χρονογραφήματα. **Θεατρικὰ ἔργα**· Πατρικὸ σπῆτι βραβευθὲν, Σπαραγμὸς κ. ἄ.

Δραγούμης Ἰων. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1878 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Πολιτευτὴς, διπλωμάτης, συγγραφεύς. Ἔργα του δημοσιευθέντα μετὰ τὸ ψευδώνυμον Ἰδας· **Πεζά**· Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἶμα, Σαμοθράκη, Ὅσοι ζωντανοί, Ἑλληνικὸς πολιτισμός, Μονοπάτι, Σταμάτημα κ. ἄ. Ὁ Δραγ. εἶναι πατριώτης ἔνθετος, πιστεύων εἰς τὸ ἔθνος ὡς βαθμίδα ἠθικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἀτόμου, εἶναι δὲ καὶ ἐκ τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὁμίλου.

Δροσίνης Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1849· διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος τοῦ Ὑπ. Παιδείας ἤδη δὲ εἶναι γραμματεὺς τοῦ συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων. Ποιητὴς καὶ λο-

γοτέχνης, Ἀκαδημαϊκός. **Ἔργα του :** αἱ **Ποιητικαὶ συλλογαί :** Ἰστοὶ ἀράχνης, Σταλακτῖται, Εἰδυλῖα, Ἀμάραντα, Γαλήνη, Φωτερὰ σκοτάδια, Κλειστὰ βλέφαρα, Θὰ βραδιάξῃ, Πύρινη ρομφαία, Ἀλκυονίδες, Εἶπε. **Πεξά :** Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί, Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις, Ἀμαρυλλίς, Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως. Ἔρση, Πεντάμορφη κ. ἄ. Ἐν τῇ σειρᾷ δὲ τοῦ συλλόγου ὠφελίμων βιβλίων ἐδημοσίευσεν : Τὸ ψάρευμα, Ὁ κυνηγός, Οἱ τυφλοὶ, Αἱ μέλισσαι κ. ἄ. Τὰ ἔργα του διακρίνει λατορεία πρὸς τὴν φύσιν καὶ ἀγάπη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν εἰς τοὺς κόλπους τῶν ὁποίων εὐρίσκει τὴν εὐδαιμονίαν.

Κάλβος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1792 καὶ ἀπέθανεν εἰς Λονδῖνον τὸ 1867 ἔκ μητρὸς ἀπὸ τὴν Ζάκυνθον καὶ πατρὸς ἀπὸ τὴν Κέρκυραν. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐν Ζακύνθῳ ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἑλβετίαν καὶ Ἀγγλίαν μετὰ τοῦ μεγάλου προστάτου του καὶ ποιητοῦ Φωσκόλου. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν κατῆλθεν εἰς Ἑλλάδα, μὴ δυνηθεὶς δὲ νὰ εὕρῃ πλησίον τῆς κυβερνήσεως θέσιν τῆς ἀρμοδιότητός του ἀπῆλθεν εἰς Ἑλβετίαν ἔνθα ἐξέδωκε τὰς δέκα πρώτας ᾠδὰς τὸ 1824 καὶ κατοπιν εἰς Παρισίους ἔνθα ἐξέδωκε καὶ τὰς ἄλλας δέκα τὸ 1825. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐπέστρεψεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἔγινε γυμνασιάρχης καὶ ἔπειτα καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου. Τὸ 1859 ἀπῆλθε πάλιν εἰς Λονδῖνον παραιτηθεὶς, ἔνθα διέμενε μέχρι τοῦ θανάτου του. **Ἔργα του :** Πλεῖσται φιλοσοφικαί, φιλογοικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ πραγματεῖαι καὶ ἡ **Ἀύρα**, ἡ συλλογὴ τῶν εἴκοσι ᾠδῶν του, αἱ ὁποῖαι μετεφράσθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν καὶ γαλλικὴν. Ἡ μοῦσα τοῦ ποιητοῦ ἀφιερωμένη εἰς τὴν πατρίδα εἶναι πρωτότυπος εἰς ἔμπνευσιν καὶ δύναμιν μὲ σπανίαν ὑποβλητικότητα, εἶναι ἀληθινὰ ὄραία καὶ μεγαλοπρεπῆς, ἀρχαιοπρεπῆς εἰς εἰκόνας, ἀρμονική, παρὰ τὸ προσωπικὸν ὕψος (style) τῆς γλώσσης καὶ τοῦ μέτρου.

Καλογερόπουλος Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1868. Ἔσπουδασεν νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα. **Ἔργα του :** **Πεξά :** Διηγήματα, Ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς, Χρυσάνθεμα—πεξὰ ποιήματα,—Σάτυροι, Φωτοσκιώσεις—πεξὰ ποιήματα—Σελίδες. Ἀνάγλυφα, Τί σκέπτομαι—στοχασμοί, κ. ἄ. Ἰδρυσεν τὰ περιοδικὰ : Πινακοθήκη, Σάλλιγξ καὶ τὸ σατυρικὸν Ἄψε—σβῆσε.

Ν. Κοντοπούλου Νεοελληνικά Ἀναγν. Δ' Γυμνασίου ἔκδοσις Γ'. 16

Καμπούρογλους Γρηγ. Δημήτριος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλ. πρωτοδικείου, ὑπ. Παιδείας καὶ διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀκαδημαϊκός (1928). **Ἔργα του :** **Ἱστορικά :** Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας τ. 2. Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν τ. 3, Ἀρματοῦλοι καὶ Κλέφτες, Ἀναδρομῆς, Παλαιαὶ Ἀθῆναι κ. ἄ. **Διηγήματα :** Περασμένα χρόνια, Διηγήματα, Ἀθηναϊκὰ διηγήματα, Μικρὰ διηγήματα, Ἡ κυρὰ Τρισεύγενη κ. ἄ. **Γνώμαι :** Θρύψαλα, Νέα θρύψαλα. **Δραματικὰ ἔργα :** Τὸ παιδομάζωμα, Ἡ νεοαῖδα τοῦ Κάστρου. **Μῦθοι καὶ θρύλοι :** Στίχοι καὶ μῦθοι γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ **Ἀπομνημονεύματα :** Φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα.

Καρναβίτσας Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς Λεσχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922· ἰατρός τὸ ἐπάγγελμα κατ' ἀρχὰς ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός μέχρι τοῦ θανάτου του, ἀλλ' ἦτο λογοτέχνης καὶ κατ' ἐξοχὴν διηγηματογράφος ἐπικός. **Ἔργα του :** Διάφορα μικρὰ καὶ μεγάλα **Διηγήματα :** Ἡ Λυγερή, Διηγήματα. Ὁ Ζητιάνος, Λόγια τῆς πλώρης, Παλιὲς ἀγάπες, Ὁ ἀρχαιολόγος καὶ ὁ Ἀρματοῦλὸς μυθιστόρημα, τοῦ ὁποῦ μόνον ἡ ἀρχὴ ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ Κ. εἶναι ὁ μάγος, ποὺ μᾶς ἀπεκάλυψε ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον, πραγματιστὴς ἄμα καὶ ἰδανιστὴς· ἰδανιστὴς διότι πολλάκις οἱ ἥρωές του μεγαλύνονται καὶ καθολικεύονται γινόμενοι τύποι ὑψηλοῦ. Εἶναι ἐπικός ψάλτης εἰς τὴν Πατρίδα, τὸν Σπαθόγιαννον, τὴν θυσίαν, τὰ καρτέρια, τοὺς Νέους Θεούς. Εἶναι πραγματιστὴς μὲ ὦμόν νατουραλισμὸν εἰς τὸν Ζητιάνον, τὸν Ἀφωρεσμένον, τὴν Θάλασσαν.

Κοραῆς Ἀδαμάντιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1764 ἐκ γονέων Χίων καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1833. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς τὸ Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους τὸ 1788 σύντροφον ἔχων καθ' ὅλον τὸν βίον του τὴν πενίαν. Εἰς Παρισίους ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας ἐκδίδων μάλιστα καὶ ἐξημεύων τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς πρὸς φωτισμὸν καὶ παιδευσιν τῶν ὁμοεθνῶν του. Ὁ Κ. κατὰ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐγκατέσπειρε τοὺς αὐτοσχεδίους στοχασμοὺς του, οὔτινες μετὰ τῶν μετὰ θάνατον

δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν του δύνανται νὰ θεωρηθῶν ὡς καθαρά λογοτεχνικά ἔργα. Ἡ ἐθνικὴ ἐργασία τοῦ **Κ.** εἶναι τοιαύτη, ὥστε θεωρεῖται ὁ πρόδρομος τῆς ἐπαναστάσεως καὶ διδάσκαλος τοῦ Γένους μας. **Ἔργα του :** αἱ **Κριτικαὶ ἐκδόσεις :** τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων εἰς 16 τόμους. Ἐκ τῶν μετὰ θάνατον ἐκδοθέντων ἀπάντων τοῦ Κοραῖ 3 τόμοι εἶναι αἱ ἐπιστολαὶ του. Ὁ **Κ.** ἐξέδωκεν ἐπίσης καὶ καθαυτῶς ἱατρικὰ ἔργα καὶ μεταφράσεις ἱατρικῶν συγγραμμάτων.

Κρυστάλλης Κώστας Ἐγεννήθη εἰς Συράκων τῆς Ἡπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Ἀρταν τὸ 1894. Ὅτε ἦτο μαθητὴς εἰς τὰ Ἰωάννινα διὰ τοὺς πατριωτικούς του στίχους «Σκιαὶ Ἄδου» κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰφυγὼν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἀπέζη ὡς στοιχειοθέτης τυπογραφείων. Ἐκεῖ μεταξὺ μυρίων στερήσεων ἐκ τῆς ἀφείας βιοπάλης, ἔγραψε **τὰ ποιήματα :** Καλόγερος, τὰ Ἀγροτικά, Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς σιάνης καὶ **τὰ πεζά :** Πεζογραφήματα (διηγήματα καὶ περιγραφαί). Ὁ **Κ.** ἔνωρ πρὸς προβλήθη ἀπὸ φθίσιν ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ δι' αὐτὸ ἔρυσεν εἰς τὴν Ἀρταν. Ἐτσι θνήσκων ἀντίκρουσε τὰ ἀγαπημένα βουνὰ τῆς Ἡπείρου, πὺν τὰ ἐπολυτραγούδησε. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἑλληνικότητα, πρωτευλίαν καὶ ἔμνευσίν των, εἶναι καθ' αὐτὸ ἐθνικὰ καλλιτεχνήματα. Ἡ δὲ ποιητὴς του εἶναι καθαρὰ εἰδυλλιακὴ ἔχουσα πολὺν τὸν τόνον τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Δασκαράτος Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ληξούριον τὸ 1811 καὶ ἀπέθανε τὸ 1901 Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Εὐρώπην, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἤσκησεν ἐν Κεφαλληνίᾳ τὸ ἐπάγγελμά του, διότι ἀρρωσιώθη εἰς τὰ γράμματα διαπρέψας ὡς σατυρικός ποιητὴς, πρὸ παντὸς καυτηριάσας τὴν ἀμάθειαν καὶ τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τοῦ κλήρου δι' ὃ καὶ ἀφωρίσθη. **Ἔργα του :** **Ποιήματα :** Τὰ Μυστήρια τῆς Κεφαλλονιάς, Στιχοιουρήματα. **Πεζά :** Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος—ἠθικοὶ χαρακτήρες—, Στοιχασμοί.

Δυκούδης Ἐμμανουήλ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ναύπλιον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924 εἰς τὰς Ἀθήνας. Δικηγόρος, πρῶτον ἐφέτης, νομικὸς σύμβουλος τοῦ κράτους, συγγραφεὺς ἐπιστημονικῶν ἔργων, λογοτέχνης. **Ἔργα του :** πλεῖστα οἰκονομικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα ὡς καὶ καθ' αὐτὸ λογοτεχνικά ἔργα. **Πεζά :** Διηγήματα, Κίμων Ἀνδρεάδης, Τὸ σπιτάκι τοῦ γιαιοῦ.

Σελίδες, Ὀδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις, Ψαράδικες ἱστορίαι, Νέα Διηγήματα κ. ἄ.

Μαβίλης Δορέντζος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἰθάκην τὸ 1860 ἐξ εὐγενοῦς Κερκυραϊκῆς οἰκογενείας καταγόμενος. Μετὰ τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐν Κερκύρᾳ ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ βραχεῖαν δὲ φοίτησιν ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν, ὅπου ἐγένετο διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας· εἰς τὰ 1896 ἐπολέμησεν ὡς ἐθελοντῆς εἰς τὴν Κρήτην, εἰς τὰ 1897 ἐπίσης εἰς τὸν ἀτυχῆ πόλεμον τραυματισθεὶς. Τὸ 1912 μετέσχε τῆς εἰς Ἡπειρον ἐκστρατείας ὡς ἐθελοντῆς λοχαγὸς τοῦ σώματος τῶν Γαριβαλδινῶν, ὅπου καὶ ἐφονεύθη. Τὸ δὲ 1911 ἐξελέγη βουλευτὴς τῆς Β' Ἀναθ. Βουλῆς. **Ἔργα του :** ποικίλα πρωτότυπα ποιήματα ὡς καὶ 50 σονέτα, πλεῖστα μεταφράσεις ἐκ τῆς ξένης κλασσικῆς φιλολογίας Μπράουνινγκ, Σέλεν, Σίλλερ, Γκαίτε, Τένυσον, Δάντη, Οὐγὸ Φωσκόλου, Λεοπάρδη, Βύργερ κ. ἄ.

Μαλακάσης Μιλτιάδης. Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 δικηγόρος, ποιητὴς, λογοτέχνης. **Ἔργα του :** *Αἱ ποιητικαὶ συλλογαί :* Συντορίμματα, Ὁρεῖς, Πεπρωμένα, Ἀσφόδελοι, Ἀντίφωνα. *Δράματα :* Ἡ κυρὰ τοῦ Πύργου.

Μαρκοῦδς Γεράσιμος. Ἐγεννήθη εἰς Κεφαλληνίαν ἐκ Κερκυραϊκῆς οἰκογενείας τὸ 1826 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911 εἰς τὴν Κέρκυραν· ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ ἔλαβε δίπλωμα ἀπὸ τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν. Διετέλεσεν ἀνώτατος ὑπάλληλος ἐπὶ τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς καὶ μετὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἠσχολήθη μετὰ πολλοῦ ἔρωτος εἰς τὴν ποίησιν ἀνήκων εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Σολωμοῦ μετὰ τῶν συμπατριωτῶν Μαβίλη καὶ Πολυλά. **Ἔργα του :** *Ποιήματα :* Ὁ Ὄρκος, ἐπικολυρικὸν ποίημα θεωρούμενον ἀριστούργημα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, Ποιητικὰ ἔργα, Μικρὰ ταξίδια κ. ἄ.

Μαρτζώκης Στέφανος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1855 καὶ ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1913. **Ἔργα του :** *ποιητικά :* Ballades, Σονέτα, Βάρβαροι στίχοι, καὶ Νέα ποιήματα. Πλεῖστα τούτων περιελήφθησαν εἰς ἴδιον τόμον τῆς βιβλιοθήκης Μαρασλῆ (1901)

Μελάς Σπύρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1883. Δημοσιογράφος, δραματικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς, βιογράφος. **Ἔργα του :** *Δράματα :* Ὁ γυνὸς τοῦ ἥσκιου, Τὸ κόκκινο που-

κάμισο, Τὸ χαλασμένο σπῖτι, Τὸ ἄσπρο καὶ τὸ μαῦρο, Μιὰ νύχτα μιὰ ζωή. **Ἐντυπώσεις:** Πολεμικαὶ Σελίδες, Τὰ ταξίδια μου. **Βιογραφίαι:** Ὁ Γέρος τοῦ Μωριά, βραβευθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, Ὁ Μιαούλης, Τὰ ματωμένα ράσα κ. ἄ. Ἰδρυσεν καὶ διηύθυνεν τὸ βραχύβιον «Θέατρον Τέχνης» καὶ συνειργάσθη ὡς σκηνοθέτης εἰς τὴν Ἐλευθέραν σκηνὴν συμβαλὼν οὕτως εἰς τὴν πρόοδον τῆς θεατρικῆς ζωῆς. Ὁ Μ. ὡς συνεργάτης διαφόρων ἐφημερίδων ἐδημοσίευσεν ἐπίσης μυθιστορήματα, διηγήματα, χαρακτῆρας, ἡθοιογραφίας καὶ χρονογραφήματα, τῶν ὁποίων ἐξεδόθη ἀπάνθισμα μὲ τὸν τίτλον «Σφυρίγματα». Ὁ Μ. θεωρεῖται ὡς εἷς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Διηύθυνεν ἐπίσης τὸ βραχύβιον περιοδικὸν «Ἰδέα». Τὸ 1935 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός.

Μητσάκης Μιχαήλ. Ἐγεννήθη εἰς τὰ Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1916 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐνεγράφη εἰς τὴν νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ μετὰ δύο ἔτη ἐγκατέλειπε τὴν ἐπιστήμην. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῇ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατυρικῶν φύλλων. Ἀπὸ τὸ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάραξιν τῶν φρενῶν. Ὁ Μ. ὡς δημοσιογράφος ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἡθοιογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας, τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν δύο τόμοι. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ «Φίλημα» μετεφράσθη Γερμανικὰ.

Τὰ διηγήματά του ἐνέχουν ἐνότητα συλλήψεως μεγάλην δύναμιν ἐκφράσεως καὶ παρὰστατικότητα νατουραλιστικὴν.

Νιρβάνας Παῦλος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ τέως ἀρχιάτρου τοῦ πολεμ. ναυτικοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Μαριανούπολιν τῆς Ρωσσίας τὸ 1862· ὑπηρέτησεν ὡς στρατ. ἱατρός, ἀπὸ δὲ τοῦ 1928 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἔργα του : **Ποιήματα:** Παγὰ Λαλέουσα. **Δραματικά:** Θέατρον τόμ. 2. **Διηγήματα:** Τὸ συναξάρι τοῦ παπα Παρθένου, Ἡ βοσκοπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια κ. ἄ. **Κριτικαὶ μελέται:** Ἀρ. Βαλαωρίτης, Θέμος Ἀννινός, Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία κ. ἄ. **Στοχασμοί:** Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου. **Μυθιστορήματα:** Τὸ ἀγριολούλουδο, Τὸ ἐγκλημα τοῦ Ψυχικοῦ κ. ἄ. Ὁ Ν. ὡς συνεργάτης ἐφημερίδων δημοσιεύει καθημερινῶς χρονογραφήματα μὲ ἀπλότητα ὕφους καὶ χάριν καὶ εἰρωνεῖαν θεωρούμενος ὡς εἷς τῶν

ἀρίστων χρονογράφων. Μὲ τὸ πραγματικόν τοῦ ὄνομα ἐδημοσίευσε προσέτι ἐπιστημονικὰς μελέτας.

Ξενοπούλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε τὴν γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς τὴν Ζάκυνθον, τὴν ὁποίαν ἠγάπησε καὶ πολλαπλῶς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε μαθηματικὰ καὶ ἰ φιλολογίαν. Ἀπὸ ἡλικίας εἴκοσιν ἔτων ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐκαλλιέργησε πάντα τὰ εἶδη τοῦ γραπτοῦ λόγου. Εἶναι εἰς ἐκ τῶν πολυγραφοτέρων Νεοελλήνων συγγραφέων. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς καὶ αἰσθητικὰς μελέτας, χρονογραφήματα, καὶ θεατρικὰ ἔργα. Τὰ θέματα πολλῶν θεατρικῶν ἔργων του ἔλαβε ἀπὸ τὰ διηγήματα καὶ μυθιστορηματά του, μετὰ τέχνης διασκευάζων ταῦτα εἰς δράματα. **Ἔργα του** ἐκδοθέντα : 1) Εἴκοσι περίπου τόμοι διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων—ἐν παιδικόν Ἡ ἀδελφούλα μου. 2) «Θέατρον» τ. 3 μὲ πλείστα θεατρικὰ του ἔργα. 3) «Παιδικόν Θέατρον» τ. 2 μὲ δράματα, κωμωδίας καὶ διαλόγους διὰ παιδιά. 4) Διάφοροι αἰσθητικαὶ καὶ κριτικαὶ μελέται, ὅπως οἱ «Πορράσχοι» κλπ. Ἀπὸ τοῦ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός.

Παλαμὰς Κωστής. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Πάτρας τὸ 1859 ἀπὸ οἰκογένειαν ἐκ Μεσολογγίου καταγομένην. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γραμμата. Ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου 1897—1929 καὶ ἀπὸ τὸ 1926 ἔγινεν Ἀκαδημαϊκός. Ἐγραψε ποιήματα, διηγήματα, δράματα, ἄρθρα κοινωνικὰ καὶ φιλολογικὰ, κριτικὰς μελέτας καὶ ἄ. θεωρεῖται δὲ ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μας ἐπιδράσας ἐπὶ τῆς ποιητικῆς κατευθύνσεως τοῦ ἔθνους. Ἔργα του : **Ποιήματα** : Τραγούδια τῆς πατρίδος μου, Ἔθνη. Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου, Ἰαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι, Ὁ τάφος, Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς ἡλιογέννητης, Ἡ ἀσάλευτὴ ζωὴ, Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου, Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ, Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά, Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης, Βωμοί, Τὰ παράκαιρα, Δεκατετράστιχα, Πεντασύλλαβοι καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα, Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι, Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων, Περάσματα καὶ Χαιρετισμοί. **Κριτικά** : Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλῃ, Σολωμός, Γράμματα τ. 2, Ἡρωϊκὰ—πρό-

σωπα καὶ κείμενα, Τὰ πρῶτα κριτικά, Ἄρ. Βαλαωρίτης, Βιζυηνὸς καὶ Κρουστάλλης, Ἰούλιος Τυπάλδος, Πῶς τραγουδοῦν τὸ θάνατο τῆς κόρης, Πεζοὶ δρόμοι, Ἡ Ποιητικὴ μου. **Διηγήματα** : Θάνατος παλικάριου, Διηγήματα. **Δράματα** : Ἡ Τρισεύγενη. **Μεταφρασμένα** : Ἑλένη τῆς Σπάρτης τοῦ Βερδρέν. Ξανατονισμένη μουσική.

Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκιάθου τὸ 1851 καὶ ἀπέθανε τὸ 1911. Νεὸς ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ δὲν ἐπῆρε τὸ δίπλωμά του, διότι ἠναγκάσθη διὰ τὰ ζῆ τὰ γίνῃ μεταφραστὴς καὶ λογοτεχνικὸς συνεργάτης εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ὅπου ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον τὰ ἔργα του. Ἦτο ὅμως φιλομαθέστατος καὶ πολυμαθέστατος, αὐτοδίδακτος, κάτοχος τῆς γαλλικῆς καὶ ἀγγλικῆς καὶ ἐν μέρει τῆς ἰταλικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ προσφιλεστάτη δι' αὐτὸν ἀσχολία ἦτο ἡ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ἐνασχόλησις· ἡ μυστικοπαθὴς αὐτοῦ ψυχὴ εὗρισκεν ἄρρητον ἡδονὴν εἰς τὸν λίβανον καὶ τὰ ἐξωκλήσια καὶ ἐκκλησιδία, εἰς τὰ ὅποια πολλάκις ἔψαλλε μὲ τὸν φίλον καὶ συμπολίτην του Μωραϊτίδην, πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὸν παρὰ τὸν Παλαιὸν Στρατῶνα Ἁγίου Ἐλισσαίου. Μετὰ τοῦ Μωραϊτίδη μᾶς ἔδειξεν εἰς θαυμασίους πίνακας, καὶ μάλιστα νησιωτικούς, τὰς καλλονὰς καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως, τὴν λαϊκὴν ψυχὴν εἰς ἥθην καὶ ἔθιμα, ἀρετὰς καὶ κακίας, ἐλπίδα καὶ ἀποκαρδίωσιν μὲ σπανίαν λιτότητα ὕφους ἀριστοκρατικοῦ, μὲ ζηλευτὸν θέλητρον ἀφηγήσεως καὶ παραστατικωτάτην περιγραφὴν. Τὸ ἔργον τῶν διδύμων τέκνων τῆς Σκιάθου τὸ διακρίνει βαθυτάτη οἰκογενειακὴ καὶ χριστιανικὴ εὐλάβεια. Ἡ γλῶσσα τοῦ Π. ἔχει προσωπικὸν ὕφος ἀπέχουσα καὶ τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς λαϊκῆς καὶ φανερώνει γενικὰ μορφὴν βυζαντινοῦ λόγου. Ὁ Π. θεωρεῖται μαζὶ μὲ τὸν Βιζυηνὸν καὶ τὸν Καρκαβίτσαν ὁ δημιουργὸς τοῦ νεοελληνικοῦ διηγήματος. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν εἰς τόμους : **Μυθιστορήματα** : Οἱ ἔμποροι τῶν ἔθνων. Ἡ γυφτοπούλα. **Διηγήματα** : διάφορα διηγήματα εἰς 12 τομ. μὲ τοὺς τίτλους : Χριστουγεννιάτικα, Πρωτοχρονιάτικα, Πασχαλινὰ διηγήματα. Ἡ φρόνισσα. Οἱ μάγισσες, Τὰ ρόδινα ἀκρογιάλια, Ἡ νοσταγλὸς κ. ἄ.

Παπαντωνίου Ζαχαρίας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσι τὸ 1877. Ἐνωρὶς ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ἀπὸ δὲ τοῦ 1919 εἶναι διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης.
Ἔργα του: *Πεζά:* Πεζοὶ ρυθμοί, Διηγήματα, Ἐκλεκταὶ μελέται·
 Κριτικά, Αἰσθητικά κλπ. *Ποιήματα:* Πολεμικὰ τραγούδια,
 Χελιδόνια, Θεῖα δῶρα. *Δράματα:* Ὁ Ὅρκος τοῦ πεθαμένου.

Παπαρρηγόπουλος Δημήτριος: Υἱὸς τοῦ Κωνστ. Παπαρ.
 ἔγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1843 καὶ ἀπέθανε τὸ 1873 χωρὶς νὰ
 προφθάσῃ νὰ ἐξελιχθῇ ἡ μουσά του. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ
 ἐδικηγόρησε θεραπεύων ἅμα καὶ τὰς Μούσας. **Ἔργα του:** *Ποιη-
 τικά:* Ποιήσεις, Ὅρφεὺς καὶ Πυγμαλίων, Στόνοι, Ἄσμα
 ἁσμάτων κ. ἄ. *Θεατρικά:* Χαρακτῆρες, Συζύγου ἐκλογή, Ἀγο-
 ρὰ κ. ἄ. *Πεζά:* Περὶ καθηκόντων, Κλεάνθης ὁ Στωϊκός, Σύνο-
 ψις τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ὑπῆρξε συν-
 εργάτης πλείστων περιοδικῶν καὶ ἡμερησίων τῆς ἐποχῆς του καὶ
 εἰς ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τοῦ κοινωνικοῦ χρονογραφήματος.

Πετιμεζᾶς Νικόλαος—Λαύρας. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ
 1873· ὑπῆρξε ὡς ἀξιωματικὸς μέχρι τοῦ 1917, ὅποτε παρη-
 τέθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ· διε-
 τέλεσεν ἔπειτα νομάρχης Κυκλάδων, Εὐβοίας, Κερκύρας, Ἀττι-
 κῆς καὶ τὸ 1929 διωρίσθη διευθυντὴς τῶν γραφείων τῆς Γερου-
 σίας. **Ἔργα του:** *Ποιήματα:* Ἀπλὰ λόγια, Ἐγκόλπια, Σιγα-
 λὲς φωνές, Τραγούδια Τσιγγάνικα Ρισπὲν—μετάφρασις. Ἐδη-
 μοσίευσεν ἐπίσης εἰς τὴν Ἑστίαν τὸ 1913 πολεμικὰς ἐντυπώσεις
 ὡς καὶ χρονογραφήματα εἰς διαφόρους ἡμερησίδας καὶ πρὸ παν-
 τὸς εἰς τὴν Ἑστίαν, τῆς ὁποίας εἶναι καθημερινὸς συνεργάτης.

Πετρίδης Γ. Μιχαήλ. Ἐγεννήθη εἰς Καστελλόριζον τὸ 1885
 καθηγητὴς, λογοτέχνης. **Ἔργα του:** *Ποιητικαὶ συλλογαί:*
 Ἐξάστιχα, Τραγούδια τῆς γυναίκας, Λογάκια. *Πεζά:* *Μυθι-
 στορήματα—Διηγήματα:* Πῶς ἀγαποῦν οἱ Τουρκάδες, Τὰ
 νιάτα ποὺ διφυοῦν. *Κριτικά μελέται:* Οἱ τάσεις τῆς μεταπολε-
 μικῆς λογοτεχνίας, Οἱ τωρινοὶ μας λογοτέχνη.

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ
 ἀπέθανε τὸ 1924. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν σχολὴν τοῦ
 Πανεπιστημίου χωρὶς νὰ πάρῃ δίπλωμα καὶ ἤκουσε μαθή-
 ματα αἰσθητικῆς εἰς τὸ Παρίσι· ἐχρημάτισε κατὰ τὰ τελευ-
 ταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν
 Τεχνῶν. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν ἐμφανι-
 σθεῖς συγχρόνως σχεδὸν ὡς ποιητὴς μετὰ τοῦ Παλαμά

καὶ Δροσίνη· Ἡ ποίησίς του εἶναι ἀπλὴ καὶ καθαρὰ· **Ἔργα του :** *Ποικίλαι ποιητικαὶ συλλογαί :* Ποιήματα, Χειμῶν-ανθοί, Ἀλάβαστρα, Κειμήλια, Ἐξωτικά, Παλιὸ βιολί, Τὰ πρῶτα βήματα—παιδικόν, Σπασμένα μάρομα, Εἰρηνικά, Ἐσπερινός. **Θεατρικά :** Ὁ τραγουδιστής, Τὸ ὄνειρο, Τὸ εἰκόνισμα, Στὴν ἄκρη τοῦ κρηνοῦ, Βασιλιάς ἀνήλιαγος, Γυναῖκα, Μία φορὰ κι ἓναν καιρὸ κ.ἄ. **Μεταφράσεις :** Θεοκρίτου Εἰδύλλια, Ἡλέκτρα Εὐριπίδου, Ὁ κατὰ φαντασίαν ἀσθενὴς καὶ ὁ Ἀρχοντοχωριάτης τοῦ Μολιέρου.

Πολυλὰς Ἰάκωβος Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τὸ 1826 καὶ ἀπέθανε τὸ 1896· διετέλεσε βιβλιοφύλαξ τῆς βιβλιοθήκης Κερκύρας, ἀρχισυντάκτης τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐν ἣ ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἰδρυτὴς τῆς ἐφημερίδος «Ρήγας Φεραῖος», ὀργάνου τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου καὶ τῆς σατυρικῆς «Κώδων». Μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐχορημάτισεν ἐπανειλημμένως βουλευτὴς Κερκύρας μέχρι τοῦ 1879, ὅποτε ἀφωσιώθη ὅλος εἰς τὰ γράμματα. Θερμὸς φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ ὁπαδὸς του ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ἅπαντα μετὰ κριτικοῦ προλόγου. **Ἔργα του :** *Πεζά :* Διηγήματα (τρία). *Ποιήματα :* Σονέτα (τρία), Ποίημα εἰς τὸν θάνατον τοῦ Σολωμοῦ. *Κριτικαὶ μελέται :* Πλεῖστοι κριτικαὶ μελέται, ὧν σημαντικωτέρα ἡ περὶ Σολωμοῦ. **Μεταφράσεις :** Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου, Ἀμλέτος καὶ Τρικυμία τοῦ Σαίξπηρου κ. ἄ.

Πορφύρας Δάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ Συσφώμου Δημητρίου. Ἐγεννήθη ἐν Χίφ τὸ 1879 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τὸ 1932. Ποιητὴς γράφας ὀλίγα μὲν, ἀλλ' ἐκλεκτὰ λυρικά ποιήματα περιλαμβανόμενα εἰς τὴν συλλογὴν *Σκιές*· μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθη ἡ ποιητικὴ συλλογὴ. *Μουσικὲς φωνές* Ἡ μοῦσά του εἶναι ἀρμονικὴ, περιπαθὴς, ἡρεμὸς καὶ σιγελὴ πλέουσα εἰς ποιητικὸν ἡμίφως.

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη εἰς Σίφνον τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Παν/μιον Ἀθηνῶν καὶ κατόπιν εἰς Γερμανίαν ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλολογίας εἰς τὴν Ἰέναν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου (1892—1893), βουλευτὴς τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος (1899—1905). Ἀκαδημαϊκὸς δὲ ἀπὸ (1926). Χωρὶς νὰ ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην ἀφωσιώθη ὁλοψύχως εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν ποίησιν.

Ἡ ποίησίς του εἶναι γαλήνιος, ἰδανικὴ καὶ δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς τὴν γενέτειραν, πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὰς καλλονάς της, πρὸς τὰ εὐγενῆ συναισθήματα τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. **Ἔργα του :** **Αἱ ποιητικαὶ συλλογαί :** Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα, Ποιήματα, Ἐμπρὸς τὸ ἄπειρον. **Δράματα :** Ἡ κόρη τῆς Λήμνου, Νικηφόρος Φωκάς Φαίδρα, Ρήγας, Ἀσωτος υἱὸς κ.ἄ. **Μεταφράσεις :** Φάουστ τοῦ Γκαίτε, Λαοκόων τοῦ Λέσιγγ.

Σιλπίης Σωτήριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881 ἐκ Σουλιοτικῆς οἰκογενείας ποιητῆς καὶ λογοτέχνης, γραμματέως τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. **Ἔργα του :** **Ποιήματα :** Τραγούδια τῆς ὁρφανῆς, Σερανάτα τῶν λουλουδιῶν, Juvenilia silenti Dissolutio. Ἡ μεγάλη αὔρα, Τρόπαια στὴν τοικυμία, Ὁ γῆρος τῶν Ὁρῶν, Κάλβεια μέτρα, ὁ ἀπέθαντος, Αἰολικὴ ἄρπα, Κολχίδες κ. ἄ. **Πεζά :** Κάποια διηγήματα, Διηγήματα, Περίλατοι κ. ἄ. **Δράματα :** Χριστὸς ἀνέστη, Κυρὰ Φροσύνη κ.ἄ. **Μεταφράσεις :** Ρουμπλαγιὰ τοῦ Πέρσου ποιητοῦ Ὁμαρ Καγιὰμ, Ἔργα καὶ ἡμέραι Ἡσιόδου, Στροφῆς τοῦ Μορεάς.

Σκόκος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1854 καὶ ἀπέθανε τὸ 1928. Ἐστουδάσε νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. **Ἔργα του :** **Ποιητικαὶ Συλλογαί :** Ἔαρ, Ἀκτῖνες καὶ Μύρα, Σατυρικά ἐπιγράμματα. **Πεζά :** Ἐταῖροι παρ' ἀρχαίοις, Διὰ τὴν δὲν εἴμεθα εὐτυχεῖς, Τὰ παράξενα τῆς ζωῆς κ. ἄ. Ἐπίσης ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ διάφορα ποιήματα, Διηγήματα, ἐπιγράμματα κ. ἄ. διηύθυνε δὲ ἐπὶ 30 καὶ πλέον ἔτη τὸ ἐθνικὸν ἡμερολόγιον.

Σολωμὸς Διονύσιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798 ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας καὶ ἀπέθανε τὸ 1857 εἰς τὴν Κέρκυραν. Τὸ 1808 μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ σπουδάσῃ. Ἐσπούδασε νομικά καὶ ἔγινε διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ἀλλὰ ἡ προτίμησίς του ἐστρέφετο εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἀφοῦ ἐπέστρεψε τὸ 1818 εἰς τὴν Ζάκυνθον διέμεινε ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὁπότε ἐκ κληρονομικῶν διαφορῶν μετ' τὸν ἀδελφόν του ἔφυγεν εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Νέας Ἑλλάδος, καίτοι ὀψιμαθὴς εἰς τὴν πατριὸν γλῶσσαν—ὁ ἱστορικὸς Τρικούρης τὸν παροκίνησε νὰ γράφῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ ποιήματά του, διότι τὰ πρῶτα

του ποιήματα τὰ ἔγραψεν ἰταλικά—ὕμῳζε διαπρύσιος αὐτῆς κῆρυξ καὶ ἐμψυχωτὴς κατορθώσας νὰ θέσῃ τὰ θεμέλια τῆς ζωντανῆς δημοτικῆς εἰς τὴν ποίησιν, ὅπου καὶ ἐκυρίαρχησεν. Ἡ ποίησις του εἶναι δειγμα συμμετρικῆς καὶ λεπτοτάτης καλλιτεχνικῆς μορφῆς, ὅπου γοητεύει ἡ ἁρμονία τῶν ἤχων, πολὺ δὲ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας. Ἐτραγούδησε τὴν Ἑλευθερίαν καὶ τὴν Πατρίδα καὶ ἐνέπνευσεν ἡ ποίησις του ὑψηλὰ αἰσθήματα πειθαναγκάσασα ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην νὰ προσέξῃ τὴν «ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά» Ἑλευθερίαν. Ὁ ὕμνος του εἰς τὴν Ἑλευθερίαν μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ φίλου του συνθέτου Μαντζάρου, ὅστις καὶ τὸν καθωδήγησεν εἰς τὰ μυστήρια τῆς μουσικῆς, εἶναι ὁ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ ἅπαντά του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Γ. Πολυλά με κριτικά καὶ βιογραφικὰ σημειώματα καθὼς καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Μαρσολῆ με θαυμασίαν κριτικὴν μελέτην τοῦ Παλαμᾶ περὶ Σολωμοῦ ὡς καὶ εἰς τὴν βιβλιοθήκην Ἑλευθερουδάκη.

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σύρον τὸ 1853, Χῖος τὴν καταγωγὴν καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919· ἠκολούθησε φιλολογικὰ μαθήματα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἀλλ' ἐπεδόθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ποίησιν πρὸ παντὸς τὴν σατυρικὴν Ἀπὸ τοῦ 1883 ἴδρυσεν καὶ διηύθυνεν τὸν «Ρωμιόν», ἔμμετρον καθ' ἑβδομάδα φύλλον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκατέσπειρε τὸ σατυρικὸν αὐτοῦ πνεῦμα Ἡ ποίησις του εἶναι πλουσιωτάτη στιχουργία με παραδειγματικὴν καὶ ἀπαράμιλλον ἐκφραστικὴν δύναμιν, δι' ἧς ἀπέδιδε ὡς ἐν πιστοτάτῳ κατόπτρῳ σπαρακτιστὴν τὴν ἐποχὴν του εἰς συναισθήματα, ἰδανικά, ἥθη καὶ ἀσχημίας. Ἡ σάτυρά του, ὅσον καυστικὴ καὶ ἂν ἦτο, εἶχε τὸ προτέρημα νὰ μὴ προκαλῇ μῖσος καὶ ἐκδίκησιν. Τῶν ποιημάτων του ἐξεδόθησαν 6 τόμοι, ὧν οἱ δύο εἶναι ὁ Φασουλῆς φιλόσοφος. Πλὴν τούτων μετέφρασεν ἑμμέτρως τὰς νεφέλας τοῦ Ἀριστοφάνους ἐπιτυχέστατα. Ἐγραψεν ἐπίσης καὶ **θεατρικὰ ἔργα** : Ἡ περιφέρεια, Δὲν ἔχει τὰ προσόντα. Ἡ χειραφέτησις κ. ἄ.

Σταύρου Θεασύβουλος—Μελικέρτης. Ἐγεννήθη εἰς Μυτιλήνην τὸ 1886, γυμνασιάρχης, γενόμενος καὶ αἰρετὸς ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος, λογοτέχνης. **Ἔργα του :** **Ποιήματα :** Δρόμοι καὶ μονοπάτια. **Μεταφράσεις :** Ἑλένη τοῦ Δεύτερου Φά-

ουστ τοῦ Γκαίτε, Μαρία Στούαρτ τοῦ Σίλλερ. **Πεζά** : Νεοελληνική μετρική ὡς καὶ διάφορα ποιήματα καὶ ἄρθρα εἰς περιοδικά.

Τανάγρας Ἀγγελος. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Εὐαγγελίδου Ἀγγέλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Πρώην Ἀρχίατρος τοῦ πολ. Ναυτικοῦ, λογοτέχνης. **Ἔργα του** : **Πεζά** : Ἡ μεγαλόχηρη, Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου, Μακεδ. Ραφφδία, Ἀγγελος ἐξολοθρευτῆς, Μαῦρες πεταλοῦδες, Σὰν ζωὴ σὰν ὄνειρο. Εἰς τὰ φτερά τοῦ θανάτου, Ρόδον τῶν Γαδεΐρων, Πόρος, Νενίκηκας Ναζωραῖε κ. ἄ. πολλὰ τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν καὶ εἰς ξένας γλώσσας. Ἀπὸ τοῦ 1923 ἴδρυσεν τὴν πρώτην ἐν Ἑλλάδι Ψυχικὴν ἐταιρείαν καὶ τὸ περιοδικὸν Ψυχικαὶ ἐρευναι διατελὼν ἅμα πρόεδρος τοῦ ὁμωνύμου συλλόγου.

Τσιριμῶκος Μᾶρκος. Ἐγεννήθη εἰς Λαμίαν τὸ 1872· πρόην ἀνώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, νομάρχης καὶ ἤδη Διευθυντῆς τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης. **Ἔργα του** : **Ποιήματα** : 13 σονέτα, Ἐκ βαθέων, Ὁρεσ δειλινῶ. **Πεζά** : Τὰ παλιὰ καὶ τὰ καινούργια, Λοξοὶ στρατοκόποι, Ἄν εἴχαμε παιδεία ἐλεύθερη, Ἱστορία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ὁμίλου κ. ἄ. μελέται ἐκπαιδευτικά, Ἡ ποιητικὴ τέχνη κ. ἄ.

Τραυλαντώνης Ἀντώνιος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1868. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν, ἐπηρέτησεν δὲ ὡς καθηγητῆς, ἐπιθεωρητῆς, γυμνασιάρχης καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. **Ἔργα του** : **Διηγήματα** : Ἐξαδέλφη, τὸ πρῶτον τοῦ διήγημα, Διηγήματα τ. Α. Ἡ Κρουσταλλένια τ. Β, ἡ Ἡλιοστάλαχτη, Ἀπολογία μισανθρώπου βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας κ. ἄ. **Ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις** : Διετὴς θητεία, Ἐπιθεωρητῆς κ. ἄ. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὅφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα, τὴν ζωηρότητα τῶν εἰκόνων, τὴν βαθεῖαν ψυχογραφίαν, τὸ λεπτὸν καὶ θερμὸν πάθος, ὡς καὶ τὸ ἠθικὸν ὅφος αὐτῶν.

Φαλτάιτς Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς Σκῆρον τὸ 1892 δημοσιογράφος, λογοτέχνης. **Ἔργα του** **Πεζά** : Ὁ θάνατος τῆς ἀδελφῆς μου, Ἡ ναυμαχία τῆς Ἑλλης, Ἡ γορίππη στὴ Σκῆρο, Ἀργία, 29 Μαΐου, Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τοῦρκοι κ. ἄ.

Χατζόπουλος Κωνσταντῖνος. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργεῖον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1921 εἰς τὴν Ἰταλίαν. **Ἔργα του** :

Ποιητικά συλλογαί : Τραγούδια τῆς ἐρημιᾶς, Ἑλεγεῖα καὶ εἰδυῖλλια ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Πέτρος Βασιλικός, Ἀπλοὶ τρόποι, Βραδινὸι θρύλοι, **Διηγήματα :** Ἀγάπη στὸ χωριό, Ὁ πύργος τοῦ Ἀκροπόταμου, Τάσω στὸ σκοτάδι, Ἡ Ἀννιώ. **Μυθιστορήματα :** Φθινόπωρο. **Μεταφράσεις :** Φάουστ καὶ Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις τοῦ Γκαίτε, Ἡλέκτρα τοῦ Homannstahl κ. ἄ.

Ψυχᾶρης Γιάννης. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ὁδησὸν τὸ 1854 καὶ ἀπέθανεν εἰς Παρισίους τὸ 1929· καθηγητὴς εἰς Παρισίους τῆς Σχολῆς τῶν ζωντανῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν, λογοτέχνης. **Ἔργα του περὶ :** Τὸ ταξίδι μου, Ρόδα καὶ μῆλα, Τὸ ὄνειρό τοῦ Γιαννίρη, Γιὰ τὸ Ρωμέϊκο θέατρο, Τὰ δύο ἀδέρφια, Ἡ ἄρρωστη δούλα, Ἀγνή, Στὸν ἥσκιο τοῦ πλατάνου, Κωστής Παλαιᾶς κ. ἄ. Ὁ Ψυχᾶρης εἶναι ἐθνικιστὴς καὶ ἀνθρωπιστὴς ἄμα. Εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀναγκάσας τοὺς Ἕλληνας νὰ προσέξουν καὶ ἀγαπήσουν τὴν δημοτικὴν τῶν γλῶσσαν.

Η ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

τοῦ κειμένου εἶναι ἑνιαία καὶ ἔγινε συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 3221/15-1—30 ἐγκύκλιον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας «περὶ διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσης» καθὼς καὶ τὴν σχετικὴν γνωμάτευσιν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν διὰ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων : καλωσύνη κλπ. ἀντικρύζω, μαντήλι κλπ. συνηθίζω, χλομός, πίττα, φτειάνω, ξέρω, ἀφήνω, σβήνω, κλπ. κείμενοι, ξυπῶ, μοιρολόγι, γλυτώνω, γλιστρῶ, καριοφίλι, μαζί, ἥσκιος, καλύτερος, μεγαλύτερος κλπ. κεληιδῶ, βρύση, σκόνη κλπ. Βασίλης κλπ. φαγί, φίλι κλπ. ταξίδι, φίδι κλπ. ἀντικρινός, βραδινός κλπ. μαυρομάτης, τυχαίνω, παχαίνω, μαθαίνω, κραινώ κλπ. καλορίζικος, ξερίζωνω κλπ. μυῖγα κλπ. τριγύρω, τώρα κλπ. ἐλαφρὺς κλπ. κοπέλα, κορδέλα κλπ. ὀπερέτα κλπ. ποὺ ἀναφ. ἀντωνυμία, πὼς εἰδικὸς σύνδεσμος, ἀφοῦ, ἐνῶ κλπ. τ' ἀστέρια, τ' ἄγνωστα κλπ. κάποιος, κανένας κλπ. κλπ.

Π Ι Ν Α Ξ
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΤΟΥ Δ' ΤΟΜΟΥ

ΜΕΡΟΣ Α'

Α' ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Α' ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

1)	Ὁ φτωχὸς ἅγιος <i>Α. Παπαδιαμάντη</i>	σελ.	3
2)	Τὸ μόνον τῆς ζωῆς του ταξίδιον <i>Γ. Βιζυηνοῦ</i>	»	21
3)	Ἐνα μικρὸ λάθος <i>Ἰακ. Πολυλά</i>	»	47
4)	Θάνατος παλικάριου <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	»	62
5)	Τὸ ζακυνθινὸ μαντήλι <i>Γε. Ξενοπούλου</i>	»	89

Β' ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

1)	Τὰ πρῶτα χρόνια <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	»	99
2)	Φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα <i>Δ. Καμπούρογλου</i>	»	102
3)	Παιδικαὶ ἀναμνήσεις <i>Δ. Βικέλα</i>	»	105

Γ' ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ

1)	Ἡμερολόγιον <i>Ἐμ. Ανκούδη</i>	»	108
2)	Ἡμερολόγιον <i>Ἰων. Δραγούμη</i>	»	114

Δ' ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

1)	Πρὸς τὸν κ. Ch. Dietrich <i>Α. Καρκαβίτσα</i>	»	117
2)	3 Ἐπιστολαὶ <i>Γ. Ψυχάρη</i>	»	118
3)	Πρὸς τὸν κ. Βάμβαν <i>Ἀδ. Κοραῆ</i>	»	122

Ε' ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

1)	Αἱ τέσσαρες ἀδελφαὶ <i>Δ. Καλογεροπούλου</i>	»	123
2)	Ὁ ἀρρωστομανὴς <i>Κ. Σκόκου</i>	»	124
3)	Ὁ ἀντιρρησίας <i>Κ. Σκόκου</i>	»	125
4)	Ὁ λεονταρὴς <i>Σπ. Μελά</i>	»	127
5)	Ὁ Σουλῶτης <i>Γιάν. Βλαχογιάννη</i>	»	129
6)	Ὁ χαιρέκακος <i>Α. Λασκαράτου</i>	»	130
7)	Ὁ ὑψηλόφρων <i>Α. Λασκαράτου</i>	»	132

ΣΤ' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

1)	Ἐπιτάφια ἄνθη <i>Ἀγ. Τανάγρα</i>	»	133
2)	Εἰς τοῖχος <i>Μ. Μητσάκη</i>	»	135
3)	Ἀνοιξη <i>Σωτ. Σκίπη</i>	»	139

Ζ' ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ

1) Ἡ εἰκόνα <i>Κ. Κρυστάλλη</i>	σελ. 141
Η' ΜΕΛΕΤΑΙ	
1) Πηγὴ ζωῆς <i>Ἰων. Δραγούμη</i>	» 145
2) Γιὰ τὴν Πεντάμορφη <i>Π. Νιοβάνα</i>	» 147
3) Ἀθλητικὲς ψυχῆς <i>Π. Νιοβάνα</i>	» 150
4) Οἱ κλέφτες <i>Σπ. Μελά</i>	» 152
5) Γυναικεῖα ἐπαγγέλματα... <i>Κ. Φαλταΐτης</i>	» 156
Θ' ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ	
1) Νοσημαντεία <i>Χ. Ἀννίνου</i>	» 158

ΜΕΡΟΣ Β.

ΠΣΙΗΜΑΤΑ

Α' ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

1) Νιόβη <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 161
2) Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ <i>Δημοτικὸν</i>	» 163
3) Τοῦ μικροῦ βλαχόπουλου <i>Δημοτικὸν</i>	» 164
4) Τὸ κέντημα τοῦ μαντηλιοῦ <i>Κ. Κρυστάλλη</i>	» 165

Β' ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

α) Σχετικὰ μὲ τὴν Ὀρησκείαν

1) Ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν <i>Δ. Σολωμοῦ</i>	» 168
2) Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν <i>Δ. Σολωμοῦ</i>	» 177
3) Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι <i>Δ. Σολωμοῦ</i>	» 177
4) Εἰς τὸν Βύρωνα <i>Δ. Σολωμοῦ</i>	» 180
5) Εἰς τὸν ἱερὸν λόχον <i>Ἀνδρ. Κάλβου</i>	» 182
6) Τοῦ κλέφτη τὸ κιβούρι <i>Δημοτικὸν</i>	» 183
7) Πατριδα <i>Α. Μαβίλη</i>	» 184
8) Θεῖος Βράχος <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 185
9) Τὸ ἄγαλμα τῆς παρθένου <i>Δ. Παπαρρηγοπούλου</i>	» 187
10) Τὸ ἄγαλμα <i>Γ. Δροσίνη</i>	» 187
11) Ἀρχαία πηγὴ <i>Ν. Πετιμεζᾶ</i>	» 188
12) Ἀθήνα <i>Μ. Τσιριμώκου</i>	» 189
13) Τὰ μύρμαρα <i>Α. Πορφύρα</i>	» 189
14) Μὲ τὸ μεγάλο πόνον μου <i>Γ. Δροσίνη</i>	» 190
15) Φήμιος <i>Κ. Παλαμᾶ</i>	» 191

β) Σχετικά με τὴν οἰκογένειαν		σελ.	193
1)	Ἡ λυγρὴ στὸν Ἄδῃ Δημοτικὸν	»	194
2)	Μάννα Μ. Γ. Πετρίδῃ	»	195
3)	Ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλίνης Α. Βαλαωρίτου	»	196
4)	Στὸ πεθαμένο παιδί μου Κ. Παλαμᾶ	»	197
5)	Κομμάτι ἀπὸ τοὺς παράδεισους Κ. Παλαμᾶ	»	198
6)	Ἡ χαροκαμένη Γ. Ζαλοκώστα	»	199
7)	Ὁ βοριάς. Γ. Ζαλοκώστα	»	200
8)	Lacrimae rerum Α. Πορφύρα	»	201
9)	Ὁ Ὀδυσσεὺς Ν. Πετιμεζᾶ		
γ) Σχετικά με τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν καὶ φύσιν		»	201
1)	Ρόδου μοσχοβόλημα Κ. Παλαμᾶ	»	202
2)	Μὲς στὸ μενεξεδένιον οὐρανὸ Ι. Γρυπάρῃ	»	202
3)	Καλοκαιρινὴ βραδιά Γ. Μαρκοῤᾶ	»	204
4)	Συντροφίματα Μ. Μαλακάσῃ	»	205
5)	Ρημάδια Ι. Πολέμῃ	»	205
6)	Ὁ ἄσπρος πύργος Α. Προβελεγγίου	»	207
7)	Ἄσπρη γαλήνῃ Α. Προβελεγγίου	»	208
8)	Σύννεφα Γ. Δροσίνῃ	»	209
9)	Ὁ θάνατος τοῦ βοσκοῦ Α. Σολωμοῦ	»	210
10)	Στὸ σταυραῖτὸ Κ. Κρυστάλλῃ	»	211
11)	Τὰ σύννεφα Α. Πορφύρα	»	213
12)	Ἄσ' τὴ βάρκα Κ. Χατζοπούλου	»	214
13)	Ὁρθὸ στέκεσαι Κ. Χατζοπούλου	»	214
14)	Σιγὰ ἢ πηγὴ Κ. Χατζοπούλου	»	215
15)	Ψυχὴ καὶ πόνος Μ. Γ. Πετρίδῃ		216
16)	Στὸ Δροσίνῃ, στὸν Παλαμᾶ Κ. Παλαμᾶ-Γ. Δροσίνῃ		
Γ' ΣΟΝΕΤΑ		»	217
1)	Πατρίδες Κ. Παλαμᾶ	»	219
2)	Λέσβος Θρ. Σταύρου	»	219
3)	Μισεμὸς Θρ. Σταύρου	»	220
4)	Καλλιπάτειρα—Ἐλὶά Α. Μαβίλῃ	»	221
5)	Νύχτα με φεγγάρι Στ. Δάφνῃ	»	221
6)	Εἰκόνα Στ. Μαρτζώκῃ	»	222
7)	Δικό μου φῶς—θάνατος Ι. Γρυπάρῃ	»	223
8)	Λήθη Α. Μαβίλῃ		
Δ' ΣΑΤΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ		»	224
1)	Εἰς τὸν χορὸν—Αὐτοβιογραφία Γ. Σουρεῖ	»	228
2)	Εἰς θεατρικὸν συγγραφέα... Κ. Σκόκου	»	229
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' (λεξιολόγιον)		»	238
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β' (βιογραφίαι)			

3
4
4
5
6

17
218
219
220
221
221
222
223

224
228
229
238

Ἀριθ. | Πρωτ. 41719
| Διεκπ.

Ἀθῆναι τῇ 26 Αὐγούστου 1933

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς

τὸν κ. Ν. Κοντόπουλον.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι διὰ ταῦταριθμοῦ ὑπουργικῆς ἀποφάσεως, ἐκδοθείσης τὴν 1ην Αὐγούστου 1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 9 Αὐγούστου 1933 εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 78 φύλλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἀρθρ. 3 τοῦ νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 83 πρακτικὸν ταύτης, ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Δ' τάξεως τῶν Γυμνασίων διὰ *μίαν πενταετίαν* ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ σχολικὸν ἔτος 1933--1938 τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ**» βιβλίον σας, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως συμμορφωθῇτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν εἰσηγητῶν ὅπου οὗτοι συμφωνοῦσι.

Ἐντολῇ τοῦ Ὑπουργοῦ

Ὁ Τμηματάρχης

Ν. Σ Μ Υ Ρ Ν Η Σ

*Ἄρθρον 3ον τοῦ Π. Διατάγματος τῆς 14—9—32
«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμῆσεως τῶν ἐγκεκριμένων
διδακτικῶν βιβλίων».*

Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρα κατὰ 15 % τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος Διατάγματος κανονισθείσης ἂνευ βιβλιοσήμου τιμῆς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐπὶ τῆς τελευταίας σελίδος τοῦ ἐξωφύλλου ἐκτυποῦνται τὸ παρὸν ἄρθρον.

1490
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γυμνασιάρχου Γ' Ἀρρένων Ἀθηνῶν

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

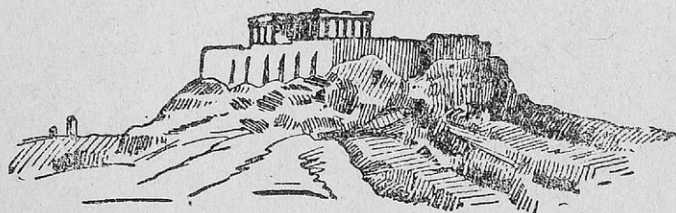
ΕΓΚΡΙΘΕΝΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΞΑΤΕΣΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Πατρίδα σάν τόν ἥλιο Σου
ἥλιος ἄλλοῦ δὲ λᾶμπει.

Λ. ΜΑΒΙΑΝΣ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου καὶ φόρου δρ. 58.50

(Βιβλιόσ. 15.40 Φόρος Ἀναγκ. Δανείου 4.60)

Ἀριθ. ἀδείας κυκλοφορίας 77512—11—10—35

ΕΚΔΟΤΗΣ ΗΛΙΑΣ Ν. ΔΙΚΑΙΟΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ 9

1935

